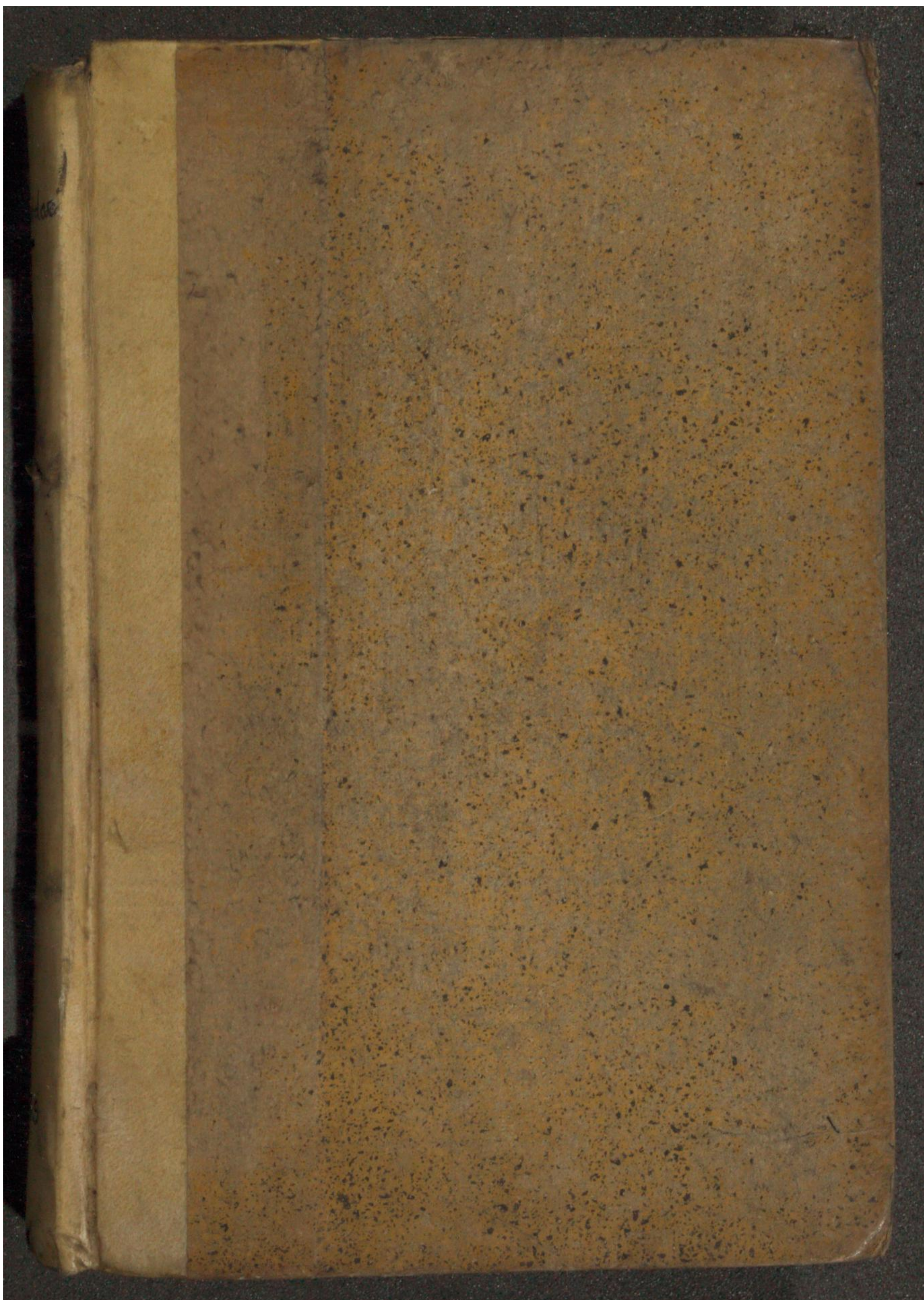
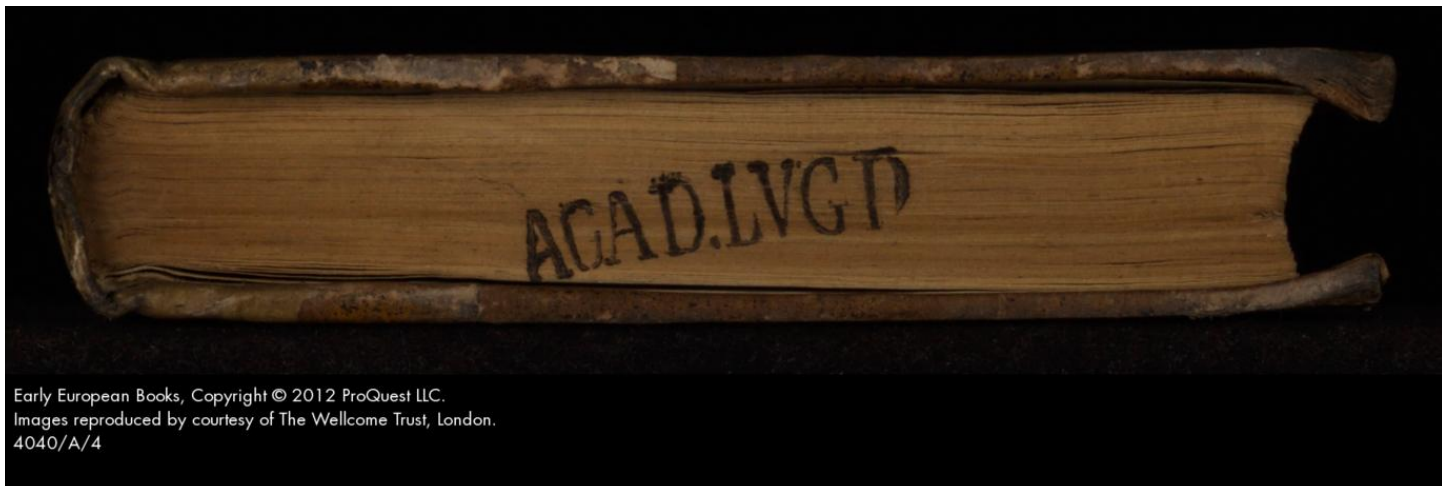

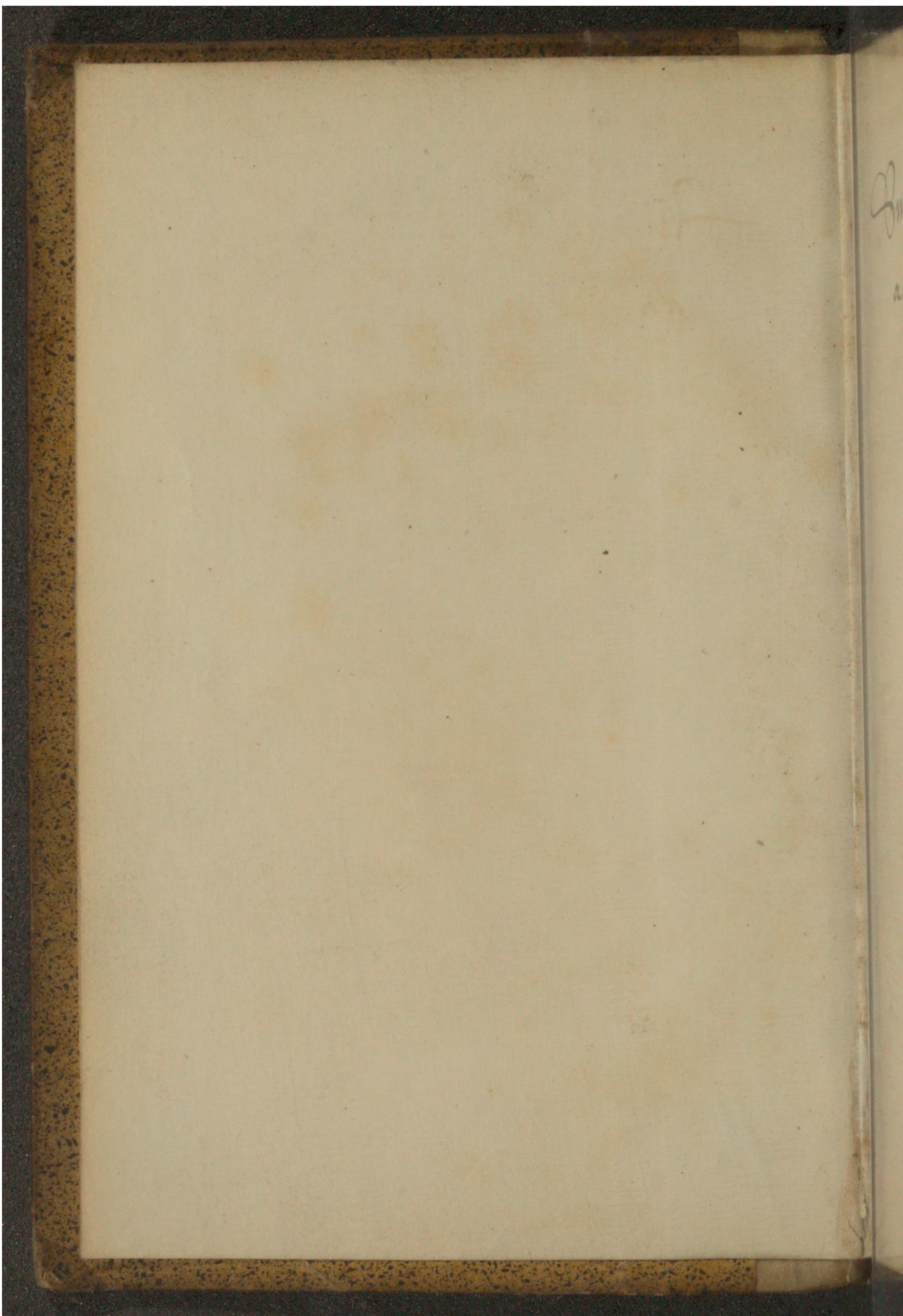

ACAD.LVGD

29875.

Parsons 12/9/11

VII

O. 136.

Sum Cornelij Langij et amicorum eius. —

Catal. p. 148. n. 136. Phil.

MARBODAEI GALLI CAENOMANENSIS DE

gemmarum lapidumq́; pretiosorum formis, naturis, atq; uiribus eruditũ cũ primis opusculũ, sane q̃utile, cum ad rei medicæ, tũ scripturæ sacræ cognitionẽ: nũc primũ nõ mõ cẽtũ ferme uersib. locupletatũ pariter & accuratius emẽdatũ, sed & scholijs q̊q; illustratũ p Alardũ AEmstelredamũ.

Cuius studio additę sunt & præcipuæ gemmarũ lapidũq; ptiosorũ explicatiões, ex uetustiss. qbusq; autorib⁹ coactæ. Cũ scholijs Pictorij Villingeñ.

Ἐμ μαργάριτομ τίμιομ. Ἀποδοὺς ἅπαντα λάμβανε.

En margaritũ nobile, Eme si cupis ditescere.

Rationale. Exodi 28. & 39. Leui. 8.

Coloniæ excudebat Hero Alopecius. Anno. 1539.

Cornelius Alomanus 1540

Autores.

Moses.
Prophetæ.
Ioãnes Theolog⁹.
Philo Iudæus.
Rabbini.
Plato.
Plinius.
Discorides,
Galenus.
Athenæus.
Seneca.
Hegesippus.

Solinus.
Origenes.
Gregorius Naziã.
Tertullianus.
Basilius.
Athanasius.
Cyprianus.
Hieronymus.
Ambrosius.

Augustinus.
Ioannes Chrysost.
Theodorit⁹ Cyre.
Beda.
Hermolaus Barb.
Marsilius Ficinus
D. Eras. Roterod.
Erasmus Stella.
Augustinus Steu.
Alard⁹ Aemstelr.
Pictorius Villing.

Index.

He-

¶ Hieronymus ad Fabiolam de uestitu sacerdotum.

SEptimum uestimentum est mensura paruum, sed cunctis supradictis sacratius. Intende quæso animum: ut quæ dicuntur intelligas. Hebraicè uocatur hosen, Græcè autem λόγιον, nos rationale possumus appellare, ut ex ipso statim nomine scias mysticũ esse quod dicitur. Pannus est breuis ex auro, & quatuor textus coloribus, hoc est ijsdem quibus & superhumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum & duplex, ne facile rumpatur. Intexti sunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atq; precij ꝑ quatuor ordines: ita ut in singulis uersiculis terni lapides collocentur. In primo ordine sardius, topazius, smara

gdus ponitur. Symmachus dissentit in smaragdo, ce-
raunium pro eo transferens. In secundo Carbunculus
Sapphyrus, Iaspis. In tertio Lincurius, achates, ame-
thystus, In quarto chrysolitus, onychinus, beryllus. Sa
tisq́ miror cur hiacynthus preciosissimus lapis, in ho
rum numero nõ ponatur, nisi forte ipse est alio nomi-
ne Lincurius. Scrutãs eos qui de lapidum scripsere na
turis atq́ gemmarum, Lincurium inuenire nõ potui.
In singulis lapidibus secundum ætates duodecim tri-
buum sculpta sunt nomina. Hos lapides in diadema-
te principis Tyri, & in Apocalipsi Ioãnis legimus, de
quibus extruitur cælestis Hierusalem: & sub horum
nominibus & specie, uirtutum uel ordo uel diuersitas
indicatur. Per quatuor rationalis angulos, quatuor a-
nuli sunt aurei, habentes cõtra se in superhumerali a-
lios quatuor, ut cum appositum fuerit λόγιον, in loco
quem in ephod diximus derelictum, anulus ueniat cõ
tra anulum, & mutuò sibi uittis copulent hiacynthi-
nis. Porrò ne magnitudo & pondus lapidum contex-
ta stamina rumperet, auro ligati sunt atque conclu-
si: nec suffecit hoc ad firmitatem, nisi & catenæ ex auro
fierent, quæ ob pulchritudinem fistulis aureis tegerẽ-
tur, haberentq́ & in rationali supra duos maiores a-
nulos, qui uncinis superhumeralis aureis necterẽtur,
& deorsum alios duos: nã post tergum in superhume-
rali contra pectus & stomachum, ex utroq́ latere erãt
anuli aurei, qui catenis cum ratiõalis inferioribus a-
nulis iungebantur: atque ita fiebat, ut astringeretur &
rationale superhumerali, & superhumerale ratiõali,
ut una textura contra uidentibus putaretur.

¶ Erasmus lib. Ecclesi. I. In dextero lapide insculpta
erant sex nomina filiorum Iacob maiorum, in sinistro
totidem minorum: & addidit scriptura. Ponebatq́ A-
arõ nomina eorum coràm domino super utrunq́ hu-
merum ob recordationẽ. Ibidem. Epomidi super pe-
ctus

ctus catenulis & anulis aureis annexum erat, indumētum cæteris magnitudine minus, ſed omnibus aliis ſacratius, λόγιον uertêre ſeptuaginta, Hieronymus rationale. Textum erat ex auro, iiſdem picturatum coloribus, quibus ſuperhumerale. Erat autem duplex ob firmitudinem, & quadrum undiq; palmi, ſiue quatuor digitorum ſpacium habens. In hoc erant quatuor ordines precioſiſſimarum gemmarum, quas nominatim recēſet ſcriptura: Quiſq; uerſus habebat tres lapides, ut eſſent numero 12; in ſingulis gemmis inſculpta ſingula patriarcharum nomina. Arbitror hoc ipſum pectoris uelamen appellari δήλωσιν ſiue ἀλήθειαν, hoc eſt, declaratiōem, & ueritatem, ob admirabilem gemmarum fulgorem, in qua putant & diuinationem quandam fuiſſe. ¶ Eraſmus lib. primo de ratione concionandi. Superhumerale pontificis erat catenulis, anulis, & uncinis aureis miro opere cōnexum, quatuorq; coloribus, hyacintho, cocco, byſſo, & purpura picturatum in utroq; humero habēs gemmam onychinam auro concluſam.

¶ Ezechielis 28.

¶ Tu es ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia & corona decoris, in delitiis paradiſi dei fuiſti, omni lapide primo indutus es, ſardio, topazio, & ſmaragdo, carbunculo, & ſapphiro, & iaſpide, argento quoq; & auro & lyncurio, & achate, & amethiſto, & chryſolito, & beryllo, & onychino: auroq; repleſti theſauros tuos & apothecas tuas in te. A qua die cōditus es, cum cherubin poſui te in mōte ſancto meo: fuiſti in medio lapidum ignitorū, immaculatus in diebus tuis ex quo conditus es; donec inuentæ ſunt in te iniquitates tuæ.

¶ ALARDUS AEMSTELredamus, lectori.

India quas affert, quas parturit Africa gemmas:

 Quas te

Quas tener è terra diuite mittit Arabs,
Quæ dat Erithræum preciosa monilia littus,
Quas dat & Aegyptus, hic liber has dat opes.

Eidem.

Thesaurum specie quidem pusillum,
Ast magnum pretio, parato paruo.
Noli spernere, nec putare parui,
Paruo q liber iste uænit ære.
Expendenda magis ualore res, quàm
Magno corpore. pluris æstimatur
Quàm uastissima saxa, parua gemma,
Et põto erutus Indico lapillus.
Noli spernere, nec putare parui,
Quod crassa liber æditur papyro?
Nam uili pretiosa sæpe
Testa, materiaq; conteguntur.

Eidem.

An uix unius æstimabis assis
(Quantiuis pretij licet pusillus)
Quod crassa liber æditur papyro.
Permagni ecce refert tua profecto,
An conchylia, glareas, an algas,
Sparsum in littore & obuium lapillum
Conuexes piger, eruas supinus,
Contra an peruigil, abditas, opertas,
Abstrusas studeas parare gemmas.

Eidem.

Dignus es argento, fuluo quoq; dignior auro,
Atq; adeò superas uel pretium omne liber.
Tam stupidus nunquam nec tu (puto) Glauce fuisti,
χάλκια donanti, χρύσια qui dederas:
Quàm nunc nos merito sumus, & dicamur oportet,
Gemmarum uili qui damus asse penum.

Eidem.

Quædam mole placent, uelut Colossi,

Montes

Montes, pyramides, poli, Gigantes,
Mausolæa, theatra, & ambulacra.
Quędam grata magis, magisq́ chara
Hoc sunt nomine, quam minutiora:
Quorum de numero solent haberi,
Scalpturæ, lapidesq́, gemmulæq́,
Gnani, pumilio, libelluliq́,
Ipsa qui breuitate præferuntur.
Paruis gratia magna iuncta rebus.
Maior corpore uis uiget pusillo.
Non e littore colligit lapillos,
Passim cuilibet obuios in orbem:
Ast raras aliquot, nouasq́ gemmas.

REVEREN DISSIMO IN CHRISTO patri, & eidem principi illustriss. summoq́ religiõis assertori D. Georgio Hęcmondẽsi, Episcopo Traiectensi Alardus Aemstelredamus S. D.

INter tot insignia donaria, quibus undiq́ cumulatissime aucta est, donataq́ regia illa Hollandiæ Hæcmunda, præsul amplissime, non alia res mihi semper impensius arrisit, quam quod D. Egbertus Theodorici secundi Hollandiæ Comitis, optimi patris optimus filius: Primũ subitas fundatissimæ Hæcmundensium familiæ ruinas deintegro instaurauit. Deinde bibliothecam absumptam incendio impensissime reparandam curauit. Ad extremum apud Treuiros (ubi & olim D. Hieronymus Hilarium quoque descripsit) archiepiscopus, eam optimis quibusq́ autoribus, tum sacris, tum prophanis egregie instruxerit. Quam nimi-

rum bibliothecam cum superioribus annis diligen-
ter excuterem, accuratéque lustrarem, ut scholijs
meis in opus diui Augustini de doctrina Christiana
nonnihil adiectionis adiungerem, atq; perquisitius in
uestigarem, ecquid esset quod faceret ad cognitionem
lapidum pretiosorum, quorum frequens admodum
mentio fit in arcanis literis: Inci di in libellum Mar-
bodæi Galli de lapidib⁹ pretiosis, perpusillum quidē,
sed rei medicę sacrarumq; literarum studiosis mire u-
tilem, & lectu non iniucundum, nempe in quo lector
habeat, quod expēdat, non quod numeret. Non enim
potest esse delectus, ubi numero laboratur. Quo rep-
to non minore mihi animus gestijt lætitia, quam Ale
xander ille Magnus lętabatur, inter spolia Darij Per
sarum regis unguentario scrinio capto, quod erat au-
ro gemmisq; ac margaritis pretiosum. Et queādmo-
dum uarios eius scrinij usus amicis demonstrantibus,
quando tædebat unguenti bellatorem, & militia sor-
didum. Imò hercle inquit librorum Homeri custodię
detur, ut pretiosissimum humani animi opus, quā ma
ximé diuite opere seruaretur: Ita deus optimus maxi-
mus uidetur mihi uoluisse non iniuria reconditissima
naturæ miracula lapides pretiosos, gemmas & mar-
garita rationali pontificio concredi. Nā sicut Alexan-
der ille magn⁹ uetuit, ne quis se gemma sculperet prę-
ter Pyrgotelem summum uidelicet artificem: Ita non
conuenit doctrinam euangelicam abs quouis doceri,
aut munus item ecclesiasticum abs quouis administra
ri, sed à scribis doctis ad regnum cęlorum, patribus fa
miliâs de thesauro suo noua & uetera depromentibus
similibus, ab hisq; duntaxat quibus reconditiores ho
rum lapidum duodecim uirtutes atq; potentiæ ineēnt
ne iuxta prouerbium uulgotritissimum dicatur ὄνος ἄ-
γων μυστήρια. Et quemadmodum in opalo gemma, mul-
tarum gemmarum dotes eminent, nempe carbunculi
tenu

tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi uirens mare: cunctaq; hæc pariter incredibili mixtura lucentia: Ita multorum uirtutes in uno põtifice debent eminere, & in illo conuenit inuenire quicquid apud ullos alios placere potest. Atq; hoc est in causa cur in Exodo deus Opt. Max. maximum illum prophetarum Mosen rationale tam graphice, tamque operose iusserit apparare, apparatumque lapidibus aliquot pretiosis, atq; ijs multo rarissimis inuentu distinguere. Sed ut gemmas, aurum, & argentum, æs, ferrũ, frustra natura diuina genuisset, nisi eadem docuisset, quemadmodum ad eorũ uenas perueniretur, nec fruges terrę, baccasue arborum cum utilitate ulla generi humano dedisset, nisi earum cultus, & cõditiones tradidisset. Materia deinde quid iuuaret nisi confectiõis eius fabricam haberemus? Sic cum omni utilitate, quã dij hominibus dederunt, ars aliqua coniuncta est, per quam illa utilitas percipi possit. Quo nomine (quantum attinet ad lapidum indolem) nõ parum, imo plurimum debemus Marbodæo, qui nobis compẽdio pstringit, Quot species lapidum, quæ nomina, quiué colores, Queué sit his regio, uel quanta potentia cuique. Proinde libellus hic non erit in postremis habendus, R. D. V. cum ob multa alia, tũ certe in primis ob tabulam auream, undecunq; pretiosis lapidibus eminus intermicantem pariter & irradiãtem. Nam etsi multa sint Hæcmundæ antiquitatum monumenta, tamen hoc è multis unum est maximũ, possetq; fortasse (ut absit inuidia uerbo) non pessime uocari octauum orbis miraculum. Quandoquidem opinor nec Hannibalem post Canensem cladem tot anulorum modios misisse Carthaginem, nec reginam Saba tot gemmas pretiosas regi Salomoni dono attulisse, quot rationali pontificio, quot codici euangelico, quot fragmentis S. crucis, quot tabulæ illi aureæ D. Adelberto Deierorum

regi sacrę, quot simulacrhis fabrè factis ex auro, quot deniq; cæteris aureis, & argenteis diuorum loculamẽtis ad miraculum usq; intersignitis, aut auri puripondo, aut arculas plenas argenti facti atq; signati, aut lapides pretiosos atq; adeò extra pretia omnia, taxationemq; humanarum opum, nobilis illa matrona Hildegardis Theodorici comitis Hollãdiæ nostræ secundi uxor suppeditauit. O insignẽ animi in superos candorem, atq; pietatem. Deum immortalem quotusq;sq; iam est ex Satrapis hisce Sardanapalitijs, & præcipue Cleopatris istis ostentatricibus, quę nõ potius pecuniam omnem, dotem, uasa, fundos, agros, unà cum ipsis & uillis & pecoribus: in summa uniuersum patrimonium quamuis alioqui sic satis lautũ, in fragilibus falsæ gloriæ choragijs cõparãdis, in unionibus, in inauribus, in lautitijs, in cupedijs, in unguentis, in repotijs in choreis, in lusibus, in alea paucis diebus absumant, abliguriant, absorbeant, quàm uel minimum teruntium conferant in gazophilatium, & in alimoniã pauperum, uereq; religiosorum. Tãtumq; abest ut hodie quicquam speretur beneuolentiæ à magnatibus aliq̃t huius seculi, ut passim satagant rerum suarum ecclesiastici omẽs, quò se suaq; ab harpyarum manibus tueantur, asserãtq;. Olim dominus deus de spolijs Aegyptiorum ditauit Hebræos, at nunc multi ditant Aegyptios de spolijs Hebræorum, hoc est, ecclesiasticorum. Multi item ædificant parietes, & colũnas ecclesiæ substruunt, marmora nitent auro, splẽdẽt laquearia gẽmis, altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Quæ utilitas parietes splendere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari? Christi templum anima credentis est. Illam exornemus ueste, illi offeramus donaria, in illa Christũ suscipiamus. D. Hieronymus tantopere laudat in episcopo quod sacra uasa in pauperum erogaret alimentum, & templum dei

spoli-

ſpoliaret, ne deeſſet pauperibus, cum nunc pluſquã ſacrilegum eſſe dicũt, aliquid de donarijs ſacris tollere, etiam ſi uniuerſi pauperes Saguntina (quod aiunt) fame laborent. Vale, ac quod supereſt etiamnum, cum plebeio tranſegero lectore. Coloniæ pridie Epiphaniæ dominicæ. Anno 1.5.3.9.

ALARDVS AEMSTELREDAMUS Lectori.

IAm uero ne quemadmodum Gallus ille apud Aeſopum, repertam à ſe gemmam, idcirco abijciendã eſſe arbitrabatur, quod quæ uirtus, quiúe uſus eius gemmę eſſet, ipſe neſciret: Ita fortaſſe & hic libellus Marbodæi de lapidibus pretioſis, minus in pretio ſit futurus apud multos, quòd & nomen gemmarum apud omnes longe ſit uulgatiſſimum, ita pauci quę uis quæúe indoles ipſarum gemmarum ſit, ſatis norunt, aut magnopere noſſe deſiderant, adeò ut nõnunquam uel impudẽter addiuinantes, uel ſordidos dictionarios conſulentes, è Berillo faciant ſpecillum, è Iaſpide aſpidem, ê Lyncurio Mercurium, è Saphiro papyrum, è Tecolitho acolithõ, è Magnete deniq; agnetẽ. Quid hic attinet referre, quæ ſcripturæ ſacrę gloſſographi, & hos cæcos cæci ſequuti theologi recentiores ex harena (quod aiunt) funiculum nectentes, commẽti ſunt de gẽmis, deq; lepidib⁹ tam abſurda ἀσύνκτα καὶ ἄτοπα, ut uix lapides talia dicturi ſint. Abũde ſatis doctũ uidetur iſtis, ſi modo adiecerunt eſt nomẽ gẽme, aut ẽ ſpecies lapidis, aut ſi quid aliud mauis. Operæpretiũ duxi ptincipio ſcripturæ ſacræ, poſt deinde ueterum interpretum teſtimonia, in apertũ proferre, quibus oſtẽdunt non raro lapidum pretioſorum uocabula, ſuis monumentis ſeu lunam interijcere Moſen, Dauidem, Salomonem, atq; cum primis prophetas omnes, Quorum ἀλληγορίαν ſi quis uelit appoſite tractare, ut tractare per-

re per ſæpe neceſſum eſt, nec tutò, nec feliciter id fece-
ris, ſi uim, uirtutem, naturamq́ gemmarum prorſus
ignores. Quandoquidem plerunq́ ex ipſa lapidū pro
prietate pendet intellectus myſterij, & allegoriç inuo
lucrum. Quod euidētius declarat D. Auguſtinus lib.
de doctrina Chriſtiana 2. capite ſextodecimo, alij itē
interpretes in arcanis literis abſolutiſſimi. Cæterum
quòd libellum hunc multis undiq́ oppreſſum lituris
nihil aut ferè nihil adiutus ueterum præſidio exem-
plariorum, ſed factis duntaxat coniecturis ex Plinio
iuxta ac Solino, quos uidetur mihi non infeliciter æ-
mulatus eſſe Marbodæus, à nobis accuratè recognitū,
& additis ſcholijs utcunq́ illuſtratum, curauimus ex-
excudendum: In cauſa fuit, quod ſcripturæ ſacrç quas
iam ſuo ſibi more uendicant omnes, & una ſaliua con-
taminant omnes, multç aliâs in commemoratione la-
pidum pretioſorum, multa commemorant, quæ nō ſa
tis expoſita uideātur eſſe his, qui parū exercitati ſunt
in Pliniana lectiōe. Rogatu igitur amicorum aliquot
quicquid eſt iſtuc ſcholiorum ut αὐτοσχεδίασι ita compē
dio perſtrinximus. Mihi enim ſemper cum primis il-
lud arriſit βάια ἀλλ' ῥυμνούμενα, id ē, pauca ſed apta. Spe-
ro fore, ut breui, aut ego, aut meus ille Crocus carmi-
ne conſcribat, quæ uidebuntur etiamnum in Marbo-
deo deſiderari. Qđ ſi plura uoles Theophraſtū, Dio-
ſcoridē & Pliniū &c. euoluas licebit. Paucula hæc q̄lia
qualia quidem ſunt, non citrà magnum tamen labo-
rem multis magnis diſtenti negotijs hinc inde ſuble-
gimus. Vt em̄ natura gemmas altiſſime recondidit
uilia paſſim obuia ſunt, ita quæ ſunt optima pauciſſi-
mis nota ſunt, nec niſi ſummo ſtudio eruūtur. Et quē-
admodum quæ præclara ſunt, uix multo cultu proue-
niunt, contra cepe, allia, & quædam huiuſmodi etiam
repoſita aut ſuſpenſa proferunt ſeſe, Ita quæ ſunt egre
gia, non niſi multo contingunt labore, quç mala paſ-
ſim

ſim ſunt obuia. Qui uero in aureolis hiſce uerſibus, q̃ tãtis exuberãt uirtutibꝰ, de pauculis Magorꝝ uanitatẽ redolẽtibus cauillat: idẽ facit q̃rẽti de natura, quæ quædam genuerit noxia, diſſimulatis tot bonis. Ne qs mihi nimium ſuperſtitioſus cognitionem lapidum, ceu ſuperſtitioſam arbitretur primum: deinde Marbodæum huius autorem operis, quòd nõ uno in loco curandis ægrotationibus, iuxtaq; ſanandis corporibus lapides admouendos eẽ præſcribat, ut imagicum prorſus eliminandum, profligandumq́;, & explodendum eſſe uociferetur: Operæpretium duxi ex Auguſtino commonſtrare, quatenus id maximè nobis Chriſtianis, aut liceat aut religio ſit. ¶ Auguſtinus libro 2. de doctrina Chriſtiana cap. 29. Quanquam ubi pręcantationes & inuocationes, & characteres nõ ſunt, plerunq; dubium ẽ, utrum res quæ alligatur aut quoquomodo adiungitur ſanando corpori, ui naturæ ualeat quod libere adhibendum eſt, an ſignificatiua quadam obligatione proueniat. Quod tanto prudẽtius oportet cauere Chriſtianum, quanto efficacius prodeſſe uidebitur. Sed ubi latet, qua cauſa, quid ualeat, quo animo quiſq; utatur, intereſt duntaxat in ſanandis, uel temperandis corporibꝰ ſiue in medicina, ſiue in agricultura. Hactenus Auguſtinus. Ad extremum qua cauſa, quoue caſu acciderit equidẽ neſcio: Illud ſcio in Marbodæo per Pictorium Villingenſem prodito, cum ſępe aliâs, tum in Galactite lapide non poſſe non inuerſum eſſe ordinem, eũque lapidem coniunctè ſtatimq; ſequi debere Cryſtallũ, argumento quod poſteaq̃ ultimus de Cryſtallo uerſus ſic habeat:

Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Mox in exemplari quo nos ſumus uſi Hæcmundenſi ſubijcitur:

Nec minus & cineri ſimilẽ Galactida dicunt,
Cum mulſo tritum lac multiplicare bibenti.

Ecquis non hãc malit lectionem, quam eam quam affert Pictorius?

Hunc lapidẽ cineri similem Galactida dicunt. &c. Quanquam quid attinebat unum hoc referre, cum huius farinę loca nusquam nõ sunt obuia? Bene ualebis, ac illud scias uelim lector in exemplari Villingẽsi nõ parũ multa etiamnũ desiderari: Nẽpe principio legitimũ totius operis ordinem, cũ epistolis duabus, & uersibus plus minus octodecim. Deinde octoginta, aut ferè octoginta alios uersus Marbodæi aut alterius, quibus nos impertitus est Ioannes Nouiomagus, uir non tantum Græcè literatus, sed & in Mathematicis probe uersatus. Ad extremum nõ parum multa alia, quæ inter conferendum facile cognoris. Quæ ad unum omnia huic ascripta libello deprehendere est, ut omittamus innumera, quæ sustulimus errata. Verũ de ijs aliorum esto iudicium. Bene ualebis amice lector.

SALVTEM DICIT TIberio Euax.

† φ gñi humano ea ꝓdesse, sapiẽtibus uidebatur.

DEsideranti tibi scribi à me mysteria omium lapidum, † quæ generi humano, ea sapienti prodesse uideantur, negandum tibi non fuit. Tu itaq; custodi summa diligentia mysterium summi altissimiq; dei. Hoc enim mysterium cæteris gẽtibus incognitum, Aegyptijs uero cognitum, neq; ἀλλοφύλοις neque alijs hostibus tradideris, ne unquam ad sterilitatem huius scientiæ deueniat Aegyptus, & ne eadem ꝑ aliquem concremata, incendio conflagretur, aut immissis in Aegyptum regibus seruos efficiat omnes Aegyptijs dominantes. Hic enim alijs traditus nõ est, & ne alij in sua potestate detineant, perpetua custodia habeatur. Iuro autem tibi per summum deum, quod parem melioremue librum Aegyptus non habet, Cuius iuratiõis testis est summus deus. Mittam enim tibi bonum scilicet nomen, per quod genus noscetur. Igitur

tur perpetualiter custodiatur in nobis. Præstat enim multum in omnibus actionibus per singulas Hierarchias, quas Græci uocant omnium lapidum. Vale.

¶EVAX TIBERIO IMperatori Salutem.

MAgnifica tua dona accepi, per cẽturionem Lucinium, Frontonem nomine, quem dignatus es mittere ad me. Et ego tibi inuicem misi q̊d cunq; charius per terram in Orientis partibus de omnibus lapidibus remediorum nomen existit. Vale.

¶ALARDI AEMSTELREDAMI IN Marbodeum Gallum de lapidibus pretiosis Scholia. In epistolas.

REclamabit aliquis forte morosulus inconditiores, ne dicam beta magis insipidas esse has epistolas, quàm ut scholijs illustrẽtur. Cui quãquam hac in re nolim esse peruerse contentiosus, ut q haud sciam casu ne factum sit an dedita opera, quod ir repserunt in hoc opus. Nam quemadmodum qui decretum inferunt ad populum, asscribunt bona fortuna, ne nihil de suo uidãetur addidisse: Ita quidam alienis libris nugas ascribunt, quæ nihil ad rem pertinẽt, & res nugaces nugaciter tractant, & in autorem indoctum indoctos scribunt commentarios. Tamẽ quum ex Homero nõnihil occureret memorabile q̊d ad has attineret epistolas, non libẽter antiquari passi sumus, ac uelut obolescere. Id adijcere superuacaneũ erat, nisi hoc seculo nihil non arroderet calumnia.

¶Salutem dicit Tiberio Euax) Neq; ita longe hinc dissidet character ille salutandi, qui est in Persa Plautina Salutem dicit Toxilo Timarchides, & omĩ familię. Si ualetis gaudeo, ego ualeo recte, & rem gero, & facio lucrum. ¶Ἀλλοφυλοῖς).i. alienigenis. Sic mysticus ille psaltes. ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ἐφίλωσαν.i. mihi alienigenæ amici facti sunt. ¶Hic enim alijs traditus non est) Secretũ meum

um mihi. Esaias 24. ¶ Parem meliorem ue librum) Iu uenalis satyra 2. Donant arcana cylindros. ¶ Mittam enim tibi bonum scilicet nomen) Homerus odisset. 3 ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει .i. Quippe homini ex istis bona fama decusq; Idem alicubi ὤκεν ἀλήιος εἴη ἀ- νὴρ ὁτόσσα γένοιτο.

Οὐδ' ἔκεν ἀκτήμων ἐριτιμοῖο χρυσοῖο
Μέγα κεν δὲ ἐπουράνιον κλέος εἴη
πάντας ἐτ' ἀνθρώπους καὶ οἱ δόσις ἔσσεται ἐσθλή.

Magnifica tua dona accepi) Quæ apud Græcos dicun tur ἐπάυλια δῶρα, siue ἀπειρίσια. Erudite hoc, ut omnia, D emocritus admonuit μικρᾶ διδόναι βούλον μᾶλλον. ἢ μεγάλα ἐγγυᾶν. ὅτε γὰρ κίνδυνος ἄπεσι. καὶ ὁ λαβὼν ἔργου οὐ λόγου χρείαν ἔχει .i. Coneris ad exigua largiendum, q̃ ad plura promit tendum esse propẽsior, potissimum si fieri possit citrà iacturam. Nam penuria laborãtibus donum uel pere xiguum prodest, uerba & magnificę pollicitationes nulli sunt utiles. ¶ Et ego tibi uicissim) Atq; ho ẽ, q̃d aiunt, δὸς καὶ λάβε. Hyram rex Tyri misit Salomõi pre tiosissima quæq; ligna pro extructione templi. Et Sa ba regina regem Salomonem multis quoq; pretiosis gemmis impertita est. Verum hæc ceu πάρεργα paucis indicasse sat erit.

MARBO-
DAEI GALLI CAENOMANENSIS

de gemmarum lapidumq; pretiosorum formis, natu ris, atq; uiribus, eruditum cum primis opusculum, sa ne q̃ utile, tum ad rei medicæ, tum scripturæ sacræ co gnitionẽ: nunc primum non modo centum ferme uer sibus locupletatum pariter & accuratius emendatum, sed scholijs quoq; illustratum per Alardum Aemstel- redamum.

Euax

Vax rex Arabũ † legitur scripsisse Neroni, † fertur
Qui post Augustũ regnauit ĩ orbe secũd⁹,
Quot species lapidũ, q̃ noĩa, quiúe colores,
† Quæúe sit his regio, uel quanta poten- † Quæcꝙ
tia cuicꝙ.
Hoc opus excerpens, dignum componere duxi,
Aptum gestanti forma breuiore libellum,
Qui mihi præcipue, paucisꝙ pateret amicis.
Nam maiestatem minuit, qui mystica uulgat.
Nec secreta manent, quorum sit conscia turba.
Hunc tribus (ut multũ) dandũ sancimus amicis,
Qui numerus sacer est, & nos sacra pãdimus illis,
Qui secreta dei seruando decenter honorant:
Quos grauitas morum, uitæ commẽdat honestas.
Occultas etenim lapidum cognoscere uires,
(Quarum causa latens effectus dat manifestos)
Egregium quiddam uolumus, rarumꝙ uideri.
Scilicet hinc solers medicorum cura iuuatur,
Auxilio lapidum morbos expellere docta.
Nec minus inde dari cunctarum commoda rerum
Autores perhibent: quibus hęc perspecta ferũtur.
Nec dubium cuiq̃ debet falsumúe uideri,
Quin sua sit gemmis diuinitus insita uirtus.
Ingens est herbis uirtus data, maxima gemmis.

IN MARBODEVM PER ALARDVM.

(Euax rex Arabũ) Plinius naturalis historię lib. 25. cap. 2. Præter hos Græcię autores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de simplicium effectib⁹ ad Neronẽ scripsit.

(Nam maiestatem minuit qui) Conuenit ut quæ sunt arcana, non palam effutiãtur, sed secretò ijs qui digni sunt communicentur. D. Hieronymus in epistola ad Pammachium. Quamuis clarus honor, uilescit in turba, & apud uiros bonos indignior fit ipa dignitas, quam multi indigni possident. Vnde egregie de Cæ-

 sare

ſare Tullius, Cum quoſdam (ait) ornare uoluit non il los honeſtauit, ſed ornamēta ipſa turpauit. Perſius in quinta Satyra. Quàm latet arcana nō enrrabile fibra. ¶ (Vt multum) Quod Græci dicūt ὡς τὸ πλεῖστον, id latini efferunt ut plurimum, ut multū, ad ſummū, & ſummum. Horatius. Ad ſummum ſapiens uno mino minor eſt Ioue. Cicero lib. 5. fami. epl'. Excepto uno, aut ad ſummum altero. Idem ad Atticum lib. 12. Scies igit̃ fortaſſe cras, ſummum perendie. T. Liuius. Cum tribus ſummum militibus (Qui numerus ſacer eſt) Apud priſcos & abſolutiſſimus, & ſacer habebatur ternio: quicquid ter dictum, aut factum eſſet, id ratum efficax habebatur. Diuus Auguſtinus lib. de doctrina Chriſtiana. 2. ca. 16. Iudocus Clichthoueus de myſtica numerorū ſignificatione. Vide adagium. Ter. (Autores perhibēt) Eccleſiaſticus ca. 38. (Ingens eſt herbis) Præſertim Aegyptijs Homerus Odyſſ.

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα
Ἐσθλὰ τά οἱ πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα. i.

Talia Iouis filia habebat pharmaca prudenti arte cōfecta, bona quæ ei Polydamna præbebat Iouis uxor Aegyptia. Et Plinius li. 25. cap. 2. Homerus quidem inqt primus doctrinarũ, & antiquitatis parēs, multus aliâs in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit. Et quæ his iſtic ſimilia ſequūtur. Diodorus Sicul⁹. Adeo exuberat herbis Aegypt⁹, ut oues bis anno pariant biſq; præbeant lanam (Maxima gēmis) Copioſius iſta perſequitur Celius Rhodoginus lectionum antiquarum lib. 3. ca. 25. Vehemēter addubitandū, utrum Natura ſæpius nouerca ſit an mater, ut quæ tot uenena tot item remedia progignat.

¶ Pictorius Villingius.

¶ Euax rex Arabum) Euax rex Arabum, cuius Albert⁹ cum multis locis, tū de Mineralibus li. 2. tract. 3

tertio

ertio,meminit C. Tib. Neron.priuigno Augusti lapidariũ adscripsit,à Siluatico Pãdect.frequẽter citatũ

❡ Paucis amicis) Nullus sibi tantum natus est,sed ortus nostri partem sibi uẽdicat patria,partem parẽtes, partẽ amici cæteri. Vt præclare scriptum est à Platone ad Architam.Marbodæus igitur ne sibi tantum natus uideatur,& priuati commodi impendio studiosus (licet uti uerbis Erasmi) noluit intus canere (quod dicitur) sed scriptum librum prę sertim de re admodum preciosa,suis amicis communicare.

❡ Maiestatem minuit) Qui ore ianitoris egenti, uitio naturæ,quouis loco,quauis de re,& apud quosuis prę ter dignitatem quiduis effutit, maiestatẽ minuit, asinusq́ portans mysteria dicitur,unde non minus uere, q̃ eleganter scripsit Erasmus. Arcana non committimus nisi selectis amicis,somnia uero narramus quiuslibet. Chrysippus argumẽto uincit eliminatorem arcanorum impiũ esse,scribẽs. Qui mysteria prophanis dicit,impius est. Hierophãta prophanis illa dicit, ergo impius est Hierophanta. Hæc Suidas // Maiestatem) quid maiestas sit,uide Ciceronẽ lib.2.de oratore.

❡ Nec secreta manẽt) Hinc Metell⁹ senex nec uni tm̃ credere uoluit rem sui cõsilij: Quippe interrogat⁹:qd facturus,respondit,si tunicam hanc mei arcani consciam arbitrarer,euestigio exutus eam concremarem, ut scribit L.Cœlius libro 7.cap.26.Vnde Paræneticõ est elegans Vegetij: Quod facturus es tractato cum paucissimis,uel potius ipse tecum. Nam Flacco teste pri. epist. Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

❡ Qui numerus sacer est) Apud priscos numerus ternarius in tantum absolutus & sacer habebatur, ut qcquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur,dicit Eras. Vñ in magorum mysterijs adhiberi solitus. Verg.in Pharmaceutria:

❡ Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore

Licia circundo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet.

Pythagoricos item Plutarch. scribit unitatem solitos Apollinem nuncupare, Diada litem & audaciam, Triada iustitiam quæ est summa perfectio. Cœlius libro duodecimo, cap. 9.

¶ Qui secre) Innuit Poëta lapides ex dei consilio uires arcanas habere, imitatus quidem Democritum, q animas habere dixit: Vnde ne cibum in matellam immitteret (quod dici solet) ad amicos scribit librum suum, quibus morum sit grauitas, quosq; uitæ commendet honestas. Nam etiam atq; etiam uidendum in cuiusmodi animum mittamus ea, quæ sunt laborum studio acquisita, quod admonet apud Gellium Epictet⁹. Etenim si in uas insyncerum immiserimus rem quantumlibet charam, in acetum tamen & lotium uertitur Propterea Horatius Episto. 1.

Syncerum est nisi uas, quodcunq; infundis acessit.

¶ (Morbos expel.) Nam chelidonio medentur febribus medici. Sed & oculis præsens ē remedium: Magnes hydropem leuat morbo: Lyncuri⁹ stomachi pellit cruditatem.

¶ Perspecta feruntur) Fidem nobis magnopere conciliamus ab ijs, quæ nobis perspecta sunt, & quibus p̄sentes adfuimus. Hoc artificio Vergillanus etiam Aeneas utitur. Quæq; ipse miserrima uidi, Et quorum pars magna fui. Sic etiam Lucas Euangelista in suo euangelio præfatur. Nam Herodot. in Clione dicit oculos fideliores auribns esse. Quem imitat⁹ Horatius in arte poëtica.

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quàm qnæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Et Lucretius in 6. Quia semper ad aures Tardius adueniunt, q̄ uisum quæ moueant res. Fidem igitur sibi conciliaturus poëta dicit, q autores quasdam lapidū

uirtutes

uirtutes ipsi uiderint.

¶ Adamas ɼ.

VLtima præcipuum genus India fert Adamãtis,
De Crystallorũ natũ sumptumue metallis.
Hunc ita fulgentem Crystallina reddit imago,
Vt ferruginei non desinat esse coloris.
Cuius durities solidissima cedere nescit,
Ferrum contemnens,nulloq́ꝫ domabilis igne.
Hęc tamen hircino calefacta cruore satiscit,
Incudis damno,percussorumq́ꝫ labore.
Huius fragmentis gemmæ sculpuntur acutis.
Hic sed auellana maior nuce non reperitur.
Alterius generis producit Arabs Adamantem
Non sic inuictum,nam frangitur absqꝫ cruore.
Nec par huic nitor est,precijq́ꝫ minoris habetur,
Pondere sit quamuis & enormi corpore maior.
Terti⁹ est Adamas , quē dat maris insula Cyprus.
Quartum produ it ferraria uena Philyppis.
Omnibus æqua tamen uis est adducere ferrum.
Quod facit & Magnes,absente potens Adamante.
Nam pñs Adamas,Magneti quod rapit, aufert.
Ad magicas artes idem lapis aptus habetur.
Indomitumq́ꝫ facit mira uirtute gerentem,
Et noctis Lemures,& somnia uana repellit,
Atra uenena fugat,rixas & iurgia sedat,
Insanos curat,durosq́ꝫ reuerberat hostes.
Clausus in argento lapis hic auroue feratur.
Cingat & hinc leuum fulgens armilla lacertum

¶ Alardus Amstel.

VLtima præcipuum genus) Plinius cap. 4. libro ultimo Iulius Solinus cap. 65. (Sumptumq́ꝫ metallis) Metalla sunt ipsæ fodinæ,& loca. Lucanus 4. Cilicum lassata metallis (Cui⁹ durities solidissima) Adamanti ex natiua duritie nomen inditũ. Vocatus est ἀπὸ τοῦ ἀμορίου στερητικοῦ. καὶ δαμάζειν. id ē ab à priua

tiua pericula, & domare. Vide Seruium in sexto Aeneidos libro. Seneca libro secũdo ad Serenũ. Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi, aut teri potest: sed incurrentia ultro retundit. Vide adagium. Adamantinus. (Vt ferruginei non desinat) Ferrugineus est color ferro ardenti haud absimilis ut quidam putauere, qui & hiacynthinus ex Vergilio. Ait em̃. Ferrugineos hiacynthos. Plautus in Milite subindicat ferrugineũ esse colorem thalassicum, id est, cæruleum, & marinis fluctibus persimilem.

Facito ut uenias ornatu huc naucleriaco, causiam
Habeas ferrugineam, culturam ad oculos laneam.
Palliolũ habeas ferrugineũ: nã is color thalassicꝰ.

Seruius subnigrum colorem interpretatus est super uersiculo Vergiliano in Georg.

¶ Et pinguem tiliam, & ferrugineos hiacynthos.

Porro autem quando multi, nec minus uarij itẽ in lapidibus colores reperiũtur, ex Platone in Tymæo, ex Gellio lib. 2. cap. 26. ex Lazaro Baysio de re uestiaria, capite secũdo, ex Henrico Bebelio, Antonio Thylesio Consentino petas licebit, quæ p̃cipue ad noscẽdos colores facere uidebuntur: (Quæ tamen hircino fatigata.) Locus hic in omnibus plane codicibus deprauatꝰ habebatur. Quidam ita scriptum habebant, fatigata, alij rigata, mihi uidetur legendum macerata, quę uox est apud Plinium, ubi agit de adamante: Fatigo enim producit mediam. Vergilius. Terga fatigamus hasta. Quãquam Marbodæus, & aliâs sæpe non admodum anxiè obseruat legitimas syllabarum quantitates, quippe Gallus: Quod quidem cum tantì uiri pace dictum sit. Ezechiel 3. Vt adamantẽ & ut silicem dedi faciem tuam. Huc respexit D. Hieronymꝰ in epistola ad Pãmachium super obitu Paulinæ uxoris: Tale q̃d, inquit, & dominus loquitur ad prophetas, quod posu-

erit

erit faciem eorum quaſi urbem æneam, & lapidem adamãtinum, & columnam ferream, ne pauerẽt ad iniurias populi, ſed imprudentiam ſubſannantium frõtis rigore cõtererent. Nõ eſt animus cõuerrere in hoc opus, quicquid aliquam gemmarum ſpeciem habet, pauca quæ ſe caſu obtulerunt uiſum eſt non prȩterire, præſertim ſi commodius & argutius dicta uidebantur. Quod genus ſunt, quæ memoriæ prodidit Rhennius Dionyſij interpres:

Hic fulget lymphata adamas qui pectora ſanat,
Et prohibens miſeris occulti damna ueneni,
Quem minime ualeat ferrum ſuperare nec ignis,
Frangitur hircino maceratus ſanguine tantum,
Sed tepido, fractis multis incudibus ante.
Hic iuxta poſitus magnetem uiribus arcet,
Occultus raptu ferri uel tractibus ante,
Admotum retrahit defendens robore miro.
Hic lychnis lucem ſimulat ſplendore lucernæ.
Hinc meruit nomen præclaro nomine dignum.

Lucanus lib. 6. Aſperat & durum uinclis adamanta. Statius lib. 3. Theb. Solidoq́ꝫ datos adamante lacertos. Strozius Filius. Fer durum ſilicem, indomitumq́ꝫ adamanta rigenti Pectore. Lucretius lib. 2. In quo iam genere in primis adamantina ſaxa Prima acie conſtant, ictus contemnere ſueta. Ouidius in Triſtibus.

Nil adeò ualidum eſt, adamas licet alliget illud,
Vt maneat rapido firmius igne Iouis.

Zacharię 7. Et cor ſuum poſuerunt ut adamantem, ne audirent legem & uerba, quæ miſit dominus exercituum. Heſiodus:

ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχει κρατερόφρονα θυμόν. i.

Durus at his animus ſolido ex adamante creatus.

Propertius libro quarto:

Quum ſemel infernas intrarunt funera leges.
Non exorato ſtant adamante uiæ.

Manilius in primo:

Sed satis hoc fatis fuerit, iam bella quiescunt,
Atq; adamantæis discordia uincta cathenis,
Aeternos habeat frenos in carcere clausa.

Quanq̃ hæc non ità multum adferunt momenti, adiuuant tamen indoctiores, quibus ista parantur.

¶ Pictor Villing.

¶ Vltima India) In India nocte tantum quæritur, quia nocte saltẽ lucet, per diem est obscurus propter solem, ut est in Speculo Vincentij.

Vt ferruginei.) Vnde à Plinio Sideritis uocatur.

Cedere nescit) Hinc uis indomita interpretatur Adamas, quod idem testatur.

¶ Hæc tamen hircino) Fatiscit sanguine & carne hirci, precipue si hircus aliquandiu ante biberit uinũ, & petroselinum uel siler montanum, hoc est, si seleos comederit. Talis item sanguis ad frangendum lapidẽ in uesica conducit. Hęc Siluaticus Pandect. cap. 385.

¶ Ferrum contẽ:) Omnia respuit metalla, excepto plumbo quo soluitur propter argẽtum uiuum quod est in ipso. & Chalybe, cui læsionis infert nihil, sic scribente Aristo. Cum igitur incredibilis huius lapidis adeo sit duricies, quicquid inuictum atq; inepugnabibile indicare uolumus, adamantinum uocamus ait Eras. Et sic Hesio. Durus at his animus solido ex adamante creatus.

¶ Theocritus in Amaryllide.

Me quoq; respiciet, neq; enim est adamantina forsan.

Incudis dãno) Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrũ utrinq; dissultet, incudesq; etiam ipsæ dissileant. Plin.

¶ Quod rapit aufert) Adamas dissidet cum magnete in tantum, ut iuxta positus, ferrum non patiatur abstrahi, sed magneti rapiat atq; auferat. Sic etiam alijs lapidibus iũctus omnem illorum uim in se transfor-

mat

mat, ut ait Anglicus libr. 16.

¶ Ad magicas artes) Magicam in se uirtutem habere creditur adamas. Si enim capiti dormiētis mulieris cautius supponatur, scire poterit maritus eius, an sit casta. Nam si est, dormiendo amplecti coniugem ui lapidis cogitur: Si uero infidelis fuerit, ab eo subito resilit, ueluti lapidis præsentia indigna. Dioscori.

¶ Indomitumq; facit) Hostilē edulcat furorem. Vnde gemma reconciliationis & amoris dicitur. Ad hęc, si mulier à uiro suo fuerit digressa, per uirtutem adamantis in uiri gratiam reuocatur. Dioscorides.

¶ Lemures) Lemures dici putant uagantes umbras hominum ante diem mortuorū, quasi remures à Remo, cuius occisi umbras frater Romulus cum placare uellet, Lemuria instituit, id est parentalia. Ouid. Fasto. 5. Marcianus uero lemures manes appellari existimat, qui post uitam ijsdem corporibus delectētur & cum his maneant. Sed multa de his Augustinus de ciuitate Dei lib. 9. & Varro de uita patrum lib. 1. quæ dilucidiora scripta sunt in Capite Gagates.

¶ Somnia uana) Somnia uana sunt, quæ non ex reuelatiōe diuina, sed ex imbecillitate cerebri, uel per turbato animo proueniūt, dicit Mācinellus, quādo quod interdiu nimium cupim⁹, noctu uidemur uidere. De quibus est illud Terentianum in And. Num ille somniat ea quæ uigilans uoluit? Et Vergilij hoc: Credimus an qui amāt ipsi sibi somnia fingunt. Macrobius uir multa doctrina pollens, quinq; somniorum species enumerat, Somnium, uisionē, oraculum, insomniū, & fantasma; inter quas duæ, insomnium & fantasma, uanæ sunt: somnia autem quæ post mediam noctem ostenduntur: uisiones & uisa non reprobātur. Nam & Joseph somnia, & Apostolorum uisa, & multorum uisiones credendæ fuerunt. Macrob. in Somnio Scip. libro 1. cap. 3.

¶ Repellit) Tanquam minime fides adhibenda sit il lis, poëta dixit contemptiue repellit. Vnde conuenit huc, illud Catulli distichon:

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
  Et pauidas mentes falsa timere iubent.

Clausus in argento) Huius uis maior esse perhibetur, si sedes eius, cum in anulo ponitur, sit ferrea, anulo pro dignitate lapidis ex auro constante, sic est in libro de natura rerum.

¶ De adamante plura Solinus cap. 65. Plin lib. 37. cap. 4. Alber. lib. 2. tract. 2. cap. 1. mineral. pandectarum Siluat. cap. 385. Serapio in aggregatione simpli. Isido. lib. 16. Aristo. in lib. de lapidibus.

¶ Achates. 2.

Vt peribent primum lapis est inuentus Achates
In ripis fluuij, qui nomine dictus eodem:
Hic precio diues Siculas perlabitur oras.
Sit licet ipse niger, zonis tamen obsitus albis,
Hic lapis ingenitas perhibetur habere figuras:
Cuius natiuis facies interlita uenis,
Nunc regum formas, nunc dat simulachra deorum.
Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achatem,
Cuius † plena nouem signabat pagina Musas, († plana)
Et stans in medio cytharam tangebat Apollo:
Naturæ non artis opus, mirabile dictu.
Hunc quoq; Coralio similem gerit insula Creta,
Cuius planicies † chryseis est illita uenis. († croceis)
Iste nepæ uirus fugat, & quod uipera fundit.
Reddentem facies uarias dat & Indus Achatem,
Nunc nemorum frondes, nunc dantem signa ferarum:
Hic sedare sitim, uisumq; fouere putatur.
Est & qui myrrhæ succensus spirat odorem.
Sanguineas maculas est qui perhibetur habere.
Cerea cui facies, quia creber, uilis habetur.
Portantem munit, uiresq; ministrat Achates,

Facundumq;

Facundumq́; facit, gratumq́; boniq́; coloris.
Hoc Anchisiades comitante pericula uicit.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Vt perhibent primum) Plinius cap. 10. libr. 37. & Rhennius.

Cernitur egregius lapis hic cui nomen Achates.
Hoc dederat fluuius, cuius generatur ad undas.
Hanc simulachra uides uenis ostendere gemmam.

¶ Zonis tamen tamen obsitus albis) F. de auro & argēto leg. L. uestis Vlpianus zonas inter muliebria numerat. Martial. Longa satis nunc sum: dulci sed pōdere uenter Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis. Ouid. Fast. 2. Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. Zona quoq; erat uirorum, in qua solebāt deferre nūmos, iuxta illud Matthæi. Ne possideatis aurum, neq; argētum, neq; æs in zonis uestris. Vide adagiū, zonam perdidit. Vtitur & Plinius hoc uocabulo pro cinctura (ni fallor) cum sepe aliâs, tum lib. 37. cap. 6. Et si zona alba fundat se non colligit. Illud obiter annotandum, quod Strabo lib. Geor. 4. scriptū reliquit, Gallos olim solitos operam dare, ne obesi fierent & uentricosi, punireq́; iuuenem certam zonæ mensuram excedentem. Verba Strabonis sic habent. ἴδιον δὲ καὶ τοῦτο ἀσκεῖν γὰρ αὐτοὺς μὴ παχεῖς εἶναι μηδὲ προγάστορας τὸν δ' ὑπερβαλλόμενον τῶν νέων τὸ τῆς ζώνης μέτρον ζημιοῦσθαι.

¶ Rex Pyrrhus digito) Videtur Marbodæus hūc locū ut pleraq́; alia om̄ia ex Soliniana transtulisse historia ca. 11. & is uicissim ex Plinio ca. 37. li. 37. Pyrrhus, inquit, qui aduersus Romanos bellū gessit, habuisse traditur Achatē, in qua nouem Musę & cytharam Apollo tenens spectabatur, non arte, sed sponte naturę ita discurrentibus maculis, ut à Musis quoq; singulis sua redderētur insignia. Ismeniam Choraulē tradūt multis fulgentibusq́; uti cousueuisse, ꝙ regum amicitiam conciliare existimentur.

Croceis

❡ Croceis est illita uenis) Plinius cap.10.37.Cora-
lochates inquit guttis aureis saphiri modo distinctꝰ,
qualis copiosissima in Creta sacra appellata. Ex qui-
bus Plinij uerbis satis apparet esse reponendum, chry
seis est illita uenis, id est, aureis ἀπὸ τοῦ χρυσός siue χρυ-
σοῖς .i. aureis. Quanquã in exemplari habebatᷣ croceis.
❡ Cuius plena nouem) D. Augustinus de doctrina
Christiana cap.7.lib.2.(Sanguineas maculas) Lucanꝰ
10. Stabatq; sibi non segnis achates Purpureusq;.
❡ Hoc Anchisiades) i. Aeneas, q̃ testatur Anchisen
fuisse patrem suum, apud Verg. lib. Aeneid. 2. Ascani-
um, Anchysenq; patrẽ, Teucrosq; penates Commen-
do socijs. Idẽ 6. Tros Anchysiade facilis descensus A-
uerni. Fuit autem Achates perpetuus Aeneæ comes i-
demq; fidelissimus. Idem. 6. Aeneid. Cui fidus Achates
It comes, & paribus curis uestigia figit. Et 1. Aeneid.
Corripuit fidꝰ quę tela gerebat Achates. Athanasius
de passione domini. Etenim qui erat in medio Cheru-
bim omni indutus lapide precioso, Sardio, Iaspide, a-
chate, nũc iam super papyrum, & arundinem, ac silicẽ
dormit, quemadmodum in Iob de illo dicitur.

❡ Pictor. Villing.

❡ De Achate Plinius lib.37.cap.10. Solin.ca.11 Sil
uati Pandect.cap.386. Albert. Mineral. lib.2. Tract.2
cap.1. Anglic. de propriet. rerum lib.16.
❡ Rex Pirrhus) Pyrrhus iste Epirotis imperitauit,
& post Alexandrum rei militaris peritissimus est iu-
dicatus: unum os habuit dentium uice, lineis modo in
superficie suppictum distinctumq; . Testis est Ludo.
Cœlius libro 2.cap.33. De regis huius anulo scribit
Plinius libro 37.cap.1.
❡ Cuius nati. interlita) Id est, commaculata. Nam
interlino uerbum superinducto atramento, aut alio
liquore, rẽ aliquam uel picturam est destruere, quod
ex hoc Ciceroniano intelliges, Tabulæ sunt in medio
se corru-

se corruptas atque interlitas esse clamant.

¶ Nepæ uirus) id est scorpionis. Constat enim à Græcis scorpionem nepam uocari, uermiculi genus quod sub saxis latitet, quæ si quis tollat incautus, uulnus accipiat obliquo ictu à cauda uenenosa. Ita Plinius lib. xi. cap. 25.

¶ Vipera fundit) Vipra genus serpētis est uenenosi, omnium serpētium nequissimum. De hac Isido. li. 12. Sic dicta quod ui pariat: nam cū eius uenter ad partū intumescit, catuli non expectantes maturam solutionē naturæ, corrosis eius lateribus, cum matris interitu ui erumpunt. Dicit & idem quod masculus suo ore inserto in os uiperæ semen expuat, & ex illa uoluptate libidinis in rabiem uersa, caput maris præscindat, unde parens uterque pereat: masculus dum coit, fœmina dum parit. De hac Plinius libro 8. cap. 39.

¶ Illita) Illino leniter induco significat, unde Horatius lib. 1. Epist. Quòd si bruma niues Albanis illinet agris. Et Plin. Fimum caprinū ex melle illitū epiphoris, prodesse putant.

¶ Hoc Anchisiades) Achate multa pericula uicit Aeneas, ut qui non perpetuam dormiret noctem, sed cura agitatus, quæ regum comes est (unde achates dicitur) alijs somno indulgentibus, ipse uigilans, cogitabundus, sobrius de futuris agitabat animo. Hoc loco quid alij sentiant prætermitto, sed per achatem curā intelligo, quę maxime comitatur principes (libet uerbis uti Erasmianis) ut qui tantam negotiorum sarcinam sustineant humeris, quod nunquam sine hac uiuant. Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminondas dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues, festis quibusdam diebus solutius compotationibus insudarent, licentiusque uoluptatibus fruerentur, ille solus uigil ac sobrius arma lustrabat, & cura pro achate comitatus urbis mœnia obambulabat: Rogatus cur

id fa-

id faceret,respondit, sobrium esse se ac uigilare quod reliquis liceret temulentis esse ac dormire,ut Plutarchus refert in libello aduersus ducem imperitū. Porrò apud Homerum Nestor ad Agamnonem:
Belliger Atridæ proles dormis ne Agamemnon?
Perpetuam noctē dormire haud principe dignū est,
Cui populi commissi,& tanta negotia curæ.
Non nescimus Aeneam in uagina secum tulisse Achatem.Nam lapis hinc armiger dictus est.

¶ Si uis Achatem uirtutis potentem esse, feras eum in setis leoninis,ubi ad quoduis tempus ualebit,scribit Plinius.

¶ Nunc nemorum frondes) Non refert an ramos arborum uel folia intelligas. Nam Plini⁹ scribit ꝙ Indicus Achates non folia tantum,sed nemora quandoque repræsentet. Frondes autem propriȩ sunt arborum,folia uero tàm arborum quàm herbarum & florum,dicit Perott.

¶ Quia creber,uilis habetur) Quod rarum,charum est. Vt dicitur unde Marbode.ca.4.ametyst⁹,ait,Charus haberetur merito,si rarior esset: At nūc negligit quoniam communis habetur.

¶ Alectorius. 3

† spoliatus

VEntriculo galli,qui testibus est † uiduatus
Cum tribus (ut minimum) factus spado uixerit annis,
Nascitur ille lapis,cuius non ultima laus est,
Et per bis binos capit incrementa sequentes,
Mensuramq́ꝫ fabæ crescens excedere nescit,
Crystallo similis,uel aquæ,cum lympida paret.
Hinc Alectorum nomen posuere priores,
Nomen apud Græcos de galli nomine sumptum.
Nam quē nos gallum communi more uocamus,
Gramatici Græco hunc ἀλέκτορα nomine dicunt.
Inuictum reddit lapis hic quencunqꝫ gerentem,

Extinguitq́ꝫ

Extinguitq; sitim patientis in ore receptus:
Nam Milo Crotonias pugiles hoc præside uicit.
Hoc etiam multi superarunt prælia reges.
Hic † excussorum promptus solet esse reductor, †ex pulsorum
Acquiritq; nouos ueteresq; † instaurat honores. †reformat
Hic oratorem uerbis facit esse desertum,
Constantem reddens cunctisq; per omnia gratum.
Hic circa Veneris facit incentiua uigentes,
Commodus † uxori, quæ uult fore grata marito. †& dñæ
† At bona tot præstet clausus portetur in ore. † aliâs Ve

¶ Alardus Aemstel.

¶ Ventriculo galli) Plinius Ca. 10. 37. Solinus ca. 4. sub calcem.

¶ Viduat⁹) Pro eodẽ significato dicit & uiduus: Hinc loc⁹ ille Plautin⁹ Cistellaria. Quotidie uiro nubit, nupsitque hodie, nubet mox noctu. Nunq̃ ego hanc uiduam cubare siui, nam si hæc non nubat, lugubre fame familia pereat. Horatius Viduus pharetra risit Apollo. Suetonius in Galba. Ne Agrippinæ quidem uiduatæ morte Domitij. Catullus ad Flauium. Nam te non uiduas iacere noctes Nequicquam tacitum cubile damnat. Claudianus. Serpentum tellus pura ac uiduata ueneno. Viduatus ergo hoc loco est castratus, & cui testes execti sunt. ¶ Cum tribus ad minimum) haud dubie legendum est (ut restituimus) cũ tribus ut minimum. Sic enim prius usurpat, & is loquẽdi color pur⁹ & elegãs est. ¶ Spado uixerit) Spado castratus dicit, fitq; à uerbo σπάζω uel σπάω, quod est euello, aufero, traho, diuelloq;, testes enim euellũtur. Sunt qui putant eunuchum esse adolescentem, ac grãdiorem ætate spadonem, Iuuenalis satyra. Cum tener uxorem ducat spado, nenia luscũ. Martialis lib. 5, Spadone quum sis euiratior fluxo. Horatius. Et spadonibus seruire rugosis potest. Vide Galeotum de homine

¶ Nomen apud Græcos) ἀλεκτρύων siue ἀλέκτωρ Græ-

cis

cis dicitur gallus. Proinde ἀπὸ τοῦ ἀλεκτρύωνος dictus est alectorius: Id quod indicat Græcus uersiculus. πρὶν ἢ δὶς δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο .i. Prius atq; gallus cantet iterum cristiger. Et cōstabit autore Erasmo Senarius, si pro ἀλεκτρυὼν legas ἀλέκτωρ. Vide adagium. Priusquàm gallus iterum cecinerit. (Nam Milo Crotonias) Hunc Milonem Crotonienſem tradunt in certaminibus ubiq; uictorem euasiſſe. Lege Herodotum in Thalia. Galenum Exhortatiōe ad bonas arteis, Lege adagium, Crotoniatarum postremus, reliquorum Græcorū primus est Itē adagium, Crotone salubrius.

¶ Pictorius Villing.

¶ Solinus cap. 4. Plinius lib. 37. cap. 10. Alb. libro 2. tract. 2. cap. 1. Bar. Angli. libro 16. Dioſc. in Cap. Alector. ¶ Ventriculo galli) .i. in orificio. Nā ut in homine struma est, ita in gallo orificium quod patet.

¶ Hinc alectorio) ἀλέκτωρ latine gallus est, unde nomen lapidi inditum Alectorius quasi gallinarius.

¶ Nam Milo) Milo hic Crotoniates, Priſci Targnij emicuit temporibus, cui elogium extat: Victor ille omnium certaminum. Nuſquam lapidis & uirium est superat⁹ fidutia, nisi semel à Tritormo Bubſequa, q̄d Cœlius scribit li. 11. cap. 70. Qui una manu, in armento ferocissimi omnium & maximi tauri pedem corripuit, furentemq; ac inde se proripere adnitentem frustra, retinuit constantissime: altera prætereuntis fortè tauri alterius pedem apprehēdit audacissimè, ac cōpressit ferociter. Vide Eraſ. in ,puer. Alter Hercules. Hunc Milonem quercus lacerandū feris præbuit, scribit Val. Max. lib. 9. cap. 12.

¶ Geranites 4.

† Hieracitē

ET † Geraniten uetus experientia laudat
Iste colore niger, superat uirtute coloremi:
Quem prius abluto si quis gestauerit ore,
Dicere mox poterit, quid de se cogitat alter.

Huic

Huic quoq; semper inest imperatoria uirtus,
Qua nequeat mulier quicquam prohibere petēti,
Cuius sic uirtus perhibetur posse probari:
Muscis expositum corpus nudato gerentis,
Lactis commixto mellisq; liquore perunctum,
Intactum cupido miraberis agmine linqui:
Si lapidem cultris, facto grege spicula figent,
Imbutamq; cutem sugent per uulnera mille.

¶ Alardus Aemst.

¶ Et Gerathitē) Legendum est haud dubiè: Et Geraniten uetus. Plinius cap. de gemmis, quæ ab animalibus cognominantur. Et à gruis collo geranites, hieracites accipitris, &c. Geranites similitudinē habet colli gruis, quam Græci γέρανον uocant. Hesiodus. φράζεσθαι δ' εὖτ' ἂν φωνὴν γεράνου ἐπακούσῃς. Quanq̄ malim Hieracitē, nisi obstaret carminis ratio. (Lactis commixto) Homer⁹ Iliad. 15. utitur similitudine nimisq̄ apposita de muscis, uerno tempore circum mulctralia uolitātibus, ut sese satient.

Pictorius Villing.

Plinius lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. cap. 7. sed corrupte ibi legit̄ Gerachides. Aristot. in Lapidario suo. Barpht. Angli. lib. 16.

¶ Hieracites à colore accipitris nomē habet, sed maioris uirtutis est, quā coloris, inquit Poëta: Niger etenim, qui color infamis est, ex opinione Pythagorica. q aiebat, quod esset colore candido, id ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Habentnr apud Plininum colores tres præcipui tantum, lib. 21. cap. 8.

¶ Iaspis. 5

IAspidis esse decem species, septemq; feruntur.
Hic & multorum cognoscitur esse colorum,
Et multis nasci perhibetur partibus orbis.
Optimus in uiridi, translucentiq; colore,
Et qui plus soleat uirtutis habere probatur,

† febrē fugat, arcet hydropē.

Caste gestat⁹ † fugat & febres; & hydropem:
Appositusq́ iuuat mulierem parturientem,
Et tutamentum portanti creditur esse.
Nam consecratus gratum facit, atq́ potentem,
Et (sicut perhibent) phantasmata noxia pellit.
Cuius in argento uis fortior esse † probatur.

† putatur.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Iaspidis esse decē) Et hic rursus peccat uersus. Lucanus lib. Pharsaliæ decimo. Fulget gemma toris, & iaspide fulua supellex. Iuuenalis Satyra 5. Da ueniam præclara illi laudatur iaspis. Vergilius lib. 4. Aeneidos: Atq́ illi stellatus iaspide fulua, Ensis erat. Statius lib. septi. The. Tænariam fulua mordebat iaspide pallam. Idē lib. 4. Electro pollens & iaspide clarus eadē. Claudianus: Collectæ tereti nodantur iaspide uestes. ¶ Optimus in uiridi) Claudianus: Sæpe manu uiridiq́ angustat iaspide pectus. Mantuanus: Multa sinus & colla uirens ornabat iaspis.

¶ Et febres & hydropē) Aqua intercus à latinis appellatur, cum obstructo iecore cibus incoct⁹ inter cutem carnemq́ dimittitur. Plau. Menechmis: Num laruatus arat, aut ceritus? Nū eum ueternus aut aqua intercus tenet? Serenus Samonicus. Corrupti iecoris uitio uel splenis acuto Crescit hydrops, aut cum siccatæ felle medullæ, Atque auidę fauces gelidum traxere liquorem. Cato ueternosum hydropicum intelligi uoluit, cum ait: Veternosus quā plurimum bibit, tā maxime sitit. Horatius lib. Carminum 2. Ode 2. Crescit indulgens sibi dirus hydrops, Nec sitim pellit, nisi causa morbi Fugerit uenis, & aquosus albo Corpore lāguor. Gręcis dicitur ὕδρωψ. καὶ ὑδρόπισις. cuius tres sunt species ὑποσάρκη subtercus, τυμπανίτης uētosa uel sicca, ἀσκίτης ab utre. i. aquosa. ¶ Phātasmata noxia pellit) Rhēnius. Gignit enim egregiam crystalli pondere gemmam, Atq́ malos lemures quod pellit, munus iaspis.

No

Nocturni manes fugitant quem membra tuētē. Idem 18
Atq; aura uiridi legitur q̀ splendet iaspis. Tametsi nō sit οὐ κατὰ θύραν (quod aiunt) addam tamē. Idaspes fluui us Indorum, aurum & gemmas habere dicitur: Stati⁹ lib. 8. Theb. Ceu modo gemmiferum thyrso populatus Idaspen. Lucanus lib. 8. Qua rapidus Gāges, & qua Nysæus Idaspes. Claudianus. Auriferum ueniam potturus Idaspē. Esaiæ 54. Ecce ego sternam per ordinē lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, uniuersos filios tuos doctos à domino.

¶ Pictor Villing.

¶ Albert. libro 2. cap. 8 Plin. libr. 37. cap. 8. & cap. 9 Dioscori. libr. 5. cap. 47. Galen. libro 9. simpl. cap. 11. Aristo in lapid.

¶ Iaspis græce, latine uiridis sonat. Nā tametsi multorum est colorum: uiridis tamen & smaragdo similis, optimus est, scribit Isidorus.

¶ Decem & septem) Iaspidis omnes species huc ponere longum est, sed bonitatem illius lapidis, hic breuibus distinctam habes. Olim optima fuit, quæ purpuræ quicquam habebat. Secunda, quæ rosæ. Tertia, quæ smaragdo similis. Apud Plinium hæc & alia multa: Cui igitur cordi ē de his maiora scire, satis habeat autorem monstratum lib. 37. cap. 8. & 9. Adscribā tamen & hæc Philosophi ex Vincētio, qui dicit peregrinas quasdam inueniri species, ex Thetel enumeratas. Nam inuenitur, ait, in Iaspide homo, scutum habēs in collo, & cuspidem in manu, sub pedibus serpentem, q̄ habeat contra omnes inimicos uirtutem. Item alius, in quo sit homo, habens fasciculum herbæ in collo, cui⁹ uirtus sit, omnes discernēdi morbos, & sanguinem restringēdi, quē Galenū in digito tulisse ferūt. Hinc cruce signatum, uiridem, & ne quis aquis submergatur,

efficacē, Hactenꝰ Vincētius in specul. natur. li. 9. ca. 77

¶ Et nasci multis partibꝰ) Nam in India, smaragdo similis inuenitur: in Cypro, glaucus & pinguis: in Persia, æris instar: In Phrygia, purpurea: in Capadocia, ex purpurea cærulea, atq; non refulgens: Thracia, Indico similem mittit: Chalcidia, turbidam. Hæc Plinius.

¶ Consecratus) Cōsecratiōe uidelicet magica & charactere, ut in magicis docetur.

¶ Iaspis) In capite Aspidis inuenitur lapillus, Iaspidi similis, qui miræ creditur esse efficaciæ & uirtutis, & ideo quidam Iaspidem, quasi aspidem uocari uolunt, scribit Anglicus lib. 16. de lap. & metal. Et tot habet uirtutes, q̊t diuersas uenulas & colores, inqt Dioscor.

¶ Luxuriam cohibet] Impedit conceptum, menstruū restringit, & hæmorrhoidas si in puluerē redigatur, datus cum lacte, curat: uisum acuit & confortat.

¶ Sapphirus siue Syrtites 6.

SApphiri species digitis aptissima regum,
Egregium fulgens, puroq; simillima cælo.
† Inferior nullo est uirtutibus atq; decore. † uilior est
Hic quoq; Syrtites lapis à plerisq; uocatur,
Quòd circa Syrtes Lybicis permixtus harenis,
Fluctibus expulsus, feruente freto reperitur.
Ille sed optimus est, quem tellus Medica gignit,
Qui tamē asseritur nunquam transmittere uisum:
Quem natura potens tanto ditauit honore,
Vt sacer & merito gemmarum gemma uocetur.
Nam corpus † uegetū cōseruat, & integra mēbra, † uegetat
Et qui portat eum, nequit ulla fraude noceri, † Obstructasq;.
Inuidiam superat, nullo terrore mouetur.
Hic lapis (ut perhibent) educit carcere uinctos,
† Obtrusasq; fores, & uincula tacta resoluit, † Obstrictasq;.
Placatumq; deum reddit, precibusq; fauentem,
Fertur & ad pacem bonus esse reconciliandam,
Et plus q̃ reliquas amat hāc † Hydromātia gēmā, † nigromātia † necromantia.

Vt

Vt diuina queant per eam responsa † mereri. † moueri
Corporeis etiam morbis lapis iste medetur:
Scilicet ardorem refrigerat interiorem,
Sudorem stringit nimio torrente fluentem,
Contritus † lacti super illitus ulcera sanat, † lateri.
Tollit & ex oculis sordes, & fronte dolores,
Et uitijs linguæ simili ratione medetur.
Sed qui gestat eum, castissimus esse iubetur.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Egregium fulgens) Rhennius. Cur alij lapidem q rubro littore carpunt Sapphiriq́ꝫ decus nigri flauíque coloris, Saxorum cedunt uenis ac Marte beati.

¶ Hic & Syrites] Plinius capite decimo, libro 30. Sytitę, inquit, in littore syrtium, iam quidem in Lucania inueniuntur melleo colore, croco refulgẽtes, intus autem stellas continent languidas. (Amat hãc nigromãtia) Fortasse Hydromantia, aut porro necromãtia potius quadrabit mea quidem sentẽtia, ut intelligas hac euocari imagines mortuorum. Est & anãchitides, qua in necromantia euocari dicũt imagines deorum, sicut Synochitidẽ umbras inferoꝵ. Sed de his pro suo qſq; arbitratu, ut uelit, statuat. Hieronymus in Esaiæ cap. 19. Magi animas euocare dicuntur, & tenues umbrarum, imò dæmonum audire uoces. Trenorum 4. Candidiores Nazarei eius niue nitidiores, lacte: rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Iosue 13 Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ędificabũtur, & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Gregorius Moralium lib. 8. cap. 19. & 20. exponẽs illud Iob. Locutus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Iob 28. Nõ conferetur tinctis Indię coloribꝰ, nec lapidi sardonyco preciosissimo, uel sapphiro. Exodi 24. Et uiderunt deum Israel sub pedibus eius, quasi opus lapidis sapphirini &c. Cant. 5. Venter eius eburneꝰ distinctus sapphiris.

¶ Diosc.lib.1.cap.146.Plin.lib.37.cap.9.Gale.lib.9.cap.19.Alber.lib.2.ca.7.Aristo.in lapide suo.

¶ Quod cir.Syrt) Syrtes duo sunt sinus Africani maris, dispari magnitudine, sed pari piculo, inqt Salusti⁹

¶ Fluctibus expulsus) Vento ibi contrahuntur hare ne, scribit idem, unde locus fit uadosus, accedente cumulo harenarum Libycarũ: in quibus, ut Poëta uult, Sapphirus reperitur: quia sic medium maris accessibile efficitur.

¶ Medica telus) Medicam regionem describit Strabo Geog.lib.11.& Plin.libro 6.

¶ Nunquam transmit.uisum) Nam dẽsus est, nõ pellucidus, Isidoro testante: nisi aliud Poëta innuat, quod est colligere ex libro de nat.rerũ, ubi sic inuenio: Nunquam, quantumcunq; purus sit Sapphirus, imaginem in se ut speculum ostendit.

¶ Vt uocetur sacer) Tantæ autoritatis fuit lapis iste apud ueteres, ut Apollini sacratum dixerint: Vnde gẽtiles cum pro responsis deum sacrificiorum tempore consuluerunt, certificari citius putauerunt si Sapphirum in præsentia haberent, Hæc Dioscorides. Vnde subiungit Poëta, Vt diuina queant per eam &c.

¶ Necromantia hunc amat) Magi singulariter diligunt hanc gemmam, dicit Anglicus, quia ad eorum opinionem per ipsius uirtutem quædam mirabilia operari possunt, quod Poëta scribit satis dilucide

¶ Ardorem interiorem refrigerat) In febribus incẽtiuis refrigerium præbet, si iuxta uenas cordis pulsatiles suspendatur, Dioscorides.

¶ Sudorem stringit) Virtutem habet, fluxus sanguinis restrictiuam: unde si temporibus apponatur, solet restringere sanguinem de naribus profluentem, Sic Dioscorides.

¶ Superillitus lateri) Apostematũ reprimit inflatu-

ram, si principio inflationis apponatur, Idē autor est.

Tollit & ex oculis) Sed uult Dioscorides prius in frigidam aquam poni.

¶ Castissimus esse iubetur) Nam castitatis amatrix dicitur sapphirus, ait Isidorus.

Item uim habet ueneno cōtrariam: unde si araneam infra pyxidem posueris, & uerum sapphirum supra pyxidis orificium aliquādiu, aranea eius uirtute uicta perit. Hoc dicit insignis autor Dioscorides.

¶ Chalcedonius 7.

CHalcedon lapis est hebeti pallore refulgens.
Inter Hyacinthum medioximus atq; Beryllū.
Qui si pertusus digito, colloúe feratur,
Is qui portat eum, perhibetur uincere causas.
Hæc species lapidis tm̄ tricolor reperitur.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Chalcedō lapis est) Meminit huius Ioannes Apocalypseos 21. Cap. Fundamentum primum iaspis, secūdum sapphirus, tertium Chalcedonius. ¶ Inter hyacintum medioximus). i. medius. Plautus Cassina. Atq; ita me dij deęq;, superi, inferi, & medioximi. &c. Significat & medioacutum, teste Non. Marcel.

¶ Pictor. Villing.

¶ Albert. lib. 2. cap. 3. Isido. li. 16. Bartph. Angli. de propriet. rerum lib. 16. Matt. Siluat. cap. 398.

Qui si pertusus) Calefactus paleam attrahit, & ualet contra illusiones dæmonum, & uirtutes conseruat corporis, agitationes phātasticas ex Melancholia exortas pellit, Albertus author est.

Inter Hyacinthum) Quid & cuius coloris Beryllus sit, habes in littera B, quid Hyacinthus, in H require.

¶ Tricolor species) Chalcedonij prim⁹ color est Sapphirinus: secundus, fuscus & pallidus, modicum albescens: tertius, permixtus rubeo: sic habetur in libro de natur. rerum.

¶ Reperitur apud Nasomones in Aphrica, & inter Basileam & Argentinam, Isidorus.

¶ Smaragdus. 8.

OMne uirens superat forma uiridante Smaragdus,
Cuius bis quinæ species binæq; feruntur:
Sunt etenim Scythici, † Bractani, † Niliaciq;, † bactriani † maliciani
Sunt & qui uenis nasci perhibentur in ęris,
Quos maculis uitiosa notat natura metalli:
Sunt † Carchedonij: reliquos piget enumerare. † Chalcedonij.
Præcipuus Scythicis honor est, & † gloria maior: † gratia.
Gryphibus eripiunt seruantibus hos Arimaspi.
Quos uisus penetrat, famæ potioris habentur,
Quorum luce uirens uicinus † tinguitur aër, † tangitur
Quos necq; sol mutat, nec clara lucerna, nec umbra,
Strata superficies quibus est, uel concaua forma
More iacentis aquæ uultum spectātis obumbrat:
His usum speculis testatur fama Neronem,
Cum gladiatorum pugnas spectare liberet·
Optimus his situs est, quorū sunt corpora plana.
Commodus iste lapis scrutantibus abdita fetur,
Cum prę scire uolunt, † & diuinare † p undā. † aut. † futura
Auget opes † lapis hic sese reuerenter habentes, † idem
Omnibus in causis dans persuasoria uerba:
Tanq̄ facundi uis sit sermonis in illo.
Collo suspensus, durum fugat Hemitritæum,
Et sanare potest † ipsa ratione caducos, † simili
Emendat fessos uiridi † medicamine uisus. † mulcedīe
Et tempestates auertere posse putatur.
Fertur lasciuos etiam compescere motus.
Proficit in uiridem magis † exactumq; decorem, † acceditq; colorem
Ablutus uino, uiridiq; perunctus oliuo.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Omne uirens] Negant quicq̄ ęque uirere atq; smaragdum, cuius gemmę propria commendatio est ui-

ror

ror. ¶ Forma uiridante] Lucretius lib. 2. Inter cærule-um uirides miscere smaragdos. Tubul. lib. 2. O pereat, quicunq; legit uiridesq; smaragdos. Lactantius: Albicat insignis mixto uiridante smaragdo. ¶ Cuius bis quinæ species] Plinius cap. 5. libro 37. Refert genera smaragdorum duodena: nobilissimos autẽ dicit Scythicos. Solinus ca. 25. Nã licet sint & Aegyptij & Chalcedonij, & Medici, & Laconici, præcipue tamen est honor Scythicis: & quæ sequuntur illic, quæ in calce huius libelli curauimus adijcienda. ¶ Quos macul] Lucanus lib. Pharsaliç 1. Terga sedent crebro maculas distincta smaragdo. ¶ Sunt Chalcedonij] Plinius cap. 5. libro 37. meminit smaragdi Carchedonij. Vnde in cõiecturam ducor legendum esse, Sunt Carchedonij.

¶ Sunt etẽm Schytici] Plinius: Smaragdorũ nobilissimi sunt Scythici, deinde Bactriani, tertio Aegyptij. Idẽ lib. 7. cap. 9. Et si uariç non sint Bactrianç. Pamphyl*. Sardonyches aurum torques Scythicosq; Smaragdos, Plinius autor est Aegyptiorum Scythicorumq; smaragdorum tantam esse duriciem, ut nequeant uulnerari, Scythicos tamen omnium esse nobilissimos.

¶ Gryphibus eripiunt] Has aliter ueteres latini (ut ait Nonius) Picos appellabant. Plautus in Aulula. Pici diuitijs, qui aureos montes colunt eos solus supero. Plura Philostratus libro tertio. Hoc genus ferarum, inquit Seruius, inferiori parte leones sunt, alis & facie aquilis similes, equis uehementer infestç.

¶ Eripiunt] Sicut Hyperboreis rutilans in uallibus aurum Gryphes amant, auidiq; tenent, uigilesq; tuentur. Gryphen habet India quadrupedem, uolucrẽ, recuruis unguibus, dorso nigro, priori parte purpureũ, alis albicãtibus, ore aquilino, igneis oculis, difficilem captu, nisi capiatur pullus & inuolucer: aurum fodit apud Bactrianos in desertis locis, & nidificat in altis montibus, & prope accedentes abigit, nidos eo texit si

bi, quibus inhiantes ferę pessimè pereunt.

¶ Arimaspi] ἀρίμασποι lingua Scythica monophthalmi dicuntur, nã eorũ uoce ἄριμα unum σπὸν oculum appellant, Autor Herodotus in Melpomene. Rhennius Quos supra gryphes ditissima rura Smaragdo, Qualem non alius terrarum possidet orbis, Atq; aurum sibimet defendunt corpore puro. Omnia sed duri superans audacia lucri, Aduersus uolucres heu commouet arma uirorum. Prælia nam faciunt Arimaspi gryphibus hostes. Hic & Crystalli pellucet maxima moles. Pugnam Arimasporum & gryphũ refert Plinius capite 2. libro septimo. & Solinus, Capite 25.

¶ Clara superficies] Ouidius 2. Meta. In solio Phœbus claris lucente smaragdis.

¶ Testatur fama Neronẽ] Memoriæ proditũ est Neronem principem gladiatorum conflictus in smaragdo spectasse, cuius corpus si extendat, non aliter atq; speculum reddit imagines.

¶ Durum fugat Hemitritæum] Famosissima omnium febrium compositarum species est ἡμιτριταῖος semitertiana uocata. Siquidem in Hemitritæo una semper est febris tertiana, species autem eius tres sunt: Maior fit melancholia inter uenas, cholera extra putrescentibus. Minor est, cum phlegma intrà uenas, extrà uero cholera putrescit: & hic quidem uerus Hemitritæus à medicis appellatur. Medi⁹ fit ediuersò cholera intrà, phlegmate extrà uenas putrescente. Cornelius Celsus libro tertio, capite item 3. Tertianæ febris duo sunt genera: alterum quod eodem modo quo quartana & incipit & desinit, nec aliud discrimen est, nisi quod unũ tantum diem pręstat integrum, tertio recurrit. Alterũ lõgè perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis ferè sex & triginta per accessionem occupat, interdum etiam uel min⁹ uel plus, nec ex toto in remissione desistit, sed tantum

leui

leuior est morbus. Et ob id medici Hemitritæum appellarunt quod imperfecta sit tertiana, & propius ad quartanam accedat. Lege Arnoldum à Noua uilla in Breuiario, libro 4. cap. 17. Cyprianus in libello, ut uocant, de singularitate clericorum. Habes nunc carnem tuam quam superes semper: quid tibi uis alteram uelle cõducere? Nemo super unam febrem cupit adhibere peiorem ne incipiat Hemitritæo insanabili laborare, cui nullus ualeat medic⁹ subuenire. D. Hieronymus in Hilarione. Ibi eñ siue ob corruptũ aërem, siue ut postea claruit, propter gloriam Hilarionis serui dei, hemitritæo pariter arrepti, omnes à medicis desperati sunt. D. Erasmus in adahio. Smaragdus in luce obscurus: ἀρύγνωτος σμάραγδος. ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινός, id ẽ, insignis Smaragdus, in luce quidem obscur⁹. In eos iaci solitum, qui præpostere ibi se occultarent, ubi maxime conueniebat ædere uirtutis specimẽ. Plinius inter Smaragdorum uarietates commemorat, qui dicti sint cœciq́; colore sint obscuriore. Id uitiũ in sole magis deprehenditur, cum ingens color ille suauiter uirens, nec sole mutetur, nec umbra, nec lucernis, ac ne aquis quidem. Quemadmodum idem docet Plinius libro 37. cap. 6.

¶ Proficit in uiridem] Erasmus Stella in libello de gemmis. Ad hoc sonat, inquit, uersus iactatus autoris obscuri, Proficit in uiridi magis, accenditq́; colorem, Elutus uino, aut uiridi præuentus oliuo. Quod si permittatur nobis diuinare (cur autem non permittatur in libello tam deprauato, non tamẽ prorsus indocto, nec ab obscuro profecto autore?) malim legere ut nostrum habet exemplar. Hester 1. Et pendebãt ex omni parte tẽtoria aërei coloris, ac charpasini, & hyacinthini, sustentata funibus byssinis atq́; purpureis: Lectuli quoq́; aurei & argentei super pauimentum smaragdinum, & pario stratum lapide depositi erant.

Picto-

¶ Plinius lib.7.cap.5, Solin.cap. 24. Serapio ca.384. Albert.lib.2.ca.170. Iſidorus lib.14.cap.3.

¶ Smaragdus à nimia uiriditate dictus eſt, nam omne ſatis uiride ſmaragdum dicitur, quod Iſidorus ait.

¶ Omne uirens ſuperat] Etiam herbas uirentes, & circa ſe uiriditate nimia aërem repercuſſum, neq; illius uiror in ſole aliquo modo obũbratur, ut Plin.ait.

¶ Bis quinę ſpecies] duodecim enumerantur genera ſmaragdi apud ſcriptores, præcipui tamen Scythici, ꝙ nullis minus uitij ineſt: qui quantum Smaragdi à cęteris gemmis diſtant, tantum iſti ab alijs Smaragdis. Hinc Bactriani, quibus altera laus eſt, quos in cõmiſſuris ſaxorum, Eteſijs flantibus colligunt: tunc enim detecto ſolo internitent, quia his uentis harenæ multum mouentur. Tertium locum Niliaci, hoc eſt Aegyptij tenent, qui eruuntur circa Copton, oppidum Thebaidis, in collibus & cautibus: reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur. Si narrationis fidem quæris, lege Plinium libro 37.cap.5. unde hæc ſuprà poſita excerpta inuenies.

¶ Scythici] Scytharum regio ſeptentrionalis eſt, eſt ab India ad Germaniã porrecta, De hac & Bactris in Aſia, legito Strabon. libro 2.

¶ Niliaci] Id eſt Aethiopici, quia Nilus Aethiopiæ fluuius eſt. De hoc uide capite 31. in ſcholijs.

¶ Carthedonij] Quod eſt Carthaginenſes. Carthago enim & Carthedon eſt dicta à conditore Carthedone. Eius meminit Appianus.

¶ Arimaſpi] Scythiæ populi ſunt unoculi, ſcribit Herodotus, q aſſiduè præliantur cum Grypbis, ferarũ uolucri genere, eruente ex cuniculis mira cupiditate aurum, ut Plinius. Ita nuncupatos aſſerit idem Herodot. quia illarum gentium uocabulo Arima unum ſignificat, ſpu uero oculum.

Qui-

¶ Quibus est strata superficies uel concaua forma] Hoc est, qui non ex toto æqualitatem habent, uultum spectantis adumbrant, quia tunc una pars obumbrat aliam, dicit Albertus.

¶ His usum speculis] Smaragdis enim nihil iucundius, nihilq; utilius uident oculi. Nam fatigatos obtuitus, coloris lenitate reficiunt, & quos alterius gēmæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant, Solinus.

¶ Corpora plana] Optimos sortiuntur situs, quibus planicies est resupina & extenta, ait idem.

¶ Optimus situs] Ferunt nanq; in Cypro insula, in tumulo Reguli Hermiæ iuxta Cetarias Leoni marmoreo inditos oculos Smaragdinos, ita propter bonum situm, hoc est, planiciem resupinam, radiantes in gurgitem, ut piscatores territi refugerent, scribit Vincentius.

¶ Reuerēter habētes] Expertum est, q̄ Smaragdus non fert coitus immūdiciem, quia rex Vngariç in coitus hora cum uxore sua Smaragdum habuit, qui in tres partes diuisus est prôpter hoc, quia ad castitatem se inclinat. Albertus hæc scribit.

¶ Hemitritæus est semitertiana febris, quæ fit ex Cholera putrefacta extrà uasa, & non collecta ad apostema, dicit Anglicus.

¶ Sanare caducos] Si ponatur ad Epileptici caput Smaragdus, iuuat: quando super arteriam, calorem eius temperat, inquit Aristoteles.

¶ Qui dederit in potu, de limatura eius lapidis pondus.s.granorum ordei huic qui sumpsit uenenum, antequàm fecerit impressionem, liberat eum à morte, & non cadent capilli eius, neque excoriabitur, ut est Pādect.cap.476.

¶ Chrysopasius. 9.

AEthiopum tellus lapidē Chrysopassion ædit,
Quē tenebræ ꝑdunt, occultant tempora lucis.

No

Noctibus igne micans, uanescit luce diurna.
Absq; nitore iacet auri pallore sepultus.
Hic quoq; naturæ mutatus cernitur ordo.
Nam quem lux cælat, † subitò nox cæca reuelat.

† solitò nox more reuelat.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Chrysopassiō ædit] Chrysopassos latine sparsus, uel uarius auro dicitur, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ .i. auro, & πάσσω .i. spargo uarioq;, q; is lapis aureis uenis sparsus sit uocatur & alio nomine Chrysolampis. Plinius. Chrysolampis, inquit, in Aethiopia nascitur, pallldi coloris die, & noctu ignei. Solinus cap. 43. Ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cęlat, prodit obscurū. Hæc enim est in illo diuersitas, ut nocte igneus sit, die pallidus. Hæc ille. Inter alias quoq; gemmas lōgè preciosissimas, atq; adeò extrà precia omnia, taxationēq; huamanarū opum, quibus nobilis illa matrona Hildegardis olim Theodorici Comitis Hollādiæ nostrę uxor, tabulam auream prorsus inæstimabilem D. Adalberti tutelaris Hecmundensium pręsidis, donatam intersignauit. Etiam fuit Chrysolampis, quem uulgò uocant Osculanum, qui nocturnis temporibus ita totum hinc inde illustrauit sacrarium, ut ad preces horarias noctu intempesta lectas uice lychnorū perdiu haberetur, & etiamnum haberetur, nisi spe quæstus faciendi compilatus ab euolatico monacho Benedictino bipedum auarissimo, q; ab eo lapide proditus esset sacrilegus, in pelagus Hæcmondense proximum præcipitatus esset. Manent huius lapidis nonnulla uestigia hodieq; in supero limine, cuius modo memini tabulæ.

Historia

¶ Nam quem nox cęlat solito lux more reuelat] Sic erat scriptum in peruetusto quodā codice bibliothecæ Veteris montis prope Coloniam, & ita adducit Ioannes Camers in commentarijs in Solinum. In exemplari autem (quod nobis exhibuit Outgerus Aemstel

redamus

redamus Harlemorum physicus, uir in re medica cum primis experiens, in historijsq́ꝫ cõscribendis non uulgaris artifex, habebatur) Nam quem lux cęlat, subito nox cæca reuelat. Quæ mihi lectio magis probatur. Simile quiddam est apud Pliniũ li. 36. cap. 22. de Phẽgite. Nerone principe in Cappadocia repert⁹ est lapis duricia marmoris, candidus atqꝫ translucens etiã, qua parte inciderant uenæ, ex argumento Phengitis appellatus: hoc cõstruxerat ędẽ Fortunę, quã Seiani appellatione dicebat, à Seruio rege sacratã, aurea domo cõplexus. Quare etiã forib⁹ opertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quã speculari modo, tanq̃ inclusa luce non transmissa. Dicitur autem Chrysolampis, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ. καὶ λάμπω. i. ab auro & splẽdeo. Ab hac gemma sumptum est adagiũ, ἐν νυκτὶ λαμπρὸς, ἐν φάει δ' ἄνω φέλης. i. In nocte lucens, luce uero inutilis. De præposteris, qui sapiunt, ubi nihil est opus, cum opus est dormiunt. D. Erasmus magis arbitratur competere in eum, qui inter indoctos uideatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat: & posse inuerti prouerbium, ἐν φάει λαμπρὸς. ἐν νυκτὶ δ' ἄνω φέλης.

¶ Pictor. Villing.

De Chrysopasio Plin. libro 37. cap. 10. sed ab eo nominatur Chrysolampis, Solin. cap. 42. Albert. libr. 2. cap. 3. Chrysopagion uocat: quidam Chrysotopsin. Siluaticus Pandect. cap. 408.

¶ Nocte igneus est Chrysopasius, die aureus, unde suum nomen habet, Isidorus.

¶ Atqꝫ nitore iacens] In die enim euanescens, & fulgorem amittens, quasi aurum expallescit, Albertus.

¶ Hic mutatus ordo] Nam fit in ipso secundum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca, de quibus rationem affert perfectam & ueram Albert. in lib. de anima.

Sardius

SArdius à sardis est à quibus ante repertus
Sortitus nomen, rubri solet esse coloris,
Hic inter gemmas uilissimus esse putatur;
Præter fulgorem cum nil ferat utilitatis,
Excepto, quod Onyx nequit hoc præsente nocere:
Huic quoq; dat quinas species studiosa uetustas.

¶ Alardus Amstel.

¶ Sarda signando utilissima est gemma, uulgaris & primum Sardibus reperta. Plin. cap. 7. 37. Solinus ca. 20. Præter marmor dat & Sardam lapidem, qui marmore quidem præstat, inter gemmas uero uilissimus dicitur (Vilissimus esse, ꝓbatur) Lege adagiũ Σαρδιανοὶ ὤνιοι .i. Sardi uenales.

¶ Excepto quod] Hoc loquendi modo utebatur aureum illud Ciceronis seculum, in eadem significatiõe qua præterquàm. Horat. Excepto quod non mecum esses, cętera lętus. Sardo, siue (ut scribit Hesychi⁹) Sardon insula ingens, opposita Italiæ, in qua uariæ purpurarum tincturæ laudatissimæq; fiebant. Itidem & Tyrium muricem, ostrumq; Saranum legimus apud latinos. Aristophanes in Pace. ἣν ἐκεῖνος φησὶν εἶναι βάμμα σαρδινιακόν .i. Quam ille prædicat coloris esse Sardoniaci. Idem in Achar. ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδινιακόν. Nec te linam colore Sardiniaco.

¶ Huius lapidis & aliorum item omnium meminit Camillus Leonard⁹ Pisaurieñ in libello, cui titulum nuncupauit, Speculum lapidum. Qui ob id inter autores initio operis positos nõ est adlectus, ꝙ prius cœptus sit excudi Marbodæus, q̃ quicquid est hoc speculi exhiberetur. Posteaquàm ergo plurimos ad lapides usui futurum est, proinde uisum est eius hic meminisse.

¶ Pictor Villing.

Sardam uocat Albert. lib. 2. cap. 17 quem debuit Sagdam

dam nominare, hunc uero Sardinium. Plinio dicitur Sarda, lib. 37. cap. 7. Barpht. Angli. lib. 16.

¶ Sardi pluraliter urbs est Lydiæ, regia Crœsi, præclara quidẽ: Huius mentionẽ facit Strab. Geog. 13.

¶ Onyx lapis qui multiplicat lites, & commouet undiq; rixas, ut habetur suprà cap. 46.

¶ Quinas species habet, sed ĩter illas utilior est quæ mittitur à Sardis. Gaudium enim incendit, expellit timorem, audaces reddit, atq; mentem acuit. Ab incãtationibus quoq; & maleficijs tuetur, si Dioscor. credendum. In lib. de natu. rerum, legitur ꝙ fluxum sanguinis, ut Corneolus, sanet.

¶ Circa Leucadiam Epiri quoq; inuenitur hic lapis, & circa Aegyptum. In his autem mares excitatius fulgent, fœminæ uero pinguiores sunt, & crassius nitent, Plinius.

¶ Sardonyx. II.

SArdonychẽ faciũt duo nomina Sardus, Onyxq́;,
Tres capit ex binis unus lapis iste colores,
Albus † in his nigro rubeus supereminet albo: † & hinc.
Istum distribuunt species in quinq; magistri,
Sed qui tres puros impermixtosq́; colores
Sic in se retinent ut distent limite certo:
His honor amplior est, & eorum forma ꝓbatur,
Densior & raro plus fertur habere † decoris. † coloris
Hic solus lapidum nescit conuellere ceram,
Hic humilem castumq́; decet, uultuq́; pudentem,
Cuius uirtutes alias reperire nequiui,
Partibus hunc nostris Arabes, sed & India mittit.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Sardonychem faciunt] Plinius cap. 737. Solinus cap. 45. Hæc autem fuit gemma illa signatoria, quam Polycrates uolens proiecit in pelagus, erat enim tyranno ea gemma rerum omnium suarum gratissima, quũ plurimum tristaretur. Quinto sexto úe, q̃

hæc acta sunt die, piscator quidam captum eum piscẽ qui Polycratis gemmam casu absorbuerat, Polycrati dono detulit, cuius euisceratí aluo gemma ea reperta est. Scribunt historiam hanc Herodotus in Thalia. Marcus Cicero in fine quinti de finibus bonorum & malorum. Plinius cap. 1. 37. natur. historiæ [Albus in his nigro, rubeus supereminet albo] Sũt qui sic habeant. Albus & hinc niger est, rubeus supereminet albo. Quæ lectio impendio plus arridet, nisi essent non parum multi, qui rubeum negent probum esse uocabulum. Persius Satyra. Et natalicia tandem cum sardonyche albus. Iuue. Ante pedes ideo conducta Paulus agebat Sardonyche. Martialis: Cuius & hic lucet Sardonychata man⁹ D. Gregorius 18. lib. Moralium, ca. 30. Lapis Sardonychus terrę rubrę similitudinem habet: Sapphyrus aẽream habet speciem: Iaspis uiridis est coloris.

¶ Hic humilem, castumq́ʒ det uult) Extat prouerbium, βάμμα σαρδωνικὸν. i. tinctura Sardonyca: De colore præcellenti, præcipuè purpuræ. Per iocum autem trãsfertur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tangitur.

¶ Pictor. Villing.

¶ De Sardonyche Plinius li. 37. cap. 1. & 6. & 12. Solin. cap. 45. Alb. lib. 2. cap. 17. Arist. in lap. suo.

¶ Albus & hic niger] Cœperunt pluribus hæ gemmæ intelligi coloribus, dicit Plinius: radice quidẽ nigra, medio candido, uertice non sine quadã specie purpuræ, candore in minium transeunte.

¶ In quinqʒ species] Inuenitur quinqʒ modis Sardonyx, & forte pluribus, propter diuersam colorum cõmixtionem, & substantię densitatem, dicente Alberto.

¶ Distent ut limite] Et laudabilior est q colores magis habet distinctos, Albertus.

¶ Cæram conuellere nescit,] Sardonyx optimus est ad sigilla

ad ſigilla, qa nil cæræ tenet, quod ſcribit Helinãdus.

¶ Hac gemma Polycrates tyrãnus ab inuidia Fortunæ ſeſe redimere credidit, proiecta ipſa in mari, quæ à piſce eo die capto, regiꝗ in culinam deportato, relata eſt, dicit Plinius lib. 37. cap. 1.

¶ Arabia & india mittit] Patet ex Plinio Arabicarũ & Indicarum argumentum: Arabicæ, inquit, excellũt candore circuli prælucido, ſed non gracili, neꝗ in receſſu gemmæ, aut in reiectu renitente, ſed in ipſis umbonibus nitente: At hoc in Indicis cæreum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi, quædamꝗ cæleſtis in ijs arquus anhelatio eſt, lib. 37. cap. 6.

¶ Dominum illius lapidis oportet eſſe humilem & prudentem, ſic eſt in libro de natura rerum,

¶ Onyx 12

A† collo ſuſpenſus Onyx, digitoue ligatus,
† Inſomnes lemures, & triſtia cũcta †figurat. † Et † In ſõno † repellit
Multiplicat lites, & commouet undiꝗ rixas,
Dicitur & pueris nimias augere ſaliuas,
Hanc quoꝗ dant nobis Arabes, dat & India gẽmã.
Hęc etiam quinas ſpecies perhibetur habere,
Nomen ab ungue trahens Græci ſermonis in uſu:
Nam quos nos ungues noſtro ſermone uocamus,
Hos ὄνυχας patrio ſolet ille tenore uocare,
Sardius at præſens ſi ſit tibi, non nocet Onyx.

¶ Alardus Aemſtel.

¶ Collo ſuſpenſus Onyx] Marbodæus pro iure ſuo priore producta uſus eſt. Nos autem manẽte ſenſu incolumi ita mutauius. Et collo ſuſpenſus Onyx. Hora. lib. Carmi. 4. Nardo uina mereberis, Nardi paruus Onyx eliciet cadũ. Lucanus li. Pharſal. 10. Totaꝗ effuſus in aula Calcabat Onyx. Propertius li. 3. Et Crocino nares myrrheus ungat Onyx. Statius lib. 2. Syluarum. Gremio nec lubricus oſſa Quod uallauit Onyx. Ponta. Et in dextra candidus ardet Onyx. Dicitur &

Onychinus, ut paratum est uidere in libris Bibliacis, Exod.cap.25.& 28.ὀνύχιος secundum Septuaginta Ezechiel.ca.28. (Grȩci sermonis in usu) Onyx Græce dicitur unguis. Plutarchus in Bommentario περὶ τῆς ἐνθυμίας. οὔτε πόδαγρας ἀπαλλάττει κακτίκιος, οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυξίας. οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας. i. nec podagra liberat calceolus, nec pretiosus anulus unguem uitio, quàm παρωνυξίαν uocant, nec diadema capitis dolore. Plinius li.37.ca. Sardonyches olim, ut ex ipo nomine apparet, intelligebãtur cãdore in Sarda, hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroq; translucido. Geñ.2. Ibiq; inuenitur bdelliũ & lapis Onychibus. Exod. 25. Hæc sunt autem quȩ accipere debetis &c. lapides Onychinos siue sardios, & gemmas ad ornandum Ephod ac rationale. Item 28. Capies duos lapides Onychis, idem Onychinos. De Onyche autẽ dubitatum est à priscis, an inter gemmas censeri debeat: inuenitur enim tantæ magnitudinis, ut hinc pocula & unguentaria uascula sculpãtur. Erasmus lib, Ecclesiast. primo, Paralip.29. Ego autem totis uiribus præparaui lapides onychinos & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemq; pretiosum lapidẽ, & marmor parium abundantissime, &c.

¶ Pictor Villin.

¶ De Onyche Plin.lib. 37.cap.6. Gale.li.9.cap.11. Siluat. Pandect cap.453. Alber.lib.2.cap.13.ubi Onyx & Onycha tanquam diuersi lapides ponuntur, cum tantum unus sit.

¶ Onyx lapis dictus, quod habeat in se permixtum candorem, in similitudinem unguis humani. Græci enim unguem dicũt onychem, sic testatur Isidorus. Plateari us autem, Onyx, inquit, genus gummi est, fluens ex arbore quæ onycha dicitur, quod postea indurescit in lapidem, sicut de succino legitur; Hinc lapidi hoc nomen impositum.

Qninas

Quinas habet ſpecies Indica onyx, corneam, igneã nigram, cingentibus cãdidis uenis, & oculis modo interuenientibus, ſcribit Prinius.

Hæc gemma infirmo appoſita oculo, ſponte ſua, quaſi ſenſata res, intrat ſine læſione, circuitq́ꝫ oculum, & omnes partes interius penetrat, quosq́ꝫ contrarios uiderit eſſe humores, prorſus excutit, Sic Platearius.

Chryſolithus 13

AVro Chryſolithus micat & ſcintillat ut ignis:
Iſte mari ſimilis † quiddam uiroris adumbrãs, †quoddã
Eſſe φυλακτήριον fixus perhibetur in auro,
†Nocturnos prohibet fortis tutela timores †Contra nocturnos fortis
Pertuſus ſetis ſi traijciatur aſelli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur.
Traiectum leuo decet hunc † geſtare lacerto. †portare
Aethiopes legimus nobis hanc mittere gemmã.

Alardus Aemſtel.

Auro Chryſolithus] Hyacinthos Aethiopia mittit, & Chryſolithos aureo colore translucentes. Plinius cap. 9. 37.

Scintillat ut ignis] Propertius. Quosúe dedit flauos lumine Chryſolithos: Ouidius. Per iuga Chryſolythi poſitæq́ꝫ ex ordine gemmæ. Mantuanus. Chryſolithis paſſim rutilãtibus, atqꝫ Pyropis. (Eſſe φυλακτήριον). i. phylacterium, Græca uox, Latinis eſt conſeruatorium, à uerbo φυλάττω. Plautus in Captei. Illic eſt abductus rectà in phylacam, ut dignus eſt. Vſus eſt & eo uocabulo Matthæus, cap. 23. Dicuntur etiam φυλακτήρια arma ſalutaria. Minutius quidem, ſed tamẽ obiter annotandum, non ſatis conſtare carmen hoc, ꝙ antepenultimam productã oportuit in phylacterion, quandoquidem per η, ſcribatur. Ezech. 10. Spes autem rotarum erat quaſi uiſus lapidis Chryſolithi.

Pictor Villin.

De Chryſolitho Plinius libro 37. cap. 9. Alber. li.

ſecundo, tract. 2. cap. 3. Silua. Pandect. ca. 407. Dioſco. in proprio capite.

¶ Auro micat] Ab auro nomen ſortitur hæc gēma: Nam χρυσὸς aurum eſt, λίθος uero lapis, latine igitur aureus lapis.

¶ Phylacterium.] Phariſæorum proprium fuiſſe ſcribit Chryſoſtomus, & hoc in Euangelio ſignificat Mattheus cap. 23. ut decalogum in membranulis ſcriberent. Eas uero membranulas Hebræorum uocabulo dici phylacteria, idē Chryſoſtomus prodit. At hoc loco conſeruatoriū ſignificare uidetur, quod aliquando Magi ſeu præſtigiatores cōtra nociuas res offerūt, iuxta hoc quod in decretis Gregorij iunioris dicitur, Ariolorum & excantatorum phylacteria ſunt. Et q̄d in concilio Laodicenſi legitur, phylacteria facere, Lege Ludo. Cœlij antiquitates lib. 3. cap. 9.

¶ Leuo lacerto] Si quis hūc portet leuo brachio, ſpiritualia confortat: propterea ꝗ tritus, Aſthmaticis, id eſt, qui anhelitus habent offenſionem, datur is lapis, ꝗ per hunc uigori reſtituuntur. Autor Albertus.

¶ Dicit præterea Tethel, philoſophus Iudęorum in libro de ſcripturis lapidū, quòd quando inuenitur in Chryſolitho fœmina, habens in una manu auem, & in altera piſcem, ualet ad negotiandum. Pellit enim ſtultitiam & inducit ſolertiam, ut habetur in libro de natura rerum.

¶ Aethiopes] Huius generis Aethiopicum, pręcellit Indicus: Deterrimus autem eſt Arabicꝰ, quoniam turbidi coloris eſt, & fulgoris interpollati, nubilo macularum. Plinius: Inuenitur hęc gemma & in Germania in iugis Myſniacis, & locis ſibi uicinis, ſed facile frangibilis, ſplēdore ad candorem declinans. Hanc uulgò Cetrinum uocant. Vincent.

¶ Beryllus 14.

Conſpi-

Conspicuos reddit sexangula forma Beryllos, ‡8
Quod nisi fiat hebes his pallor inesse uidetur, †Eximios
†Eximiæ uiolæ similes, lymphæ ue marinæ oleo sires
Esse uolunt, & eos probat horum gnara uetustas.
Hic lapis ad nostras partes descendit ab Indis.
Hic & coniugij gestare refertur amorem,
Et se portantem perhibetur magnificare.
Dicitur & sese † stringentis adurere dextram. † gestantis
Infirmis oculis in qua iacet unda mederur,
Pota simul ructus simul & suspiria tollit.
Et cunctos hepatis fertur curare dolores.
Istius esse nouem species † uoluere magistri. † dixere.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Conspicuos reddit] Scholiastes Solinian⁹ uult Beryllos à gẽtibus, apud quas proueniunt, nomen habere Græci etiam βηρύλλους uocant,

¶ Sexãgula forma Beryllos] Cõtra syllabę rationẽ corripuit primam. Propertius lib. 4. Et solitum digito Beryllon adederat ignis. Iuue. Satyra, 5. Heliadum crustas & inęquales beryllos. Rhennius.

Quod fert Berylli munus preciosius auro,
Berylli lapidem liquidum, glaucicꝫ coloris
Scrutantur ripis, alij torrentibus.

Prudentius autem, ut Marbodæus primam corripuit: Hinc sibi sapphirũ sociauerat, inde Beryllum. Hæc leuicula non tam subinde admonerem, nisi perspicerẽ, hanc diligentiam uel illud præstaturam, ne posthac Marbodæi uersus facile queãt deprauari: aut si deprauati fuerint, ijs adminiculis possint restitui. Augusti. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 16. Et ignorãtia Berylli uel Adamãtis claudit plerũqꝫ intelligẽtię fores.

¶ Istius esse nouem species] Plinius cap. 5. 37. & Solinius cap. 65.

¶ Pictorius Villing.

De Beryllo lib. 37. ca. 5. Isido. in cap. de uiridibus ge-

mis. Solinus cap. 65. Albert. lib. 2. ca. 2 Siluaticus Pādect. ca. 395. Dioſco. in proprio cap. Vincentius lib. 9 cap. 48. Serapio cap. 398.

¶ Hebes pallor] Poliuntur omnes ſexangula figura artificum ingenijs, quoniam hebeſcūt, ni color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur. Aliter politi, nō habent fulgorē eundem, ſi Plin. credimus li. 37. ca. 5.

¶ Deſcendit ab Indis] Cur magnus admodum prouentus ab Indis gemmarum ſit, quære in cap. 4. Amethyſtus.

¶ Potaq́ꝫ ructatus] Ad omnem ualetudinem malam eſt remedium, ſi aquam in quam miſſus fuerit, potui dederis. Dioſco.

¶ Dolores hepatis.] Qui notandi ſunt per ſiccitatem linguæ ac palati, per ſitim continuam & cholericam urinam & tenuem, teſtis Rogerius in Lycurgia ſua cap. 44.

¶ Nouem ſpecies] India gignit Beryllos, rarò alibi repertos, dicit Plinius, ex quibꝰ probatiſſimi ſunt qui uirilitatem imitantur puri maris: Proximi qui uocantur Chryſoberylli, paulo quidē pallidiores, ſed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum huic genus eſt pallidius, quod à quibuſdam proprij generis exiſtimatur, uocaturq́ꝫ Chryſopraſus. Quarto loco numerātur Hyacinthizontes. Quinto illi quos Heroides uocant. Poſt eos ſunt Cerini. Deinde oleagini, hoc eſt, coloris olei. Poſtremi ꝟo Cryſtallis fere ſimiles, & hi habent capillamenta ſordesq́ꝫ, alioqui euanidi, quę omnium uitia ſunt. Indi & alias quidem gemmas Cryſtallo inuento adulterare repererunt, ſed pręcique Beryllos minio, quod Plinius indicat lib, 37.

¶ Topazius 15.

Nominis eiuſdem Topazion inſula gignit:
† Qui quo rarior eſt, tāto magis eſt precioſus. † Qui quāto rarus
Hic ſpecies tantum binas perhibetur habere.

Alterius

Alterius puro color est uicinior auro,
Clarior alterius, tenuisq; magis reperitur.
Fertur hæmorrhoicis idem lapis auxiliari.
Quodq; magis mirum, lunam sentire putatur
Feruentes etiam compescere dicitur undas.
Hunc Arabum gignit tellus ditissima gemmis.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Nominis eiusdem Topazion] Infra habes ad uerbum quicquid ad huius loci faciat explicationem, annotatore Ambrosio in Psalmum. 118. Sermone. 16. super illud, Propter hoc dilexi mandata tua super aurũ & topazion. Sunt qui Topazion insulam esse affirmant in mari rubro nebulosam, & ideo sepe quęsitam à nauigantibus, ex eaq; causa ita uocatam. τοπάζειν enĩ Troglo ditarum lingua idem esse, quod quærere. Rhennius. Cur aliiq; decus liquidi gratiq; topazi.

¶ Fertur Hæmorrhoicis] Id est sanguinis profluuio laborantibus, ab αἷμα sanguis, & ῥόος fluxus: proinde primam syllabã oportuit extensam. Hæmorrhois fluxus sanguinis ex capitibus uenarum in ambitu ani nõ temerè restringendus, cum natura superfluitates suas isthac expectat. Lege Corne. Celsum lib. 6. sub calcem Et Plinium multis in locis. Sunt qui sic habẽt, Fertur Emoptoicis. Quam lectionem uidetur esse sequutus Erasmus Stella.

¶ Lunam sentire uidetur] Plinius li. 37. ca. 8.

¶ Hunc Arabũ gignit] Aliâs. Gignit & hunc Arabũ. Iob. Nõ adęquabitur aurũ uel uitiũ, nec adæquabitur ei Topazius & Sapphirus. Gregorius libr. 18. cap. 34. enarrans modo adductum locum.

¶ Pictorius Villingius.

De Topazio Plinius lib. 37. cap. 8. Albert. libr. 2. cap. 18. Isidor. lib. 16.

¶ Nominis eiusdem] Iuba rex Mauritaniæ, in mari

rubro multas inuenit insulas, & inter eas unam quæ Topazion uocatur, uide Strab. 16. In insula autem cui nomẽ est Chytis Troglodytæ pręcdones cum diutius fame & tempestate pressi, herbas radicesq́ effoderent eruerunt Topazion, quærendo herbas. Topazin eñ Troglodytarum lingua significationem quærendi habet, scribit Plin. lib. 37. cap. 8.

¶ Qui quantò rarus] Hinc Octauus Cleophilus ait:
Optima quadriuio non inueniuntur in omni,
Nobilius quanto rarius omne uides.

¶ Hic species binas] Duo eius genera faciunt, Prasoiden atque Chrysopteron, similem Chrysoprasio, eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur, Hæc Plinius.

¶ Hæmorrhoicis] Id est fluxum sanguinis patientibus: Hæmorrhogia eñ uel Hæmorosagia, sanguinis fluxus est uel discursus, & Hæmorrhogida, ægritudo proueniens à fluxu sanguinis illius loci, sic Siluat. Pādect. cap, 237.

¶ Lunam sentire] Est amplissima gemmarum, & ea sola nobilium, limam sentit: Cæteræ saxo & cote poliuntur, hæc & usu atteritur: si autorem quæris, Plinius legas, 37.

¶ Compescitur unda] Topazion cum ponitur super hominis uulnus, cessat fluxus: q̃ si super aquam bullientem, ampullæ eius cessant, Aristo.

¶ Arabum ditissi. tellus] Est Arabia triplex, deserta quippe, petrosa, & felix: Quę, ut Dionysius scribit, ad orientem & austrum spectat, rubro alluitur mari: utq́ Solin. ait, Arabia sacra interpretatur, propter odores quos plurimos creat. De hac scribit Plinius lib. 12. Strabo. lib. 16

¶ Iram sedat Topazion & tristitiam, ualetq́ contra noxios motus, phrenesim & mortem subitaneam, ut Dioscorid.

Chrysopra-

ET Chrysoprason lapidē domus Indica mittit.
Hic porri succum referens † mixtusq; colore,
Aureolis guttis quasi purpura tincta refulget.
Quas habeat uires nondum cognoscere quiui.
Sed tamen esse reor: nec enim fas omnia nosse.

† mixtūq; colorem,
† relucet

Alardus Aemstel.

Hic porri succum] Chrysoprasus ab auro & porri succo nomen habet. Vide Plinium ca. 5. & 8. lib. 37. Et Solinum cap. 65. Est autem Chrysoprasus unus è duodecim pretiosis lapidibus, qui ciuitati sanctæ Hierusalem fundamenta erant, quo in loco non satis arridet & satisfacit glossema illud, cuius cuius id fuerit in Apoc. cap. 21. Vbi exponit atq; interpretatur Chrysopasson. Chrysos, inquit, aurū, passos porrum dicitur: Porrum enim non paslos sed πράσον. i. prason nominat̃ à græcè scientibus: πάσσον autē, unde Chrysopassus dicitur, latinè spargens, uarians, tingensq; significat.

Quasi purpura tincta relucet] Purpura piscis ē ex concharum genere, congregatur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem quendam ueluti ceræ emittit, sed nobilem illum succum ad tinguēdas uestes, in medijs faucibus habet: uiuas conantur capere, quia florē illum morientes cum uita euomūt. De purpura & primo eius inuentore nempè Hercule scripsit Iulius Pollux in Onomastico ad Commodum Imperatorē. Homerus Iliados 4. Ouidius Meta. 11. Policianus libro Miscel. 1. cap. 12. & Lazar⁹ Baysius lib. de re uestiaria. Plinius lib. 37. Indicę absolutum purpuræ colorē habent, ad hanc tinguentium officinæ dirigūt uota: fundit autem eum aspectu leniter blādum, nec in oculos ut Carbunculi uibrat. Idem libr 9. cap. 36. de purpurę colore scribit in hunc modū: Sed purpurę florē &c. Lege adagium, Tinctura Cyzicena. Iocus Martialis in Philenen. Tinctis murice uestibus, quod omni Et no-

ctu

ctu utitur, & die Philenis. Non est ambitiosa nec supba, Delectatur odore non colore.

¶ Quasi purpura tincta relucet] Est autem purpura piscis è conchiliorum genere, cuius cruori maxima fuit olim dignatio in tingendis lanis, precipue si lapidis ictu cædebatur. Verg. lib. 5. Aeneidos: Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit. Lucretius lib. 2. Melibœaq; fulgens Purpura Thessalico concharũ tecta colore. Valerius Flac. Illi Tænario pariter tremit ignea fuco Purpura. Claudianus: Nobilis auratos iam purpura uestiat armos. Iuuena. Saty. 11. Qualeis esse decet quos ardens purpura uestit. Catullus. Tincta tegit roseo conchilis purpura fuco. Politianus: Pingit lacteolas purpura grata genas.

¶ Nec fas est omnia nosse] Hieronymus in quadam aduersus Vigilantum epistola: Non parum est scire, q̊d nescias. Cicero in 1. Tuscul. Nec me pudet ut istas fateri nescire quod nesciam. Prouer. 25. Sicut q mel multum comedit, non est ei bonũ: Sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.

¶ Pictorius Villing.

De Chrysopraso Plin. libr. 37. cap. 8. & 11. Solin. cap. 65. Albert. lib. 2. tract. 2. cap. 3. Barpth. Angli. de pp. rerum lib. 16. Isidorus. lib. 16.

¶ Chrysopráson colore porri succum referens, auri interuenientibus guttis, unde si rationem etymi perpendas, nomen habet.

¶ Porri succum] Porri sunt duo genera, sectiuum & capitatum, sed unius coloris. Capitati succum lætiferum esse ostendit Plinius libro 19. cap. 6. Qui scribit Melam equestris ordinis uirum, ex procuratione à Tiberio Cæsare accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim sine cruciatu animam exhalasse.

¶ Esse reor] Hoc est reor esse in hoc lapide quid uiriũ

rium. Sed ut quid de uirtute huius gemmæ exprimẽti habeas, ſubiunxi hæc ex doctorum pœnu. Dioſc. inquit. Eius uirtus clarificat uiſum, auri ſitim pellit, & in omnibus bonis perſeuerantiam ſubminiſtrat, & ut eſt rariſſimus, ita quoq; chariſſimus: Plin. uero. Solus omnium precioſorum limã ſentit (cæteri enim aut ſaxo aut cote poliuntur) & aliquando uſu atteritur. Et Euax ad omnes cordis paſſiões efficacem aſſerit.

¶ Hyacinthus 17.

HYacinthi ſpecies docti tres eſſe loquuntur:
Nam ſunt Granati, ſunt Citrini, Venetiq;.
Confortatiuæ cuncti uirtutis habentur,
Triſtitiamq; fugant, & uanas ſuſpitiones.
Granatos præfert gemmarum quiſq; peritus,
His † ruffus color eſt, & rarius inueniuntur. †rufus
Cęruleus Veneto qui protinus aëra ſentit,
Nubilus obſcuro rutilans clarusq; ſereno,
Optimus huic tenor eſt quẽ nõ † aut denſior ęquo †depſſior.
Obſcurat ſuccus, aut rarus perſpicuum dat,
Sed flos purpureus mixtum componit utroq;,
Hic & in os miſſus, plus frigidus eſſe probatur.
Duritie ſolida cædi, ſculpiq; recuſat,
Fragmentis tantum ſuperabilis eſt Adamantis.
Pallida Citrinos facies probat inferiores.
Sed quodcunq; genus collo ſuſpendere poſſis,
Vel digito portes, terras ſecurus adibis.
Nec tibi peſtiferę regionis cauſa nocebit,
Sed magis hoſpitibus cenſebere dignus honore,
Iuſtaq; ſi qua petes, nullam patiere repulſam.
Aethiopes nobis tranſmittũt hanc quoq; gemmã,
Cum multis aliis, uitæ communis in uſus.

¶ Alardus Amſtel.

¶ Hyacinthi ſpecies] Verſus hic plane uitioſus ẽ, poſſet utcunq; ſic reſtitui. Tres & Hyacinthi ſpecies docti eſſe loquũtur. Hyacinthus rubro colore, diluto flori,

à quo

ā quo nomē habet, oppido q̄ similis. Plinius capite 9. libro 37. Ex similitudine floris sui nominis sic uocat. Marcialis in 2. Coccina famosæ donas & hyanthina mœchæ. i. uestimenta purpura uiolacea infecta. Persius: Hic aliquis cui circum humeros Hyacinthina læna est. Magnum sane discrimen esse inter Hyacinthinum & Amethystinum palam ex Plinio libro tricesimoseptimo, ubi agit de Hyacinthis. De Hyacintho autem uerso in florem lege Ouidium Transformationum decimo.

Nam sunt Granati] Lege Dioscoridem libro 5.

¶ Qui protinus aëra sentit] Hæc & alia quæ sequuntur mutuatus est Marbodæus ex Solino, capite quadragesimotertio: Hic est, inquit, qui sentit auras, & cū cœlo facit mutationem.

¶ Quem non aut densior æquo] Ioannis Camers legit, Quem nō depressior ęquo. Porrò Solinus habet, Optimus in illo tenor si nec densiore succo sit obtusior, nec propensa perspicuitate deiectior, sed ex utroque temperamento lucis & purpuræ moderatum suauiter florem trahat.

¶ Aut rarus perspicuum dat] Scholiastes Solini adducit, Rarum Perspicuum dat, & mixtū componit utrunq;. Illud haud quaquam silentio prætereundum, quæ Solinus de Hyacintho memoriæ prodidit, Sapphiro peculiaria uideri, minimeq; hāc ab illa separasse, uel Erasmo Stell. teste.

¶ Plus frigidns esse probatur] Cuius causa est, quoniam natiuum Hyacinthi frigus, calorem oris, lapidis huius nature contrarium fugiens, seipsum in unū recolligit, sicq; uis maior frigoris ex eo lapide omnino egreditur. Virtus enim unita seipsa dispersa (ut dicitur) maior est.

¶ Cæruleus Veneto) id est, uiridis, qui color aliâs dicitur Cyaneus. Plinius de Halcyonibus scribens, auis

est

est,inquit,paulo amplior passere,colore Cyaneo.Politianus:Hæ niueos,hæ Cyaneos superare lapillos. Aliâs dicitur Ferrugineus autore Marcello. Vergilius quarto Geor. Et pinguem tiliã,&ferrugineos Hyacinthos. Columella: Necnon uel niueos uel cęruleos Hyacinthos. Manilius: Pallẽtes uiolas & purpureos Hyacinthos. Gregorius libro Moralium uicesimo quinto,capite uicesimo secundo. Canticorum quinto, Manus illius tornatiles,aureæ,plenæ hyacinthis. Hieremiæ decimo: Hyacinthus & purpura indumentum eorum.

¶ Pictorius Villing.

¶ De Hyacinth. Plinius libro tricesimoseptimo, capite nono. Isidor⁹ decimosexto. Serapio Aggregatio. capite 398. Aristot.in Lapidar. Solin.capite 42. Albertus lib.2.cap.8.

¶ Species tres] Tria genera sunt Hyacinthi. Est genus rubei coloris,quod melius est alijs coloribus: & quando superadditur carbonibus uel prunis, magis rubescit. Est aliud genus crocei coloris, quod obscuratur in igne,& dicuntur isti Citrini. Tertium autem cærulei coloris est,quod Aethiopia mittit, & ignem non fert,qui dicuntur Veneti. Hæc ex Dioscoride.

¶ Hyacinthus appellationem accepit à similitudine floris eiusdem nominis. Ritterspore. Nam & hic flos, qui aliquando adolescens fuit, in delicijs habitus Apollini (ut ait Lucianus) colorem purpureum aut uiolaceum habet. At magis dilutus est lapis Isidorus.

¶ Confortatiuæ] Auicenna scribit de uiribus cordis, quòd hic lapis maximè imbecillitatem cordis pellat.

¶ Optimus huic tenor] Optima huic est dispositio, quæ nec nimium obscura est,neq; clara nimium. Ex libro de natur.rerum.

Re-

¶ Repulsam] id est, reiectionem, quę apud Romanos non solum ijs qui repulsam habebant, uerum amicis quoque & familiaribus erat probri, si Anthonio Ferrariensi, qui in præfationem Plinij non minus recte quã eleganter commentatus est, credimus. Illam Horatius in primo libro Epist. Epist. prima. repulsam turpem uocat.

¶ Vanas suspiciones] Melancholicam qualitatem illas suspiciones interpretatur Isidorus.

¶ Amethystus. 17.

Purpureus color ac uiolaceus est Amethysto,
Qui q̃si gutta meri, solet aut rosa munda uideri.
Quidam marcidior, uelut euanescit in album,
Vt corruptus aqua uini rubor esse putetur.
India mittit eum, gemmarum maxima nutrix.
Hic facilis sculpi, contrarius ebrietati,
Carus haberetur, merito si rarior esset.
At nunc negligitur, quando communis habetur.
Huic quoque dat species ueterum sententia quinque.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Purpureus color] Ouidi⁹ libro tertio de arte. Hic Paphias myrthos, hic purpureos Amethystos. Rhen. Dionysij Corinthij interpres. Purpureóque Amethystos inest suffusa colore. Martialis libro secundo: Hic quem uidetis gressibus uagis lentum, Amethystinat⁹ media qui secat septa. ¶ Amethystus dicitur quasi minimè ebria, ἀπὸ τοῦ ἀ priuatiua particula, & μεθυσθεὶς .i. ebrius. Magorum uanitas resistere hanc gemmã ebrietati promittit, ideoque uocatam Amethystõ. Fulgor q̃dam in ea purpuræ est, non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens, & uiolæ similis: de quo plura Plinius libro 37. cap. 9. D. Hieronymus in Ezaiam prophetam cap. 66 Commẽ. lib. 18. Eras. Rot. in scholijs in Epistolam D. Hieronymi ad Fabiolã de uestitu sacerdotũ. Plinius de tinguẽdo Amethyst. Non est satis ab-

abstulisse gemmæ nomen Amethystum, rursus abso-
lutus inebriatur Tyro, ut sit ex utroq; nomen impro-
bum, simulq́; luxuria duplex. Cum nuper admodum
Ghisbertũ Longolium Coloniensium Physicum, nõ
uulgariter doctũ, καὶ χρυσφίης ἴσορα ἀκεσορίης ὅς τόσα φάρμακα ἤδη
ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθὼν, hoc est. Qui quot lata nutrit tell9,
tot pharmaca noscit: inuiserem, serioq́; consulerem su-
per βαρυηκοίαν, ne id morbi mihi subinde aggrauesce-
ret: neúe sonitus, ac tinnitus, itemq́; sordes aditum pla
ne intercluderẽt: præter alias aliquot gemmulas recõ
ditiores ex media usq; Italia adductas (qua est ciuili-
tate) nos donauit & Amethysto, ceu μνημοσύνῳ, sed ea le
ge, ut etiam eum darem aliquoties uicarium male præ
cinctis προγαστράσι, scis enim inquit, ut hoc hominũ ge-
nus nihil prius habet, quã splẽdidis adesse conuiuijs,
καὶ παρὰ πότου βακχεύειν οἱ τὰς μεγάλας κύλικας ἐκπίνειν ἀναγκα
ζόμενοι μόλις καὶ στένοντες τὰ πρόσωπα διαστρέφοντες ἐκτελοῦσι τὸ προ
στατόμενον. Adhęc quũ sciscitarer nihil ne p̃tereà haberet,
ad prohibendam ebrietatem turpissimam, Germaniæ
tamen nostrę cum primis ἐπιχόριον: respondit olim ad
auertẽdam ebrietatem institutum esse, ut in fine cœnę
lactucis uterentur, quod in sita frigiditate lactuca re-
tundat ebrietatem. Martialis: Claudere quæ cœnas la
ctuca solebat auorum, Dic mihi, cur nostras inchoat il
la dapes? Addidit insuper Androcyden contra ebrieta
tem Raphanũ mandi iussisse: Plinio uero uisum brassi
cam uino aduersari, ut inimicam uitibus, & propterea
antecedente in cibis caueri ebrietatem, postea sumpta
crapulam discuti. Sed hæc fuerit (ut ait Thucydides)
ἐκβολὴ λόγου nõ inutilis. Cuperẽ in hoc amœnissimo hu-
ius argumẽti diuerticulo posse diutius immorari, sed
scholiorum lex monet in eam unde digressus sum, re-
dire uiã. ¶ Quidã amethystum adhibent in compota-
tionibus aduersus ebriatatem, multomagis in audien
dis poëtis præcepta sunt adhibenda, ne quid inficiant

animum. Plutarchus. πῶς δεῖ τὸν νέον ποιήματα ἀκούειν.

¶ Pictor Villing.

¶ De Amethysto Plinius libro 37. cap. 9. Isido. libro 16. Albertus libro secũdo, capite primo. Aristo. in Lapidario suo. Siluat. Pande. capite 390.

¶ Amethystus] Causam nominis adferunt, quòd nõ ad uini colorem accedat, prius tamen quàm ipsum degustet in uiolam desinit, scribit Plinius.

¶ Amethystus an gemma uel lapis dici debeat, uidẽdum est in leg. Et si. ff. de auro & argento.

¶ Si Amethysto Lunæ nomen uel Solis inscribatur, atq; ita suspendatur collo, è capillis cynocephali uel plumis hirundinis, resistere ueneficijs, & adesse quoq; reges adituris, grandines tempestatesq; auertere & locustas, precatione addita quam ipsi demonstrant, propellere Magi dicunt. Plinius libro 37.

¶ India nutrix] Vnde habetur epitheton gemmifer Indus. Sed quia orientalis regio est, ubi solis efficacior uirtus quàm in occidente, plura quoq; ibi proueniũt, quæ in alijs orbis partibus nusquam comperiuntur, cuiusmodi sunt gemmæ, aromata, & id genus plura quæ ampliorem expetunt caloris copiam: uelut Leones, Tigrides, Elephanti. Sic Cœlius libro primo, capite nono memorat. Plinius. quoq; libro 37. cap. 10. fertilitatem gemmarum in India recitat.

¶ Contra ebrietatem] Magorum uanitas resistere ebrietati pollicetur Amethystos, indeq; appellatos q̃ minimè ebrios, uerba sunt Plin. Sed non uanitatem eẽ sentit Aristoteles, Vult enim Amethystum umbilico appositum, uaporem uini certissime prohibere, & ebrietati esse contrarium prorsus, hominemq; contagio liberare multum.

¶ Quinq; species] Inueniuntur in ista specie multæ differentiæ, sed quinq; sunt magis notę, & per differẽtias obscuritatis omnes acceptæ. Indica, quæ absolutũ

purpuræ

purpuræ colorem habet, & inter omnes principatum tenet. Alia quæ ad Hyacinthum descendit, cuius colorem Indi Sacon, gemmamq́ Sacodion uocant. Tertia Paranitis, in contermino Arabiæ gentis, sed dilucidior. Quarta uini colorem habet. Quinta ad uiciniam Crystalli descendit, quæ minimè probatur. hæc Plinius libro 37. capite nono.

¶ Chelidonius 19.

ET Chelidonius lapis est, quem gignit hirundo, † ast ul' atq́
Ventre gerens pretiũ quo digna sit ipsa necari.
Nec de fulgentum numero lapis iste putetur.
Paruus & informis, sed nulli uiribus impar,
Prçclaros quosdam lapides præit utilitate.
Huius sunt geminæ species, geminiq́ colores.
Nam niger & rufus, cęso de uentre trahuntur.
Cedit gestato lunatica passio rufo,
Curat & insanos, & languores diuturnos,
Facundos facit, & gratos, multisq́ placentes:
Ex lino facto decet hunc inuoluere panno,
Et sic † in chela clausum portare sinistra. † sub
At niger in panno pacto gestatus eodem,
Ad finem dignum suscepta negotia ducit.
Obsistitq́ minis, & regum mitigat iras,
Et dilutus aqua languentia lumina sanat.
In croceo panno lini sub tegmine texto
Ipse lapis positus, febres extinguere fertur,
Et simul humores † expellere quosq́ nociuos. † cõpescere

¶ Alardus Aemst.

¶ Et Chelidonius] Quid si legas? Atq́ chelidonius. Ad eundem modum errauit & Macer. Indeq́ nomen habet Chelidonia. Rhennius: Fama Chelidonias celebrat quas nomine terras. Columella xi. Purpureæq́ Chelidonię pinguesq́ mariscę.

¶ Quem gignit hirundo] Quæ χελιδών gręcè dicitur: inde lapidi nomen inditum est. Democritus. ἀι μὲν χελιδόνες

δόνες εὐδίαν ἡμῖν προσημαίνουσιν· οἱ δὲ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι ἀλυπίαν. .i. Hirundines serenitatē nobis proximo imminere indicant: ex Philosophia autem depromptæ rationes, perturbationum sedationem. Plinius libro 37.ca.11. Taos pauoni est similis, item aspidi, quā uocari Chelidoniam inuenio. Chelidonia est herba, qua hirundines pullorum cæcitati medentur. Plinius libro 25.ca.8. Chelidonia hirundinum colorē habet, quędam etiā purpureum nigris interpellantibus maculis, & chelidonia testudineo oculo similis, & chelonitides similis testudini, aureis quibusdam guttis insignis.

¶ Huius sunt generis species] Plinius capite decimo. & undecimo, libro 37.

¶ Lunatica passio] Lunatici sunt, qui laborant morbo comitiali: solet autem hic peculiaris esse his, qui interlunio nascuntur.

¶ Et sic in cola] Perdiu misere me torsit hic loc⁹ plane deprauatus: coniecturis aliquot adducor legendū, Et sic sub schela &c. χηλὴ enim scorpionum & cancrorum brachia dicuntur. Lege Vergilium libro primo Georgicorum. Quà locus Erigonen inter, chelasq́ʒ sequentes. ¶ Languētia lumina sanat] Plinius libro 25. capite 12. Idem libro 8. cap. 87.

¶ Hæc gemma Plinio Chelidonia dicitur libro 27.
Pictor capite decimo. Albertus autem habet Chelidonius li-
Villing. bro secūdo, Tracta. 2. capite tertio. Diosco. in proprio cap. Vincentius in Specu. natu. lib. 9. cap. 53.

¶ Chelidon est hirundo, inde Chelidonius lapis, id est, hirundinarius, & chelidonia, id est, hirundinis herba, quę literis quibusdā omissis & mutatis, schelcraut dicitur, cum potius schuualmcraut dici deberet. Nam hac herba hirundines, oculis pullorum in nido restituunt uisum etiam erutis, teste Plin. libro 25. cap. 8.

¶ Digna necari] Etiam si in hac lapidis præda uenari non possit, est tamen digna ob totius corporis utili-

tatem

tatem necari. Nam cum quis præ dolore gutturis, quē squinantiam uocant, quidam anginam, loqui non potest, accipiat puluerem hirundinis perustæ melle temperatum, curabit morbū. Dioscorides testante & Auicenna, quorum sententiæ accedit Aesculapius.

¶ Paruus & informis] Habes hic lapides, non æstimandos nitore & magnitudine: Nam sæpe quod illis est detractum in splendore, æquauit natura uiribus & uirtute. Hoc autem commune habent lapides cum hominibus. Vnde Homerus Tydeum paruo fuisse corpusculo decoratum, in quo tamen uires ingentissimas fuisse testatur: quodquidem & Naso scripsit in carmine obscœno: Vtilior Tydeus, qui, si quid credis Homero, Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

¶ Cæso de uentre] Notandū est quo tempore debeat hirundo interfici, uidelicet mense Augusto, crescente luna, antequam pullus pulli primogenitus attingat terram. Inuenitur autem uel unus uel duo in iecinore seu stomacho alitis, quemadmodum est in libro de natu. rerum: Non tamen hic lapis omibus innatus apparet, etiam si debito tempore fuerint captæ & rite mactatæ: sed si aliquas uideris coniunctis rostris, innuentes per hoc concordiam, ex his lapidem nancisci licebit, Vincen. libro 17. cap. 99.

¶ Lunatica passio] Est quam quidam Epilepsiam. quidam caducum morbum appellitāt, multi Herculeum, q Herculem hoc morbo laborasse constet, unde & sacer dicitur: Sed Hippocrates, uir diuina scientia, coitū uenereum censuit partem teterrimi morbi quem comitialem dicunt, unde passionem illam dictam innuit paruum morbum comitialem, testis Macrobius libro secundo, capite septimo Saturnalium.

¶ Inuoluere panno] Vim suam etiam seruat illęsam in corio uituli aut cerui, qui nondum coierit, sub chela sinistra, id est brachio seruatus, dicit Albert.

¶ In chela sinistra] Hic dura translatione usum esse Poëtam notabis, quia chelæ, scorpionum aut concro= proprie dicuntur brachia, unde extat hoc Vergilianũ:
Qua locus Erigonem inter Chelasq; sequentes.

¶ In panno cro.] Durat item hic suæ uirtutis potẽs in herbam sui nominis clausus, autor est Alber.

¶ Cui lapis non est, morbi comitialis remedium accipiat fel testitudinis & naribus illinat, oppressus statim erigitur, quod Plinius scribit,

¶ Gagates. 20.

† lõginqua Nascitur in Lycia lapis, & prope gẽma Gagates,
† gignit. Sed genus eximium † fœcũda Britãnia † mittit.
Lucidus & niger est leuis, & leuissimus idem,
Vicinas paleas trahit attritu calefactus:
Ardet aqua lotus, restinguitur unctus oliuo,
Prodest gestatus tumidis intercute lympha,
Et dilutus aqua, dentes firmat labefactos,
† per suffumigium. † Cuius fumigium mulieri menstrua reddit:
Accensus † prodit fumi nidore † caducos:
† pdest Effugat immites simili ratione chelydros.
† caducis Idem dæmonibus contrarius esse putatur.
Euersos uentres iuuat, & præcordia tensa.
Vincit præstigias, & carmina dira resoluit,
Et solet (ut perhibent) deprẽndere uirginitatem.
Prægnans potet aquã, triduo qua mersus habet,
Quo uexabatur partum cito libera fundit.

Alardus Aemstel. ¶ Nascitur in Lycia] Plinius 19. cap. 36. natural. Gagates lapis nomen loci & amnis habet, Gagis Lyciæ, & quę sequuntur. Solinus capite tricesimoquinto: Est autem Lycia regio minoris Asiæ, sic cognominata à Lycio Pandionis filio. Ouidius libro sexto Metamor. Iamq; chimęriferæ cum sol grauis ureret arua Finib⁹ in Lyciæ. ¶ Sed genus eximium fœcunda Britannia] Beda Anglosaxo libro primo, in principio de Britanniæ fertilitate, Quæ insula, inquit, etiam uenis metal=

lo=

lorum, æris, ferri, plumbi, & argenti fœcunda, gignit
& lapidem Gagaten plurimum optimumq́. Est autẽ niger gemmeus, & ardens, igni admotus, incensus, serpentes fugat, attritu calefactus adplicita detinet æquè ut succinum. Rhennius: Insula perfulget nigro splendore Gagates. Hic lapis ardescens haustu perfusus aquarum, Ast oleo perdens flammas: mirabile uisu: Attritus rapit hic teneras ceu succina frondes.

¶ Leuis & leuissimus idem] Leuis priorem producit. Ouidius in Epistol. Quiq́ subest niueo leuis in ore pudor. Martialis libro secundo, Leuior ô conchis Galle Citheriacis. ¶ Cuius fumigiũ] Aliâs, Per suffumigium: an fortè: Cuius suffitus. Plinius deciminoni capite 36 deprehendit Ionticum morbum & uirginitatem suffitus. Apuleius in prima defensione, Herculanum morbum putat deprehendi potissimum incenso lapide Gagate, & rotę figularis circumactu. Vide adagium, Herculanus morbus.

¶ Accensus prodest fumi nidore caducis] Aliâs, Accẽsus prodit fumi nidore caducos. Nidore, id est, odore. Martialis: Pasceris & nigræ solo nidore culinæ.

¶ Simili ratione chelydros.] Chelydrus serpens est, qui eundo sese conuoluit per terram, & quà serpit, fumum emittit. Lucanus: Tractiq́ uia fumamte chelydri. Vergilius in quarto Georgicorum: Cylindrum autem uocant instrumentum illud quo æquantur areæ. ¶ Idem dæmonibus contrarius esse putatur] Sapuit igitur uetustas, quæ hisce lapidibus numerare docuit salutationes angelicas, intermixtis quinque precationibus dominicis. Demiror ego quosdam oua serpentum uocare globulos, maximè Gagaticos, quibus utimur ad numerandas, imò expendendas preces, quòd sic oua serpentum, cum prodeunt, cohæreãt.

¶ Euersos uentres] Venter dicitur euerti cum stomachus ob nauseam uomiturit. Tunc enim sese uertendo

 chylũ

chylum (ut uocant) effundit. ¶ [Deprehendere uirginitatem] Si uirgo biberit Gagatis colaturam cum rasura, retinebit eam absque dubio, & nihil meiet: Si uerò uirgo non est, sed corrupta, extempló meit. & cætera Plinius.

¶ Pictor. Villing.

¶ Fundit cito libera partum] Plinius 19.cap.26. De Gagate Plinius li. 36.ca.19. Solinus cap.34. Galelenus lib.9.cap.8. Auicenna.lib.2. Alber.lib.2.cap.7. Vincent.lib.9.cap.23. ¶ [Gagates lapis] Nomē loci & amnis habet Gagis Lyciæ, quę est minoris Asiæ regio inter Pamphiliam & Cariam, cuius descriptionē Plin. habet lib.5.cap.27. ¶ [Lapis & propè gemma] Et sic Dioscor. Est lapis inquit ut gemma, unde anuli fiunt, Schuuartzer augstein. Sed quia lapidis mētio facta est unde lapis dicatur ex Isidor. 16. libr. operæcium fore adiungere duxi: Qui lapis, dicit, ꝙ pedem lædat etymum habet. Sed aliud sunt Cautes, inquit, aspera nēpe saxa in mari, dictæ à cauendo quasi caute. Et item aliud Murices, nam petræ sunt in littore similes muricis, nimis acutissimæ, & nauibus pernitiosæ: Icon uero saxum, quod humanæ uocis sonum captat, & uerba loquentium imitatur: ʼεικων enim gręce, latine imago dicitur: Licet hoc quidem & locorum natura eueniat & quandoq; conuallium. Sed calculus, lapillus est terræ admixtus, rotundus atq; durissimus, & omni puritate leuissimus. Dictus nāq;, ꝙ sine molestia breuitatis suæ calcetur. Cui contrarius est scrupulus, lapillus minor & asper: qui si inciderit in calceamentum, nocet & molestus est: unde & animi molestiam scrupulū dicimus, hactenus Isodor. ¶ [Britannia] id est Anglia, eius gēmæ fœcunda, insula oceani inter septentrionem & occidentem, cuius situm describit Plin. libr.4. & Strabo Gęogr. li.1. ¶ [Leuis & lęuissimus] Leue quādo priorem syllabam corripit, significat id quod sine ponde-

re

re est, unde leuem stipulam dicimus: Et quandoq; trãs fertur ad animum, undè leues dicimus, homines incõstantes, uileis, & nullo honore dignos: quemadmodũ è contrario, graues uocamus, constantes, seueros, prudentes, testis est Perottus: Hinc Poëta Gagatem leuem dicit, qui ut Plin. ait, non multum distat à ligno, & sic natat in æquore quandoq;. Cum uerò læue primam producit, significat id quod tactu asperũ non est, sed politum: Vt læue marmor. Sic igitur Gagates læuissimus dicitur, quia planus est læuigatus. At quemadmodum per nomina leuis & læuissimus diuersa intelliguntur significata, sic etiam diuersitati Gagatis attribuenda sunt. Nam duplex, teste Isidoro, color illi lapidi est: Glaucus quem lucidũ dicit & læuissimum, quia planus: Niger quem leuem, nam punicatus est, unde parum ponderis habere fertur. Dicit tamen Albertus, quòd & unus erocei coloris reperiatur, qui perlucidus sit ut Topazion. ¶ Tumidis intercute] qui hydropim patiuntur, hoc est morbum intercutaneum, de quo Corn. Celsus lib. 3. ca. 21. si gestauerint hunc lapidem, liberantur morbo. ¶ Per suffumigium] Id est suffumigationem uel suffumentum. Non multum refert, etiam si legas suffimentum. ¶ Menstrua reddit] Restinguit suffocationem matricis, quã etiam strangulationem uocant latini: hoc est, morbũ curat, cui solæ mulieres, ut in Plin. legimus lib. 7. cap. 15. obnoxiæ sunt: qui nascitur quando mulier, menstrui non habet exitum naturalem, & frequenter cadit & nihil sentit. De menstruis Aristo. libro 9. cap. 2. At lapidem bene tritum ponas super carbones ardentes, ut fumigationes mulier bene tecta ad se admittat sic purgabitur, inquit Dioscorides, sine dãno & dolore. ¶ Accẽsus prodit.] Deprehendit sonticum morbum suffitus Gagatis, ita Plin. li. 36. ca. 19. Dioscorides autem, in aceto sumptus, Epilepticos (inquit) eri-

 git.

git. ¶Chelydrus serpens est, fumum emittens quà serpit, ut Perotto placet: sed intelligi serpentes, genere non determinato uult Poëta. ¶[Simili ratione,] quæ est per fumum: Et sic cornibus ceruinis accensis utrislibet, odore serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur: huius rei testis est Plini. libro 8.cap.32. Vnde ornitrophijs admonet M. Varro libro 3. de re rust. cornu ceruinum, sed ustum adhiberi. ¶[Euersos uentres] Stomachi nomine Plinius libro 11.cap.37. postremam gulæ partem accipit. Huic, dicit, mox adnectitur uenter, qui aliquando subuertitur, ita ut immissum cibum amplius capere non possit. Passionem hanc, uentris aut stomachi subuersionem Albertus uocat. Ni uelimus intelligere uẽtres, quos Cælius libro 3. cordi ex medicorũ pœnu atribuit, qui tamen non subuertuntur.

¶[Præcordia tensa] Diaphragma dicitur membrana illa quæ cor ab intestinis diuidit instar retis, à Latinis præcordium, quasi ante cor positum, sic Corn. Celsus libro quarto. Auicenna autem, Gagates ait, qui est genus electri uel succini; proprietatem habet confortandi cor & lætificandi: Vnde per præcordia, quòd cor ipsum intelligat, auguror.

¶[Dæmonibus esse contrarius] Plotinus philosophus scribit animas hominum dæmones esse, & ex hominibus fieri lares si bene meriti sint: Lemures siue laruas, si male: Manes autem dici, si incertum sit, bene an male meriti fuerint. Laruas quippe esse noxios dæmones, ex hominibus factos: Hos Græci cacodæmonas uocant: Lares autem Eudemonas, hoc est, beatos. Hæc ex Augustin. de ciuitat. Dei libro. 9. At Cacodæmonas & Eudemonas interpretari licet, inquit A. Faber ferrariensis, Genium malum & bonum, ad priscorum opinionem, qui singulis binos genios attribuerunt, quorum alter perniciem moliretur, alter iuuare

re ſtudeat: cuius ſententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libello de animi tranquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in ei⁹ uita memorat idem Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Aſia, nocte formè intempeſta ex more uigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriẽte, uidere uiſus eſt perſonam quandam tragicã, & humana ſpecie maiorem: Atq; ille protinus, ut erat animo interrito, percũctatus eſt, quiſnã eſſet, aut hominũ aut deorũ. Cui illa cũ murmure: Tuus ſum Brute Geni⁹ malus: Philippis me uidebis: Eadem itaq; imago rurſus apparuit cõfligenti Philippis, quæ quidẽ illi pugna poſtrema fuit. ¶ At hoc loco p dæmones aliud intellige, uidelicet phãtaſmata melãcholica, quibus eſt remediũ Gagates quæq; dæmones uocãtur ab Euace, quod eſt, Pãdectarum 430. cap. ¶ [Vincit præſtigias] Magicas præſtigias uincit, per quas, ut Seneca ſcribit, meſſes in agros præſtigiatores inferre poſſunt. Vnde in duodecim tabulis cautũ erat, dicit Merula, ne quis alienam ſegetẽ pelliceret: Ad hoc Verg. Atq; ſatas, aliò uidi traducere meſſes. Conſimilia ſunt apud Ouid. de remed. amoris. ¶ Dira carmi.] id eſt, incãtationes. Ouid. in Amorib.

Euocat antiquos proauos, atauosq; ſepulchris,
Et ſolidam longo carmine findit humum.

¶ Ad hoc Verg.

Carmina uel cœlo poſſunt deducere lunam.

¶ Tibullus,

Cautus & è cœlo deducere lumina tentat.

¶ Deprẽndere uirgi.] Si huius lapidis, mulieri detur limatura, quæ ſentit carnis maculam, mingit: ſi autem incorrupta eſt, tenet urinam, dicente Alber. lib. 2. cap. 7. ¶ Etiam ſi conteratur in puluerẽ, cui accedat cæræ commixtio, ut faciat emplaſtrum, illud depellit ſtrumas in colio: nam libet credere Dioſc. lib. 1.

¶ Magnetes.

MAgnetes lapis eſt inuēt⁹ apud Troglodytas,
Quē lapidū genitrix nihilomin⁹ India mittit
Hic ferruginei cognoſcitur eſſe coloris:
Cui natura dedit uicinum tollere ferrum.
† Decedō uel ededō
†Dorendus Magus hoc imprimis dicitur uſus,
Conſcius in magica nihil eſſe potentius arte.
Poſt illum fertur famoſa uenefica Circe
Hoc in præſtigijs magicis ſpecialiter uſa.
Hinc & apud Medos cum res ueniſſet in uſu,
Detexit lapidis magis experientia uires,
† num
Nam qui ſcire cupit ſua† ſi ſit adultera coniunx,
Suppoſitum capiti lapidem ſtertentis adaptet:
Mox quæ caſta manet, petit amplexura maritum,
Non tamen euigilans: cadit omnis adultera lecto,
Tanquam pulſa manu, ſubito fœtore coacta,
Quem lapis emittit, cælati criminis index.
Si fur clauſtra domus ſpolijs, gazisq́ꝫ refertæ
Ingrediens, prunas ardentes per loca ponat,
Et ſupraſpergat Magnetis fragmina prunis,
Vt per tetragonum fumi calor alta uaporet:
Mentibus euerſis uelut impendente ruina
Diffugent omnes, in ea quicunqꝫ manebunt,
Et fur ſecurus rapiet, quæcunqꝫ libebit.
Conciliare poteſt uxoribus ipſa maritos,
Et uice conuerſa nuptas reuocare maritis.
Gratia præſtatur, ſimul & Suadela per ipſum,
Sermonisq́ꝫ decor, diſceptandiq́ꝫ facultas.
Cum mulſo datus, hydropem purgādo reſoluit,
Et combuſturas ſuperaſperſus medicatur.

Alardus Aemſtel.

Apud Troglodytas] Plinius libro ſexto, capi. 29. Troglodytæ à locis, in quibus degunt nomen habēt, .i. ἀπὸ τῆς τρώγλης, hoc eſt, à ſpecu & cauerna, ꝙ in ſpecubus & cauernis degant. Seneca libro naturalium quęſtionum quarto. Et Troglodytæ, quibus ſubterraneæ domus ſunt. Sūt autem Aethiopes perniciſſimis pedibus

bus, serpentibus, lacertisq́ꝫ, & aliis id genus reptilibus uescētes, lingua nulli alteri simili utentes, sed semper uespertilionum more stridentes. 39

¶ Quem lapidū genitrix] Plinius capite 16. 36. scribit Nicandri testimonio magnetem fuisse ab inuento re sortitum nomē. Lucretius libro sexto, à patria, hoc est à Magnesia sic uocatum: Quod superest agere incipiam, quo fœdere fiat Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit, Quem magneta uocant patrio de nomine Graii, Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.

¶ Vicinum tollens ferrum] Plato in Ione. Diuina, inquit uis est quæ te mouet, sicut in lapide quem magnetem Euripedes nominauit. Nonnulli Heraclitam uocant, qui lapis non solum anulos ferreos trahit, sed uim etiam anulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint ac perinde ut lapis alios anulos trahere. Vnde longa plerunq; concatenatio ferri & annulorum inuicem pendet, & omnibus istis ex isto lapide uis attrahitur. Hæc fusius aliquanto scribit diuus Augustinus capite quarto, libro de Ciuitate dei 12. Lege Plinium capite 14. libro 34. & capite 16, 6, & 30. lib. Diogenianꝰ uerum magnetem sic argento similem uult esse, ut sæpe aspicientes fallat: cum enim lapidē qui ferrum trahit non magnetem dici ait, sed Heracleon, siue Heraclium potius appellandum. Vide Dioscoridem cap. 168. quinti de materia medicinali libri. Magnetis contrariam naturam Theamedes lapis omnino possidet, utpote qui ferrum omne abigit respuitq́ꝫ: id quod etiā Plinius annotauit. Lege Adagium. Magnete illicibilior.

¶ Dorendus magus] Interstitio uersuum asscriptum erat in expēlari bibliothecæ Hęcmōdensis Endegor, Deucalion, Ededon, Decedon. Verum (ut fatear ingenuè) nihil quicq̄ comperti de hoc Mago potui subodorari, ¶ Et per tetragonū] Cum tetragono, quocunq; cadat pariter quatuor angulis nixo, confertur sapiēs,

suis

suis opibus felix, nec aliunde pendens, & quęcunque inciderit fortunæ procella, sua uirtute firmus & immobilis. ¶ Hic ferruginei] Claudianus. Lapis est cognomine Magnes, Decolor, obscurus, uilis. Idem: Sed noua si nigri uideas miracula saxi, Tũc superat pulchros cultus, & quicquid Eois Indi littoribus rubra scrutãtur in alga. Idem: Venerem magnetica gemma figurat. ¶ Venefica Circe] Homerus Odysseæ libro decimo. ¶ Simul & Suadela per ipsum] Fortasse respexit ad id quod est apud Ciceronem de claris oratoribus: Suadæq; medulla, πειθῶ quàm uocant Græci, cuius effector est Orator. Hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegum medullam fuisse uult: ut quam deã in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit.

¶ Cum mulso] hoc est dulci. Plautus Persa. Age, circumfer mulsum, bibite usq; plenis cantharis. Iam diu factum est, postq̃ bibimus, nimis sicci sumus. Idem Rudente. Vt dulcis es, ut mihi mulsa dicta dicis. Idem in Aulula: Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliã. ¶ Vicinum tollere ferrum] Vide adagium: Omnes attrahẽs, ut magnes lapis. ¶ Vt nõ ipse solũ Magnes attrahit, uerumetiam aliud ferrum ad se trahit, ferrũ Magneti affrictũ: Ita cõtagio, uis uirtutis aut improbitatis, & hæreseos pernities ab alio in alium transit.

Victor Villing. ¶ De Magnete Alber. lib. 2. cap. 11. Beroald. in annotation. in Galenũ. Plin. lib. 36. cap. 16. & lib. 34 cap. 14. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 21. Constantinus in lib. Graduum. Serapio. 394. Galenus lib. 9. ca. 10.

¶ Magnes lapis, Heraclius dicit, teste Beroaldo, qui in celebri Græcorum est prouerbio, de his (ut Beroaldus ait) qui ad se omnes trahunt, ut Magnes, ferrũ. Vocatur autem Heraclius ab Heraclia ciuitate Lydiæ uel Magnesiæ, ubi laudatissimus Magnes gignitur, unde & nomẽ. Quod Lucretius euident ostẽdit his uersibus.

Quem

Quem Magneta uocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia sit patrijs in montibus ortus.

¶ Plinius tamen sentit ab inuentore Magnete armẽtario nomen inditum lapidi: hic pastor fuit in India, qui cum crepidas haberet clauis combinatas, hinc inde cum pasceret ambulans, uenit ad locum ubi Magnes latitabat, qui ui sua clauos omnes extraxit, unde inueniendi facta est occasio. Syderitem alio nomine appellant, quòd ferrum trahat, Plinio dicente. Vide Erasmum in prouerbio, Hieraclius lapis, qui rem tractat hanc eleganter ut omnia.

¶ Genitrix India] Gemmarum fertilitatem in India signat Plinius. lib. 37. Vide tamen Marbodæi. 5. cap. Ameth. ubi Indiam nutricem nominat gemmarum.

¶ Circe uenefica] Circe filia Solis & Persæ nymphę homines ad se uenientes carminib⁹ magicis, poculis & uirga, in quas uellet mutabat formas. De hac multa Homerus. Vide tamen Erasmi Chiliades in prouerbio, Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

¶ Famosa] Capi potest dictio famosus in bonam & in malam partem. Apuleius lib. 11. Metamor. famosum cum laude & in bonam usurpat. Similiter Cicero in oratione aduersus Valerium: sed idem quoque lib. 2. de oratore in malam, dicens, Nam me ad famosas uetuit mater accedere: Sed quid hoc loco significet, facile intelligis: forte Circen cuius fama apud multos circumuolet: nam & hoc modo Horatius lib. primo. Odar. scripsit, Famosus Hidaspes, quod ob suam magnitudinem ab omnibus decantatus sit Poëtis. ¶ Gazis,] Gazã Persæ ærarium uocant, ut scribit Mela. ¶ Per Tetragonum] Hoc est, per quatuor angulos: τετράγωνος enim quadrangularis latine significat: sed quia figura quadrangularis est perfecta (continetur enim quatuor lineis æqualibus, quatuor quoque æquales habens angulos, & semper stat recta eodem modo se habens,

nam

nam portionnes omnes æquales sunt) uirum bonum ac facilem, semper eodem se habentem modo, & uirtutum potestate, quibus insignis est, retinentem in omnibus æqualitatem quandam, Tetragonum uocamus cuius rei testem accipe Lud. Cœlium lib. 10. cap. 34.

¶ Et Suadela] Id est, persuadendi dea. Hanc Angelus Politianus, Miscella. cap: 91. Suadam & Pythô nominat. Et huius meminit Horat. Epist. ad Numitium li. 2. At bene nummatum decorat Suadela, Venusq́ꝫ.

¶ Hic lapis potui datus, est optimum remedium ei, qui de ferro toxicato uulneratus est. Et ualet ad sagittam uel gladium extrahendum de uulnere, scribit Galenus. Eius puluis datus in succo fœniculi, contra hydropisim efficax est, ut Platearius. ¶ Quum autem omnibus pateat D. Augustinum extitisse uirum incõparabilis fidei, libuit & ab eo uisum miraculum, huc adscribere de Magnete. Magnetem lapidem nouimus esse mirabilem ferri raptorem, dicit, quod cum primũ uidi, uehementer exhorrui Quippe cernebam à lapide ferreum anulum raptum, atqꝫ suspensum, deniqꝫ tã quam ferro quod rapuerat, uim suam dedisset, communemq́ꝫ fecisset, idem anulus alteri admotus est, eũdemq́ꝫ suspẽdit, sic accessit & tertius & quartus: iamq́ꝫ sibi per mutua circulis nexis, non implicatorũ intrinsecus, sed adhærentium extrinsecus, quasi cathena pependerat anulorum. Quis istam uim lapidis non stuperet, quæ illi non solum inerat, sed etiam per tot suspensa transibat; & inuisibilibus ea uinculis subligabat? Hæc Augustinus de ciuitat. Dei lib 21. Sunt apud Plinium lib. 34. ca 14. his Augustini uisis consimilia.

¶ Coralius 22.

Coralius lapis est, dum uiuit in ęquore, uimen.
Rectibus auulsus, uel cæsus acumine ferri,
† Aëre contacto fit durior, ac lapidescit:
Quicq; color uiridis fuerat modo, punicens fit.

† Aëre contactus

Hic

Hic uelut arbusti ramusculus esse uidetur
Circa semipedem, uix longior inueniẽdus:
Ex quo finguntur gestamina commoda multis,
Quippe salutaris gestantibus esse probatur.
Illius est † (ut ait Zoroastes) mira potestas, †(ut dixit)
Et sicut scribit † Metrodorus maximus autor, †Meteodorus optimus
Fulmina, Typhônas, tempetastesq́ repellit
A rate, uel tecto, uel agro, quòcunq; geratur,
Aut in uinetis aspersus & inter oliua,
Aut à ruricolis cum semine iactus in † agris, †agros
Grandinis auertit calamis contraria tela,
Multiplicans fructus ut fertilitate redundent,
Vmbras dæmonicas, ac Thessala mõstra repellit,
Introitus præstat faciles, finesq́ secundos.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Coralium lapis est] Forma ei est fruticis, color uiridis baccę cãdidę sub aqua & molles, aiũt, tactu dũ uiuit prorsus lapidescere, propter quod euelli retibus ac ferramẽto præcidi, hac de causa Coralium uocitatum putant, ἀπὸ τῆς χειρος hoc est à manu, quòd ea tactũ lapidescat. Quidam tamẽ potius ἀπὸ τῆς χειρός dictum uolunt, quod congestum quid ac testaceum significat. Probatissimum eximiè rubet, & quam ramosissimũ est nec scabiosum aut lapideum. Religiosum id gestamẽ putant, & infantiæ pro amuleto id est pro fascinationibus amoliendis alligatur. Baccas quoq; ex eo faciũt & in collo pro monili utuntur. Hæc Nicolaus Sipontinus. Plinius lib. 19. cap. 36. Marbodæus ut aliâs sæpe, ita & hic quoq; pleraq; omnia mutuatus est ex Solino, cap. 8. Theophrastus κουράλιον appellat, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, i. à tonsura, siue à radendo. Aiunt enim tactu protinus lapidescere si uiuat: itaq; occupari, euelliq́; retibus, aut acri ferramento præcidi. Ouidius 15. Meta. Tempore durescit, mollis fuit herba sub undis. Sic & coralium, quo primum contigit auras Tempore.

Idem in talce. 4. Transfor. fabulatur uirgas sanguine Medusæ contactas in hunc lapidē fuisse conuersas.
¶ Dum uiuit in equore uimē] Claudianus de nuptijs Honorij. Mergit se subitò & uelit coralia Clotho: Vimē erat, dum stagna subit: processerat undis, Gemma fuit. Verg. in Cyri. Coralio fragili & lachrymoso mouit electro. Sidonius. Lactea puniceo siuuātur colla corallo. Sunt qui putant, sed falsò putant Coralium dictum à Corallis, qui sunt populi regionis Pōticæ. Ouidi. lib. 4. de Ponto. Hic mea cui recitē, nisi flauis scripta Corallis? Illud obiter animaduertendū, non rarò Corallam inueniri pro corona. Plautus Bacchid. pro insigni sit coralla plectilis. ¶ Hic uelut arbusti ramusculus] Coralium, ut libro q̄nto scribit Dioscorides alij lithodendron uocant: forma est ei fruticis marini, duraturq; ilico exēptum. ¶ Vt dixit Zoroastes.] Orosius de temporibus. Thare annorū. LXX. genuit Abraham, sub q̄ Zoroastus Magicæ artis inuētor. Hūc Berosus in. 3. ait fuisse Noë filium eum, scilicet quem scriptura Cham nominat. Plinius cap. 16. lib. 7. & ca. 1. 3. D. Augustinus cap. 14. 21. de ciuitate dei. Solum quando natus est ferunt risisse Zoroastem, nec ei boni aliquid monstruosus risus ille portendit: Nam magicarum artium fuisse perhibetur inuentor, & cæt. Solinus cap. 4. Itaq; unum nouimus eadem hora risisse, qua erat natus, scilicet Zoroastē mox optimarum artium peritissimum. ¶ Metrodorus maxim⁹ autor.] Plinius cap. 2. 25. ¶ Fulmina Typhônas.] Est autem Typhon impetuosa uētorum rotatio, uortex item & uibrata procella. Plinius lib. 2. cap. 48. Aulus Gellius lib. 19. cap. 1. Quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere imminereq;, ac depressuræ nauem uidebantur. Lucanus lib. 7. Et trabitus mixtis auidos Typhonas aquarum

rum

tum detulit. ¶[Vmbras dæmonicas] Lege Dioscoridem. Atq; ab omni maleficio, atq; umbris dæmonũ, & inanibus studijs custodit. Non est igit̃ ociosum, nec ab ratione prorsus alienum, cur sacras Coralij bacculas, quibus in numerandis precibus utimur, prudens instituit uetustas.

¶[Thessala monstra] Lege Plinium lib. 3. ca. 1. & uide adagium, Thessalica mulier.

¶[Multiplicans fructus.] Stultè omnino faceret, quĩ super pomiferas arbores, uel fabaceas herbas, Coralia in pulueres redacta cum aqua asperserit, pomorũ aut fabarum sperans copiam. Eam lucri speciem si qs affectarit, Alberto gratias referat, qui id secretum posteris reliquit. Illud obiter addẽdum, Coralinm ex similitudine γοργονίαν appellari: quoniam Coralium exemptum aquis ex uimine durescit in gemmam: Sic ostenso Gorgonis capite in lapides uertebantur astãtia. Plinius 10. 37. Gorgonia, inquit, nihil aliud est, q̃ Coralium: nominis causa, q; in duriciem lapidis mutatur, emollit marina, fulminibus & typhoni resistere affirmant. ¶Pictor Villing.

¶ De Corallio Plinius libro tricesimosexto, capite 19. & libro tricesimosecundo, cap. secundo. Solin. cap. 8. Diodo. lib. 5. cap. 129. Albertus lib. secundo, capite 3. Auicenna canone. 1. Hanc gemmam eleganter describit Naso. 4. Transfo. Et Isidorus in cap. de rubeis gemmis. Bart. Angli. libro decimosexto, Dioscorides in proprio capite.

¶ Corallus nos dicimus, ueteres corallium, quidam Pyriten uocant, quoniam sit plurimus ignis illi: sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris, nonnulli λιθοδένδρον id est lapidem arboreum appellitant, & prima illius anceps habetur syllaba.

¶[Zoroastes.] Hic dicitur eodem die risisse quo natus est, eidemq; cerebrum palpitasse ut impositam repelleret

pelleret manum, futuræ præsagio scientiæ, Plin. teste libro 7. capite 16. Ab hoc ut inter autores cōuenit, reperta est magica ars, quod idem scribit libro 30. cap. primo, de qua scripsit uigintiducenta milia uersuum, quos Ninus Assyriorum rex cremari fecit.

¶ Metrodorus.] L. Paulus deuicto Perseo petijt ab Atheniēsibus ut quàm probatissimum philosophum mitterent sibi ad erudiendos liberos, itemq; pictorem ad triumphum excolendum: Athenienses Metrodorū elegerunt, professi, eūdem in utroq; desiderio præstantissimum, Plin. lib. 35. cap. 11. ¶ Typhônas] Typhônas uocamus fumigantes globos, & figuras nubium sine igne, scribit Plinius libro 2. capite 48. ¶ Thessala monstra,] id est, incantatiōes, quarum propter herbas Medeæ Thessali abundant, ut Apuleius indicat. Nam cum illuc fugeret, per aërem uecta Medea, ut est apud Ouidium Transformationum sexto libro, scriniolum ueneficijs, ac magicis herbis plenum deiecit, eæq; sparsæ suppullularunt. Quin & Pli. docet, magiā ad Thessalos usque propagatam, diu ab ea gente cognomen obtinuisse, adeò ut Menander quoq;, literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum, detrahentium lunam, ut Hypsipyle Ouidiana de Medea: Illa reluctātē cursu deducere lunam Nititur, & tenebris abdere Solis equos. Vide Eras. in prouerb. Thessala mulier. Veneficia Propertius uocat toxica Thessaliæ. ¶ Si teratur & impleantur ex lapidis puluere concauitates infirmorum dentium, eradicat eos. Et est summus in cōfortatione gingiuarum uentrisq; cura, unde pueris ad ponitur gestamen. si Auicennæ credimus in 1. can.

¶ Alabanda Alabandina siue Alabādicus. 13

Est Asiæ regio, quæ nomen habens Alabanda
Fert Alabandinam, cuius lux æmula Sardi,
Iudicis ambiguum de nomine fallit acumen.

Ast

¶ Aſt Aſiæ regio] Strabo lib. Gæographię. 14. Iuuenalis Satyra 3. Hic Andro, ille Samo, hic Trallib⁹, aut Alabãdis. Plinius ca. 8. lib. 36. E diuerſo niger eſt Alabandicus terræ ſuæ nomine: & quę ſequuntur. Stephanus in commentario de urbibus, tradit Alabandã Cariæ ciuitatem eſſe, conditam à Care, à cuius filio nomen ſortita ſit. Siquidẽ is poſtq̃ in equeſtri prælio ſtrenue pugnaſſet Alabãdus eſt dictus: Cares enim ſua lingua Ala uocant equum, Bande uictoriam Eam'q; uocẽ ait Romanis etiam in uſu fuiſſe, ut bãdam uictoriam dicerẽt. Equidem opinatur hinc Eraſmus Germanis durare uocem eam, qua præpotentem & antiquę nobilitatis principem, Banderum uocant, ut qui uictor olim hoc honoris uirtute bellica ſibi pepererit. Lapis iſte ſanguinis profluuiũ & prouocat & adauget. Hermolaus Barbarus Corallarij lib. 5. ca. 988. annotauit promiſciuè dici Alabandicum ſiue Abalandicum. Vide prouerbium. Alabanda fortunatiſſima.

¶ Pictor Villin.

¶ De Alabandina Plin. lib. 36. ca. 8. ubi Alabãdicum nominat. Albert. lib. 3. ca. 1. Anglicus de propriet. rerum lib. 16. ¶ Aemula Sardi] Eſt rubei coloris ut Sardius, uel hebetis, quaſi medij inter Beryllum & Hyacinthum, ut eſt Chalcedoni⁹, ſic placet Iſido. Secũdum Dioſco. uero, Alabandina eſt clara & ſubrufa, liquatur igni & funditur ad uſum uitri. Eius uirtus eſt ſanguinem prouocare & augmentare. ¶ Aemula] Dicitur autem æmula teſte Nonio Marcel. quæ aliquem imitatur & ſequitur, quod non niſi amore fieri poteſt: unde Verg. lib. 10. Spem'q; meã patriæ quæ nunc ſubit æmula laudi.

¶ Corneolus 24.

Sed neq; Corneolus lapides retinere libebit,
Qui licet obſcurum uideantur habere † ruborẽ,
Non ſpernenda tamen his creditur inſita uirtus. † colorem

Nam lapis hic digito collóue gerentis adhærens,
In disceptando surgentes mitigat iras.
Quiq; lauaturæ carnis bonus esse uidetur,
Sanguinis ex membro sistit quocunq; fluorem,
Præcipuè talem patitur si fœmina fluxum.

Alardus Aemstel. Illud per se quiuis animaduertat, quæ hic docet Marbodæus eadem esse fere cum ijs, quæ tradidit Pli. quæ quisqs scire uolet, ex illo paratũ erit ingrere.

Pictor. Villing. ¶ De Corneolo Alber. lib. 2. cap. 3. ubi scribitur Corneleus. Serapio aggregatio. ca. 400. Anglicus lib. 16.

¶ Corneolus] reperitur hic lapis apud fluuium sui nominis, ut Vincent. ait. Dicit tamen Serapio apud Rhenum flumen. Horum multitudinem filij Israël in deserto sculpisse dicuntur, quorum sculptura tam subtilis acuminis comprobatur, ut nullus huiusmodi operis imitationem fuerit ausus deinceps aggredi, sic est in lib. de natu. rerum. ¶ Habens quis liuidos dẽtes Corneolos terat, & cum puluere fricet dentes, albescunt & omnes abiguntur sordes, Sic in Pandectis inuenies. Vnde gemmam hanc non minus uere quàm eleganter dixeris dentifricium: quia omne medicamẽ, ad dentes potissimum dealbandos, dentifricium uocatur, inquit Galenus in Pharmacẽtria: Quod fit è pumice, cinere cornu ceruini, & sale armeniaco: ser nobilius, ex margaritis in pollinẽ redactis, ut idem testat.

¶ Carbunculus siue Anthracites 25.

ARdentes gemmas superat Carbunculus om̃es:
Nam uelut ignitus radios iacit undiq; carbo,
Nominis unde sui causam traxisse uidetur:
Sed greca lingua lapis idem dicitur ἄνθραξ.
Huius nec tenebræ possunt extinguere lucem,
Quin flammas uibrans oculis micet aspicientum.
Nascitur in Lybia Troglodytarum regione.
Et species eius ter trinæ, tresq; feruntur.

Alardus Aemstel, ¶ Ardentes gemmas] Plinius lib. 37. ca. 7. [Nam uelut ignitus] Carbunculi à similitudine ignium appel-

lati, cum ipsi non timeãt igneis, ob id à quibusdam uocati Pyroti. Est & Carbũculus anthracites appellata, carbonibus similis ignitis: nimirũ quod iacti in ignẽ uelut intermortui extinguãtur, contra perfusi aqua magis exardescunt. D. Aurelius Augustinus lib. de doctrina Christiana. 2. cap. 16. Nam & Carbunculi notitia, quod lucet in tenebris, multa illuminat, etiam obscura librorum, ubicunq; propter similitudinem ponitur. Lege Exod. 28. Et Ezechiel' itẽ 28. ¶ Sed Græca lingua lapis idem dicitur Anthrax] ἄνθραξ: Hinc anthracinus color dicitur, siue q carboni similis sit, siue quod huiusmodi color è tædis fit, ligno conbusto, tritisq; in mortario carbonib⁹. Hierony. ad Damascũ papã in ep̃la cui⁹ initiũ est, Septuaginta. Videtur aũt mihi & Septuaginta in eo, q̃d ἄνθρακα transtulerũt, idem sensisse, quod cæteri Anthrax. Quippe quẽ nos carbũculũ interp̃tamur, genus est lapidis fulgidi atq; nitentis, quẽ etiã in duodecim lapidib⁹ inuenim⁹. Hęc ille. Plin. Romano uocabulo Pyropũ uocat carbunculum ut q ignes nõ sentiat, & ob id à qbusdã uocat̃ Apyrausta. Lucre. li. 2, Nanq; alias fit, uti claro fit rubra pyropo. Ouid. li. 2. Meta. Clara micãte auro, flãmasq; imitãte pyropo, Manili⁹. Fœmineũ rubro uultũ suffusa pyropo. Frãcisc⁹ Petrar. Chysolit⁹, nitidusq; adamas, flãmãsq; pyropus. Mãtuan. Ignea & ardẽti circumuestita pyropo. ¶ Qui flãmas] Carbũculos quidã ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas, q ignẽ nõ sentiant, uocãt. Mãtuanus. In fuluo radiãs carbũculus auro. Dicit̃ & pyrois ab igneo colore. Columella. Sic micat & rutil⁹ pyrois, & ore corusco Hesper⁹. ¶ Troglodytarũ regione] Plin. ca. 29. li. 6, idẽ ca. 8. 5. Mela Põponi⁹ li. 1. Herodotus in Melpomene. Solin. ca. 40. Eccl'i 32. Signaculũ carbũculi in ornamẽto aureo, cõcentus musicorũ in cõuiuio uiui, in fabricatiõe aurea signaculũ smaragdi, melodia musicorum super dulce uinum. Pictor. Villin.

De Carbunculo Plinius libro. 37. cap. 7. Albert. libro secundo. Mineral. tract. 2. cap. 3. Isidorus libro 16. ca. 15. Bartho. Anglicus libro. 16.

¶ Ardentes gem.] Non solum ardentes. Quippe Carbunculus lapis omnium preciosissimus est, ut etiam charissimus, quem ad alios lapides, sicut aurum ad cætera metalla, se habere testatur Albertus. Carbunculum dicit Aristo. sigillum, gnomônem, & regulam gēmarum, qui omnibus lapidibus suam imprimere possit figuram, quum nullus sibi pressura noceat.

¶ Troglodytarum regiõe] Trogodytæ habitant in finibus Aphricæ ultra Aethiopiam, qui uelociores sunt equis, & in cauernis habitantes, carnibus serpentum uiuunt, de his. Plin. lib. 5. ca. 5. Strabo. lib. 11.

¶ Ter trinæ tresq;] Id est duodecim. Inter gemmas quæ rubro colore sunt & pellucent, Carbunculi principatum tenent. A similitudine ignium, aut q ignē nō timeant, appellati. Vnde à quibusdam Apyroti uocantur, ait Plin. Sed optimos Carbunculos dicit idem Amethystizontas, hoc est quorũ extremus igniculus in Amethysti uiolam exit. Hinc proximos illis Syrtitas, pinnato fulgore radiantes. Carchedonij minores sunt & nigrioris aspectus, quibus signandis cæris uti solemus, sed tamen Sapphiros & Iaspides & dignitate & precio uincũt. Scimus quidem uarias apud scriptores de huius generibus opiniones relatas, nam Marbodę⁹ hic duodecim memorat, Euax undecim, Pli. etiã plura. In lib. de natu. rerum saltem tria inuenio, sed operę precium esse non uidetur, multis expedire negotium, cum paucis sufficiat, præsertim cum hoc Carthaceum mare omnibus nauigaudũ pateat, apud Plin. li. 37. ca. 7. & apud alios. ¶ Sunt Carbũculi utriusq; sexus, Mares excitatius fulgēt, fœminæ pinguiores sunt & crassius nitēt. Sed difficilius est nihil, q̃ discernere ueros à falsis, quoniã magna est in eis occasio artis. Aliquãdo

etenim

etenim subijciunt eis mangones fundamenta per quæ luceant & exoticum colorem accipiant: adulterantur & uitro, quod ueris sint simillimi. Aiunt & ab Aethiopibus hebetiores in aceto maceratos, quatuordecim diebus nitescere, totidem mensibus durante fulgore. Sed cote depræhunduntur sicut aliæ gēmæ factitiæ, autor est Plin. ¶ Sculpturis] Sculpturis resistit: si uero sculptus fuerit dum signa in ceræ imprimit, quasi quodã animali morsu partē ceræ secū tollit, dicit Isido. li. 16. ca. 13.

¶ Lyncurium 26.

Vertitur in lapidē, q̊d stillat ab inguine Lyncis:
Lyncurium uocitāt, lapis est tamē hic p̄ciosus:
Nam credunt ipsas hoc præsentiscere lynces,
Quæ mox egestum properant operire liquorē:
Dum superaccumulant congestæ pondus harenę,
Scilicet inuidia, ne nostros cedat in usus.
Electro similem Theophrastus habere colorem
Hunc ait, & simili paleas adducere pacto:
Affirmans ipsum stomachi placare dolorem
Ictericis etiam priscum reparare † colorem, † fuigorem
Et perturbati compescere reumata uentris.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Vertitur in lapidem] Plinius lib. 8. cap. 36. Lyncū humor ità redditus, ubi gignuntur, glaciatur, arescit ue in gēmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, Lyncurium uocatas, atque ob id succino à plerisque ità generari prodito. Nouere hoc sciuntque lynces, & inuidentes urinam terra operiunt, eoque celerius solidatur illa. Idem lib. 37. cap. 3. Lyncurium tamen gēmam esse contendunt, fieri aūt ex urina quidem lyncis sed egesta terra, protinus bestia operiente, quoniã inuideat hominum usui. ¶ Scilicet inuidia ne nostros] Aristoteles in lib. de admirãdis in nr̄a ca, 66. Et Lynces quoque quod emingunt, obtegere harenis ferūt, cū uideantur intelligere, id ab hominibus quæri ad priua

tam utilitatem, & potissimam ad informandas imagines, decorandosq́ue sculpturis anulos. Ouidius item 15. Meta. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, E quibus ut memorant quicquid uesica remisit, Vertitur in lapides, & congelat aēre tacto. ¶ Theophrastus habere] Plinius lib. 37. cap. 3. Quod Diocles quidem & Theophrast⁹ credidit, ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmã ullam ea appellatione, & quod de medicina simul proditur, calculos uesicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri, si ex uino bibatur, aut si portetur. Dioscorides libro secundo, cap. 63. Lyncis urina quam Lyncurium dicunt, creditur eiecta statim lapidescere, sed falso, eamq́ue ob causam inanem & inutilem habet historiam: Est enim Lyncurion, quod à quibusdam electrum dicitur, cognomento pterygophoron, quod est plumas trahens: id in aqua positũ stomacho & fluẽti aluo illud accõmodatũ est. Iam uerò quod Plinius neget suo æuo ullum uisum fuisse Lyncurium, non satis est causę (quod pace tanti uiri dixerim) cur hodieq́ue prorsus aut non sint, aut certe olim fuerint Lyncurij: & proinde inanem esse operã omnem, naturas lapidum perquisitius inuestigandi. Quandoqnidem abunde satis constet ex Exodo, Lyncurium τῷ λογίῳ, hoc est rationali pontificis intertextum, tertium angulorum ordinem sibi uendicasse. Præterea apud Ezechielem, Præter alios lapides, & hunc quoq́ue legimus in Diademate principis Tyri repositum. Ad extremum in Apocalypsi Ioannis inter illos refertur, de quibus cælestis extruitur Hierusalem. ¶ Ictericis etiam priscum] ἰκτερικία, Ictericia, latinis arquatus, & morb⁹ regius ex obstructiõe hepatis, & debilitate splenis obortus. Nomen ipsum ab ἰκτέρῳ auicula habet, quam quidam miluium interpretãtur, dictumq́ue inde morbum, quod flaua bile oculi suffusi, miluinis similes fiant: alij galbulam uel galbulum, ut Pli-

Plin. per icteron intelligunt. Est aũt & ictericiæ speci es altera, q̃ nigram uocant. Morbus is populis septentrionalibus ualde notus ẽ, ꝓpter malos cibos (utputo) & frigus ingẽs, corporis, & maxime faciei colorẽ in nigrorẽ cõmutans, adeò uehemẽter corpus afficiens, ut nõ solũ dẽtes labefactati excidant, uerũ mẽbra solida à corpore ueluti mortuo ꝑcidãt, à q̃busdã ꝑlecẽt. Lege Pli. li. 30. ca. 3. à Cor. Celso aurigo dr̃, qm̃ etiam dęmoniacus atq; comitabilis dr̃, ut testis ẽ Acrõ in Poẽtica Horatij. Samonic⁹. Regi⁹ ẽ uero signat⁹ noĩe morb⁹, Mollit hic qm̃ celsa curat in aula. ¶ Rheumata uẽtris] Rheuma uel rheumatism⁹ dr̃ eruptio siue fluxus ἀπὸ τ̃ ῥέω. i. fluio. Pli. li. 28. ca. 8. Elephanti sanguis ꝑcipuè maris, fluxiões oẽs, q̃s Rheumatismos uocãt, sistit.

¶ De Lyncurio Alber. li. 2. ca. 10. Mineraliũ, ubi scriptũ ẽ Lygurius. Et idẽ de aĩalibus, li. 22. Solinus ca. 8. Pli. li. 37. ca. 2. & 3. & li. 8. ca. 38. ¶ Lyncuri⁹] Lynx, animal ꝑspicax est oculis, ita ut scd̃m poẽticas fabulas, corpora solida penetret: linguã habet serpẽtinã, quam ultra modũ extẽdit: collũ circũagit, & lupo lõgior ẽ. De urina eius dicit nasci lapis Lyncurius, sed inuidere homini fert, adeò ut urinã sub harenis abscõdat. Hæc Albert. de nat. anim. li. 22. Cõfinia sunt apud Pli li. 8. cap. 38. Et lib. 11. ca. 47. ¶ Ab inguine] quod est à pudendis. Et hoc mõ dixit Horatius Sermon. 1. li. Saty. 8. Fures dextra coërcet, Obscœnoq; ruber porrect⁹ ab inguine palus. ¶ Electro similem] Electri color quis sit, habes in cap. Chrysolectros. 18. Pictor. Villing.

¶ Paleas adducere] Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed aëris etiam ac ferri laminas, quod Diocles & Theophrastus credit, testante Plinio.

¶ Ictericis priscũ] Icterus, morbus, cum per totum corpus bilis suffunditur, quæ interdum nigra, interdum flaua est. Dictus autem ab Ictero aue, quam galgulum dicimus, aliquando ficedulam, crocei coloris.

Hic

Hic & regius morbus à Plin. dictus lib. 37. capite 10. quod mulso, potionis genere in delitiis regum habito, curaretur, inquit Varro: Et aurugo à colore auri, quia citrinum efficit hominem. Et aliquando Arquatus, quod stringat humana corpora, ut in arcū ducat, de his multa Angli. libro septimo. ¶ Reuma quilibet fluxus est: talis, fuit causa accelerationis mortis Manassę, ut est scriptum Iudith octauo. cap. Reumatismum Barpth. Anglicus describit libro septimo. Eiusque meminit Plinius libro 22. cap. 18. ¶ Hic lapis Lyncurius, frigidę & siccæ cōplexionis est, rotundus, ualet prę cipuè uulneratis & à uulnere ferrum extrahit, Aristo.

¶ Aëtites, 27.

Inter præcipuos lapides numeratur Aetites,
Quem petit extremis orbis Iouis ales ab oris,
Custodem nidi, defensoremque futurum,
Quo ualeat pullis dubios auertere casus.
Continet hic alium prægnantis more lapillum.
Creditur ergo potens prægnantibus auxiliari,
Ne uel abortiuum faciant, partuúe laborent,
Appensus leuo solito de more lacerto.
Confert præterea gestanti sobrietatē,
Auget diuitias, & amari cogit habentem,
Victoremque facit, populique fauoribus ornat,
Incolumes pueros dat uiuere, siue puellas.
Atque caducorum fertur † cohibere ruinas.
Si quis suspectus tibi sit de fraude ueneni,
Tuque probare uelis sua num sit iniqua uoluntas,
Participem mensæ, quem formidas adhibeto,
Pulmento posito, cui sit submissus Aetites.
Si fraus corde subest, tentans glutire nequibit:
Si tuleris lapidem, cupidè gustata uorabit.
Puniceum lapis hic memoratur habere colorem,
Oceanique latens in littoribus reperitur,
Aut aquilæ nidis, aut Persarum regione,

† prohibeere uel sedare.

Quem

Alardus Aemstel.

Quem gemini, Pollux Castorq́ tulisse feruntur.

¶ [Inter præcipuos] Plinius lib. 36. capite 21. & 50. capite 13. Solinus cap. 50. Hunc Aëtitem Torastres p̄fert omnibus, maximamq́ illi tribuit potestatem: inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in litoribus Oceani. ¶ [Numeratur Ethites] Sic in aliis codicibus erat, ut ab Alberto etiam nuncupatur Etites: sed utrunque æquè deprauatum est, quanq̄ ratio carminls non patiatur, tamen legendum est Aëtites ab aquila, quã Græci ἀετὸν uocitant, quod in aquilarum nidis reperiatur. Plinius 37. cap. Aëtites à colore aquile candicãte cauda. ¶ [Quem petit extremis] Philostratus 2. uitæ Appollonij. Aues quoq;, inquit, quis non uideat pullorũ causa multa facientes? uelut aquilas ac Ciconias, quæ nunquã nidos extruunt, quin lapides illis imponant, hæc quidem à se aquilinum uocatum, illa uerò lychnitem appellatum: propterea ꝙ facem adhibent, ut oua fœtum producant, & serpentes nidis non appropinquent. D. Hieronymus lib. 18. commenta. in Esaiam, cap. 66. Aiunt qni de animantium scripsere naturis, omnium quidem bestiarum, & iumentorum, & pecudum, auimq́ ingenitum esse in filios pullosq́ affectũ sed maximum esse amorem aquilorum, quæ in excelsis & in accessis locis nidos collocãt, ne colnber fœtus uiolet, amethystem quoq; inter pullos cuius lepidem reperir, quo omnia uenena superentur. Hæc ille. Demiror ego qua nam incuria acciderit, ut in omnibus exemplaribus & olim, & recens excusis, hoc loco subdititia uox. ¶ Repserit Camethystes, cum mea quieem sententia rectius quadraret aetites. ¶ [Iouis ales] Aemulatus est locum qui est apud Vergilium lib. Aenei. 1. Aetherea quos lapsa plaga Iouis ales aperto Turbabat cælo. ¶ [Continet hic alium] Lege Dioscoridem. Aëtites lapis, inquit, ceu prænans, intusq́ uelut in aluo alterum lapidem habens, sonum, si qnatias, remittit.

Pli

Plinius lib. 10. cap. 3. Inædificatur nido lapis aëtites, quem alij dixere Gagatē, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans, intus cum quatias, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Idem libro 30. capite decimotertio. Lapis aëtites in aqlæ repert⁹ nido, custodit partus contra omnes abortuū insidias.

¶ Prægnantibus auxiliari] Rhennius. Hic est aëtites sonitum cui spiritus addit. Arcanum crepitans prægnantibus utilis ægris. Erasmus in adag. Scarabeus aquilam. Est gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci uocant aëtiten: non dissimilis est ouo, sexu quoq; distinguitur. Nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodum specie. Mira uis ad eliciendum partum. Quamobrem hodieq; parturiētib⁹ admouetur, quò partum acceleret. Hui⁹ itaque generis par aquila solet in nido suo parere, alioqui nunquā positura oua, aut certe non exclusura pullos. ¶ Sua si sit iniqua] Videtur si positū pro an, quo pacto & Græci utuntur aliquoties εἰ. Cicero in oratore suo libro secūdo, si pro an dixit imitatus Grecos, apud quos εἰ bifariam significat. ¶ Quem gemini Pollux] Fuerunt filij Tyndari & Ledæ ac Helenæ fratres Castor equorum domitor, Pollux uero pugil. Ouidius libro fastorum quinto. Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil. Homerus Odysseæ λ. τοὺς ἄμφω ζωοὺς κατέχει φυσί ζοὸς ἀῖα. Vergilius: Si fratrem Pollux alterna morte redemit. Leda grauida ex Ioue in cygnum conuerso ouum peperit, unde gemini prognati Castor & Pollux. ¶ Pictor. Villin.

¶ De Aëtite Plin. lib. 37. cap. 11. Isido. lib. 16. cap. 4. Et iterum Plinius lib. 10. capite tertio. Solin. cap. 50. Diodo. lib. 5. cap. 148. Serapio. cap. 402. Albert. libro secundo. cap. 5. ubi male scriptum reperies Etices.

¶ Aëtites à colore aquilę cādicante cauda, iuxta Pli. lib.

lib. 37. capite undecimo. Nam ἀετὸς aquila sonat, unde à quibusdam, teste Alber, & Aquileus dicitur, aliq dixere Gagatem, ut asserit Plin. libro decimo capite 3
¶ Iouis ales] E uolucribus, sola aquila fulmen nõ sentit, unde armigeram Iouis, consuetudo iudicauit, & sic Iouis alitem: cuius rei testimonio est Plin. libro secundo, capite 55. & libro 3. cap. 10. & cap. 5. Possum q̃q; Luciani poëticum huc applicare, qui sub forma aquilæ Iouem ab Ida Ganymedem rapuisse scribit: unde, quia ipse in aquilam pater deorum atq; hominum sese formauit, facile crediderim, hãc uolucrem Ioui in delitijs & sacram fuisse. ¶ Auertere casus] Albertus dubitare uidetur cur hanc gemmam in nido habeant aquilæ: Hic autem habes rationem spectatam utcunq;. præsertim cum tantæ uirtutis sit habitus Aëtites. Non tamen latet nos, alios alia adducere: ut quædam apud Albertum, q̃ habeant hunc ad mitigandum calorem ouorum, aut corporis aquilæ, ne oua nimis calefiant: Alium q̃ conferat ad formatiõem, & ad futurum habitum pullorum. Sed nostri instituti non est, cuiusq; rei singulorum autorum, ostendere causas. ¶ Abortiuum] Abortus causas plurimas in septimo libro, cap. septimo. Plin. enumerat, mulieribus obseruandas, quarum una est, inquit, à lucernarum odor extinctu.
¶ More pregnantis] Est lapis iste p̃gnans: intus, cum quatias, alio uelut in utero sonante, Plinio autore.
¶ Leuo lacerto] Et cruribus alligatus prægnantis, maturat partũ, scribit Isidorus. ¶ Aëtitis quatuor genera Plin. lib. 37. capite 21. inueniri ait, Marem & fœminam. Vnum nãq; aëtitem in Africa nascentem, pusillum & mollem, intra se ac ueluti in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum fricabilem, quem fœminei sexus putant: Marem uerò, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem: aut subrutilum, in aluo habentem durum lapidem.

Tertius

Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis: amplior tamen ac dilatatus, cæteris enim globosa facies: habet in aluo harenam iocũdam & lapillos, ipse tamen mollis ut etiam digitis fricetur. Quarti generis Raphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Rhaphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac Leucadem. His eleuauit fidem Plinius testimonio libro 36. cap. 21.

Selenites. 28.

† Nec — Necq; Selenitem fas est omnino † silere
† tacere
† Quæ — Qui uelut herba uirens, & Iaspidis æmula gemma,
Lunares motus, & menstrua tempora seruat:
Crescit enim luna crescente, minorq́; minuta
Efficitur, tanq̃ cœlestibus anxia damnis.
Idcircò sanctus lapis à plerisq; uocatur.
Dicitur esse potens ad amorem conciliandum,
Languentes etiam, Phthisicosq́; iuuare putatur.
Toto gestatus crescentis tempore lunæ
Nec minus & toto per decrementa fluentis,
Effectus miros, & commoda plurima præstat.
Hanc autem gemmam memorant in perside nasci.

Alardus Aemstel.

Nec Selenitem] Primam corripit. Verg. 3. Aeneid. Teq́; datis linquo uentis palmosa Selinis. & Silius. Audax Hybla fauis, palmis quoq; onusta Selinis. Rhenanius. Atq; Selenites lunaris imagine lucis. Quod decus & minuit proprij splendoris & auget. Proinde libens legerim. Necq; Selenitem. σελήνη lunam significat. Vnde Arcades, qui uolũt mortalium omnium antiquissimi uideri, προσέληνοι dicuntur, tãquam antiquiores ipsa luna. Huic lapidi à luna nomen inditum est, quæ Græce σεληνιαῖα καὶ σελήνη dicitur: σέλας uerò siue σελέας iubar atque splendor. Perinde igitur sonat, ac si lunæ iubar & splendorem dicas. Augustinus 21. de ciuitat. cap. 5. In eadem

eadem Perside aiunt gigni etiam lapidem Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna crescere atq; deficere. ¶Lunares motus]Plinius libro 37. capite 10. & Solinus capite 50. ¶Phtisicosq; iuuare]φθίσις, Phthisis consumptio membrorum spiritus ac solidorum etiam, Latini tabem uocant, Græci etiam φθονήν. Ptysis πτύσις uero frequenter accidere solet in morbis thoracis. Et est expuitio puris cum tussi uehementi. Proinde in dubium uocor phthisicosq; an ptysicosq; legēdum sit. Liberū per me erit cuiq; sequi quod uelit. Ptysis dicitur sputum, Phthisis uerò exhulceratio pulmonis appellatur, cum tabe & extenuatione totius corporis, ac sanguinis excreatione: ἀπὸ φθίνειν, quod est tabescere consumiq;: unde Pthisici. ¶Effectus miros] Illud mirum quod eò arbores fertiles fieri uidentur, si uinctum eum contineant. ¶Et commoda plurima pstat]Quæ compendio perstringit Dioscorides. 47

¶De Selenite Dioscorides libro 5. Pli. lib. 37. ca. 10. Auicennæ lapis lunæ dicitur libro secundo, cap. 412. Solinus cap. 50. Albert. libro secundo. capite 17. Pictor Villing.

¶ Selenites, quia imaginem lunæ habet, sic uocatur, σελήνη enim lunam significat latine, uide Plinium libro 37. capite decimo. ¶Velut herba uirens] Ex candido translucet melleo fulgore. Plinius.

¶ Menstrua tempora]Hoc est, quę sunt mensis unius. quia luna octo & uiginti propè diebus, totius Zodiaci ambitum conficit, qui mensem integrum faciunt, Macrobius in som. Scipion. libro primo. A mense autē deducitur adiectiuum menstruus, ut menstruum opus quod est opus unius mensis, Perottus.

¶ Phthisis est consumptio naturalis in humore corporis ex ulcere pulmonis proueniens: fit aliquādo ex rheumate à capite distillante in pulmonem, quē repercutit, & repercutiēdo cauat, & hulcerat. Aliquando ex nimia pulmonis siccitate: nonnunquam ex sanguine;

cum in pulmone rumpitur uena, & eius fluxus in sangu-
em conuertitur. Barpth. Anglicus.

Commoda plu. præstat] Nam qui portat eum, fer-
tur habere præscientiam quandam futurorum, si sub
lingua portetur, præcipue prima Luna & decimo exi-
stente, sic scribit Albertus. At Vincentius in spec. natu.
ait: Ista duo uocabula gemmarum Chelonites & Sele-
nites uidentur confundi, & unum loco alterius sumi,
uitioq́ scriptorum corrūpi. Nam eadem ex parte hic
dicūtur de Selenite q̃ superiꝰ dicta sunt de Chelonite.

Gagatromeus 29.

AT diuersicolor, quem dicunt Gagatromeum,
Pelli capreoli similis lapis esse refertur:
Quem qui gestarit dux pugnaturꝰ in hostem,
Hostem depulsum terraq́ mariq́ fugabit.
Istius Alcides ope multa pericula uicit,
Succubuit, quoties lapidem non sustulit istum.

Alardus Aemstel.

Hostem depulsum] ἀναδίπλωσις est. [Istius Alcides]
Hercules dictus est ἀλκείδης ab auo Alceo, Amphytrio-
nis patre. Martialis lib. 4. Trux erat Alcides, sed Hylā
spectare licebat.

Pictor. Villing.

De hoc lapide Albert. libro 2. Tract. 2. cap. 7. Sed
Gagatronica habet Siluat. Pandect. cap. 424.

Dicit Auicenna, q̃ uictores reddat se gestantes, &
hoc expertum sit in Alchite principe quodam: qui cū
secum habuerit hunc lapidē, uicerit domi forisq́: quā-
do uerò caruerit, hostibus succubuisse compertum sit.

Pelli capreoli] Capræ syluestres sunt, unde capre-
oli dicti. Verg. Capreoli sparsis etiā nūc pellibꝰ albo.

Pugnaturus in hostem, Hostem depulsum &c.] Fi-
guram orationis nota, Anadiplosim, id est, reduplica-
tionem, quæ summus carminis est ornatus, si non cre-
bro intercurrat. De hac Cicero ad Heren. 4. lib.

Ceramius 30.

VEntorum rabiē cum turbidus æstuat aër,
Cum tonat horrēdū, cū fulgurat igneus æther,
Nubibus elisus cœlo cadit ille lapillus.
Cuius apud Græcos extat de fulmine nomen:
Illis quippe locis, quos constat fulmine tactos,
Iste lapis tantum reperiri posse putatur,
Vnde κεράυνιος est Græco sermone uocatus:
Nam quod nos fulmen, Græci dixere κεραυνόν.
Qui caste gerit hunc à fulmine non ferietur,
Nec domus aut uillæ, quibus affuerit lapis ille:
Sed neq; nauigio per flumina uel mare uectus,
Turbine mergetur, nec fulmine percutietur:
Ad causas etiam, uincendaq; prælia prodest,
Et dulces somnos, & dulcia somnia præstat.
Huic binæ dantur species, totidemq; colores,
Crystallo similem Carinaria mittere fertur,
Cæruleo tamen infectum rutiloq; colore:
Mittit & Hispanus, regione manens Lusitana
Flammas spernentē similemq; colore Pyropo.

¶ Alardus Acmstel.

¶ Ventorum rabie] De hac uentorum rabie, turbi-neq; Homer9 Iliad. 2. 13. & 14. Sili9 lib. 15. Et uaga late Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. Valerius Flaccus lib. 1. Vasto pariter ruit igneus ęther Cū tonitru. Iuueñ. 5. Fremeret sęua cum grandine uernus Iuppiter, & multo stillaret penula nimbo. Politianus Tonitruq; coruscat Horrisono. ¶ Cuius apud Græ.] Pli. cap. 9. 37. Quoniam non aliubi inueniatur, quam in loco fulmine icto, unde & nomen habet. κεραυνός enī Græcė, Latine fnlmen dicitur. ¶ Græci dixere κεραυνόν] Hinc est illud prouerbiale Homericum, χαλεπὸς δὲ διός μεγάλοιο κεραυνός .i. molestum est uero magni Iouis fulmē Albertus 2. Mineralium, ut fere omnia lapidum uocabula, perperam more suo eraurū siue Coronū nominat. ¶ Nec dom9 aut uillę] ὁμοιόπτωτον est siue παρόμοιον

Quale est illud Propertij li. 3. Lydus Dulichio nõ distat Cresus ab Iro. ¶ Turbi. merge] ὁμοιοτέλευτον. ¶ Crystallo similẽ Germania] Quanq̃ & Alber. hãc sequut⁹ lectionẽ fortasse constanter affirmet, et Cerauniã reperiri in Germania, tamen ex Plinio satis apparet esse legendum, Crystallo similem Carmania. Est, inquit Plinius, inter candidas, & quæ Ceraunia uocatur, fulgorem siderũ rapiens, ipsa Crystallina splendoris cærulei in Carmania nascens. Vide Plinium libro sexto, cap. 23. Illud obiter adijciendum, Ceraunia mõtes eẽ Epyri, separantes Ionium mare ab Adriatico, qui crebro fulmine infestantur. Claudianus. Ignea fulmineis legêre Ceraunia Nymphę. Rhennius: Cũ tollunt mõtes excelsa Ceraunia. Statius libro 10. Thebai. Qualiter aut Malæa, aut alta Ceraunia supra Cessantes in nube sedent, nigrisq; leguntur Collibus, & subitæ saliunt in uela procellę. Ouidius: Cum poterã recto trãsire Ceraunia uelo. Silius libro octauo: Terruerũt pauidos accensa Ceraunia nautas. ¶ Regione manens Lusitana] Solinus cap. 36. Lusitanum littus pollet gẽma Ceraunia plurimum, quã etiam Indicis præferunt Huius Ceraunię color est è Pyropo, qualitas igni probatur, quem si sine detrimento sui perferat, aduersus uim fulgurum creditur opitulari. Plinius lib. 4. ca. 21.

Pictor. Villing. ¶ De Ceuraunea Plin. lib. 37. cap. 9. Albert li. 2. ca. 3. ubi perperam scriptum est Ceraur⁹. Anglicus Cerani us scribit lib. 16. Corauius habet Siluat. cap. 404.

¶ Nubibus illisis] Si in nube luctatur flatus aut uapor, tonitrua ędunturi si erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra: ijs finditur nubes, illis perumpitur, Plin. autor est 2. lib. & tunc demum cadit ille lapillus. ¶ Turbidus & horrendum] Loco aduerbiorum posuit nomina, & hoc poëtice. ¶ Cuius apud Græcos] Non alibi quàm in loco fulminis, ictui proximo inuenit Ceraunius. Græca em̃ lingua κεραυνός fulmen

fulmen dicitur. ¶Igneus æther] Igneus, latinum æther est epitheton, sed græce dicunt ἔμπυρος, quod sonat etiam ignitus. ¶A fulmine non ferietur.] Et eius sortis est Laurus, si Pliu. credimus libro 2. cap. 55. arbor Apollini, qui est fulminifer sacra, unde eleganter Lippius Poëta suæ ætatis primus:

Missa triumphalē non tangunt fulmina laurum.
Cingant belligeri tempora læta duces.

¶Nec domus] Quia finis & medium conueniunt carminis, leoninum dicetur. Si cui aurium sit iudicium, facile notat sonum, non lepidum admodum auditu.

¶Germania] Plinius habet Carmania libr. 37. ca, 9. quæ est regio orientalis prope Indiam & mare rubrū, Eius meminit Strabo lib. 3. ¶Cœruleo] Cœruleo id est cæsio, quasi cœluleo: nam cœruleum mare dicitur à cæli colore, quem græci nominãt γλαυκός à noctua, cui talis est color, ait Sipontinus. ¶Pyropo] rubenti, ut splendescit qualitas ignis. ¶Rutiloq; colore] Si in die ceciderit, habet fulgorem sydereum, teste Isidoro.

¶Sotacus tradit apud Plini. libro 37. cap. 9. Ceraunеas aliquot esse securibus similes, ut his liceat urbes expugnare & classes, easq; Betulos uocari. Aliquot item rotundas Cerauneas nominatas, quibus nulla uirtus adscribitur. Isidorus tamen, eiusdem operationis utranq; gemmam participem testatur.

¶Heliotropia 31.

EX re nomen habens est Heliotropia gemma,
Quæ solis radijs in aqua subiecta batillo,
Sanguineum reddit mutato lumine solem,
Eclipsimq; nouam terris effundere cogit.
Deniq; post modicum uas ebullire uidebis,
Aspergiq; foras subitæ scaturiginis imbrem:
Vt fit, cum nimbos distillar turbidus aër.
Se quoq; gestanti dat plurima uaticinari:
Imbres de cœlo uocat astringitq; serenum,

† pdicere Atq; futnrarum quædam †prænoscere rerum,
Hosq; bonæ famę, qbus est data, laudibus ornat.
Seruat & incolumes producens tempora uitæ:
Sanguinis astringit fluxum, pellitq; uenena,
Nec falli poterit, lapidem qui gesserit istum.
Tot bona diuino data sunt huic munere gemmę.
Cui tamen amplior ijs concessa potentia fertur:
† iungatur Nam si † cingatur eiusdem nominis herba,
Carmine legitimo, uerboq; sacrata potenti,
Subtrahit humanis oculis queæcunq; gerentem.
Hanc nũc Aethiopes, nũc Cyprus & Africa mittit,
Sanguinis aspersam guttis, similemq; Smaragdo.

Alardus Aemstelre. ¶ Ex re nomen habens est] Græci ἥλιον solem dicunt, τροπὴν mutationem cõuersationemue. Plinius ca. 10.37. Causa nominis, quoniam deiecta in uas aquæ, fulgorem solis accedẽtem percussu sanguineo mutat, & quæ sequuntur. Rhẽnius: Hic lapis Heliotropius ẽ, qui nomine uero Dicitur, inuertit radios nam solis in unda, Si quis eum fusum labris immergat ahenis, Sanguineiq; rubens resplendet luce coloris, Purior ac sole renitet nudatus ab undis. Idem: Gemmaq;, quæ radios immitit candida solis. ¶ Subiecta parillo] Oẽs quos uiderim codices habebant aut parillo, aut bacillo, aut patillo, aut Bathyllo, ceu uideatur fieri mentio de Bathyllo adolescente Samio, cuius meminit Apuleius libro secundo Floridorum. Iuuenalis Satyra 13. et Satyra 6. Horatius libro quarto Odarum. Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta. Verum ego uel omnibus refragantibus exemplaribus nõ dubitem legere batillo, ut sit diminutiuum ἀπὸ τοῦ βάτος. i. cadus, uoce nulli nõ nota: ut sit sensus, in aqua subiecta batillo. i. deiecta in uas aquæ. Nec me præterit, quod interpres Origenis Homelia in Leuiticũ. 9. ex cap. 16. legit. Et sumet, inquit, plenum batillum carbonibus ignis de altari quod est contra dominum. τὸ πυρεῖον Grę

cè est,

ce est, quod alij uertunt thuribulum. ¶ [Astringit fluxum] Eleganter admodum usus est astringit pro densat, cui contrarium est relexat Cicero de natura deorum. Eaq́ꝫ tum astringitur, tum relaxatur. Ibidem. Quemadmodum enim reliquię cibi propellãtur, tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sanè difficile dictu est. Ouidius 9. Meta. Vtq́ꝫ ferũt imbres gelidis concrescere uentis, Inde niues fieri, niuibus quoque mole rotatis Astringi, & spissa glomerari in grãdine corpus. ¶ [Eiusdem nominis herba] Plinius lib. 22. capite 21. Poëtę fabulantur Clycien Nympham in hanc herbã fuisse conuersam, quod à Sole, cuius amore tenebatur, fuerit derelicta. Attamẽ illa, suum, quãuis radice tenetur, Vertitur ad Solem, mutataq́ꝫ seruat amorem. ¶ [Aphrica mittit] Albertus lib. Mineralium secundo, eam non in Aphrica sed in India cõtra aliorum sententiam prodidit inueniri.

¶ Vt Heliotropium circumagitur cum sole, & quocũqꝫ se mouerit ille, eodem deflectit & hoc cacumen: Ita proceres aulici quòcunqꝫ regis animus uergit, eò ꝓpendent omnes. Quemadmodum Heliotropium herba semper in eam spectat partem, qua sol est, & eo cõdito florem contrahit: Sic nonnulli ad regis om̃eis nutus obsecundant, & in quodcunqꝫ uiderint illum esse propensum, in id feruntur & ipsi.

¶ Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 39. Alb. li. 2. Trac. 2. ca. 5. ubi Eliotropia scripsit. Arist. in lap. Isid. 16. [Quæ solis] Hæc gẽma in obbã aq̃tilẽ uel in batillũ, hoc ẽ, in uasis aliq̃d gen⁹ (nã Pli. uas habet, nõ batill⁹) posita, oppletũ lucida aq̃, radios solis mutat, & ex aẽris repcussione obumbrare uidetur radiorum solarium claritatem, & quendam inducere in aẽre sanguineum colorem, ac si sol ex interpositione corporis lunaris ad solem, eclipticas pati tenebras uideatur. Et ideo, quia ita uidetur solis posse mutare claritatem, Heliotropia, id ẽ, solis

Pictor. Villing.

auerso nuncupatur. Haec Dioscorid. ¶ Deniq; post modicum] Hic cum Aristotele loquitur poëta, qui Heliotropia, dicit, si ponatur super aquam, euaporabit eam. Nam in nebulam resolui scribit Vincentius, quae post paululum, imbrem inducit: unde subiungit Marbodaeus, Imbres de coelo uocat &c. ¶ Atq; futurarum] Propter quod, templorum pontifices isto lapide utebantur, & maxime in festis Idolorum, sic Albert. 5. ca. ¶ Diuino munere] Habetur in libro de natura rerũ, quòd omnibus gemmis à Deo insita sit natiua uirtus. ¶ Eiusdem nominis herbae] Magorum impudentiç uel manifestissimum, hoc quoq; est exemplum, quòd admixta herba eiusdem nominis (aliter solsequium, uueguuart) Heliotropio, quibusdã quoq; additis precationibus, gerentem conspici negent, uide Plinl. lib. 37. cuius haec fermè uerba sunt. ¶ Aethiop. Cyprus & Aff.] Sed quoniam horum populorum, insularum & regionum nomina, & situs, ferè omnibus sunt obuia, libuit prçterire hic. At quis color Smaragdo, uide literam S.

¶ Hephestites siue Episthites. 32.

Nascitur in bimari preciosior aere Corintho,
Dictus Hephçstites, rutilãs lapis & rubicũdus:
Qui si feruenti fuerit cõiectus aheno,
Ignibus exultans prius, ilico sistitur unda,
Frigida post modicum lapidis uirtute futura.
Fructibus à terrae uolucres arcere locustas,
Et nebulas steriles, & grandinis improba fertur
Verbera, nec turbo (quos protegit iste) nocebit.
Ad solem positus, radios emittit & ignem,
Mirantes oculos perstringens luce chorusca.
Accensas idem compescit seditiones,
Et tutum seruat dubia sub sorte gerentem:
Pectore sed memori fixum teneamus oportet.
Qua cor parte iacet, lapides hos esse gerendos.

Nascitur

Alardus Aemstel.

Nascitur in Bimari] Aemulatus est Horatium libro Carminum primo, Ode 7. Aut Ephesum, Bimarisúe Corinthi. Strabo libro 8. Solinus capite 7.

Qui si feruenti] Hic lapis in aquam feruentem missus, continuo tepidiorem eam, & si aliquantulum steterit ibi, omnem ardorem tollens, frigidam eam facit. Hūc cū aliqs in manu dextra cōtra solem tenuerit, radios emittit, & ignem uomit, ità ut uidentes mirētur. Qui uero circa brachium sinistrum eum portauerit, omnes turbas contemnit. Ignibus exultans] Nimis quā apposita apud Vergilium est similitudo lib. Aeneidos 7. Quæ cum nonnihil ad explicandas huius lapidis uires faciat, ad uerbum subijciam. Nam uelutí cū flamma sonore Virgia suggeritur costis undantis aheni, Exultantq́ꝫ æstu latices, furit intus aquæ uis, Feruidus atqꝫ altè spumis exuberat amnis, Nec iam se capit unda, uolat uapor ater ad auras. Teneamus oportet] Peruenustus est loquendi modus omisso ut, in id genus orationibus. Cæsar in Commēta. Iter cautè diligēterq́ꝫ faciat præscribit. Cicero ad Atticum. Tribunum aliquem censeo adeant: à me istam exceptionem nunquam impetrabunt. Verg. libro Aeneidos 7. Dic in amicitiam coëant, & fœdera iungant. Radios emittit & ignem] Vt quædam corpora lumen solis exceptum suo fulgore uicissim augent atqꝫ illustrant: Ita quidam aliorum fauore commendati, uicissim suis dotibus eos commēdant. Vergilius libro Aeneidos 8.

Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat late loca, iamq́ꝫ sub auras
Erigitur, summiq́ꝫ ferit laquearia tecti.

Pictor Villin.

De Hephest. Plin. lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. ca. 5. sed Epistrites ibi legitur. Dioscorides quoqꝫ.

In Bimari Corintho] In Bimari Corintho ait, q̄

niam Isthmos, Peloponesi promontorium, ubi sita est, ab altero latere Ionium, ab altero Aegeum mare habet, de quo etiam Solinus cap. 7. De Corintho scribit multa Strabo lib. 8. Hic imitatur Poëta Horatianum carmen, Ode. 7. primi libri,

Bimarisúe Corinthi Mœnia laudabunt alij.

¶ Preciosior ære.] Ex antiqua gloria Corinthium laudatur æs, cuius sunt tria genera teste Plinio lib. 4. cap. 2. Candidum, quod ad nitorem quâm proxime argenti accedit. Alterum, in quo auri fuluus color cōspicitur. Tertium, in quo æqualis temperies omnium fit. ¶ Dictus Hepesthit.] Hoc est lapis igneus, uel rutilās nam ignē emittit, ut Poëta fatetur. ¶ Sistitur unda.] Caussa huius rei alia esse nequit, nisi quòd frigidissimus est. Quapropter in aquā bullientem proiectus eius motum sistit: nam frigiditas suæ complexionis agere incipit, si testimonium accipimus Alberti. ¶ Locustæ] Locustæ, à locis urendis uocitatæ, inquit Perottus, ob iacturam, quam messibus afferunt, tactu multa urentes. De his scribit Aristoteles de natura anima. libro. 5. cap. 17. & cap. 28. ¶ Sub dubia sorte] Si alea fortuuæ iacta fuerit, præsens & efficax hic lapis est. Nam fortunam (quæ sæpius appellatur sors, & anceps quidem, ut Verg. in Choriambico suo ostendit) multum oppugnat: & ex dubia sorte in indubitatum, & felicem traducit euentum, si circa brachiū sinistrum portaueris, ait Dioscorides.

¶ Hæmatites 33.

SVmpsit Hæmatites Grçcum de sanguine nomen,
Naturæ lapis humanæ seruire creatus,
Stiptica cui uirtus per multa probatur inesse;
Nam palpebrarum superillitus asperitatem,
Et uisus hebetes pulsa caligine sanat.
† Huius fragmento si glarea mixta sit oui,

† Eius ramantis

Succo

Succo dilutus, quem punica mala remittunt,
In medicinali ueluri collyria cote,
Vel resolutus aqua iuuat hos, qui sanguinis ore
Spumas emittunt, & quæ linit ulcera †sanat. †curat
Potatus stringit patitur quem fœmina fluxum.
Carnes crescentes in uulnere pulueris huius
Vis premit, & uentrem redimet sine more fluentẽ.
Vino dilutus ueteri, bibitusq́; frequenter,
Serpentis morsum, uel quod fit ab aspide uulnus
Egregiè †sanat, resolutus aquis & inunctus: † curat
Mixtus melle potest oculos sanare dolentes.
Vesicæ lapidem bibitus dissoluere fertur.
Hic ferrugineo ruffoúe colore notatur.
Africa mittit eum, sed & Aethiopes Arabesq́;.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Sumpsit Hęmatites] Contrà syllabæ rationẽ primam corripit, id quod satis liquet ex disticho quodã Gręcanico, quod extat in Cappadocas de sale immodico, quod in gratiã Ioãnis nr̃i Valioleti Zelandi Canonici concionatoris Mittelburgensium latinitate donauimus. καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν ἀλλά καὶ αὐτὴ κάτθανε γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου .i. Noxia Cappadocem mordebat uipera salsum, Pestiferum gustans sanguinẽ, & ipsa perit. ¶ Græcum de sanguine] αἷμα Gręcis sanguinem esse nemo non nescit. Plinius lib. 37. ca. 10. subindicat à sanguineo natiuo eius colore nomen inditum. Solinus capite quadragesimotertio.

¶ Naturæ lapis humanæ] Rodolphus Agricola libro de Inuentione Dialectica primo, capite de adiacẽtibus. Vt in Magnete colorem quidem & figuram uidemus, uim qua ad se ferrũ rapit, intellectu depręhẽdimus: Sic in Hæmatite, sic in Smaragdo, alterius ruborẽ, alteri⁹ uirorẽ oculis est cognoscere: causam autẽ qua hic ĩpudicitiæ impatiẽs est, ille sanguinẽ sistit, sola mẽs ꝑspexit. ¶ Si glarea mixta sit oui] Glareã uocãr

terram ficcam & fterilem, quæ reperitur in ripis fluuiorum, & littoribus maris. Vergi. Nam ieiuna quidē lincosi glarea ruris. Hierony. in Hilarione. Arenis in saxa durescentibus asperatur paulatimq; cohærescēs sibi glarea perdit tactum, cum non perdit aspectum. Idem alicubi. In terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis splendens glarea profertur. ¶[Collyria] Collyria ἀπὸ τοῦ κολλούριον, quam uocem dictam putant ab his, qui trūcatam habent caudam, & hoc loco, ut in Apocalypsi, cap. 3. Phœmaci genus, Horatius: Hic oculis ego nigra meis collyria lippus Illinere. Sic dicim' uulgò: Imperiti medici ad omnes oculorum dolores uno utuntur collyrio. ¶[Et potus stringit] An legendum? Potatus stringit. Plin. lib. 36. cap. 20. Sistit profluuium mulierum potatus. ¶[Africa mittit eam.] Plin. eodem, quem modo citaui lib. & cap. item.

¶ Pictor. Villing.

De Hęmatite Plin. lib. 37. cap. 10. & li. 36. ca. 20. Soli. cap. 42. Galenus lib. 9' simplicium in cap. Sedeneg. Serapio aggregat. capite 421. Albertus lib. 2. cap. 5. ¶[Hæmatites] Hæmatites inquit Platearius, quia Hæma sanguis, tites sistens dicitur: habet enim stringendi fluxum sanguinis, uirtutem, Ein blut stein. Aliter sanguis draconis, Auicenna. ¶[Stiptica uirtus] Est constrictiua: nam ut hoc loco poëta scribit, & Alberto testante, ualet cōtra fluxum uesicæ, uētris, menstruorum, & hebetes oculos ex humida caussa confortat & sanat. ¶[Punica mala] Punici mali nouē genera sunt: ex his, dulcia quæ apyrana alio nomine dicuntur, stomacho inutilia habentur: inflationes enim pariunt, dētes, gingiuasq; lædunt: Quæ uerò sapore maxime uinoso sunt, paruum nucleum habentia, utiliora intelliguntur: nam aluum sistunt. dicit, Plin. cuius uerba hæc sunt lib. 23. cap. 6. Et horum succum Poëta intelligit circa Carthaginem cognomen acceperunt: aliqui Granatum

natum appellant, eodem dicente libro 13. cap. 19.
¶ Collyria] Medicamenta oculorum, collyria appellant: Cornelius autem Celsus, tam oculorum quàm fistularum, collyria uocat, ut apparet in 5. lib. suæ medicinę. ¶ Aspidis uulnus] Aspis, ut apud Isidorum inuenies lib. 12. cap. 4. anguis est morsu uenenato perniciosissimus. Eius diuersæ sunt species, dicit, ut est Hypnalis, qui somno necat: quem Cleopatra sibi apposuit, ut morti sic quasi somno satisfaceret, ut est Seps, & Hæmorrhois &c. Cum sentit incantatorem Aspis, qui eã carminibus euocet de cauerna, unam aurẽ in terram premit, alteram cauda obturat, & sic magicas uoces obaudiens, non exit, de his & Plinius lib. 8. cap. 23.
¶ Vesicæ lapid.] Qui est durior & maior, ualde declinans ad albedinem: cum lapis renum sit læuior & minor, declinans in albedinem, sic Auicenna.
¶ Africa mittit] Hæmatitis genera quinq;, præter Magnetem, tradit Sotacus apud Pliniũ. Ex his principatum Aethiopico dat, oculorum medicamẽtis utilissimo: Alterum uocari dicit Androdamanta, colore nigro, pondere & duritia insignem: & inde nomen traxisse, præcipueq; in Africa repertum. Ad se aut argentum, aut æs, ac ferrum trahere, sanguineum colorem reddere, & ad iecinoris uitia, præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, duritia simili, uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis Elatiten uocari dicit, quàm diu crudus sit, inutilem: coctum uerò utilem ambustis. Quinti generis Schistos, hęmorrhoidas reprimit. In totum autem Hæmatitas omnes, tritos in oleo trium drachmarum pondere, à ieiunis sumendos ad uitia sanguinis. Hæc ex libro 36. cap. 20.

¶ Abestos 34.

Archadiæ lapidem tellus producit † Abeston † Ebeston
Ferreus huic color est, naturæ mira potestas.

Nam

Nam semel accensus conceptos detinet ignes,
Extinguiq́ʒ nequit, collucens perpete flamma.
Hinc & apud Græcos † Asbeston dicitur inde,
Quòd semel accensum, iam non extinguere posses.

† Ebeston.

Alardus Aemstel.

¶ Arcadiæ lapidem] Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 12. ¶ Tellus producit Ebeston] Omnes quos uiderim codices sic habebant, uerum uel omnibꝰ refragrantibus, non dubitem legere. Producit Asbestos. ¶ Hunc & apud Græcos Ebestō] Rursus idē mēdi, cuius loco substituimus Asbestus. Rhēnius. Hic merulas perhibent albas, mirabile dictu: Hic nasci lapidem, qui tacto accēsus ab igni, Extingui nequeat, quē Graij nomine uero Asbestum memorant, ferri nitet ille colore. Illud notius, q̃ sit pluribus inculcandum nomen lapidis huius ab effectu sumptum, quod Græcis ἄσβεστος dicitur, quasi inextinguibilis, ἀπὸ τοῦ σβέω. καὶ ἀ τοῦ στηριτικοῦ. Copiosius istam rem prodidit D. Augustinus lib. 21. Ciuitatis diuinæ, cap. 5. Bernardus Homilia 2. de uirginibus. Asbestus lapis talis fertur naturæ, ut semel accensus inextinguibiliter ardeat, igni lapide inhærente, nec tamen consumente. Tali modo ignis ille sulphureus inflammabit inimicos domini. Lege Plin. caput primum, libro 19. de lino Asbestino: & Strabonem in 10. de lapide Caristio. Huc refer, quod est apud Rhennium de Medica herba: In quorū terris quas Pōti profluit unda, Ignipotēs oleo commixto gignitur herba, Medica cui nomen, cuius compescere flammas Si quis aqua cupiat, plus ignem pascit in illa: Pulueris hunc iactus potis est extinguere solus. ¶ Eodem spectant quæ Plinius libro 36. capite 19. narrat de Amianto lapide. Basilius magnus sermone primo de Ieiunio. Est enim natura corporis cuiusdam, quod Amiantum uocāt, indomitus igni, in quo positum ardere quidem, & in carbonem uerti uidetur: Extractū uerò more aquæ splendens, purius longè atque prius erat, fulgen

gentiusq; fit. Talia autem trium puerorum corpora il lorum apud Babylonem.

¶ Pictor. Villing.

¶ De Abesto Plinius libro 37. capite 10. Asbestō habet. Solinus capite duodecimo. Albertus libro secundo. Mineral. tract. 2. capite primo. Isido. libro 16.

¶ Abestos ab igne sortitus est nomen Abeston, eo q semel accensus nunquam extinguitur. Ex hoc lapide in Veneris quodam templo factum est candelabrum, in quo erat lucerna, sic ardēs, ut nulla tempestate, nullo imbre extingui posset, sic scribit Isidorus libro. 16. Hoc etiam ex natura lanuginis salamandræ quam cōmunē habet cum Apisto. Vnde pluma quoq; Salamandræ nomen accepit iste lapis, dicit Albertus.

¶ Pęanites siue Pęantis. 35.

Gignitur in Macedum regione lapis Pæanites,
Fœminei sexus referens imitando labores,
Sed quibus ex causis dubium: nam tēpore certo
Concipit, & parit, & parientibus auxiliatur,
Vltima quas † urget dubij discriminis hora. † uexat

¶ Gignitur in matrum] Et hic locus non uno modo fuit corruptus, alij codices habebant mateum, alij mitheum: Non succurrentibus exemplaribus, ità legendum arbitror. Gignitur in Macedum. Solinus cap. 12. Macedonia lapidem gignit, quem Pęantidē uocant, hunc eundem & concipere, & parere, & parturientib⁹ opitulari fama prodiga est. Plinius cap. 10. lib. ultimi Pæantides, inquit, quas quidam Gemonidas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederiq; parturientibus, & quæ his isthic similia sequuntur. ¶ Regione lapis Pæanites] Nec hic q̄q; uersus satis legitima constat structnra. Quid si ita mutes? Et Pæaniten lapidem Macedonia gignit. Rhennius: Concipit & parit hic naturę munere gēmā, Quā Pęanitē phibēt: ṗgnātibus ista, Auxiliū cōfert facilis releuamine partus.

Picto-

¶ Pictor Villing.

¶ De Peanite, Plinius libro. 37.cap.10. qui Peantitẽ nominat, Solinus cap.14. Anglicus lib.19. Albert. li. secundo, capite 14. sed Peranites scribit.

¶ Peanitẽ quidam Gemonidam appellitant, ait Plinius, & species ei est aquæ glaciatæ.

¶ In Macedum regio.] In Macedonia iuxta monumentum Tyresiæ inuenitur. Plinius.

¶ Sagda. 36.

Difficilis gemmas super omnes Sagda repertu,
Nunquam sciretur, nisi se daret inueniendam:
In medio siquidem †natus lapis iste profundo, † incautas.
Naues ui quadam petit è regione meantes,
Et prælabentis tabulis hærendo carinæ,
Ad portum † trahitur maris, ignaris data nautis, † uehitur
Est autem morsu tabulæ sic fixa tenaci,
Quod nequit abrasa ligni sine parte reuelli.
Huic prasius color est, regio Chaldaica tellus.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Difficilis gemmas.] Plinius capite 10. lib. ultimi. Solinus capite 50. Cuius sententiam ut sæpè aliâs, ità hic potissimum æmulatur Marbodæus. ¶ Prasinꝰ huic color est] Haud dubium est, quin legẽdũ sit, Huic prasius color est.i.uiridis, ἀπὸ τοῦ πρασίζω, quod significat uiresco. Sidonius Saphiratos. Flectit per prasium uitrum lapillos.

¶ Pictor Vil.

¶ De Sagda Pli.li.37.ca.10. Solin.ca.50. Alber. li.2. ca.17. sed ꝑperã Sarda ibi legit. Vincent. li.9.ca.95.

¶ Morsu tenaci] Sicut Magnes ad ferrum se habet, ita Sagda ad lignum. Alber. ¶ Prasinus color.i.uiridissimus, ut Siluat. Pãdect.ca.579. à colore foliorum porri. πράσον enim græcè, latine porrum. Ibidem:

¶ Chaldaica tellus] Chaldęa est regio orientalis, quę & Babylonia dicitur, ab urbe Babylone, de hac Strabo Geograph. libro decimosexto.

Ast in Medorum regione lapis reperitur,
Quē † Medū uocitāt, mortis dator atqȝ salutis. † Medeam
Nanqȝ super cotem mulieris lacte solutus,
Quæ semel atqȝ marem peperit persanat inunctus
Visu fraudatos multo iam tempore cæcos:
Cos medicinalis, uiridis solet esse coloris.
Lacte solutus ouis, semel atqȝ marem parientis,
Expellit ueterem simili ratione podagram,
Et fessas reficit sub anhelo pectore fibras:
Hoc & nephritici sanescunt unguine renes,
Debet in argento mixtus uitroúe reponi,
Ieiunoqȝ dari, sic utile sit medicamen.
At resolutus aquis cotis sibi fragmine mixto,
Et porrectus ei tibi quem decreueris hostem,
Vt lauet inde suam, quasi pro medicamine frōtem,
Obducet miseros extincto lumine uultus:
Si potum dederis uomito pulmone peribit,
Hic totus niger est, sed non † est nigra potestas: † ingrata
Candida, dum prodest, dum lædit, nigra uocetur.

Alardus Aemstel.

Quem Medeam uocitant] Vergilius libro secūdo Georgicorum de malo medica. Flos apprime tenax, animas & olentia Medi Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis. Idem in eodem libro. Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris Media fert tristes succos. Plinius libro 37. ca. 10. Medea nigra est à Medęa illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris, sudorem reddit croci, saporem autem uini. Rhennius: Ad Nothon inclinant Medorum rura tenentes, Medęa huic fugiens dederat cognomina terræ. Huic Medi uarios usus nouere ueneni, Quorum per multas spatiū diffunditur oras. Hæc generat Narcisliten oriente sub ipso, Qui lapis est fuscus. Nanqȝ super cotem mulieris] Hic lapis tritus in coctura medicinali cum lacte

mulieris, quæ semel puerum primo partu ædidit, & unctus, albugines oculorum curat, & omnem illorum dolorem, etiam si fuerit desperatus. ¶ Quos medicinalis] Mira uerborum portenta huc irrepserunt, nempe hos, quos & dos. Fortasse legendum est, Cos medicinalis. ¶ Hoc & Nephritici [νεφρῖτις, hoc est renum adfectus, aliquando ex innato lapide, aliquando ex apostemate, aut ulcere, dolor non dissimilis colico, cõtingit etiam ex eorũ imbecillitate tenuis sanies, ac quasi sanguinis mixtio. Sũt qui legant phrenetici, sed male. Est autem Phrenesis morbus lædens mentem, & ad insaniam furoremq́ deducens, & à cordis uitio nasci putatur. Serenus Samonicus. Ex cerebri uitio phrenesis furiosa mouetur, Amissasq́ refert frendens amentia uires. Iuuena. satyra 14. Quum furor haud dubiꝰ, quum sit manifesta phrenesis. ¶ Et porrectus ei, tibi quem decreueris hostem] Simile quiddam refert Suetonius in uita Domitiani. Tempore quoq́ suspecti periculi appropinquante solicitior in dies, porticuum in quibus spatiari consueuerat, parietes Phengite lapide distinxit, è cuius splendore per imagines quicquid à tergo fieret prouideret. ¶ Candida dum prodest] Hac gemma, sicut alijs rebus utimur, uel ad salutem, uel ad perniciem. Nam ut inquit Ouidius libro secundo Tristium: Igne quid utilius? si quis tamẽ urere tecta Comparat, audaces instruit igne manus. Eripit interdum, modo dat medicina salutem: Quemq́ iuuet monstrat, quæq́ sit herba nocens.

¶ Pictor. Villin.

De Medo Dioscorides in proprio capite. Plini, lib. 37. capite 10. Albert. lib. 2. cap. 11.

¶ Medus à regione Medorum ubi plures inueniuntur nomen habet, ut scribit Albertus. Plinius autem à Medea fabulosa Mediam dicit uocari. De Media habes apud Strab. lib. 11. Isidor. autem Myrrhiten nomi

ant

nat, quia myrrhæ color est in eo. ¶ Mortis dator atq; salut.] Est duplicis potentiæ Medius, bonæ scilicet & malæ. Nam tritus in coctura medicinali cũ lacte mulieris, quæ semel puerum primo partu ædidit, & unctus, albugines oculorum curat, & omnẽ illorum dolorem. Podagricos eodem modo, cum lacte ouis quæ semel genuit masculũ, curat. Verum si quis ex eo biberit, pulmonem euomet, Sic notauimus ex Dioscorid.

¶ Veterem podagram] Quæ aliter nequit curari iuxta illud Ausonij:

Non est in medico semper reueletur ut æger,
 Interdum docta plus ualet arte malum.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
 Nec formidatis auxiliatur aquis.

¶ Nephretici dicuntur, quibus dolent renes. Nephritis enim passio renum est seu morb⁹, qui inter acutos numeratur, Vide L. Cœlium lib. 2. cap. 36. ¶ Debet in argento] Hoc medicanem præparatum habeas in uase uitreo uel argenteo, iuxta Dioscor. ¶ Cotis fragmine mixto] Et cotis alia uis est: nam fricatio illius prohibet augmentari mammillas puellarum ante tẽpus, & testiculos puerorum, quia infrigidat, sic Auicen.

¶ Non nigra potestas] Id est, non mala & infelix ex toto, quia rite utentibus cõducit, Vide tamen Erasm. Chiliad. in prouer. Albus an ater sis nescio: ubi solito more quid albus, quid niger color significat, digito monstrat.

¶ Chalazia 38.

Est quæ candorem fert grãdinis atq; figuram,
 Ictibus omnimodis inuicta Chalazia gemma.
 Eius naturæ uis tanta probatur, ut omni
Tempore frigida sit, nulloq; calescat ab igne.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Est quæ candorem] Sumptum est nomẽ ἀπὸ τῆς χαλάζης. i. à grandine, q grandinis candorẽ figuramq; plu

rimum imitetur. Plin. lib. 37. ca. 11. Chalazias, inquit, grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duriciæ, narrant etiã in ignẽ additę manere suũ frigus. Solin. cap. 44. Huc adde quod est apud Rhẽnium de fonte quopiam. Hæc regio fontem mirandæ concipit unde, Quem meritò ueteres dixerunt nomine sacrum: Nam gelidus superat cunctarum frigus aquarum, Accẽsasq́ faces, si quis prope duxerit undam, Extinguit flammas, recipit sed rursus easdẽ, Admoueat dextra cum extinctam lampada fonti.

¶ Pictor. Villing.

De Chalazia Plinius libro 37. cap. 11. Solinus. 50. Albertus lib 2. cap. 7. sed male ibidem Gelosia legitur.

¶ Calescat nullo tempore] Est tantæ frigiditatis, ut ab igne uix uel nunquam calefieri possit. Caussa autẽ est, nimia pororum constrictio, quæ ignem ingredi non permittit, Albert. ¶ Hunc lapidem iram & luxuriam, & cæteras huiusmodi calidas passiones & desideria mitigare Albertus scribit.

¶ Hexecontalithos 39.

HExecontalithos lapis ex re nomen adeptus,
Quod sexaginta modico gerit orbe colores:
Corporis exigui numero dispendia supplet.
Dum tot gemmarum fert gemmula sola decorẽ.
In Lybia lapis hic reperitur apud Troglodtyas.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Hexecontalithos lapis ex re] Porrò is lapis ita dictus est, quod sexaginta gemmarum colores in se habeat. Græci enim ἑξήκοντα sexaginta, & λίθον lapidem dicunt. Plin. cap. 10. libri ultimi. Hexecontalithos, inquit, in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomẽ adoptauit. Reperitur in Troglodytica regiõe. Solin. capite quadragesimoquarto, sub calcem.

¶ Pictor. Villing.

De Hexecon. Solinus capite 43. Plinius libr. 37. capite 10. Alber.

10. Albertus libro 2.cap.5. Apud Anglicum Excoliceros scriptum, sed perperàm.

¶ Execonta, id est, sexaginta, unde sibi hoc nomen adoptauit, scribit Plin. 37. ¶ Troglodytarum regio quæ sit, quæras. 11. capi. Carbuncu. Nocet, inquit Albertus uehementer neruis: propter quod etiam oculos hominis dicitur efficere tremulos.

¶ Chelonites 40.

Indica testudo lapidem mittit Chelonitem,
Gratum, purpureo uarioq; colore nitentem:
Quem si sub lingua, loto quis gesserit ore,
Posse magi credunt hunc diuinare futura,
Orto mane die sextam duntaxat ad horam,
Tempore quod lunæ succrescere cernitur orbis.
Sed luna prima, lapidis prædicta potestas
Totius fertur spatio durare diei.
Quintæ post decimam concordant tēpora †lunæ: †primæ
At decrementi lunaris tempore toto
Ante diem tantum lapidi manet illa potestas.
Est etiam nulli lapis hic obnoxius igni.

¶ Mittit Chelonitē] χελώνη Græce dicitur testudo: cū igitur scribatur per ω, oportuit antepenultimam esse productā. Vide in Chiliadibus. χελώνη τὴν σφιάμ νικῶνται χελῶναι. ¶ Posse magi credunt] Plin. lib. 3. cap. 10. Chelonia oculus est Indicæ testudinis, uel portentosissima magorum mendacijs. Alardus Aemstel.

¶ De Chelonite Pli. lib. 37. cap. 10. Albertus libro 2. cap. 3, sed male scriptum est Celontes. Vincentius libro nono cap. 54. Silua. Pandect. cap. 402. Pictor. Villing.

¶ Indica testudo] Testudines tantę magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficies, habitabiles casas integant, atq; inter insulas rubri maris præcipue his nauigent cymbis: dentes nō habent, sed dētium loco sunt illis rostri, ad margines acuti, superna parte inferiorem clandente, pyxidum more: pariūt

oua, auium ouis similia, ad centena numero: Educant foetus annuo spatio. Plin. lib. 9 cap. 10. ¶ Chelonites est testudo: ut autem in gallo est Alectoria, sic Chelonites in testudine. Plin. tamen ait, quod Chelonia sit oculus indicæ testudinis, sic enim uocat hanc gemmam. ¶ Magi credunt] Quos Aegyptij prophetas, eos Latini sapientes, Persæ magos, Græci philosophos, Indi gymnosophistas, Assyrij Chaldæos dicunt, author est Strabo. ¶ Prima luna] id est, luna silente, cum minime lucet uel cum est lunæ coitus: quem quidam interlunium uel nouilunium, quidam Neomenias dici uolunt, quando luna conuenit cum sole, & in orbem circumacta. ¶ Quintæ post] Et decima quinta dies concordat primæ nouilunij.

¶ Prasius 41.

Conspicuis Prasius gemmis solet annumerari,
Sed non est carus: contentus quippe decore,
Vtile nil affert: nisi quod uiret, & decet aurum.
Altera sanguineis species est illita † uenis, (†guttis)
Tertia candidulis tribus est inscripta † lituris. (†figuris)

¶ Alardus Aemst.

¶ Conspicuis prasius] Huic lapidi atque gemmæ inditum est nomen ἀπὸ τοῦ πρασοῦ. i. à porro, siue ἀπὸ τοῦ πρασίζω quod significat uiresco. Viridis color maxime recreare oculos existimatur. A uiriditate succi foliorũ porri, quæ summa est Prasius dicitur. Hinc uestis è uiridi lana prasina uocatur. Plautus. Prasina, coccina, tyria, focale, soccos, monilia misit. ¶ Altera sanguineis species.] Plinius libro 37. capite octauo. Viridantium & alia plura sunt genera, uilioris est turbę prasius, cuius alterum genus sanguine abhorret, tertium uirgulis tribus distinctum est cãdidum. ¶ Tribus est inscripta lituris] Aliâs figuris. Plinius habet uirgulis. ¶ Quod uiret & decet aurum] Vt gemmæ omnem prope decorem inde accipiũt, quod auro intextæ natiuos colores rutilo

stilo illius fulgori permixtos, incredibili suauitate de se diffundunt: Ita summa ista & uere gemmea studia, Theologiæ dico, & iurisprudentiæ (medico enim sufficit puritas sermonis) horrida mihi esse uidentur & squalida, nisi aurea dicendi facultate uestiantur. Silius libro octauo: Et fuluo micat ignea gemma monili.

¶ Pictor. Villin.

De Prasio Plinius libro 37.ca.cap.8. Specul.nat.libr. nono.cap.81. Albertus lib.2.cap.14.

¶ Prasius colorem habet qualem prasion, hoc est, Marubium, unde tale nomen sortitur, Albertus. ¶ Expertum est quod confortat uisum, & quasdam Iaspidis, & quasdam Smaragdi habet operationes, sic Albertus.

¶ Crystallus 42.

Crystallus glacies multos durata per annos,
Vt placuit doctis, qui sic scripsere, quibusdam,
Grandinis antiquæ frigus tenet atque colorem:
Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis
Crystallum nasci, quas nec uis frigoris ulla,
Nec glacialis hyems, unquam uiolasse probatur.
Sed certum cunctis, nec stat dubitabile cuiquam,
Quod lapis hic soli subiectus concipit ignem,
Admotosque sibi solet † hic accendere fungos. † hinc
Hunc etiam quidam tritum cum melle propinant
Matribus, infantes quibus assignantur alendi,
Quo potu credunt implerier ubera lacte.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Crystallus glacies] Græci κρύος frigus uel gelu dicunt, στέλλω contraho: atque ita Crystallus non nisi côcretum gelu esse dicitur. Est enim Crystallus aqua à niue solidius latiusque concreta, eam κρύσταλλον Græci appellant. Autor Aul. Gellius cap.5.11. Statius primo Syluarum: Raraque lôgæuis niuibus Crystalla gelari. Propertius libro quarto. Crystallusque tuas ornet aquosa manus. Claudianus. Qua frigoris arte Torpuit, & ma

duit prodigiosa silex. Idem: Actus honor, liquidi cre-
scunt miracula saxi, Et cõseruatę plus meruistis aquę.
Idem: Possedit glacies naturæ signa prioris, Quæ sit
parte gelu, frigora parte negat. Soles lusit hyems im-
perfectoq; rigore, Nobilior meris gemma tumescit a-
quis. ¶ [Multos durata p annos.] Augustinus in præ-
fatione Psal. 147. Crystallus est indurata nix. Idem in
tertia quinquagena, in Psalmum 146. Mittit Crystal-
lum sicut buccellas. Creditur enim Crystallus dura-
ta per multos annos, & nonresoluta niue congelasce-
re, ut resolutio non facilis sit. Niues præteritę hyemis
facile dissoluit æstas adueniens: Non enim eis ad con-
firmandam duriciem accessit annositas, ubi autem ni-
ues multæ per annos multos super inuicem missæ fue
rint, & copia sua uiolentiam æstatis euicerint, non æ-
statis unius, sed multarũ, præsertim in his terræ par-
tibus, in quibus Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol
feruentissimus inuenitur, ipse diurna & annosa duri-
cia reddit hãc speciem, quæ Crystallum dicitur. Idem
ibidem: Crystallũ est nix glacie durata per multos an-
nos, ità ut à sole uel igne facile dissolui non possit. D.
Gregorius super primum Ezechie. Habet, inquit, aqua
ex se fluiditatem, sed per frigoris uehemẽtiam in Cry-
stalli conuertitur firmitatem: unde in Eccle. scribitur.
Flauit uentus Aquilo, & congelauit Crystallum.
¶ [Quas non uis frigoris] Diodorus Siculus sub finẽ
libri tertij. Crystallus, inquit, lapis ex aqua oritur pu-
ra, congelata, nõ quidem à frigore sed diurna caloris
ui, qua duriciem seruet, uariosq; colores suscipiat.
¶ [Accẽdere fungos] Origo fungorum (teste Plinio)
est ex pituita arborum. Sunt autem multa fungorum
genera. Horatius libro secundo Sermonum. Pratensi-
bus optima fungis Natura est. Ouidius lib. quarto Fa
storũ: Aut uirides maluas, aut fungos colligit albos.
Martialis. Sunt tibi Boleti, fungos ego sumo suillos.
Plau-

Plautus Bacchi: Terræ odium ambulat, iam nihil sapit, nec sentit, Tanti est, quanti est fungus putidus. Idẽ in eadem Comœ. Adeon me fuisse fungum, ut qui illi crederem. ¶ [V t placuit doctis] Plinius libro 27. capite secundo. Contraria huic causa Crystallũ facit gelu uehementiore concreto, nec aliubi certè reperitur, quam ubi maximè hybernæ niues rigent, glaciemq; esse certum est, unde & nomen Græci dedere, cui sententiæ refragatur Solinus capite uicesimoquinto, eòq; in Cypro & Alabanda regione, Asiæ locis admodum calidis generetur.

¶ Pictor. Villing.

De Crystallo Plinius libro 37. cap. 2. Solinus cap. 24. Isidorus lib. 16. cap. 13. Gregorius in Ezechie. cap. 1. Alber. libro 2. cap. 3. Anglicus lib. 16.

¶ Crystallus glacies] Crystallus lapis est ex aqua purissima, sub terra congelatus per multos (uidelicet triginta) annos, teste Philosopho. Vnde græcum nomen habet κρύσαλλος, id glacies sonat. ¶ [V t placuit doctis] Diodoro, A. Gellio ex Aristotelis libris, & Senecæ naturalium quæstionum lib. 3 Et Ecclesiastico cap. 43. Aquilo flauit & gelauit crystall⁹ ab aqua, & Pli. li. 37. ¶ Frigus tenet atq; calorem] Absq; calore legendum censeo, dicit enim Pli. coloris impatiens est, nec aliud quàm frigidum ferre potest Crystallus. ¶ [Pars negat &] Arnoldus cuius frequenter meminit Vincentius in Speculo suo, homo nõ indoctus, in libro de lapidibus, Crystallum non uehementia frigoris in glaciem conuerti scribit, sed potentia terrestri indurescere, instar aquæ congelatæ: Cum & hæc in regionum partibus etiam reperiatur, ubi solis ardor uehemẽtissime æstuet, cuius opinionem nõnihil comprobat Solinus. Facile tamen crediderim ex glacie lapidem formari, præsertim cum aliquando pluuialis aqua non frigoris rigore, sed terræ in quam ceciderit proprieta

te,& etiã lignum, in lapides transformentur. Huius si gnum est lapis qui Corallius dicitur, qui absq; dubio de lignis generatur & plantis. Scribit Albertus, q̃ ali quando arbor in quam aues nidificarint, cum auibus in mare aliquod iuxta ciuitatem quæ est Lubicensis, sit ui & impetu uentorum de littore deiecta, unde for tassis propter aquæ conditionem, & arbor & aues la pidum tulerint sortem. Et aliud cui fidem adhiben dam censet: In Gotthia, inquit, fons est, quicquid huic immittitur, lapidescit: Vnde imperator Fridericus, rei incredulitate perculsus, chirothecam anulo signa torio notatam (ut probaret si quid ueri esset) immisit, quæ ex illa parte quæ fuerat immissa, paucis dieb9 la pidea cum signo est reperta. ¶ Accẽdere fungos] Ocu lo solis subiecta fungos accendit, si frigida est: calida em̃ nihil operatur, dicit Plin. ¶ Implerier ubera la cte] Si lac fluere desierit ex calida causa, ut scribit Isi dor. li. 16. ¶ Sumptus in potu, ualet cõtra Colicã & ui scerum passionẽ: si non adsit cõstipatio, eodẽ dicente.

¶ Galactis siue Galactites. 43.

NEc minus & cineri similem Galactida dicunt,
Cum mulso tritum, lac multiplicare bibenti:
Si tamẽ antè cibos fuerit post balnea sumptus,
Aut ouis ex grauidæ lana traducere filum
Pertuso lapidi decet, & circundare collo,
Sic se portantis fœcundet ut ubera lacte.
Dat facilem partum simili ratione ligatus
Ad femur illius, quæ parturiendo laborat.
At si mundato circumspargatur ouili,
Cum sale mixtus aquæ, solis redeuntis in ortum,
Lacte replentur oues, scabiesq; fugatur ab illis.
Præterea tantis ueteres hunc laudibus ornant,
Vt bona cuncta putent solum præstare gerenti,
Quæ simul à reliquis cuncta uirtute darentur.
Sed turbat mentem, si clausus in ore liquescat.

Hunc

Hunc mittit Nilus, producit & hunc Achelous,
Lactis dat succum tritus, lactisq́ saporem.

¶ Nec minus cineri similem] Dioscorides. Galactites lapis colore cinericeus est, gustu dulcis, sic dictus, quia tritus colorem lacteum emittit. ¶ Galactida dicunt] Plinius libro 37. cap. 10. Galactites ex uno colore lactis. Eandem dicunt leucogeam & leucographiam appellant, & symphitem, lactis succo ac sapore notabilem, in educatione nutricibus lactis fœcunditatem, infantium quoque alligata collo saliuam facere dicitur, in ore autem liquescere: eandem memoriam adimere dicunt, mittit eam & Achelous amnis. Hæc ille. Solinus capite duodecimo. Sumpsit autem nomen ἀπὸ τοῦ γάλακτος id est, à lacte, quòd lacti assimiletur plurimum. Quod γάλα Græcis dicitur lac testatur Homerus quoque Odysseæ χ. ῥίζῃ μὲν μέλαμ ἔσκε γάλακτι δ' εἴκελομ ἄνθος μῶλυ δὲ μιμ καλέουσι θεοί. id est, Radice est nigra, prorsus flos lacteus illi, Quam moly uocitant superi. ¶ Cũ mulso] Lege Diosco. li. 5. ca. 8. ¶ Scabiesq́ fugatur ab illis] Aliâs, scabiesq́ maligna fugatur. ¶ Lactis dat succũ] Rhẽnius. Galactitem ripis ostẽdit in altis, Vberib⁹ ꝓdest, nec nõ infantibus idẽ, Et si quis terat hunc, albescit lacte liquescens.

Alardus Aemstel.

¶ De Galact. Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 12. Auicẽna li. 2. ca. 47. cui labis hic lacteus dicit̃, Marbodæo cineri similis. Siluaticus aũt, ex uno lapide, qui lacteus dicit̃ à ꝗbusdam, à quibusdã cinerius dicitur, duos fecit, fortassis non admodum de industria. Albert. lib. 2. cap. 7. Galaricidem uel Galaractiden nominat. Aristote. in lapidario suo, etiam de hoc quædam.

Pictor. Vlling.

¶ Galactita] Est hic lapis colore & etiã sapore lactis instar, dicit Plin. Vnde lacteus nomẽ habet teste Isidoro. Sed Dioscor. inqt, Lætheus dicitur, qa præcedẽtia mala ducit in obliuionẽ: unde mulierem absq́ labore parturire facit, doloris uidelicet oblitã ꝑcedẽtis part⁹

Tritum

¶ Tritum mulsa] Mulsa hydromel est, inquit Grapaldus, quod Plin. dicente lib. 31. cap. 6. appetentibus ægris uinum, datur, ueluti innocentiore potu. Hydromelis rationem quære apud Plin. lib. 14. cap. 17.
¶ Solis redeuntis in ortum] Vesperi sol maturat in ortum, hoc est in locū unde exierat mane. ¶ Scabiesq; fugatur] Austrinos uentos Landimus docet scabiem inferre ouibus: At Petrus Valla Placentinus illis obesse tineas affirmat, indeq; dicit tineanas oues à Plauto in Bacchidibus. ¶ Præterea] Tali elogio hunc lapidem commēdat Dioscorides, scribens, si in fascia portetur, pellit dolorem dentium. Et si quis secum portauerit, qui principem uel alium offensum habeat, in obliuionem adducat principis uel alterius aduersantis iram, & dominum suū ex toto reddat omnibus amabilem. Item Aristoteles, lapis hic, dicit, dum ponitur contra incendium, ignis extinguitur. Collo quoq; alligatus, saliuam aufert. autor est Plin. libr. 37. ¶ Nilus ab ultimis Aethiopiæ finibus fluit ad Septentrionem, dicit Strabo 15. lib. Præclara quoq; est Auicennę de hoc sententia, qui Nilum, inquit, ita laudo, ut bonitatis excellentia, paucis admodum comparari possit fluminib⁹. Nam mulierum partus insigniter adiuuat, unde & huius lapidis uim, quam in nixu mulierū refert, uenire auguror. ¶ Achelous] Sunt fluuij Ionium irrumpentes sinum, & in Austrum uergentes, Inachus, Achelous & Euenus, Strabo lib. 7.

¶ Orites 44.

Laetiferos morsus niger atq; rotundus Orites,
Quos fera, uel cornu, uel sęuo dente peregit,
Cum roseo mixtus perfectè curat oliuo.
Per uastas heremos, interq; feras gradientes
Illęsos seruat, morsus abigendo ferarum,
†Hic †Qui uiret, & maculas albas habet, alter Orites
Casibus aduersis portatus ubiq; resistit:

Tertius

Tertius asseritur famæ grauioris Orites,
Altera pars cuius crebris nimis aspera clauis,
Altera lęuior est, † duri quasi lamina ferri.
Hic facit appensus ne fiat fœmina prægnans:
Aut ut si prægnans fuerit, cito fundat abortum.

† corpus

Alardus Aemstel.

Læt iferos morsus.] Plinius capite 10. lib. ultimi. Orites globosa specie, à quibusdam & Sideritis uocatur, ignē nō sentiens. Per uastas eremos] Scđa producitur, tametsi Prudentius etiam corripiat. Excidit ergo animis eremi sitis.

Pictor Villin.

De Orite Plinius libro tricesimoseptimo, capite 10. Vincentius libro nono capite 89. Alber. lib. 2. ca. 13. Orites, uocatur à quibusdam Siderites, q̃ ignem non sentiat, dicit Plinius libro 37. Tres habet species, quarum una est nigra & rotunda, alia uiridis, maculã habens albã: Tertia cuius pars altera aspera est, altera plana: & est color, quasi ferri lamina, Verba sunt Alb.

Hyænia. 45.

Tollitur ex oculis lapis extollendus Hyęnæ,
Dictus Hyęnia, quam ueteres (si credere dignũ)
Fatidicum numen memorant inferre gerenti,
Quò queat imbutus prædicere quæq; futura,
Sub lingua lotus si contineatur in ore.

Tollitur ex oculis) Plinius capite 40. 37. Hyæniæ ex oculis Hyænæ, & ob idem in ua se inueniri dicũtur, & (si credimus) linguæ hominis subditæ futura prædicere. Solinus capite 40. Qđ si cupias nosse cuiusmodi belua sit Hyæna, legito Plinium capite 30. libro 8. Aristotelem capite 32. 6 libri naturæ animalium: eundemq; capite 5. 8. naturæ animaliũ, & cap. 6. 3. De generatione animaliũ. Ouidium 15. Metamor. Si tamē est aliquid miræ nouitatis in istis, Alternare uices & q̃ modo fœmina tergo Passa marem est, hinc esse marem mi-

Alardus Aemstel.

miremur Hyęnam: Mātuanus: Callida & (ut perhibēt) nostræ æmula uocis Hyæna. Idem in Bucol. Est in eis pietas Crocodili, astutia Hyænæ. Hyæna uocē humanam imitatur, & nomen alicuius ediscit, quem euocatum lacerat: Ità quidam obsequio blandiuntur, donec in pernitiem trahant, Hyæna sic auida est excrementorum hominis, ut si in uase suspendantur altius quàm ut possit attingere, enecet sese defatigata porrectu corporis. Ità nonnullis quod est fœdissimum, id dulcissimum est. ¶ Pictor. Villing.

¶ De Hyenia Plinius libro 37. capite 10. Albertus libro secundo, capite octauo. sed ibi legitur Iena. Soli. capite 39. in Pandect. capite 434.

¶ Ex oculis) Ex oculis tollitur Hyænæ, uel ut aliqui dicūt, ex fronte, ut Aristo. ¶ Hyæna] Hyænis utranq; esse naturam, & alternis annis esse marem, alternis fœminam fieri, parere sine matre uulgus credit. Aristo. in sexto libro, capite 32. negat. Multa mira traduntur de hac, sed maximè quòd sermonem humanum inter pastorum stabula assimilare, nomenq; alicuius addiscere fertur: quem euocatum foras, laceret. Huius natura descripta apud Plinium, cuius prædicta uerba sunt, libro octauo, capite 30.

¶ Liparæa siue Liparis 46.

Partibus in Lybicis lapis est † Liparæa uocatus,
Ad quem sponte sua properat genus oē ferarū,
Quas uenatorum sueuit labor exagitare.
Non eget ergo canum cursu, curaue sagaci,
Saltus perlustrans, lapidem qui gesserit istum:
Sternendæ satis est uenabula tollere prædæ.

† Liparis uocitatus.

¶ Partibus in Lybicis] Lipara una est de illis septem insulis, quibus Aeolus imperauit. Lege Seruium in librum Aeneidos octauum, super illud: Insula Cicaniū iuxta latus, Aeoliamq;. Sic denominata à Liparo rege, In ea fuisse fertur officina Vulcani & Cyclôpum, ut in

Alardus Aemstel.

Lem

Lemno Claudianus. Ignifluisq; gemit Lipare fumosa cauernis. Mantuanus: Regis habens primi Lipare Vulcania tellus. ¶ Lipares uocitatus] Plin. cap. 10. lib. ulti. de Lipare. Hoc tantum traditur, suffita ea omnes bestias euocari. ¶ Non eget ergo canum] Ferę quæcunq; in uenationibus à canibus exagitatæ, confestim ad Lipaream, tanquã ad singularem patronum cõfugiunt, quamdiu illic steterint fiunt inuisibiles: Ita ut nec à canibus nec à uenatoribus agnosci queant.

¶ Plinius libro 37. capite 10. Vincentius libro 9. ca. 80. Albertus libro 2. cap. 10. In Pandect. 442. Pictor. Villing.

¶ Proprietatem illius gemmæ (si modo uerum est) potẽtiæ diuinæ iuxta Alber. acceptã referre debemus.

¶ Enydros. 47.

Perpetui fletus lachrymis distillat Enydros,
Quæ uelut è pleni fontis scaturigine manant,
Cuius naturæ graue sit deprẽndere causam:
Nam si decurrit lapidis substantia, quare
Non minor efficitur, uel non omnino liquescit?
Sin ros exterior descendit ad interiora,
Vt semper refluat, cur se non impedit ipsum,
Scilicet ingrediens contrarius egredienti?

¶ Perpetui fletus] Græcis ἔνυδρος aquosus uel aquatilis dicitur. Plinius capite undecimo libri ultimi: Enydros semper rotunditatis absolutæ in candore est lęuis, sed ad motum fluctuuat intus in ea, ueluti in omnis liquor. Solinus capite 50. Enydros exũdat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem. Alardus Aemstelre.

¶ Nam si decurrit] Sunt qui putent, quòd uirtus lapidis in aquam aërem sibi uicinum appropinquantem decurrat, ut iam uideatur exire de substantia lapidis, q; egreditur de substantia aëris circunstantis.

¶ Fontis scaturigine manant] Apud Homerũ Iliad. nono & 15. Similitudo ẽ sane quàm apposita de aqua è fonte scaturiente.

¶ Pictor. Villing.

¶ De Enyd. Plinius libro 37. capite undecimo. Soli. capite 50. Albertus libro secundo. Tract. 2. capite 5. Etyndros habet. Isido. uero Enydros.

¶ Enydros lapis est ab aqua uocatus, q̃si aqueus: semper est rotonditatis absolutæ, ut in candore læuis, sed ad motum fluctuat intus in eo, ueluti in ouis, liquor, sic Plinius habet libro 37. capite undecimo, magnitudinis est auellanæ nucis. ¶ Graue sit deprehen.] Quòd ingrediens non repellat egredientem, qui fiat, durum est fingere, nisi ex hoc quod Albertus effinxit: Ex substantia profecto, inquit, huius lapidis non ueniũt guttæ, sed ex nimia frigiditate qua tenetur, quæ aërem ꝓpinquum, & se tangentem in aquam mutat. Hanc quidem rationem teste Siluatico, Albertus ex Euace sibi adscripsit. Quòd tamen multum emolumenti aut gratiæ hæc gemma conferat, nondum reperi. At guttę, inquit, Albertus febricitantibus sunt remedio.

¶ Iris 48.

IRin dant Arabes, sed gignit eam mare rubrum
Crystallo similem, cuius sexangula forma
Clara luce micans, fert causam nominis huius:
Nam si sub tecto radijs sit subdita solis,
† Proximus inficitur paries, uarioq́ꝫ colore
Arcus cœlestis depingit utrinq́ꝫ figuram.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Irin dant Arabes.] Hæc gemma idcircò Iris dicta est, quoniã figuram & colorẽ iridis arcus cœlestis plurimum imitetur. ¶ Mare rubrum] Solinus cap. 46. inuenit & Iridem in mari rubro sicut Crystallum sexangulatã, quæ radijs icta solis, rutilo aëris repercussu cœlestis arcus ex se iacit speciem. ¶ Nam si sub tecto] Plin. ca. 9. 37. Nam sub tecto percusso sole species & colores arcus cœlestis in proximos parietes eiaculatur, subinde mutans magnaq́ꝫ uarietate. ¶ Varioq́ꝫ co-

lore

lore] Vergilius: Nuncia Iunonis uario decorata colore. Ouidius 1. Meta. Nuncia Iunonis uarios induta colores. Vergilius quinto Aeneidos: Ergo Iris croceis per cælũ rosida pennis Mille trahens uarios aduerso sole colores. Statius lib. 10. Huc se cęruleo librauit ab æthere Virgo. Seneca. Imbrifera qualis implicat uarios sibi Iris colores. Ouidius 3. Meta. Qui color infectis aduersi solis ab ictu Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ, Is fuit in uultu. ¶ Arcus cælestis,] Lege Aristotelem 3. Meteororum. Senecam primo naturalium, & Pliniũ libro secũdo. Plutarchus Che. in Cõso. ad Apollo. Iris nihil aliud est, q̃ relucentia solis refracti in nubibus. Silius Italicus libro 7. Sicut aquę splendor radiatus lampade solis Dissultat per tecta uaga sub imagine uibrans Luminis, & tremula laquearia uerberat umbra. ¶ Pict. Villin.

¶ De Iride Albertus libro secundo cap. 8. Plinius libro 37. cap. 9. Barpth. Anglicus libro 16.

¶ Effoditur Iris, ut Plinius narrat, in quadam insula rubri maris, quæ distat à Beronice urbe. 60. millia passuum, lib. 37. ca. 9. Nos item inuenimus maximam copiam horum lapidum in montibus Germaniæ, qui sunt inter Rhenum fluuium & Treuerensem ciuitatẽ. Albert. lib. 2. ¶ Crystallo similem] Sexangulam, ut Crystallum, esse cõstat, unde quidam radicem Crystalli esse dixerunt. Plinius. ¶ Causam nominis huius] Vocatur ex argumento Iris, ut Plinius ait. Nam sub tecto percussa sole, species & colores arcus cœlestis in proximos parietes eiaculat, subinde mutãs, magnaq́ uarietate admirationem sui augens ¶ Easdem creditur habere uirtutes quas & Beryllus, nisi ꝙ tantæ non inuenitur quantitatis, Diosco. ¶ Cooperatur hic lapis parturienti, uel ut citius pariat, uel saltem ut dolorem partus facilius sustineat, & non tantum de periculo pertimescat. Iridis colores inter naturę mira esse,

neminem præterit, quod maximo argumento esse potest, quia à pictoribus, eiusmodi forma, speciesúe colorum, exprimi non queat: unde super omnem Irim dicitur, quod adagionis formam habet, de ueste splēdida, coloribus uariantibus, ac omnino cōtexta preciosius: Sunt hæc notata ex 12. antiquar. lect. Cælij.

¶ Androdamas 49.

ANdrodamāta (lapis formæ quasi tessera q̃dræ)
Dicunt argenti repręsantare nitorem:
Cuius durities quasi durities Adamantis.
Ipse maris rubri mixtus reperitur harenis:
Quem Magus affirmat tantæ uirtutis haberi,
Vt possit præsens animos sedare calentes.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Androdamāta lapis] Androdamas, qui & Argyrodamas dicitur, argenti nitorem habet ut Adamas, ita uocatus, quod impet⁹ hominū, & iracundiam domet. ἀπὸ τ̃ ἄνδρα δαμάζειν, hoc est, à domandis uiris. Rhennius: His pueros seruans Molochites splendet harenis, Androdamasq́ lapis, compescens pectoris iras.

¶ Dicitur argēti] Plinius libro 37. capite 10. Androdamas argenti nitorem habet ut Adamas, quadrata & semper tessellis similis magnis, putantq́ nomē impositum ab eo, q̄ impetus hominū & iracundias domet. Solinus capite 46.

¶ Pictor. Villin.

¶ De Andromante Albert. libro secundo, Tract. 2. capite primo. Plinius libro 37. capite 10. Vincentius in specu. natu. libro 9. ca. 45. Solinus ca. 45.

¶ Androdamas] Putant huic lapidi nomen inditum ab eo, quòd domare ac refrenare dicatur impetus uel iracundias animorum. Sic Plinius libro 37. dicitur & Argyrodamas, quod idem narrat. Calētes animos] Id est, ira concitatos. Cui autem lapis hic non est, maximum remedium nouerit moram atq́ dilationem, ut primus iræ furor relanguescat. Proinde Athenodori

illud

illud salutare præceptum habere cordi atq; memoriæ
opere precum duco, qui Augusto Cæsari sic præcepit, Quum ira te Cæsar ceperit, nihil prius neq; dixeris neq; feceris, quàm ipsas uiginti quatuor literas elementarias tecũ ipse percurreris, sic enim futurũ ut impetum animi suffrenes. Vide Beroal. de optimo statu.

¶ Ophthalmius 50.

AVertens oculis morbos Ophthalmius omneis
Asseritur furum tutissimus eẽ patronus,
Ac circunstantes obducta nube recondit:
Vt spoliare domos possint impune latrones.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Auertens oculis] Oculorum morbis ac uitijs infinita pœne nomina à quibusdã excogitata sunt, & maxima ex parte cum aliorum membrorum affectionibus coincidentia. Apud medicos frequenter ocurrunt ὀφθαλμία.i. lippitudo, λεύκωμα, quod item uitium ἄργεμον uocatur, γλαύκωμα, αἰγίλωψ, ἀμβλυωπία, κατάρακτ) suffusiões Plura apud Celsum. Iulius aut Pollux cauitatẽ dixit ex corpis ęgritudine. Galenus in Isagoge sua ait, Oculi ophtalmiã esse, quotiẽs rubet candida oculi pars, extolluntur cilia, simul'q; fit, ne possint sine dolore coniungi palpebræ, & tractatus manibus oculus dolet. Idem morbus dicitur Glaucoma. Plaut⁹ Milite. Et nos facticijs fabricis, & doctis dolis Glauconiam ob oculos obijciemus, eum'q; ità Faciemus, ut quod uiderit non uiderit.

¶ Pictor. Villing.

¶ De Ophthal. Albert. lib. 2. cap. 13. Anglicus li. 16.

¶ Ophthalmius nomen à patria habet, testis Isidorus, uarijs coloribus distinctus est, sed tot uirtutes habet quot colores, ut idem.

¶ Vnio 51.

TOllitur è conchis species memoranda marinis,
Vnio dictus ob hoc, quòd ab una nascitur unus,
Nec duo, uel plures unquam simul inueniuntur.

Cuius ad ornatum laudatur candida forma,
Quòd deceat uestes, deceat nihilominus aurum.
Conchæ temporibus certis referuntur hiantes
In cœlum, patulæ rores haurire supernos,
Ex quibus orbiculi candentes concipiuntur:
De matutino fit clarior Vnio rore.
Ros uespertinus fœtus solet ædere fuscos,
Et iuuenes conchæ dant baccas candidiores,
†Baccarū Obscurat fœtus † concharum grandior ætas.
Quanto rorantis fuerit plus aëris haustum,
Tanto maiorem gignit roratio baccam.
†sed cresce re Vlrà seminucem † concrescere nulla putatur.
Quòd si celsa micent tonitru conuexa corusco,
Conchæ diffugiunt subita formidine clausæ.
Sic intercepto conceptio deperit haustu,
Et fit abortiuum, quod cœperat inde creari.
†mittit Insignes baccas prædam maris India †gignit,
Gignit & insignes antiqua Britannia baccas.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Tollitur è Conchis] Plinius libro 9. capite 33. Cōchæ dicuntur aliquotiens duriores piscium testæ, capiunturq́ interdum pro ipsis piscibus, interdum quoq́ pro gemmis, quæ in his reperiuntur, nonnunquam etiam pro tubis: Cuiusmodi est illud Vergilianum, Sed tū forte caua dum personat æquora concha. Politian⁹ Et nunc tortilibus permulcent æquora conchis. Ouidius libro Meta. 13. Læuior assiduo detritis æquore conchis. Iosuę 6. Et de nocte consurgens, expresso uellere concham rore impleuit. Ouidius libro 10. Collocat hanc stratis, cōchaq́ Sidonide cinctus Munera fert illi, cōchas, terretesq́ lapillos. Marria. libro 13: Ebria Baiano ueni modo cōcha Lucrino. Idem: Sed cui solus erit concha Lucrina cibus. Vergilius: Vt concha bibat, & Sarrano dormiat Ostro. Quem locum adducit & Erasmus in Colloquijs. Hæc pluribus fortassis admonuimus

nuimus, quam res ipsa postulat: nisi quod uideo quosdam lapidum cognitionem ueluti rem nullius momẽti existimare, uel somniũ potius arbitrari. ¶ Memoranda marinis] Epitheton est. Ouidius 15. Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ. Illud quoq; uulgatum licet, attamen indicandum est discrimen, quo Cõchæ dicuntur, quæ testã lęuem habent, ac politam, siue uniformiter rugatam, siue denticulatam: Ostrea uerò, quæ asperam scabramqúe. Quamuis generali nomine Ostrea quoq; conchæ uocentur, testæ ipsæ duriores. Propriè conchæ dicuntur, quales sunt coclearum. Ouidius: Ostreaq́; in conchis trita fuere suis. Columella: Implicitus cõchæ limax. Cicero libro 3. de finibus. Vt enim in membris alia sunt tanquam sibi nata, ut oculi ut aures, aliqua etiam cæterorum membrornm usum adiuuant, ut crura, ut manus: Sic immanes quędam bestiæ sibi solum natæ sunt. At illa quæ in concha patula pinna dicitur, in ijsq́; qui nante cõcha, quod eam custodiat pinnophylax uocatur, in eamq́; quæ si recepit includitur, ut uideatur monuisse, ut caueret. Itemq́; formicæ apes ciconiæ, aliorum etiam causa quædam faciunt. Multo magis hæc cõiunctio est hominum. Itaque natura sumus apti ad cœtus, concilia, ciuitates. Idem libro secundo de diuinatione. Ostreis & conchylijs omnibus contingit, ut cum luna crescãt, pariterq́; decrescant. Plautus in Capt. Parasitorum genus simile est cochleis: Nam cum humor est lambunt, si nõ, suo uiuunt succo. Vnio dictus] Vniones alio nomine uocantur Margaritę siue Margarita: utrunq; enim dicitur Latine. Hieronym⁹ in Epistola ad Pammachium Licet margaritum in sordibus & fulgor gemmæ purissimæ, etiam in luto radiat. Idem: Si tanti uitrũ quãti margaritum. Quod ab uno tollitur unus] Plinius li. 9. cap. 35. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lęuore, põdere. haud promptis rebus, in tantũ, ut nul-

li duo reperiantur indiscreti, unde nomen unionum Romanę scilicet imposuere delitiæ. Quod deceat uestes.] Luxuria (ut ait Plinius) uestitus prouocauit eos flores, qui colore comēdantur, quos constat treis esse præcipuos, è quibus tertius est qui in conchylijs propriè intelligitur. Hieronymus in Epistola ad Lætam de institutiōe filiæ. Caue ne aures eius perfores, ne cerussa & purpurissa consecrata Christo ora depingas, nec collum auro & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum cerufes, & ei aliquid de gehēnæ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quib9 posteà uenditis, emptura est preciosissimum magaritum. Pro gemmis & serico diuinos codices amet, in quibus non auri & pellis Babylonicæ uermiculata pictura, sed ad fidem placeat emēdata & erudita distinctio. Idem ad eandem: Secularis homo in quadragesima uētris ingluuiem decoquit, & in cochlearũ morem succo uictitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculũ parat. Virgo & monachus sic in quadragesima suos admittat equos, ut sibi meminerint semp esse currendum. Illud paucis adijciendum, quod in Cô insula uestes sanguine conchyliorum olim tingebantur, uocabanturq́ conchyliatæ .i. purpureæ. Iuuenalis saty. 8. Spartana chlamys conchylia Coa. ¶ Cuius ad ornatum] Plinius in proœmio libri. 12. Quo magis ac magis admirari subit, unionem in rubri maris profundo, smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera, nimirum quoniam parum est collo crinibusq́ gestari, nisi infoderentur etiam corpori. Vergili9 10. Aeneidos libro: Qualis gemma micat, fuluum quę diuidit aurum, Aut collo decus est capiti, uel quale per artem Inclusum buxo, aut orytia terebintho Lucet ebur, fusos ceruix cui lactea crines Accipit, & molli subnectit circulus auro. Ouidius in Metamor. Instruxere epulis mensas, dapibusqúe remo

motis In gemma posuere merum. Gemmarum precia simul & ornatus mutantur cum ætatibus, sicut & cæterarum rerum. Summum autem precium olim fuisse margaritis, hoc est unionibus, abunde testatur Plinius. ¶ Deceat nihilominus aurum] Adelphasium meretrix in Penulo Plautina:

Bono ingenio me esse ornatam, quàm auro multo mauelo,
Aurũ in fortuna inuenitur, natura ingeniũ bonũ.
Bonam ego q̃ beatam me esse nimio dici mauelo.
Meretricem pudorem gerere, magis decet, quàm purpuram.
Magis meretricem pudorem, quàm aurum gerere condecet.
Pulchrũ ornatũ turpes mores peius cœno colluũt.
Lepidi mores turpem ornatum facilè factis comprobant.

¶ Conchæ temporibus] Eadem hæc in finem usq; à Plinio cap. 35. lib. 9. Solinoq; fusius aliquanto explicantur. Ex quibus orbiculi] Horatius libro 2. Sermo. Lubrica nascentes implent conchylia lunæ. Atq; hoc est in causa, cur cõchylia uocentur à Plinio lunata, uel quòd curua sunt in modũ bicornis lunæ, uel noua impleantur luna. Vltra seminucẽ] Aliâs semissem siue semiuncẽ, & putant ratione carminis u posse elidi, cuiusmodi est & illud Lucani libro Pharsaliæ quarto: Semianimes traxere foris. Cæterũ satis apparet esse legendum semũcẽ. Plinius li. 9. cap. 36. Pondus ad hoc, cui senunciæ pauci singulis scrupulis excessere. Et Solinus cap. 66. Vltra semunciales inuentos negant. Gignit & insignes] Anadiplosis est) Oceanus Indicus mire prodigus est margaritorum, quæ oriunrur in conchis, & concipiuntur ex rore. Pli. existimat nihil aliud esse margaritas, quam partum concharum. Propertiꝰ lib. I. Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis.

Idem libro 2. Indica quos medio uertice gẽma tenet.
Martialis libro 1. Issa est charior Indicis lapillis.
¶ Antiqua Britannia] Cornel. Tacit. in uita Iulij Agricolæ: Ferè Britannia aurum & argentũ, & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita suffusca & liuẽtia. Suetonius ait Cęsarem in Britanniam nauigasse caussa margaritarum. Olim omneis insulæ, quæ iuxta eã insulam, quã nunc Britanniam dicimus, sitæ sunt, Britanniæ uocabantur teste Plinio cap. 16. lib. 4. Ea uerò quæ Britannia dicitur, antea Albion dicebatur, ab albis aliquot montibus, qui primum illuc nauigãtibus procul apparent. Cuius insulę ueteres incolę Britones fuerunt, à quibus Britannia dicta est, autore Beda Anglosaxone. Ea insula posteà dicta ẽ Anglia, ab Angla regina, qua duce Saxones eam insulam subegisse dicũtur. Atq; eo uerbosius ista retulerim, quã institutæ nostræ conueniret breuitati, quod cum hęc tumultuarie annotarem, non ita procul ex aduerso littoris Britãnici, nempe apud regiam Hollandiæ Hæcmundam, religiosissimæ olim Auglorum genti ἐπιχώριον, sed tamen νόσφιν ἀπὸ φλοίσσου degeremus. Baccas. i. gemmas] Vergilius in Culice, Conchea bacca maris precio est à pectore puro. Claudianus: Et uarijs spirat Nereia bacca figuris. Sidonius: Baccarũ profert lęues asprata lapillos. Verg. Aeneidos 1. Colloq; monile Baccatum, & duplicem gemmis auroq; coronam. Bacca inter uniones gemma nobilissima. Vt uniões tametsi in mari nascuntur, tamen plus habent cognationis cum cælo, cuius faciem reddunt: Ita pius ac generosus animus magis à cælo pẽdet, unde ducit originem, quam à terra, in qua uiuit. ¶ Pict. Villing.
¶ De Vnione Plinius lib. 9. cap. 35. Solinus cap. 66. Serap. cap. 397. Albertus libro 2. cap. 11: Isidor. lib. 16 Platearius in lib. de simplici medicina.
¶ Ab una nascitur unus.] Nunquam duo reperiũtur

indiscreti

indiſcreti, ideoq́ꝫ & nomen Vnionum Romanæ deli-
tiæ impoſuerunt eis. Nam id apud Græcos non eſt, nec
apud Barbaros inuentores aliud quàm margaritæ no
men, dicit Plinius, quod in cōchis marinis reperiatur hoc
lapidis genus. Sic Iſidorus. ¶ Laudatur candida for-
ma] Talis autem ipſis eſt conchis ſenſus ut partus ſu-
os timeant maculari, cum ſol urentes ac feruentes or-
bes emerſerit. Itaqꝫ ne calore nimio fuſcētur lapides,
conchæ ſubſidunt in profundum. Solinus. ¶ Deceat
ueſtes] Margaritas digitis ſuſpēdere, & binas trinasq́ꝫ
auribus, gloria fœminarum fuit: quin & pedibus, nec
crepidarum tantum obſtragulis, ſed & totis addebant
ſocculis. Neqꝫ geſtare ſatis erat, niſi calcaſſent etiā pe-
dibus, per uniones ambulando. Plinius. ¶ Prædā ma
ris] Concha ipſa cum manum uidet, ſeſe comprimit,
opesq́ꝫ ſuas operit, adeò prædę timet, gnara propter
uniones ſe peti, ſed manū ſi præueniat, acie ſua abſcin-
dit. Plinius. ¶ Antiqua Britannia] Hoc eſt Britannicū
mare, quod nunc Anglicum dicitur. Albert. ¶ Quod
ſi micent celſa conuexa.] Si fulgurat, comprimuntur
conchæ pauefactæ, ac pro ieiunij modo minuuntur,
uitia contrahentes abortiua, quæ Phyſemata à bulla-
rum ſimilitudine dicuntur, dicit Plin. lib. 9. Habēt uir
tutem confortandi albæ & claræ margaritæ, contraq́ꝫ
debilitatem & fluxum uentris uel ſanguinis, necnon
cardiacam paſſionom ſanāt. In febribus datur puluis
earum cum zaccarem roſarum, Sic Platearius.

¶ Pantherus 52.

Pantheron multos teſtantur habere colores:
Nam niger & rubeus, uiridis, pallēsq́ꝫ uidetur,
Purpureus, roſeusq́ꝫ ſimul ſparſiq́ꝫ coloris,
Hos habet, & uario diſtinctus ſchemate uernat:
Expedit hunc orto quàmprimum ſole uideri,
Vt uictor poſſis omnes exire per actus:
Ipſo nanqꝫ die poterit te uincere nemo.

Pantheram patet esse feram diuersicolorem,
India quam gignit, cuius pauefacta leonum
Voce fugit rabies, quam bestia contremit omnis:
Huius ad exemplar sic est lapis iste uocatus.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Pantheron multos] Plinius capite 11.37. Sunt & a leonis pelle & Pantheræ nominatæ Leoncios Pardalios. ¶ Pantheram patet esse feram]. Ab effectu nomē sumptum est, πᾶν enim totum, & θὴρ ferā Græci dicunt, q̄ scilicet hæc belua tota fera sit. Vergilius li. Aenei. 8. de Euādro. Tum lateri atq; humeris Tegeæum subligat ensem, Demissa ab lena Pātheræ terga retorquēs. In pantheris quod speciosissimum esse oportuit, id cælandum est, ut placeat reliquo corpore maculis pictu rato. Ita in quibusdā omnia placent præter uitā, quod totius negotij caput. ¶ Cuius pauefacta leonum] Aristoteles lib. 9. naturæ animalium, cap. 6. Idem cap. 6. 6. naturæ animalium. Plinius lib. 8. capite 17. & Solinus capite 27. Voce fugit rabies] Atq; hoc tale tamq; ferox animal, inquit Plinius, rotarum orbes circumacti, currusq; inanes, & gallinaceorū cristæ, magisq; etiam cantus terrent, sed maxime ignes. Homerus Iliados λ. Lucretius libro 4. Quinetiā gallū &c. Lege adagium, Leonem larua terres. De Panthera herba uide Plinium lib. 27. cap. 2.

¶ Pictor. Villing.

De Panthero uide Speculum naturale lib. 9. ca. 90. Albertus lib. 2. cap. 14. Barpth. Angli. lib. 16.
¶ Tot uirtutes habet Pantherus, quot colores, ut in lib. de natur. rerum scriptum est. Bestia contremit omnis] Ferūt odore earū mire solicitari quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem caput occultant, & pulchritudine reliquæ partis, bestias ad se inuitant, & sic inuitatas arripiunt ac deuorāt: Hæc Plinius lib. 8. cap. 17. Vnde Poëta dicit, quam be

stia

ſtia contremit omnis. Cuius uoce rabies draconum fugit pauefacta] Dicitur hoc animal infeſtũ eſſe draconi, & ob hoc Pantheræ uocem draconem fugere in latibula antrorum. Hæc Albertus de nat. anim. li. 22.

¶ Apiſtos 53.

Apiſtos nigri non ultima gemma coloris,
Ad gratam ſpeciem rubeis interlita uenis,
Pondere maioris menſuram corporis æquat.
Hanc, ſemel admoto ſi ceperit igne calorem,
Teſtantur calidam ſeptem durare diebus.

¶ Alardus Aemſtel.

¶ Apiſtos nigri] Plinius libr. 37. cap. 10. Apiſtos ſeptenis diebus calorem tenet ex calefacta igni, nigra ac ponderoſa, diſtinguentibus eam uenis rubentibus: putant prodeſſe contra frigora.

¶ Chalcophonos 54.

Chalcophonus pulſata refert tinnitibus æra,
Qui ſi tractetur reuerenter corpore caſto,
Vocis dulce melos aiunt conferre gerenti,
Et ne raueſcant, liquidas defendere fauces,
Hic etiam nigrum perhibetur habere colorem.

¶ Alardus Aemſtel.

¶ Chalcophonos pulſata] Plinius cap. 10. libri 37. Chalcophonos nigra eſt, ſed illiſa æris timnitũ reddit, Tragœdis ut ſuadeut geſtanda. Solinus uerò cap. 50. eandem uocat Chalcophthongon. Chalcophthõgos, inquit, reſonat ut pulſata æra, pudice habitus ſeruat uocis claritatem. Ab ære & ſono compactum nomen, latinè æriſonum diceremus. Græci enim χάλκον æs, φθόγγον ſonum nuncupant. Chalcophonos autem dicitur à χάλκον .i. æs & φῶν uox, ueluti dicas æreuocum. ¶ Et ne raueſcant] Ab raui, hoc eſt raucitate (ſic enim utitur Plautus in Aulu. Vbi, inquit, ſi quid poſcamus, ad rauim poſcamus prius] fit uerbum rauceo & raueſco, & raua uox .i. parum liquida. ¶ Pict. Vil.

De Chal.

¶ De Chalcophono Plin.lib.37.cap.10.Solinus cap. 30.Albert.lib.2.Tract.2.ca.3.ubi perperam ſcribitur Calcafanos.Habet Siluat.Pãdect.ca.399. Calefarios.

¶ Chalcophonos] Quia timitum habet æris, tale nomen accipit. Nam χαλκόφωνος, Latine habens uocem fortem, interpretari poteſt

¶ Molochites 55.

INfantum cunas uirtute ſua Molochites
Protegit,& caſus abigit quoſcunq; ſiniſtros,
Ne teneros artus pars poſſit iniqua nocere.
Dat lapidi precium uirtus cumulata decore:
Craſſum quippe uirens ſimilis ſolet eſſe Smaragdo,
Hunc Arabum gentes prius inueniſſe feruntur.

¶ Alardus Aemſtel.

¶ Infantum cunas] Plinius lib.37.cap.8.Non tranſlucet Molochites ſpiſſius uirens,à colore maluæ nomine accepto,reddendis laudata ſignis, & infantium cuſtodia quadam,innato contra pericula ipſorum medicamine.Solinus cap.46.Rhẽnius.His pueris ſeruãs Molochites ſplendet harenis.Eſt color in purpuram inclinans qui Molochinus dicitur, quod maluæ flori ſimilis ſimilis ſit,quaſi Malachinus.Græci enim μαλάχην maluam appellant. Hinc Melochinarios Molochini coloris infectores Plautus appellat.

¶ Pictor. Villing.

¶ De Molochite Albert.lib.2.cap.11.Plin.lib.37.ca. 8.Solin.cap.45.Siluaticus Pandect.cap.448.

¶ Molochites à colore maluæ nomen accepit,ſi Plinio credimus.

¶ Tecolithus 56.

TEcolithos nucleo ſimilis perhibetur oliuæ,
Aſpectu uilis,naturæ ui precioſus.
Namq; ſolutus aquis, & ab his quibus expedit hauſtus,
Dicitur eſſe potens,lapidoſos ſoluere renes,

Veſicæq;

Vesicęq; simul purgare dolentis harenas.

Alardus Aemstel.

Tecolithos nucleo.] Plinius lib. ultimi, capite 10. Tecolithos oleæ nucleo similis uidetur. Neq; est gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit pellitq;. Sunt qui putēt appellari lapidem calcularem, τῆκος calculus Græcis dicitur, & λίθος lapis. Dioscorides Iudaicum lapidem nuncupat, nomen, inquit, à gente, cui nascitur. Si cum aquæ calidæ cyathis ternis bibatur, urinæ difficultatibus auxilium præstat. Ab Alberto 2. Mineralium Cagolithos dicitur, sed ei nulla nominū cura. Nanq; solutus aquis] Solinus capite 50. cuius sententiam hoc carmine non infeliciter æmulatus est Marbodæus. Vesicęq; simul] Galenus negat eum haustum pulsis calculis, renū dolores ac uesicę leuare.

Pictor. Villing.

De Tecolith. Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 50. Albert. libro secundo, capite tertio, sed perperam ibi scriptum est Cecolites.

Tecolithus] τηκόλιθος calculi lapis dicitur, oliuæ nucleo similis: τῆκος calculus, λίθος lapis est. Huius meminit Auicenna libro secundo, ubi uesicæ lapidem nominat. Camillus aūt lapidē Iudaicū, de quo Pandect. ca. 436.

Pyrites 57.

CVi fuluus color est, cui nomen ab igne Pyrites,
Se uetat astringi, pertractariq; recusat,
Tangi uult leuiter, pauidaq; manu retineri,
Nam pressus, nimium digitos stringentis adurit.

Alardus Aemstel.

Cui nomen ab igne Pyrites] πῦρ Græcis dicitur ignis. Homerus Odyss. χ· πῦρ νοῦ μοι πρώτισον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω. Nunc mihi cū primis lucescat in ædibus ignis. Idem alicubi. πιθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι .i. Scilicet accēso domus est ornatiòr igni. Ab effectu igitur gemmæ nomen inditum, quòd teneri se uehemen

tius

tius non finat, aduratqúe digitos, si quando arctiore manu premi contingat. Plinius capite undecimo libri ultimi. Pyrites, inquit, nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Idem capite 19.36. Coralium, inquiunt, lapidem quidam Pyritem uocãt, quoniam sit plurimus ignis illi, sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris. D. Aure Augustinus lib. 21. de Ciuitate dei. ca. 5. Pyritem lapidem Persicum, tenentis manum, si uehementius prematur adurere, propter quod ab igne nomen accepit. Solinus capite 50. Rhennius: Nec non Pyrites, digitos qui strictus adurit, Gemmaq; quę radios emittit candida solis. Nascitur hic scopulis Pallenes gemma refulgens, Asterinm perhibent, stellis certare putatur. Et flammę similis splendenti lumine lychnis. Eras. Rot. in adagio, Ignarium dare. Seneca li. de beneficijs 4. refert, ut uulgo iactatum. Vt doleat, inqt, tibi, ut postea cõsiderati⁹ loq̃ris, q̃d dicere solem⁹, Ignariũ dabo: De lapide Pyrite sentit (ni fallor) quẽ alij Vrium, nonnulli Ignarium uocant, quod plurimũ habeat ignis, ut attritu digitos adurat, & alioqui põderosissimus. Itaq; dicebatur Ignariũ dare, qui suggereret, quod dolore quodã reuocaret. Vide Plinium libro 11. cap. 36. ¶ Pictor. Villing.

¶ De Pyrite Albertus lib. 2. ca. 14. Plin. lib. 37. ca. 11 Solinus ca. 50. Galen. li. 9. cap. 4. Apud Albertum corrupte legitur Perithe uel Peridonius.

¶ Pyrites caligines oculorum purgat, duritiem mollit, & digestionem facit, addita resina, carnes peræquat. Sic Dioscorides.

¶ Furuus color] Id est niger, ut Festo Pompeio placet libro sexto.

¶ Diadochos siue Diadocus 58.

Diadochos per quàm responsa petẽtibus aptus,
Dæmonis effigies uarias ostendere fertur,
Nec lapis est alius, qui fortius euocet umbras,

Sed

Sed si defuncto quis forsitan applicet illum,
Protinus asseritur solitas amittere uires:
Nãq; sacer lapis est,& quæ mors sternit, abhorret.
Hunc autem perhibent similem fulgore Beryllo.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Diadochus perquam] Plinius libro 37. capite 10. Diadochos Beryllo similis est. Nanq; sacer lapis est] Allusum est fortasse ad Etymon lapidis: δῖος enim.i.diuus & humidus dicit̃ à Græcis,& δόκος siue δόκησις cõsideratio. Tum legendum esset Diadocos,non ut Plinius diadochos : sed cui non post Varronem in Etymis sit uenia? Lege Fabium Quintilianum libro de Institutione oratoria pri.ca. 10.

¶ Pictor. Villing.

¶ De Diadocho Plinius lib.37.cap.10. Alber.lib.2, Tract.2.cap.4.sed male ibi scribitur diacodos. Angli. de propriet.rerum lib.16.Siluat.Pandect.cap.412.

¶ Dæmonis effigies] Sunt quidam magicis quibusdam piculis etiam nõ intellectis,dæmonicas effigies, & umbras mortuorum flectentes, ut ad singula interrogata diligenter respondeant: magis uerò impie & cum periculo,quàm Christiane & cum securitare. Tales Arnoldum de noua uilla in suam Pharmaceutriã inseruisse legimus, &. Varronem in coxendicem . At huic,q tam impias nugas spernit,satis est Diadochos.

¶ Sed si defuncto] Tam pura tantæq; synceritatis ex propria natura est hęc gemma,ut cadauerum nequeat ferre impuritatẽ,scribit Albert⁹:quibus plerũq; inest aut malus fœtor,aut exotica forma,ut uidemus indices. Euocat umbras] Magi cadauera faciunt reuiuiscere,& ex sepulchris exire umbras , ut de Erichth.legitur apud Lucanum in.6.li. Vnde Ouid.de Amoribus:
Euocat antiquos proauos,atauosq; sepulchris,
Et solidam longo carmine findit humum.

¶ Lapis sacer] Sacratã esse hanc gemmã uitæ,auguror

quæ

quæ morti est contraria, unde corruptionem mortis abominatur. Scribit tamē Albertus, posse reperiri aliam ratiorem ex libris Magorum, Hermetis, Ptolomæi & Thebith, quos libros ad manus nō habemus.

Dionysias 59.

Nigra micat rubeis Dionysia consita guttis:
Hanc in aqua tritam uinū flagrare loquuntur
Et tamen ebrietas ipsius odore fugatur,
In quo naturæ solito nihil ordine currit,
Dum lapis ex lympha uini producit odorem,
Quamq; creare solet uinum fugat ebrietatem.

Alardus Aemstel.

Nigra micat rubeis] Plinius capite 10. libri ultimi. Dionysias nigra ac dura, mixtis rubentibus maculis, quæ ex aqua trita saporem uini facit, & ebrietati resistere putatur. Solinus capite 5. Dionysia consita guttis] A Dionysio Bacchi cognomento (iuxta illud prouerbiale schema, οὐδὲν πρὸς Διόνυσον .i. Nihil ad Bacchum) nomē inditum. Verum etiam his (quamuis ὑπὲρ-ἐσκαμμένα, hoc est astra septa) adijciendum est Epigrāma illud.

Αἱ νύμφαι τὸν βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις. βρόμιος φίλος ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Pict. Villin.

De Dionysia Vincentius lib. 9. cap. 65. Plin. lib. 37 cap. 10. Isido. lib. 16. Albert. lib. 2. cap. 4.

Dionysia] Dionysius Bacchus est, quasi Διὸς, hoc est Iouis filius. Hinc dicta hæc gemma Dionysia, q; uini fragrorem habeat, ut Isido. lib. 16. Fragrare] id est odorem spirare, quia specie fracta, odor redditur maior. Odore fugatur] Sobrio adhuc homine, uetat ne inebrietur sitiēs. Nam odor ex hoc lapide, bibendi desiderium faciat. Talis ad extremos fines Indiæ est terra,

ra,ab oriente circa fontem Gangis, quæ ex uehemen-
ti fragrore florum,herbarum & syluestrium malorū,
Astomorum gentem absq; cibo & potu nutrit:si tamē
fidem quæris,legito A.Gell.lib.9.cap.4.Plin.lib.7.

¶ Ordine naturæ] Secum dissidet natura, cum lapis
ex aqua uinum elicit. Sed quosdam est reperire,q̄ præ
ter naturæ dissidium ex uino eliciant aquam: potissi-
mum cum bibunt,ut oculos lachrymis obortis fluen
tes,crebro tangere cogātur, aquam à uino separātes,
quam immiscēt caupones,in hospitum (ut ipsi dicūt)
gratiam,ne cito ebrietatis sentiant fœdissimam ac tur
pissimam molem,cum uinum tale, sit præsentissimæ
ebrietatis efficax. Nam Aristote. Vinum,inquit, per se
crassius,accessione aquæ factum subtilius,citius pene
trat angusta formina capitis:meri noxam, cuius ad-
huc multam uim obtinet,eodem transmittens.

¶ At quoniam in ebrietatis mentionem incidimus,
nō inscitum,opinor,quę nobis uaria suggerit lectio,
huic potissimum parti subscribere: de his nempe quæ
ebrietatem discutiāt;ut est lactuca,quæ non in proœ-
mio cœnæ ad conciliandam appetentiam, ut Plinius
disputat lib.19.cap.8.habenda, sed in fine: quoniam
insita frigiditate retundat ebrietatem lactuca, si uerus
est Cælius li.14. Proinde Martialis distichō noti⁹ sit:
Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

¶ Recensentur à Plin.li.23.ca.8.& amariores amy-
gdalæ,de q̄bus Pallidius de Agricultura libr.2. Quo
niam amaritudo illa exiccandi habeat uim, nec opple
ri uenas permittat, quibus præter modum distentis
obturbatisq;,contingere ebrietatem credimus, peri-
tis. Suggerit & aliud testimonium Plutarchi, dulcia
si infundantur uino,ebrietatem discutere. Proinde me
dicos peritiores iubere,q̄ se amplius inuitarint,quie-
ti sese daturos,melle litum panem uorare, quoniam

meracam potionem hebetet dulcedo. Tu autem salubrius si uis habere remedium, ut tutius ab ebrietate bibas, parcius bibe. Harum rerum mentionem Macrobius facit libro septimo, capite septimo.

Chryselectrus. 60.

† Chryselectrus † auris.

Ast † Chrysolectrus similis describitur auro,
Cuius ad electrum color inclinare uidetur:
Hic matutinis uisu iocundior † horis,
Dissimilem speciem post aspicientibus offert,
Cuius materies rapidissima dicitur ignis:
Nam cito uicino correptus flagrat ab igne.

Alardus Aemstel.

Ast Chrysolectrus] Plinius lib. 37. cap. 9. Tametsi iam expertes gemmarũ usu appellãtur aliqui, et Chryselectrum in colorem electri declinãtes, matutinus aspectus iucundior &c. Cuius ad electrum] Plinius li. 3. cap. ultimo. Iuxta eas electridas uocauere, in quibus prouenit & succinum, quod illi electrum appellant, uanitatis Græcæ certissimum documentum: adeo ut ijs quas earum designent haud quaquam constiterit. Plinius cap. 2. & 4. libri ultimi. Græci succinum ἤλεκτρον dicunt. Seruius super 8. Aeneidos lib. refert esse tria electri genera: unum ex arboribus; quod succinum dicitur, aliud quod naturaliter inuenitur, tertiũ quod fit de tribus partibus auri, & una argenti. Est autem electrum gummi, populorum, arborum, quod si candidum fuerit præstantissimum reddit odorem, eius natura est, ad lucernarum lumẽ clarius argento splendere. Rhennius: Nascitur electrum præfulgens luce natenti. Lucanus de Electro siue oloribus. Ouidius 2. Transfor. Iñ fluũt lachrymæ, stellataq; sole rigescũt De ramis electra nouis. Ver. in Cyri. Choralio mouit fragili, & lachrymoso electro, Quod fieri ferro, liqui doue potest electro. Apud ueteres Græcos sol ἠλέκτωρ .i. Elector dicebatur. Putant autem sorores Phaëthõtis fulmine icti, nimio fletu in populos arbores mutatas

tas, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus. Nam cito uicino] Vt ad Chrysolectrum etiã procul uisum, ignes transiliunt ob naturæ cognitionem: Ità ingenia uirtuti nata statim eam arripiunt.

De Chrysolectro Plin. libro 37. cap. 3. Aristo. in lapidario suo. Vincentius libro nono cap. 59. Pictor. Villing.

Chrysolectros] dictus quasi aurei coloris: est enim colore Electri quod uocatur, eo quia solis radius auro clarius luceat & argento, testis Isido. Nanq; ἀλέκτωρ, sol per epitheton dicitur, quia homines ἀλέκτρους, id est sine lecto faciat, hoc est à somno excitet, uulgo geler augstein. Id olim Germani uocabãt gẽtilitꝰ glessum, q̃ instar uitri pelluceret, Germani enim nitrum Glass appellant, testis est Corne. Tacitus. Rapidissima materies) Validissimum enim elementum, omnia conuertens in sui naturã est ignis, unde futura est uniuersi resolutio per huius conflagrationem. Hic lapis collo alligatus, medetur febribus. Tritus cũ melle rosaceo, aurium uitijs. Et si cum melle Attico conteratur, oculorum quoq; obscuritatibus. Stomachi postremo doloribus, uel per se farina eius sumpta, uelc um mastice ex aqua pota nimium conducit, Hæc Plinius.

De anuli lapidumq; repertore.

ANulus ut gemmam digitis aptandus haberet,
Dicitur in primis fecisse Prometheus usum,
Caucaseæ rupis quem fragmina † lucida ferro † scrupea
Inclusisse ferunt, digitoq; recepta tulisse.
Aetas posterior iunxit preciosa metalla,
Et lapides caros adiecit, & insuper artem,
Insuetamq; manum triplici uestiuit honore.
Sed fraus intactum quia nil humana relinquit,
(Inuida naturam dum scilicet ars imitatur)
Veras à falsis labor est discernere gemmis,
Callida quas didicit † uitro simulare doloso, † uultu

Dum ueram speciem mentitur adultera forma.
Inde fit ut uirtus gemmarum nulla putetur,
Ignaros quoties tentata probatio fallit.
Sed ueras species (fuerint si rite sacratæ)
Effectus miri procul ambiguo comitantur.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Anulus ut gemmam digitis aptandus haberet] Aliás, Anulus ut gemma digitis aptandus adhæret. Lege adagium. Anulus aureus in naribus suis: Quod refertur à Salomone Prouerbiorum capite 11. Martialis, Sæpe grauis digitis elabit anul9 unctis, Tuta mea fiet sed tua gemma fide. F. de auro & argento leg. L. uestis. Ornamenta muliebria sunt, inquit Vlpianus, quibus mulier ornatur, ueluti inaures, armillę, uiriolæ, anuli præter signatorios, & omnia quæ ad aliam rem nullam parantur, nisi corporis ornãdi causa: Quorum in numero hæc sunt, aurum, gemmę, lapilli qui aliam in se nullam utilitatẽ habent. Mũdus muliebris est, quo mulier mundior fit. Margarita ita si non soluta sit, uel qui alij lapides si quidem exemptiles sint, dicẽdum est ornamentorum loco haberi, sed & si in hoc sint soluti, ut recomponantur, ornamentorum loco sunt, quod si adhuc rudes sint lapilli, uel Margaritæ, uel gemmæ, ornamentorum loco non erunt. Illud non iniucundũ scitu, quod anulus insigne erat equestris ordinis, quo à plebę distinguebatur: utebantur tamẽ eo senatus & nobilitas. Plin. lib. 33. Promiscuum cuius usum fuisse bello secundo Punico scribit: Nam alioqui, inquit, nõ potuissent trinodia illa anulorum Carthaginem ab Hannibale mitti. D. August. lib. 3. de ciuitate dei cap. 19. Vnde tres modios anulorum aureorum Carthaginem misit, &c. Rodolphus Agricola. Apud ueteres aurei anuli erant insignia equestris ordinis: qui id ius habebãt, hi equites uocabantur. Vnde Horatius dicit in Arte. Romani tollent equites peditesq; cachinnum.

Quos

Quos nunc uulgus milites uocant:cum quibus & hodie ius est aureorum ornamentorũ, equites aut equestris ordinis uiri dici debent. Miles uerò est ille, qui in bello armatus operam dat, quos hodie indocti stipendiarios uel satellites, uel quid uis aliud uocant, ait ille. Illud admonere libet, quòd olim remedia quędam anulis inesse creditum est:uelut aduersus serpentũ morsus, aut morbum aliquẽ, aut fascinationem. Apud Aristophanẽ Pluto, iactãti annulum magicum, in quò remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur, ἀλλ' οὐκ ἔνεστιν συκοφάντου δήγματος. i. aduersus ictum sycophantę non est, subaudiendum pharmacum, id ẽ, remedium. Liuius ab urb. cond. lib. 1. decad. 1. Additur fabulæ, ꝙ uulgò Sabini aureas armillas magni põderis brachio leuo, gemmatosq́ꝫ magna specie anulos habuerunt: pepigisse eã, quod in sinistris manibus haberent, eò scuta illi pro aureis donis congesta. [Fecisse Prometheus usum] Plinius in Proœmio libri ultimi. Fabulæ primordium à rupe Caucaseoq́ꝫ: tradunt Promethei uinculorum interpretatione fatali, primumq́ꝫ saxi fragmentum inclusum ferro, ac digito circundatum, hoc fuisse anulum, & hoc gemmam. Idem capite primo. lib. 33. Pessimum uitæ scelus fecit, qui anulum prim⁹ induit digitis, nec hoc quis fecerit traditur. Nã de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanq̃ illi quoqꝫ ferreum anulum dederit antiquitas, uinculũq́ꝫ id non gestamen intelligi uoluerit. Caucaseæ rupis] Ouidius lib. Transfor. primo. Pli. ca. 56. lib. 7. Augu. lib. de Ciuitate dei 18. cap. 8. Seruius Honoratus Grãmaticus sic refert fabulam hanc: Prometheus post factos à se homines, dicitur auxilio Mineruæ cælum ascendisse, & adhibita facula ad rotam, Solis ignem furatus, quem hominibus indicauit: ob quam causam irati Dij Prometheum per Mercurium in monte Caucaso religauerũt ad saxum, & adhibita est aquila, quæ

 cuius

eius cor exederet. Vergilius in Bucoli. Concaseasque refert uolucres, furtũq; Promethei. Martial. in primo. Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus, Assi duam nimio gutture pauit auem. Statius lib. 11. O furor, ò homines, diræq; Prometheos artes. ¶ Tripli ci uestiuit honore] Plutarchus Sympos. lib. 1. Aulus Gellius lib. Noct. Atti. 10. ca. item 10. Macrobius ca. 13. libro Saturnaliorum 7. Cælius lib. Anti. lectio. 3. cap. 26. Prouer. 20. Magni fiunt aurum & gẽmæ, sed preciosius uas labia scientię sunt. Rodolphus Agricola. Gemma nihil, nihil est aurũ, nisi terra: sed arte Crescit honos, artem secula nulla premunt.

¶ Iunxit preciosa metalla.] Claudianus. Quid fului uasta metalli Congeries. Idem, Fulgẽtes uiridi ramos curuata metallo. Statius lib. 3. Syluarum. Sed nitudos postes, Graiisq; effulta metallis Culmina. ¶ Veras à falsis labor est] Certissimum indiciũ ex collatione nascirur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallãtur, alteram adhibent purpuram: Hinc illud Grçcorũ prouerbium, ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, purpura ad purpuram diiudicanda. Plęraq; per se habent admirationem, sed admotis iis quæ sunt eximia desinunt esse admiratiõi: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet, at si contuleris, etiam lacernæ conspecta melioris obruatur, ut Ouid. ait. Plin. cap. 12. ultimi libri. Veras à falsis discernendi magna difficultas, quippe cum inuentum sit ex ueris gemmis in alterius generis falsas traducere: Neq; est ulla fraus uitæ lucrosior.

¶ Mentitur adultera formam.] Mẽtitur dixit pro imitatur, effingit, ac præse fert. Ad eundẽ modum utitur & D. Hierony. in quadam ad Ruffinum epistola. Et humanos pro dispensatione carnis mentitur affectus. Vergilius in Pollione. Nec uarios discet mentiri lana colores. Quidam Galieni uxori gemmas uitreas pro ueris uendiderat: re comperta, mulier flagitauit

uindictam

uindictam, Cæsar iussit hominem corripi, quasi leoni obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & populus expectat terribilem leonem, prosilijt capus. Cunctis rem tam ridiculam mirantibus, per Curionem dici iussit: Imposturam fecit & passus est. Eadem opera fefellit impostorem & irrisit uxorem. Tentata probatio fallit.] Plin. cap. ultimo libri ultimi. Translucẽtes matutino ꝓbari censent, aut si necesse est, in quartã horam, postea uetant. Lege adagium, Lydius lapis, siue Heraclius lapis. ¶ Fuerint si rite sacratę] D. Augu. lib. de doctrina Christiana 2. ca. 29. Idẽ alibi dicit (nisi fallor) q̃d per has dæmones alliciunt. Vnde & Solomon inclusisse sub gẽmis & in anulis legitur. Sed sicut in peccato primi hominis, oĩs creatura corrupta est: Sic etiã cum ipsis uirtutes, quæ post pc̃tm̃ in eis remãserant, per attactũ & usum immundorum & impiorum hominũ, præcipue & lapides corrumpunt, sed sanctificatione cõsecrationis ad uirtutũ efficacias reparant. Hæc ille. Omnes creaturæ maledictę sunt, propter peccatũ hominis. Geñ. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi. ¶ Pictor. Villing.

¶ Fecisse Prometheus] Consentit huic inuẽtioni nõ admodũ Pli. li. 33. ca. 1. & in ꝓœmio li. 37. utpote cui fabulosa uideatur. Nam ꝙ Prometheo anulũ ferreum ascribant, magis uinculũ q̃ gestamen ornatus in digito esse asserit. At cur uinculum intelligi uelit Plin. apertissime patet ex Luciano, q Prometheũ uinculis q̃busdam fortissimis Caucaso adligatum fuisse effinxit. ¶ Anulus] Super anulis nẽpe, quid physicus, æstiuus leuis, pronubus, lege Ludouic. Cęlium Antiq. lect. li. 3 ca. 20. qui eam rem nõ ineleganter tractauit. ¶ Digitis aptandus] Anulum in digito, qui minimo uicinus est, quem medicinalem uocant, gestari debere, ex autoribus cognoscitur. Constat enim neruum ab eo uno digito ad cor hominis pergere ac peruenire, ut ita non

Inſcitum receptum uideri poſſit, eum potiſſimum tali honore decorandum, qui continens & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis uideatur. Lege Macrob. libro 7. cap. 13. Satur. A. Gell. lib. 10. cap. 10. ¶ Prometheus.] Promethei in Caucaſo mõte religati meminit Quint. Curtius rerũ geſtarum Alex. Mag. lib. 6. Quid autem Caucaſus, Strabo Geogra. lib. 11. dicit. Et quia notæ ſunt eiuſmodi hiſtoriæ, prętereũdas cenſuimus. ¶ Specioſa metalla] Scribunt quidam ꝙ antiquitus aut homicidæ aut adulterantes ſimiam circunferre, quoquò irent, ſint coacti, hac tamen lege, ut ſimiæ anũ is qui crimen patraſſet ad os ſuum haberet. At quia id probri exceſſum plus æquo uehementem præ ſe ferebat, ſtatuerunt ut ſimiæ loco à ceruice pendentis, anulum ferreum in digito haberet, flagitij ſymbolum. Quod quidem Romanis nobilibus cum pulchrum uideretur, & magis honeſtum ꝙ̃ dedecoris, aureos fecerunt, peſſima uitæ ſcelera (ſi Plin. credendum) quibus poſt uſi ſunt ad noſtra ſecula. Habes tamen apud Plin. multa alia. Hæc ſaltem appoſuimus, enarraturi quæ metalla poſt ferrum ætas poſterior adiecerit anulo. ¶ Et claros lapides) Gemmæ olim anulis incluſæ in effigies uarias per ſculptores formabãtur ſignãdi gratia. Quemadmodũ D. Auguſtus initio imperij Sphinge ſignauit, mox Alex. Magni imagne, nouiſſime ſua, ut referunt Plin. lib. 37. cap. 1. & Suet. in uita Auguſti. ¶ Nihil tamen uetat ꝙ lapides aliquando non arte, ſed natura (rerum magiſtra) in effigies formatos inueniamus. Talem Pyrrhus habuit, qui cõtra Romanos bellum geſſit. Vide Plin. lib. 37. cap. 1. & Vincentium in ſpeculo naturali. lib. 9. Tit. 35. ubi conſimiles ſunt adſcripti, & à rege quodã Perſarum in templo Apollinis ſignati. Habes quoq; grauem adeo teſtem Albertum de Mineral. lib. 1. tract. 2. cap. 8. Artem adiecit] Dioſcorides ſculptor in gẽmarum artificio optimus,

D. Augu.

D. Augusto gemmam signatoriam fecit multa arte adhibita: Necnõ Samius Theodorus Policrati Samiorum regi Smaragdum suum uel Sardonycem, ut Pli. & Vincentius lib. 9. Tit. 31. ¶ Triplici honore] Metallo, lapide & arte. Sed fraus intact.] In herbis quidem est mediatrix, operatio naturæ (ut est in libro de natura rerum) uidelicet q; per hanc aut calidæ aut frigidæ sint: Sed in lapidibus est uirtus adeo perfecta, ut sine ullo medio tantũ à deo uenire credantur. At fraudulenta in tantum est nostra ætas, ut nihil (licet à deo uim habeat suam) intactum, uel ut Plinius 14. ait, intentatũ permittatur. Vnde non minus recte q̃ eleganter idem Plinius dixit lib. 7. cap. 28. Plurimum refert in quæ cuiusque rei uirtus tempora inciderit.

¶ Inuida ars] Alchumiam aut Chalcomiam innuit, quibus Mangones astuta & ingeniosa solertia in uendendis gemmis hominibus imponũt, ut deceptorias uel adulteratas, aut quas ficticias uocant, loco uerarũ non sine magno lucro (quia non est fraus uitæ lucrosior gemmis, teste Plin. lib. 37. cap. 12.) exponant. Nẽpe cum lapis minoris precij accipit formam alterius maioris, Vt cum perforant Amethystũ & implent furtiuo colore: Vel cũ ex Crystallo Smaragdum faciunt, unde ueras à falsis discernendi magna difficultas innata, inquit idem Plinius in præfato libro.

¶ Tentata prob.] Experimenta quatuor modis constare inuenio, Primum pondere, nam artificiales lapides sunt plerunq; leues, naturales, ponderosi: Smaragdum excipias. Secundum, omnes cognoscendi naturales non accipiunt limam, nisi Smaragdus & Topazion. Tertium, lapis natura formatus, quo magis inspicias, eo magis delectat & pascit oculos, sed non faciat. Quartum, ignis est gnomon & certissimus index, adulterati enim per hunc uel consumuntur uel maculas accipiunt peregrinas, cum ueri euadant illæsi, ex-

cepto Chrysolectro. Sed cui hæc non satis sunt, legat Plinium libro 37. cap. 13. Et Speculum naturale lib. 9. Titulo 33. ¶ Rite sacratæ] Sacratæ pro ueueratæ positum est, nam adeo uenerationem suam expetunt, Vt Diadochos (quando Plin. credimus) si mortuo applicatur, uim omnem amittat. Hephestites, nisi hominis sinistrũ latus ubi cor est occupet, desinit esse quod est. Smaragdum regem quendam Vngariæ in anulo coitus hora cum uxore sua habuisse constat, sed lapidem propter impatientiam non seruatæ castitatis in tres partes diuisum, scribit Albertus libro secũdo Mineral. ca. 17. Et Siluaticus Pandecta. ca. 472. Gemmis à gum.] Huc testem adducẽdum habeo Isidorũ li. 16.

¶ De gemmis in uniuersum.

Gemmis à gummi nomen posuere priores,
Quòd translucerent gũmi splẽdentis adinstar:
Quæ non translucent cæcas uoluere uocari,
Nomine sed lapidis species signantur utræq;:
Propter quod lapidum titulo liber iste uocatur.

¶ Alardus Aemstel.

¶ Gemmis à gummi] Plinius lib. 13. ca. 11. & li. 24. cap. 11. Gemma est unio quam & margaritum uocãt: ea nascitur in conchis purissimis, non aliunde concepta, quàm ex ipsis conchis, quibus cohæret. Plinius è rore cœlesti concipi putat, ac miram habere cum cœlo cognationem. Lege Plinij caput 35. libri 9. Martialis lib. 8. Cedet Erythræis eruta gemma uadis. ¶ Quòd translucerẽt] Manilius, Et perlucentes cuperet prænsare lapillos. ff. de auro & argẽto leg. l. Et si non sunt. Gemmæ autem sunt perlucidæ materię, quas (ut refert Sabinus lib. ad Vitellium) Seruius à lapillis eò distinguebat, quòd gemmæ essent perlucidæ materiæ, uelu ti Smaragdi, Chrysolithi, & Amethysti. Seruius li. Aeneidos primo, & Placidus sexto, Thebaidos annotãt, parum multos gemmam à margarita separare, quod

ità

ità uidetur uoluisse Cicero, cum dicat, Nullam gemmam aut margaritam, &c. Horatius, Vel nos in mare proximum Gemmas, & lapides, aurum & Summi materiam mali Mittamus, scelerum si bene pœnitet. Alexander Seuerus Imp. Roma. semel duntaxat dum consul esset picta toga usus est. Gemmas reiecit ut res muliebres, dictitans in Vergilio & plures & meliores gemmas esse. Suetoni. in C. Cæsare, Ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam, cui & proximo suo consulatu sexagies sestertium margaritam mercatus est Dioclesianus primus gemmas uestib. calciamẽtisq; inserui iussit, dum sola purpura initio principes uterentur. Vt autor est Orosius de temporibus. Valla libr. 6. cap. 64. Gemma dicitur omnis lapillus preciosus, siue perlucidus, siue non. Gemmæ autem non dicuntur lapilli, nisi per subintellectionem preciosi, nam si grandes essent, pretiosi uocari nõ possent. Margaritum nõ continetur sub gemma. ¶ Gemmi splendentis ad instar] Ouidius in epistolis, Nec premit articulos lucida gemma meos. Statius lib. 6. Teretesq; hic undiq; gẽmæ Irradiant. ¶ Nomine sed lapidis] Valla libro sexto cap. 64. Lapillus & gemmarum, & margaritorũ commune est uocabulnm, sub intelligiturq; preciosus, q̃d si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicuntur: nam quod Serui⁹ scribit gemmas diuersi coloris esse, margaritas uero albas, uel gemmas integras, margaritas pertusas, ridiculũ esse uult Sipontinus. Iam uerò q̃d Sabinus, & Põpo. iurecõsulti margaritas scribũt lapillorꝫ noĩe nõ cõtineri, falsum esse multorꝫ exẽplo docet. Curtius. Lapilli aurib. pendẽt. Idẽ. Pẽdebant ex aurib. insignes cãdore & magnitudine lapilli. Ouid, li. 2. Eleg. Nec medius tenues conchas, pictosq; lapillos Põtus habet. Horat. li. 1. Epſtarꝫ. Deterius Lybicis olet aut nitet herba lapillis. Martia. lib. 5. Cui nec lapillos ꝑferas Erythræos. Idẽ: Issa est carior Indicis lapillis.

Apoc. 21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt. Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus.

Epilogus.

Hæc ex innumeris † excepta uocabula gēmis,
Sufficiant nostro collecta labore teneri,
Quæ decies senis distincta patent capitellis.

† excepta

Hæc & his similia testimonia lector optime, hinc atq; hinc plusquā tumultuario studio fortasse nimis ambitiose conquisiuimus, atq; adeò alba (quod aiunt) amussi quiduis congessimus: non quo longius redderemus opusculum, sed ut hac sane in parte, mirè inopem rem literariā, quibusquibus possemus adminiculis utcunq; locupletaremus. Equidem paulo facilius est dicere, exquisitam lapidum cognitionem à multis etiamnum desiderari, quam instaurare, quod desideratum est. Iam uero cum sacræ scripturæ interpretes, nimium sæpe perperam citent hæc lapidum uocabula, & plane ignorent, quid distē t æra lapillis, quorum (ut absit inuidia dicto) in primis sunt Neoterici quidam: Proinde operæpretium duxi indicare, ut perant. studiosi uerum eorum etymon simul & intellectum. Quæ quisqs scire uolet, ex illis paratum erit inquirere. Sufficit hoc pacto quærere uolētibus aperuisse uiā. Hoc ideo admonendum putauimus, quo docti, quib⁹ plusculum & ingenij & otij suppetit, hāc syluulam limatius dedolent iuxta ac perpoliant.

Alardus Aemstel.

MARBODAEI SIVE POTIVS INcerti autoris uersus aliquot hacten⁹ desiderati.

Capnites.

Capnites specie crystallinus optima gemma,
Facundos faciens, curansq; potenter hydropē,
Magna sui gerulis est uirtus & medicina.
Reddit formosos, & cunctas mitigat iras.
Pellit & ipse metus, fit gratia se comitanti.

Ophthalmius.

Magna

Magna salus oculis Ophthalmius esse, ꝓbatur:
Sed fures utuntur eo, & quos nemo tenere
Hoc p̃sente potest, cur hoc fit, nouerit autor.

¶ Obsianus.

Obsianus lapis est, incerta repellere semper
Somnia qui potuit, securus eo comitante,
Qui dormire potest, nõ illum somnia fallunt.

¶ Ignites.

Ignites lapis est, cui subuitreus color esse
Cernitur, & mundus, qui fluxum sanguinis omnẽ
Stringere consueuit, tantum sit fronte ligatus.
Infirmos aliena loqui uetat hęc quoqꝫ gemma:
Verrucas, nœuosq́ꝫ fugat, Stygesq́ꝫ malignas
A pueris arcet, quorum sitiere cruorem.
Conflagrare uides incendia forte domorum,
Si tamen hunc adhibes, incendia sponte quiescunt.

¶ Diadochos.

Diadochos specie, similisq́ꝫ colore Beryllo,
Plus omni speculo probat effigies speculantũ:
Et nullus lapidum tantum medicatur adustis.
Hic ubi defunctis adhibetur, sistere fertur
A uirtute sua, fit hebes, neqꝫ lenit adustos.

¶ Exebenus.

Exebenus lapis est albus, satis & speciosus.
Hac gemma manus aurificũ dũ lympidat aurũ,
Nil magis appreciat, nil illi charius illa.
Hæc ualet ad stomachum, si sit conspersio facta
Cum uino uel aqua fractæ de puluere gemmæ.
Nouit & Exebeni uires insanus & amens.
Conseruat partum, citò liberat & parientem,
Si dextro femori connexus erit parientis.

¶ Lingurus.

Lingurum prægnans, lingurum si gerat infans,
More suo minus ut timeant, lingurus habebit.
Regius & morbus linguro uincitur hausto,

Si teris in uino permixto puluere gemmæ.

Daphnius.

DAphnius eximius facit ut lymphaticus om̃is,
Se præsente statim mereatur habere salutem,
Daphnius assueuit requiem dare dæmoniosis.
Daphnius ad fluxum ualet & compescit hydropen.

Mennonius.

MEnnonius morbos, languores atq; tumores,
Virus & omne fugans, inimicitiasq; repellẽs,
Facundum reddit, firmum facit atq; fidelem,
Quenq; sui gerulum: uicerunt prælia reges,
Euasere necem causis capitalibus acti,
Præside Mennonio, quem qui gerit effugit iras.
Nauita naufragium nunquam timet hoc comitante.

Galactites.

IPsa Galactiten lapidem natura uocauit,
Hoc à facte trahens Græcum simul atq; Latinum,
Lac utrunq; sanans, in eodem nomine iunges.
Nanq; γάλαξ Græc, lac dicimus esse latine,
Fœmina deficiens à lacte, per hanc sibi gemmam
Lac suffire potest, cũ mulso puluere sumpto.
Contriti lapidis si fœmina respuit haustum,
Vellus ouis grauidæ colló circumliget illa,
Sic galactites super udo uellere sparsus,
Mox plenis puer uberib. lac sugere quibit.

Odontes.

Odontem lapidem si quis uenator habebit,
Si latro, si raptor lapidem gestauerit illum,
Pro uotis succedet eis: quanquam pietatis
Officijs careat, nec erit culpabilis actor
Naturæ lapidumq; deus, qui nil sine causa
Efficit in rebus, cuius sunt omnia facta
Ponderis & numeri mansuræ subdita legi.

Lapis qui fronte nascitur asini.

Frõs

FRōs onagri uel frons, asini plerunq; tumescens,
Fert lapidem quandoq; suum, qui pota uenena,
Atq; uenenosos fertur compescere morsus.
Hunc in aqua radens, ut aquam pallere uidebis,
Mox euasuro dare ne tardes patienti.
Hunc nuce maiorem forma crispante uidebis,
Atq; superficie pallescere non renitere.

¶ Trisutes.

IRim cælestem tricolor lapis est imitatus,
Nomine Trisutes, iuris facit esse peritos
Iste sui gerulos, regum digitos decet ergo.

¶ Phrygius.

NAscit̃ in Phrygia phrygi⁹, sed hic ē q̃si pumex,
Pumice sed grauior: facit hunc perfusio uini
Follibus afflatum procul ignis uiribus uri,
Et uelut ignitum candescere siue rubere,
Fertur & extingui perfusus nectare tantum:
Vtilis iste lapis tingendis uestibus esse
Dicitur à Phrygijs fullonibus, hisq; peraptus.

¶ Sarcophagus.

SArcophag⁹ lapis est, qui mortua corpora fertur
Ferme quaterdenis consumere posse diebus.
Huius apud Troiam reperitur plurima uena.
Eiusdem generis sunt plurima saxa reperta,
Quæq; etiam erodunt uiuentia corpora tactu,
Et minus obseruant, quæcunq; cadauera claudunt.

¶ Specularis lapis.

COpia dat uilem, licet insignem Specularem:
Hunc primum lapidem terris Hispania misit,
Nunc legimus multis regionibus hũc reperiri.
Hic effossus humo, sic fissilis extenuatur
Quaslibet in crustas, ut uitro tenuior omni
Cernatur, neq; iam nisi uitrum credere possis.

¶ FINIS.

PRAECIPUAE LAPIDUM PRECIOSORUM

gemmarumq; explicationes, ex uetustiss. quibusque autoribus coactæ per Alardum Aemstelredamum.

¶ Philo Iudęus libro Biblicarum Antiquitatum.

T exculpsit in his nomina tribuũ, Et surgens Tenezin crastinum, inuenit lapides illos duodecim super uerticẽ montis, ubi ipse posuerat illos septẽ. Et sculptura eorum erat talis, ut tanquam oculorum forma designaretur in eis. Et primus lapis, in quo scriptum erat nomen tribus Ruben, consimilabatur lapidi Sardino. Secũdus autem lapis sculptus erat de dente, & ibi exculpto nomine tribus Simeonis, similitudo Topazanis uidebat̃ in eo. Et in tertio lapide sculptũ erat nomen tribus Leui, qui Smaragdino lapidi erat similis. Nam quartus lapis Crystallus nominabatur, in quo erat sculptum nomẽ tribus: inde & lapidi Carbunculo similabatur. Quintus uero lapis erat Prasinus, & super ipsum sculpta erat tribus Isachar, & lapidis Sapphiri color erat in eo. Et sexti uero lapidis sculptura erat tanquã Chrysoprassus esset, diuersis distinctionibus signatus, & ibi erat scripta tribus Zabulon, & lapis Iaspis assimilabatur ei. Nam septimi lapidis resplendens sculptura; ostendebat in se uelut infusum liquorem profundi: & ibi scriptum erat nomẽ tribus Dam, q lapis assimilabatur lapidi Liguro. Octauus lapis sculptus erat de Adamãte, & ibi scriptum erat nomen tribus Neptalim, & Ametystho lapidi assimilabat̃. Et noni lapidis sculptura erat terebrata ex mõte Ophir, & ibi scripta trib⁹ Gad, & lapis Achates assimilabatur ei. Et lapidis decimi sculptura excauata erat

ta erat

ta erat, & expressit similitudinem lapidis Theman. & ibi erat scriptura tribus Aser, & lapis Chrysolitus assimilabatur ei. Et undecimus lapis electus de Libano, & ibi scriptum erat nomen tribus Ioseph, & lapis Beryllus simulabatur ei. Et lapis duodecimus excisus de excisiõe, & super ipsum scripta erat tribus Beniamin. & lapis Onychinus simulabatur ei.

¶ Hegesippus de excidio Hierosolymitano libro quinto, capite nono.

INter omnia tamen opera tẽplum præcellebat amplissimo opere, & fulgenti marmore, in quo erat peripetasma preciosum, maximum, cocco & hyacintho, byssoq; intextum & purpura. Non otiosa materia tantæ diuersitatis, sed cuius species materiam rerum latentium significaret: eo quòd eius esset templũ qui cælo, & aëri, terræ, & mari quasi creator elemento rum dominaretur, atq; omnia solus regeret & gubernaret. Cocco enim igneum cælum figuratur: Hyacintho aër: bysso terra, quæ in ea nascit: purpura mare quæ conchylijs maritimis inficit, ut duo ex colore, duo ex generatione colligat. Deniq; princeps sacerdotũ hæc quatuor indumento suo exprimere consueuerat, quando maxima celebritas festorum dierum erat, quasi totum mũdum indueret, ut pro populo supplicaretur, in eius figuram, qui uenturus erat princeps sacerdotũ Iesus, qui tolleret pctã mũdi. Femora princeps sacerdotum linteo interius operimento tegebat, eò quòd pro cæteris in sacerdote fides quæritur, & corporis testimonia, quæ succingere debent carnis intemperãtiam.

¶ Rabbini. Apud Samuelem libro 1. cap. 20.

ET sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel. Ezel appellatiuum nomen est, non proprium alicui⁹ lapidis, sed quiuis lapis hoc nomine adpellatur, qui uiam facientibus iter metitur aut commonstrat.

strat. Nomen est uerbale deductum à uerbo azal, quod Hebræis transire aut recedere significat. Duo illi lapides ex arca fœderis deprompti, qui in hoschen hoc ē, uestitu pectorali sacerdotis erant, in quibus non secus ac in speculo aliquo perfecto & pellucido resplendescebat diuina uolūtas: unde etiã lapides illi dicti sunt illuminationes & perfectiones: idq; τυπικῶς, ꝙ adumbrarent omnem illuminationem perfectionemq; non aliunde petendam, quã è pectore sacerdotis, in quo perfecta notitia dei ac legis esse debebat, non consulenda esse oracula dæmonum, neq; oraculis illorum fidendū esse significabant. Hęc Rabbini disserunt contenti lapidum significatiõe, de nominibus proprijs ipsorum quibus dicti fuerint, omninò silent, sic ut non recenseant nomina propria ipsorum mysterij loco, ut id quoque textum intuentibus liquet. Porro Ezechielis 28. quod noster interpres Sardius transtulit Hebræis est odem, à rubore nomen habet, Germanicè Rubijn. Et quod topazius uertit, lapidem esse dicūt Rabbini preciosum, quem tantum in Aethiopia inuenire est: à colore uiridi originem habet, rectius smaragdus interpretaretur, nam Rabbi Ionas ait hunc lapidem Arabice uocitari Smerad. Insuper quod in Latinis Biblijs iaspis redditum est, Hebræis est Iahalom, de quo Ezraides scribit, uir summæ autoritatis apud Hebræos, hunc lapidē esse adamanta, cui⁹ uis ex etymologia nominis cognoscitur: sic emdr̃ ac nominatur Iahalom, ꝙ frangat, diuidatq; gemmas summi roboris. Est præterea apud Latinos, aut si malis Græcos, Chrysolithus, quasi dicas aureus lapis, Hebræis tarschisch: hunc docti quidam Rabbini .i. hyacinthum esse dicunt. Onyx autē Hebræis Schoham uocatur: de hoc etiam Geneseos capite secundo habes. Vbi autem latina Biblia Beryllus habēt, Iaschpe, quod uocabulum latinis auribus inauditum non est, Hebræi habent, id est, Iaspis.

ſpis, Ionathas autem & Onkelus, à quibus targum, id eſt, Chaldaicam accepimus interprætationem, habet burla. Et quod apud Hebræos eſt Saper, Latinus interpres ſapphirus uertit, addens ei faciem latinæ linguæ. De hoc uocabulo ſcribit Ezraides, quòd gemma ſit quę dam rubra. Sed Rabi Geon aſſerit lapillum album eſſe, quem Cryſtallum uocant: Ionathas autem transfert lapidem precioſum.

¶ Carbumculus, Hebræis eſt Nopech, Dauid kimhi ſcribit hunc lapidem colore fuſco & rutilanti eſſe. Poſtremò ubi nos ſmaragdum habemus, Hebræi habent bareketh aut barekath, & à fulgore ac reſplendeſcentia nomen habet: unde lapis eſſet ſimilimus carbunculo, ſi non carbunculus. At bona pars ſentit carbunculum eſſe & coniunctionem, & ſumi interpretatiuè, ut ſit Macrologia.

¶ Carbunculus, qui & bareketh dicitur, Chaldæus barkan habet, qui terminus prorſum idem ſignificat, quod uocabulum Hebraicum, quia ab eodem themate deducuntur.

¶ EX RABBI ABEN EZRA COMmentarijs Exod. uiceſimo octauo. Petro Vbbelio Vuormariano interprete.

IN ſecundo ordine lapidum rationalis aut pectoralis, ubi in noſtra tralatione eſt Iaſpis: magnus quidam Rabbi Hiſpanus ait hunc Arabi. è uocari Almam, hoc eſt, Adamantem: perfringentem omnes lapides, ac perforantem Vnionem ſiue Margaritam. Proq́ꝫ hac re facit etymologia uocabuli, cum deducatur ab halam, quod ſignificat conterere frangereq́ꝫ. In quarto ordine apud Hebræos planè uox Iaſpe, id eſt. iaſpis habetur. In tertio ordine, ubi nos legimus Amethyſtũ Græcè ab ebrietate arcenda dictũ, Hebraica uox deducta eſt ab chalam, quod ſomniare ſignificat,

quia cum quis hanc gemmam in digito suo habuerit, somnia uidebit. Nec mirum est (ut ille inquit) nã uirtus inuenitur in omni lapidis natura, cum sit lapis qui ferrum attrahat, sanguinem sistat, acetum fugiat &c.

¶ Dioscorides libro 5. Capite. 93.

De Corallio.

COrallion (Romani pariter Græcis corallium dicunt) Corallium quod quidam lithodendron, .i. lapideam arborẽ uocant, maris creditur plãta esse durariq́ꝫ: cum ex profundo magis ducta, à circunfuso nobis aëre ueluti candens ferrum aqua mersum temperatur & solidescit. Inuenitur plurimum Corallium ad promontorium Siciliç Pachinũ prope Syracusas. Probatissimum est quod rubet, sandarechæq́ꝫ aut sandici colore simile est. Fragile item totaq́ꝫ cõcretione sua æquale, quod terram, muscum, algamq́ꝫ simul olet. Præter hæc ramosum, cinnamomiq́ꝫ modo fruticosum. Damnatur contra quod lapidosum, concretione sua scabrum, cauernosum & inane est. Adstringit Corallium leniter & refrigerat: coërcet excrescentias, oculorum cicatrices exterit, concaua explet, & ad cicatricem perducit. Contra sanguinis excreationes efficacissimum est. Confert urinæ angustijs: lienẽ prçterea minuit cum aqua potum. Quod autem antipathes dicitur, corallium pariter æstimandum est, specie tantum diuersum: nigro enim colore, magis quam corallium arborescit, ramosiusq́ꝫ est. Easdem habet antedicto corallio uires.

¶ De Phrygio lapide. 94.

PHrygion lithon [Romani lapidem Phrygium uocant] Phrygius lapis quo tingendis uestibus in Phrygia utuntur, unde & nomen inuenit, in Cappadocia nascitur. Probatissimus qui pallet, mediocriter ponderosus, & inæquali coloris concretione est: candidas siquidem cadmiæ modo uenas habet. Co

qui

quitur lapis hic Phrygius optimo primum uino resparsus, tum ignitis carbonibus obrutus, & in coctura usq; dum mutato colore ruffescat, follibus uentilatur. Ex igne admotus deinde, eodem restinguitur uino: rursusq; carbonibus obrutus, iterum pariter coquitur & restinguitur. Tertiò itidem coquendus est, curandumq; ne dissiliens frietur, & in fuliginem transeat. Habet crudus coctusq; Phrygius lapis efficacem adstringendi uim. Repurgat item, crustas ignis modo inducit, & ambustis cum cæra medetur. Lauatur cadmiæ modo Phrygius lapis.

De lapide Asio. 95.

Asion lithon [Romani Asium lapidem dicunt] Asius lapis colore pumicis, fistulosus, non ponderosus, friabilis, & uenis in profundo luteis. Flos eius est quæ ruffo colore in summa superficie cõcrescit salsugo, concretione quidem sua tenuis, colore autem cum candido, tum pumici simili in luteum uergente. Linguæ admotus hic flos, eam leniter mordet. Habet lapis, lapidisq; flos adstringendi uim: ambo leniter exedunt, panosq; terebinthina resina aut liquida pice excepti discutiunt: efficaciorem tamen florem existimant. Sictatus hic, præter antedicta, uetustis, & quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, ulceribus egregiè medetur. Carnium excrescẽtias reprimit. Purgat cum melle malefica, & quæ fungorum modo concreuerunt ulcera: Concaua itidem explet, & cum melle purgat. Sistit cęræ mixtus, quæ pascendo serpunt. Podagris mixto lomento fabæ emplastri modo impositus medetur. Lienosis cum aceto & calce: tabidis itidẽ prodest cum melle linctus. Conficiuntur ex Asio lapide etiam in balneis pelues, in quibus podagrici pedes utiliter habent. Fit ex eodem etiam farinæ modo puluis, minuendis carnibus utilis: carnosa crassaq; extenuans corpora, in balneis pro nitro illitus. Quod si quis

antedictos florem & lapidem lauare uoluerit, cadmię modo lauandi erunt.

¶ De Pyrite lapide 96.

PYritem [Romani pariter Græcis Pyritem dicunt] Ex quo conflatur æs, Pyrites lapis est. Probatur æri maxime similis, & qui facile percussus scintillat. Cremandus Pyrites lapis hoc modo: Madētem melle lentis carbonibus imponito, flatuq́ꝫ continue donec ruffescat accendito. Quidam multis & ignitis carbonibus copioso melle consparsum imponunt: cumq́ꝫ in ruffum transire colorem cœperit, ab igne amouent: flatuq́ꝫ cinerem diiicientes, rursus madentem melle coqunnt, donec totus æqualiter contracta siccitate fragilior fiat: sæpe enim sola superficies tantum coquitur: sic deinde coctum siccatum reponunt. Quod si è loto lapide hoc erit, cadmiæ modo lauabitur. Est cocto pariter & crudo uis calefaciendi, exterendiqúe, & repurgandi quæ oculorum claritati officiunt. Durities præterea discutit & maturat. Resina idem exceptus, excrescentia cum caliditate & adstrictione aliqua reprimit. Vocant sic crematum aliqui diphryges, quasi iterum coctum.

¶ De Hæmatite lapide, 97.

HAematiten [Romani pariter Græcis hæmatiten dicūt] Probatissimus Hæmatites lapis qui friabilis, rubeus, aut niger est, in seipso durus & inæqualis: Qui nullas habet admixtas sordes, nec lineis aliquibus uariatur. Est illi uis adstringere, calefacere leniter, extenuare, oculorum cicatrices & asperitates cum melle exterere. Cum humano lacte lippitudines, rupta, & cruoris suffusiones in oculis emēdat. Contra urinæ angustias cum uino bibitur. Contra muliebres fluctiones itidem, & cruenta sputa cum succo Punici mali. Fiunt ex eo etiam contra oculorum affectiones accommodata collyria & aconia. Crematur

Hæmati

Hæmatites lapis Phrygio similiter, sed nullo uino p-funditur, urendiq́ue modus & finis est, cum bullare in-cœperit, & pondus amiserit. Adulterant eum quidam lapide, qui Schistos, id est, scissilis dicitur. In quem u-sum lapidis eius densam & rotundã glebam sumunt: talis autem pars est, quæ radices eius uocantur: conijci entesq́ue in uentrosum fictile feruenti cinere obruunt, non multo post auferentes, attrituq́ue in cote probãtes si Hæmatitę colorem duxit. quem si duxerit, reponũt: sin minus, iterum nouo cinere obruunt, intuentes con tinue probantesq́ue: in feruenti enim cinere illo longi-us relictus colorem mutat, mox etiam diffluit. Depre henditur adulteratus, primum quidem diuisuris & li neis, quas pectinum modo per longitudinem diuisas habet: at non sic Hæmatites. Deprehenditur preterea colore quem hic floridum habet, Hęmatites uero pro fundiorem & cinnabari similem. Inuenitur Hæmati-tes prætere a in Sinopide rubrica. Quinetiam ex Ma-gnete lapide conficitur ad extremum cocto: qui uero per se nascitur, in Aegypto fossilis eruitur.

¶ De Schisto .i. scissili lapide. 98.

SChiston [Romani pariter Gręcis schistum dicũt] Nascitur Schistos lapis in Hispaniæ Iberia. Pro-batissimus, luteo croci colore aliquo, friabilis, & in seipso facillime scissilis, concretione, linearumque quas pectinum modo habet, mutua compactione: am-moniaco, id est, harenario sali similis. Easdem Hæma-titæ uires habet, minus tamen efficax est. Concaua ex-plet humano lacte dilutus. Cõtra rupta procidentiaq́ue in oculis, crassas item palpebras, & oculorum uuas ef ficacissimus.

¶ De Gagate lapide. 99.

GAgatem [Romani pariter Græcis Gagatem di cũt] Probatꝰ Gagates, q celerrime accẽsus flãmas agit, & in urendo bitumĩs odore sentit. Niger

plerunq; Gagates lapis, squalet, crustaceus, & nullius ferè ponderis est. Molliendi discutiendiq; uires habet. Comitiales suffitu deprehendit. Strangulatu uuluæ procidentes reuocat. Fugātur eiusdem suffitu serpentes. Acopis & podagricorum remedijs miscetur. Nascitur in Lycia non longè ab ostijs fluminis in mare exeuntis, quod prope Plagyopolim ciuitatem Gagam uocant: prope cuius ostia lapis hic inueniatur.

De pluribus alijs lapidibus, primumq; de Thracio. 100.

Thracium (Romani pariter Græcis Thracium dicunt) Nascitur Thracius in Scijthiæ fluuio, qui Pontus dicitur. Potest Gagatæ eadem. Fertur quod in bitumine fit, accendi aqua, oleo autem restingui. Inter magnetes lapides probatissimus est, qui ferrum facile trahit: colore ad ceruleum inclinato: densus itidem, nec magnopere ponderosus. Vis illi est crassa ducere, si cum mulsa aqua pondere triū obolorum detur. Quidam Magnetem coquentes pro Hęmatite uendūt. Qui Arabicus lapis nominatur, maculoso ebori similis est. Tritus hic illitusq; hæmorrhoidas reprimit. Cremati cinis dentifricijs accommodatus est. Qui uero Galactites, id est lactarius ladis dicitur, ꝙ lacteum succum ex se mittit, nomen inuenit: alioqui cinereo colore, & dulci sapore est. Oculorum destillationibus ulceribusq; utiliter inūgitur. Oportet ob glutinosam uim quę illi inest, tritum cū aqua in plumbea pyxide seruare. Melitites, in cunctis lactario similis est. Eo solum differt, ꝙ dulciorē reddit succum. Facit ad eadem omnia ad quæ lactarius. Morochthus lapis qnem aliqui à lacteo candore Galaxiam aut leucographida nominant, in Aegypto nascitur. Vtuntur eo lintteariorum officinæ ad cādorem uestium, quoniam mollis est, & facilime diluitur. Opplendi illi uis esse creditur, ideoq; sanguinem

expuentibus

expuentibus utili. Cum aqua idem cœliacis, & contra uesicæ dolores utiliter bibitur. Prodest & contra muliebres fluxiones potus pariter & appositus. Oculorum quoque mollibus medicamentis miscetur. Explendis cauis eorum ulceribus accommodatus. Destillationes sistit, & in teneris corporis partibus ulcera ad cicatricem perducit. Alabastrites, quē Onychē etiam nominant, in cinerem crematus, tum resina, piceúe excepto cinere illo duricies discutit. Cū cęra stomachi dolores lęnit, & gingiuas reprimit. Thyites, q̄ ꝙ eo medicinalia mortaria fiunt, nomen inuenit, nascitur in Aethiopia, uiridi Iaspidis colore: cum diluitur, lacteo colore conspicitur. Erodit hic ualidissimè, estq́ue illi præcipua uis purgandi, quæ claritati oculorum officiūt. Iudaicus in Iudęa nascitur, figura glandis, candidus, eleganter & concinne confectus, lineis inter se æqualibus ueluti torno factis. Cum diluitur, nullas habet saporis qualitates. Potest ciceris qualitate collyrij modo in cote attritus, tum cum calidæ aquæ cyathis tribus dilutus potusq́ue, urinæ angustias soluere, & uesicæ calculos frangere. Nascitur in Cypro Amiantus lapis, scissili alumini similis. Telas ex eo ad spectaculum faciunt, quæ in ignem coniectæ accenduntur quidem, aguntq́ue flammas, sed nulla in igne amissa parte, nitidiores eo incendio euadunt. Creditur Sapphirus lapis scorpionum ictibus potus aduersari. Bibitur & contrà intrinsecas exulceratiōes. Reprimit preterea quæcunque in oculis excrescunt, uuas, pustulasq́ue: quinetiam ruptas eorū tuniculas glutinat. Inuenitur ad Memphim in Aegypto Memphites lapis calculorum magnitudine, pinguis, colore uario. Fertur hic tritus inunctusq́ue locis, quæ secanda urendaúe sint, sine periculo aliquo omnem in eis sensum extinguere. Selenites, quē Romani lunarem dicunt, plærique uero Aphroselenem, id est, lunæ spumā: nomē in-

uenit, quod per noctem ad incrementa luminum lunę ple nus inuenitur. Nascitur Arabia colore candido, pellu cidus, minime ponderosus. Dantur bibenda comitia libus ramenta eius. Quinetiam pro amuleto adligant sibi eum mulieres. Creditur & arboribus appensus fœ cunditatem earū augere. Plures Iaspides sunt: in eo rum genere ali⁹ uiridi Smaragdi colore est, alius gla ciem repræsentat, saliuæ similis: aërius alius, fumosus alius, fumo ueluti denigratus: Assyrius uocat alius, al bescētibus p trāsuersum lineis renidēs: ali⁹ postremo à terebynthinę resinæ colore Terebynthizon dictus, calai gēmæ similis. Oēs pro amuletis adalligari ferū tur: priuatimq́ femoribus pgnantiū adalligatos, puer perij celeritatē facere. Resonat cōmotus Aëtites, ceu lapide alio intra se cōcepto prægnās. Sinistro brachio adalligatus cōtra muliebriū locorū lubricitatē, fœtus in utero retinet. Parturiētibus tamē à brachio subla tus, fœmori adalligandus est, ut sine dolore fœtus ex cludatur. Tritus hic, cæraq́, ligustrino unguento, mu steoue, aut aliquo ex his quæ calefaciēdo sint cōfecta, exceptus, comitialibus magnopere prodest. Plures Ophitæ lapides sunt: graui enim odore & nigro colo re quidam est: quidam cinereo colore & pūctis uaria tus: alius intercurrentibus candidis lineis: Omnes ad ligati, contra serpentiū morsus & capitis dolores uti les sunt. Læthargo & capitis doloribus priuatim opi tulari fertur, qui candidas habet lineas. Inueniuntur & in spongijs lapides: hi cum uino poti, calculos uesi cæ frangunt. Ex marmore aut pario lapide admixto tauri glutino, lithocolla fit. Potest ignito specillo pal pebris admota incōmodos earum reglitinare pilos. Testæ similitudinem Ostracites habet, crustaceus faci leq́ scissilis. Vtuntur eo in leuiganda cute pro punice mulieres. Bibitur idem cum uino ad sistendos mēses, drachmarum duarum pondere. Quinetiam si quis

quatuor

quatuor diebus à puerperio biberit, sterilitatē in posterum facit. Idem ex melle contra mammarum inflãmationes utiliter inungitur: & præter hæc sistit quæ pascendo serpunt. Vtilis emplastris, quæ exterendo & exedendo sunt. Smyris lapis, quo gemmas anularij exterunt, facit adhumentes gingiuas, & dentifricijs accommodatus est. Exiccat corporis aquas litoralis harena sole feruens, obrutis usqne ad capita in ea hydropicorum corporibus. Calefit eadem ad sicca fomenta pro sale & milio. Inungitur contra capillorum defluuia, quas alopecias dicunt, expletq́ eas quod confricato in Nasia cote ferramento detritum fuerit. Virginum mammas augeri idem prohibet. Bibitur cum aceto ad minuendos lienes, & comitialibus prodest. Lapis quē quoniã terrã intra se cõplexus est, Græci Geoden nominãt, adstringit, siccat, & quæ claritati oculorum officiũt, purgat. Ex aqua idem inunct⁹ mammarum genitaliumq́ inflammationes sedat.

¶ Hermolaus Barbarus in Dioscoridem Coralliorum lib. 5. Corallium Ca. 974.

QVãtum apud nos Indicis margaritis precium, tantum apud Indos corallio. Gignitur & in rubro mari, sed nigrius: Item in Persico uocatur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu circa Orchadas, & in Siculo circa Heliam & Cepranum. Nascitur & apud Grauiscas in Italia, & ante Corniculum, & Neapolin Campaniæ, maximeq́ rube⁹, & ideò uilissimũ Erythris. Color sub aqua uiridis. Baccæ eius candidę ac molles. Extra rubescunt, indurantur q́ ceu corna satiua magnitudine ac specie. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat: itaq́ occupari euelliq́ retibus aut acri ferramento præcidi. à quo & corallio quasi curallio, ἀπὸ τῆς κούρας nomen inditum. Nec aliter sanè Theophrastus, quàm curallium appellat, à radendo scilicet: ob id & Gorgoniam quoque dictum putatur, itemque

dendrite

dendrite, hoc est arboreū. Probāt q̄ maxime rubēs & q̄ ramosissimū: dānāt inane aut cōcauū. Autoritas bac carū Indis utroq; sexu p̄ciosa. Religiosum etiā id gestamē aruspices uatesq; in primis habent. Priusq̄ hæc notescerēt, Galli gladios, scuta, galeas adornabāt corallio. Postea Indis uniōes suas p̄ corallio mutātib. in penuria esse cœpit. Surculi eius infantiæ adalligati, tutelā habere creduntur. Ignib. diu repugnant. Est & lapis corallius, uel ut quidam scribūt, colaris, multum à corallio diuersus, Pyrites à quibusdam appelatus, quoniam sit plurimus ignis illi. Sed est alius etiamnū Pyrites, in mentionē suā seruādus. Qualis porrò lapis Erythros hoc est rubeus ab Hippocrate significetur, quo mulieres, inquit, explorant, an sint prægnantes, nisi aut corallium sit, aut Pyrites, aut etiā Hæmatites affirmare nihil habeo.

¶ Antipathes 975.

ANtipathes pro genere corallij, quale sit in Plinio, haud facile docuerim: nisi quis intelligat fruticem circa Troglodytarum insulas nascentem in alto, quē Isidos plocamon uocari tradit, corallio similem: sine folijs sentiri eum, se capi durariq; colore in nigrum, cum cadat frangi. Theophrastus coralliј duo uidetur statuere fastigia: unum quod rubēs rotundumq; est, ut radicula in mari nascens: alterum huic nō multum dissimile, quod calamus, inquit, uocatur Indicus, qui duratur in silicem. Plin. inter gemmas numerat corallida nimio similem, quæ in India Syeneq; gignatur. Fortasse per Theophrasti tempora minus erat corallij uulgatus usus.

¶ Lapis phrygius 976.

LApis Phrygi⁹ gleba est pumicosa. Plinius medicinæ utilem negauit.

¶ Lapis Asius 977.

ASius & asia petra dicitur. Est & Assius per duplex ss. ab Asso Troadis, ut inquit Plin. sed ab

Asio

Asio diuersus. Ille sarcophagos quoque noĩatur ab ef-
fectu, qualis & in Lycia & in Oriente habet̃, & in My-
sia quoque inueniri eum Stephanus affirmat. At noster
hic per simplex s. fere scribitur ab autorib. nostris, gu
stu salsus. Corpora defunctorum condita sarcopha-
go, consumi intra quadragesimũ diem, sed illata quo
que mortuis lapidea fieri, traduntur. In Oriente adal-
ligata uiuentibus, erodunt ea.

¶ Pyrites 978.

PYriten sunt qui & sideriten uocitent, & androda
manta & bostrichiten. In Cypro reperiri uo-
lunt, & in metallis, quæ sunt circa Acamaniã. V-
num argenteo colore, qui & argyritis à Democrito
cognominatus uidet̃: alterũ aureo. Aliq terreũ genus
faciũt, quod plurimũ ignis habeat, põderosissimumque
sit, quos & uiuos appellamus. Hi exploratorib. castro
rũ maxime necessarij: q̃a clauo, alteroue lapide p̄cussis
excutiuntur scintillę: quæ sulfure exceptæ, aut fungis
aridis, aut folijs, celerrime ignem trahunt. Pyrites &
gẽma est, nec scio an diuersa ab hac. Nigram esse inue-
nio, & attritu digitos urẽtem. Pro pyrite in medicinas
uenit mylios seu mylitis, cochlax appellatus, hoc est
molarius, insula Nysiro plurimus, ab Hipocrate lapis
niger, ut Galeno placet. Mylias ab Theophrasto & Ae
liano ex Aethna monte fluens, luti nigri modo in Si-
cilia, post durescens colore custodito. Fluunt & pyro-
machi dicti, ut idem Theophrastus ait.

¶ Lapis Hæmatites 979.

HAematites reperit̃ in metallis. Vstus minij colo
rem imitatur. Adulterãt schisto, sed distinguũt
uenæ rubẽtes. Est & Magnetis genus unũ hæ-
matites appellatũ. Præter hoc quinque genera Hæmati
tarum tradũtur: Aetiopicũ, cui & principatus datur.
Alterũ androdomãta uocãt, colore nigro, pondere ac
duritia insignẽ, & inde nomẽ, p̄cipueque in Africa. Tra-
here

here autem in se argẽtum æs, ferrũ. Exprimentũ eius esse in cote ex lapide basanite, reddere enim succũ sanguineũ. Tertium genus Arabici, uix reddẽris succum ad cotem aquariã, aliquãdo croco similem, pari duritia cũ secundo. Quarti generis Melatites uocatur, quã diu crudus sit, coctus uero mllites, aut etiam miltites ad oĩa utilior quam rubrica. Quintum ijs adijcitur schistos, de quo protinus mox agitur.

Lapis Schistos 980.

LApis schistos cognationẽ cũ hęmatite habet, sed peculiare in schisto, q̃ splendet. Est & schistos alterius omnino generis, quẽ cognominãt anthracitin, nasci tradentes in Africa nigrũ, quia attritus reddat aquarijs cotib. ab ea parte, quæ fuerit ab radice, nigrum colorem, ab altera parte croci. Sunt & gemmæ plures, hoc nomine carbunculi: quarum aliæ preciosæ sunt, aliæ uiliores, ut quæ nascunt in Gręcia: Theophrastus autor ac Plinius.

Lapis Gagates 981.

GAgatem aiunt & in Leuco Pamphiliæ (ut arbitror) promontorio, aut Lycię prope Cyprũ insulam expelli mari, atq; infra duodecim stadia colligi. Solinus & in Britãnia Gagatẽ gigni tradidit. Planus est, pumicosusq;, non multũ à ligno differens, fragilis, odore, si teratur, grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Accenditur aqua, oleo restinguitur. Deprehendere dicitur uirgines suffitu. Hoc & Magi utuntur in ea, quam à securis argumento uocant axinoman: peruri eũ negantes, si euenturũ sit, quod quisquam optet. Dictũ à fluuio in Lycia cognomine Dioscorides affirmat. Nullum se in Lycia Galenus comperisse tradit amnẽ, qui Gages aut Gegates appelletur. Phocion grammaticus oppidum in Lycia fuisse Gagas à Rhodis conditum scribit. Plini⁹ Rhodiopolin à Gagis diuersam facit. Stephanus Gagas oppidum

m

in Lycia fuisse, quod Palęõtichos ante diceretur. Crustaceos uero lapides atq; nigros, & qui in ignem additi exilem flammam æderent, biuminis odore in Syria cœle inuentos sibi meminit, in collibus mari mortuo circundatis ad orientem solem spectantibus, ubi & bitumen quoq; nascitur, utilissimos tumoribus in genu diuturnis.

¶ Lapis Tracias. 982

Est lapis Thracias, qui exemplaribus Plinij quibusdam meiulla quoq; dicitur, trium generum, uiridis, pallidus, sanguineis guttis, non habeo certum proferre. Nomen gentis suæ habet, ut cecinit Nicander, quemadmodum & Cappadoces in Argæo Capadociæ nascentes, simili cum prioribus natura, q & in lacteum cremorem soluantur, ut Galenus & Paulus Aegineta scribunt, qui & ageraton lapidem commemorant, astrictoriam & discussoriam uim habentem, & gutturis inflammationibus auxiliares, quo sutores uti soleant ad dãdum calceis nitorem. Præterea & hieracitin, ut Diogenes scriptum reliquit, subuiridem ex atro, item coloribus alijs resparsum, quem qui gestet, muscæ non infestent. Hunc literis quibusdam inscriptis contra sanguinis eruptiones ualere perhibent. Addiderunt ijs & Indicum, subruffum colore, at tritu'q; succo purpureo manantem, nec ualido nec denso corpe. Inuenio & Perdicitin, siue Perdiciatin, & aliũ à sorbi similitudine, ut uitrum cognomẽto Schyticũ, ad om̃es duritias pollentes, in compositionem illam quæsitas, quæ pamplethes & diacinnabareos uocatur ab Aegineta Paulo. Vitem ad oculorum quoq; suffusiones commendant, cum felle aspidis acontię uocatæ, mirabili effectu, post quintum diem repræsentata curatione: id fel in serpentis eius dorso iocinori annectitur, ut Aëtio placet.

¶ Lapis Magnes. 983

LApis Magnes, quem & Magnitin Græci dicunt. Item sideritin & Heraclion id est Herculeum. Magnes ab inuentore uidetur appellatus. In India nunc, & passim inuenitur in Hispania quoque. Rupertus autem scribitur clauis crepidarum, & baculi cuspide ferrata hęrentibus, cum armenta pasceret. Quinque genera eius feruntur. Aethiopico principatum dant, argentoque rependitur. Inuenitur in Aethiopia Smiri: Ita uocatur regio harenosa. Ibi & sanguinei coloris, sanguinemque reddens, si teratur. Sed & crocum Hæmatites cognomine, in trahendo ferrum non eadem natura, qua cæteri magnetes. Aethiopici argumentum est, quod Magnetem quoque alium ad se trahit. Secundum genus Magnesiacum, à Magnesia: contermina ei Macedonia: à Bebonea locatum petẽtibus dextra. Tales ruffi nigrique sunt. Tertium in Echio Boœtię, ruffi coloris plus habens quam nigri. Quartum circa Alexãdriam Troadem, nigrum, & fœminei sexus, ideoque sine uiribus. Quintum in Magnesia Asiæ deterrimum: nam & candidus est, neque attrahit ferrum, similis pumici. In eadem Aethiopia mons haud procul gignit lapidem Theamedem, cui contraria Magneti natura, ferrum omne abigens respuensque. Trahitur ad Magnetem ferrum, quia sola fere materia ea uires à lapide cõceptas diu retinet. Aliud apprehendens ferrum, ut annulorũ catena uideatur: quod quidem imperitum uulgus ferrum uiuum appellat, uulneraque ex tali asperiora fiũt. Lapis hic & in Cantabria eruitur: non ille Magnes uerus caute continua, sed sparsa bubbatiõe, ita appellãt: nescio an uitro fundendo perinde utilis: Nõ enim expertus est quisquam: autor Plinius. Ferri utique inficit aciem ut Magnes. Dinocrates architectus Alexandrię, templum Arsinoës concamerare cœperat Magnete lapide. Intercessit mors & ipsius, & Ptolomæi regis, qui id sorori suæ fieri cupierat, ut simulachrum eius è ferro

ro pendere in aëre uideretur: Quod genus præstigiæ
Arabes ad superstitionem suam commenti dicuntur, in eo feretro, ubi autor eius sectæ conditus existimatur. Diogenianus Magnetem argento tam scribit esse similem, ut decipiat. Nec hunc lapidem, qui ferrum ad se trahat, Magnetem, sed Heracleoten appellãdum esse.

¶ Lapis Arabius. 983.
Lapis Galactites. 985.

GAlactites, ait Plini⁹, ex uno colore lactis est, succo quoq; eius & sapore, à quo nomen: De hac intelligat, an diuersa, dubium: quando cineris colore traditur à Dioscoride, non lactis. Est & Galaxia, quam aliqui Galactiten uocant, intercurrentibus sanguineis aut candidis uenis. Nam Chalaxia grãdinum & colorem & figuram habet, unde & appellata est, adamantinæq; duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suum frig⁹. Ergo Pliniana galactites, quã aliqui & Leucogageam, & synephiten, & leucographin appellant, uidet̃ ei propior, quæ & marochthos, & leucohraphis, & Galaxia Dioscoridi & Galeno dicitur, ut paulò post liquebit. Vtcunq; infantium adalligata collo, saliuam facere dicitur: in ore autẽ liquescere: memoriam adimere uel iniuriarum. Mittit eam Nilus, & Achelous quoq; amnis. Sunt qui & smaragdum albis uenis circumligatum galactiten, inquit, uocent. Est & gemma galaicos distans ab hac, argyrodamãti similis, paulo sordidior. Inueniũtur autem binę aut senæ.

¶ Lapis Melitites. 986.

MElitites lapis dictus, quia succum tonsus melleum emittat. Differt ab hoc melichrus, cuius plura sunt genera, melleus colore. Differt & melitis à malo, cuius imitatur colorem, appellatus.

¶ Lapis Molochthus. 987.

LApis Molochthus aut Morochtus, siue ut Paulus & Galenus uocauit, Moroxus & Graphis, haud uideo eundem cum eo esse, qui molochitus à colore maluæ dicitur, spissus, uirens, nec translucida, reddendis laudata signis, & infantium custodiæ. Sit autem morochthus, quem Plinius ait in ore liquescere, de quo in Galactite diximus, ex collatiõe Dioscoridis subodorari potest aliquid, dicentis mollem eum esse, diluiqúe facilem: ut uel idem cum Pliniano, uel similis esse uideri possit. Nominatur & morochthos Plinio, sed inter gemmas lacte sudans porraceo. Idem autor & Leucographin inter herbas collocat, nec qualis ea sit, reperisse unquam fatetur, eosdem ei effectus reddens, quos hoc loco Dioscorides, Galenus, cæteri: ut propterea non desint, qui Plinio, quasi pro herba lapidem acceperit, increpitẽt. Sed autor grauissimus aliorum sententiam, non suam opere toto recitat.

¶ Lapis Alabastrites. 988.

ALabastrites siue Onyx in Alabastro Aegypti circa Thebas, quem in ædificiorum ornamentis quoque includunt. Nascitur in Syriæ Damasco, candore intercincto, uarijs coloribus, cæteris omnibus cãdidior. Probatissimus in Carmania, mox India. Iam quidem & Pyria, Asiaqúe. Vilissimus & sine ullo nitore in Cappadocia. Probatur maximè mellei coloris in uertice maculosi, atque non translucida. Vitia in ijs corneus color atque candidus, & quicquid uitro simile est. Alabastrites ad unguentorum fidem. Vnde uas, id est, Onychem unguentarium uocamus, quod & Alabastum, & Alabastrum quoque dicitur, etiam è uitro interim. Est & onyx inter ostrea, ut uolumine secundo patuit. Habetur & onyx gemma, in qua unguis humani similitudine candorem esse dicunt. Alabastrites porrò & in Arabiæ

biæ montibus,& in Germania quoque reperitur: Ex quo & uaſa potoria,& pedes lectorum, & ſellæ deliciјs factæ. Item amphoræ & urcei cadorum magnitudine. Iam columnæ triginta duos pedes longæ. Sunt qui hac amplitudine non onychen ſed onychitin uocent. Differt ab Alabaſtrite Alabandicus, ſiue Abalandicus:etenim utroque modo legitur. Color alabandico ſubnigrat ex ruffo. Perſpicuus eſt ut ignis, & quibuſdam quaſi rimulis uenisqúe dehiſcit. Capillos albos attritus inficit. Dicitur Alabaſtrus Democrito & ſal omnis,& calx uiua,quæ de putaminibus ouorũ conficitur. Hæc ipſa encephalos quoque dicitur à chymicis,& marmor Thebaicum & Claudianum.

¶ Lapis Thyites. 989.

LApis Thyites à Plinio mortarium uocatur, quoniam thya mortarium ſignificet, etiam acone dĩctum Hippocrati, ut Galeno placet.

¶ Lapis Iudaicus. 990.

HIc & Tecolithos uocari cœptus, quia calculos abſumat, quod à Galeno falſum exiſtimatur.

¶ Lapis Amiantus. 991

LApis Amiantus ueneficiјs reſiſtit omnibus præſertim Magorum. Hoc quod de lapide Adiante dicitur, texi ex eo uela, quorum ignis uelut aqua ſordes eluat, de lapide quodam naſcente in Caryſto Eubœæ Strabo retulit.

¶ Lapis Sapphirus. 992.

SApphiri aureis punctis collucent, cœruleæ, raroqúe cum purpura. Optimæ apud Medos, nuſquam tamen perlucidæ. Præterea inutiles ſculpturæ, interuenientibus cryſtallinis centris. Sapphirum gemmariј inter Iaſpides collocant.

¶ Lapis Memphites. 993.

LApis Memphites gemmantis eſt naturæ.

¶ Lapis Selenites. 994.

SElenites fulgore melleo perſpicuus, nomine accepto, quia imaginem lunæ reddat, in dies ſingulos augeſcentis minuentisq́ numero. Hunc ſemper Galenus Aphroſelenō appellat. Chymiſtę Aphroſelenon, etiam Comarin, & à leuitate ponderis etiam Cupholithō, & Argyrolithon quandoq́ uocitant. Habetur & Comaris apud eos Scythica pro arſenico & ſulfure: itemq́ pro lapide philoſophico toties à nobis indicato, coarguendi potius & irridēdi propoſito, quam monſtrandi. Seleniten Euſtachius al um quoq́ lapidem intelligit, qui & Aſterius & Lychnites uocet, naſcens in Thracia, Pallenes littorib. autore Dionyſio. Plinius Lychniten ab Aſterio diuidit, itemq́ Selenite. Sed ut herbarum, ſic & lapidū uocabula cōfundimus.

¶ Lapis Iaſpis. 995

LApis ſæpe tranſlucet ac uiret. Smaragdo ſimilis Indica eſt. Cypria colore glauco & pingui. Perſica ſimilis aëri, quæ ob id aërizuſa uocatur. Thermodontiaca cœrulea. Scythica inter cœruleas omnes optima. Phrygia purpurea. Cappadox ex purpureo cœrulea, atq́ non refulgens. Thracia Indicæ ſimilis. Chalcidica turbida. Præfertur omnibus, quæ purpuræ quicq̄ habet, ſecunda quæ roſæ, tertia quæ Smaragdi. Quarta cœlo autūnali matutino ſiſis, quæ boëa appellatur & aërizuſa. Similis eſt & Sardæ: imitata & uiolas. Non minus multæ ſpecies reliquæ, ſed omnes in uitro cæruleæ, aut Cryſtallo ſimiles, aut pituitæ atque muco, ſiue ut Plinius, myxis: Item reſinæ terebynthi, quàm & terebynthizuſam uocant, inter cœruleas & ipſam marem exiſtimantes. Nam quæ Iaſpichates appellat, ex Iaſpide Smaragdo ſimili, & Achate proprietatem ſuam habet. Præſtantiores ſphēdone, id eſt funda cludi ſolent, id eſt, patentes, nec præterq̄ margines auro amplectente. Vitium & breuis nitor & longe ſplendens, & ſal, & omnia quæ in cæteris gemmis.

Vitro

Vitro adulterata coarguitur, extra fulgorem spargendo, & non continendo in se, nec in diuersa, quæ sphragides uocantur, quoniam optimè omnium signent. Ea quæ Smaragdo similis, per transuersum linea candida præcingitur. Orienti familiarissima pro amuleto Garamantias uocatur, quæ pluribus polygrammos. Est & Onichypuncta, quæ Iasponyx dicitur, & nubem complexa, & niues imitata, quę stellata rutilis pũctis est, & sali Megarico similis, Capnias siue Ccapnitis appellata. Magnitudinẽ Iaspidis undecim unciarũ uidit antiquitas, effigie Nerõis thoracata. Inter cœruleas post Scythicã Cypria, post quã Aegyptia. Adulteratur maxime tinctura, idq; in gloria regũ Aegypti asscribitur ei qui primus tinxit. Inest aliquãdo cœruleis aureus puluis, non in Sapphiris puncta. Galenus Iaspidem medicinæ utilem chloron iaspin hoc est uiridem cognominat. In scribi iussit in Iaspide draconem radios habẽtem Necepsos rex, ad stomachi fulturam. Sed idem profectus est in torque, suspenso eo rudi, ita ut os stomachi attingat.

¶ Lapis Aëtites. 996.

Lapis Aëtites, quem aliqui gagitẽ dixere. Strabo Gangitẽ in Armenia repertũ scribit, quo serpentes fugantur, hũc an aliũ accipiãt, nondũ liquet. Inædificatur nido aquilarũ, non tamẽ omniũ, nihil igne deperdẽs, sed uis eius medica non nisi nido direpti. Aiunt binos inueniri marẽ & fœminã, nec sine ijs parere aquilas, & ideo binos tantũ. Gnã eius quatuor feruntur. In Africa pusillus & mollis, & uelut in aluo habẽs argillã suauem, candidam. Ipse friabilis, quẽ fœminam existimãt. In Arabia mas durus, & similis gallæ, aut subrutilus, in utero cõtinens lapidẽ durũ. Tertius in Cypro, colore Africani, amplior tamẽ atq; dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenam iocundã & lapillos, ipse tã mollis, ut etiã digitis fricetur. Quarti generis Taphiusius uocat, nascens

iuxta Leucaden in Taphiusa, qui locus est dextra naui gantibus, ex hac ad Leucaden. Inueniturq; in fluminibus candidus & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uocatur Callim⁹, nec quicq̃ tenerius. Nã Calais aliud genus est lapidis, à quo & calainns color pro Veneto, si Photioni credendũ est. Ego etiam sordidum colorẽ Plinium secutus, calaini appallatione possum capere. Amplitudine, inquit, conspicua, sed fistulosa & sordium plena est Calais. Hinc & Augites à multis dicitur. Quæ uero calaina ostraca nominat Aëtius, pilos extenuantia, considerantibus relinquo. Apud Chymistas uiuæ calcis aquam inuenio calaion uocari. De calaino etiã colore Dioscorides in Iaspide supra mox commeminit. Iidem Aëtiten pro Chrysolitho, & Porphyrite, & Chrysolochromo cognomĩe Macedonico & polychromo accipiunt.

¶ Lapis Ophites. 997

Ophites marmor est serpentium maculis simile, à quo nomen, molle, candidum, nigricans, durum. Ex ophite columnæ nisi paruæ admodũ inueniũt. Inter Ophitas existimari fere possunt, ꝑpter colorem quod Augusteum uocant & Tiberium, in Aegypto utriusq; principis temporibns reperta. Differunt, quod maculas diuerso modo colligunt. Augusteum undatim crispatur in uerticem. Tiberium sparsim conuoluta canicie specie spectatur. Theophrastus lapidem Chium uocãdo, uidetur Ophitem intellexisse. In Aegypto, inquit, nascitur lapis niger, translucidus, Chio similis. Quem locũ Plinius ità uertit: Theophrastus, inquit, autor est in Aegypto translucidos lapides inueniri, quos Ophitę similes ait, fortasse quia uersicolores illas maculas, ut ait Plinius, primæ Chiorum lapidicinæ ostenderunt.

¶ Lapides Spongiarum. 998

Lapides

LApides qui naſcuntur in ſpongijs, & ipſi uocantur ſpongiæ. Quidam eos cyſteolithos uocant, quia ueſicę medeantur. Sunt & pumicum in genere, quos ſpongias uocant, ut in Pumice docuimus.

¶ Lithocolla. 999

LIthocolla nomine ſignificat glutinum ex lapidibus.

¶ Lapis Oſtracites. 1000

OStracites à teſta nomen habet. Trãſilit & ad gẽmas. Siquidem: ut Plinio placuit: Oſtracias ſiue oſtracites altera eſt teſtacea & durior, altera Achatæ ſimilis: niſi quod Achates politura pingueſcit. Duriori tanta uis ineſt, ut aliæ gemmæ ſcalpantur fragmentis eius. Habetur & Oſtracides, cui oſtrea nomen & ſimilitudinem dedere.

¶ Lapis Smiris. 1001

NOta uulgo Smiris uel ipſo nomine. Quanquã Smirium potius q̃ Smirin officinæ appellant, cuius fragmentis gemmæ aliæ ſcalpãtur. Quo uſu Plinius Secundus non Smirin ſed Oſtraciten uocauit, ut ſuperius proximè notauimus.

¶ Cotes. 1002

COtes ſiue lapis Naxius id eſt acone, ſicut olearis cotes olæacone. Diu placuit cotes è marmore Naxio, ut & ſimpliciter naxium dicatur. Ita uocant in inſula Cypro genitas. Vicere poſtea ex Armenia. Differre putãt Cotem à lapide coticula, non ſolitum inueniri, niſi in flumĩe Timolo ſiue Tmolo (nam utroq; modo recte dicitur) à monte, ut arbitror, cognomine in terra Lydia: nũc uero paſſim, quę alij Heracliũ aut Lydium appellant. Sunt autem leues & calculis ſimiles, quaternas uncias longitudinis, binaſq; latitudinis non excedentes: ſiue (ut Theophraſtus inquit) calculi ampliſſimi, dupla magnitudine, præterea ſpecie lata, non rotũda: quod à ſole fuit in ijs, melius quã q̃d à terra. Sed & colorib. immodicis deteriꝰ

respondent. Fiunt enim aspergine quadam ex alto reuocata quasi lubricæ, ut idem Theophrastus ait. His coticulis periti, cum è uena siue nummo lima rapuerint, experimentum protinus dicunt, quantum auri, quantum argenti, quantum æris habeant, scrupulari differentia, nunquam fallente ratione. Incipientibus à minimis notis, hoc erat granũ, post colybus, tũ duo chalchi, dein q̃tuor moria, ut Theophrasti uerbis agã. Lapis & Chrysitis, & basanos Chrysochoice, hoc est, index aurarius uocatur, quo, ut Græci aiunt, aurum exploratur, obryzum sit atq; probum, an improbum, uitiosumq́;. Quanq̃ basanystes & pro mortario quandoq; accipitur. Porrò dicitur obryzum quasi abryzũ, hoc est delicatum, syncerumq́; ut Photionis etymo utar. Vocant autem obryzum, quoties simili colore rubet ignis, ut inquit Plinius, Et aurum, quod apyrõ appellant, purum est, idq́; nomen habet, quia igne nõ egeat, quale Arabicum esse Diodorus tradit, quod inter Abileos Casandosq́; foditur. De Arabico auro & literæ sacræ meminerunt.

Lapis Geodeos. 1003.

GEoden ex argumento appellant, quoniam amplexus est terram.

Galenus in lib. περὶ ἁπλῶν, siue de simplicibus medicamentis nono.

De lapidibus.

EX sponte natis corporibus sunt & lapides, hoc diuersi à uulgo nuncupata terra, quod rigari nõ sustinent. Vires habent partim secũdum totius substantiæ proprietatem, partim secundum qualitates effectrices. Porrò ut hæc differant, superius docui. Nunc autem sermo nobis esto de illis, quę secundũ effectrices agunt qualitates: in quibus sane est & utendi ratio ac methodus. Siquidem, ut ostendimus, facultates quæ proprietatis totius substantię ratione insunt, à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscũtur

tur experientiã. Nam cur hic lapis tacto uulnere, unde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis, quem uocant Hęmatiten, in oculares facultates indatur, haut latet. Nam & rationis inuentum est. Si enim in cote oculari eum teras cum aqua donec mellis crassitiem accipiat, astringentem facultatẽ percipies. Atq; didicisti, quod phlegmonas etiamnum gliscentes, potissimum quæ contingunt in partibus neruosis, medicamẽtis repercutere oporteat. At ubi haud etiam sanguis in partem affluit, astringẽtibus medicinis, quæ digerant, adungere, & sensim ad ipsa sola transire. Atq; de huiusmodi quidem facultatibus in lapidibus disseremus, ubi ea prius in memoriam reuocarimus, de qbus fuse locuti sumus in libro contra eos conscripto, qui insultant ijs qui uoce solœcismum committũt. Nam horũ quidm λίθον (quæ uox lapidem Gręcis significat) masculino genere efferri nõ sinunt: uerum si dicas ἔμβαλλον τὴν λίθον ἐπὶ τὴν κύνα, non aliter uociferantur, quam si ipsis in caput lapis esset cõiectus: uelut etiam si quis dixerit τὸν δρῦν (quercum sonat) exclamant tanquam fuste percussi. Itaq; si quis eorum suasu consueta medicis nomina mutare in animũ inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἱματίτιν, καὶ τὴν πιρίτιν, καὶ τὴν γαλακτίτιν, καὶ τὴν σχιστὸν, ut curiosus sane & stolidus dãnabitur: Nimirum quum ueteres ex more omnes masculine efferant eorum differẽtias, αἱματίτιν, πυρίτιν, γαλακτίτιν, μελιτίτιν, γαγάτιν, σχίσον, φρύγιον, ἀράβιον, μεμφίτην. E contrario uero τὴν πέτραν fœminine pronunciãt, nõ τὸν πέτρον masculine. Nam ἀσίαν πέτραν, non ἄσιον πέτρον nominãt, neq; λίθον ἄσιον, hoc est lapidẽ asium, ceu etiam asiæ petrę florem. Porrò ex petra cõbusta calcem fieri dicũt. Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nonnulli, non ex quouis lapide calcem fieri uolunt, sed ex sola petra, nuncupantes ita per excellentiam solum, qui sit lapidũ durissimus. Equidem ego uel ex industria & stu-

dio consueui mutatis inuicem nominibus utroq; modo talia efferre, de quibus inutiliter nõnulli rixantur, id reipsa cõmonstrans, nihil offendi enarrationis claritatẽ utrouis modo qs dixerit. Cætrũ mirandũ nõ est qui ignorãt enarrationis naturalis aut unã solãq; habendam uirtutẽ, ipsam scilicet perspicuitatẽ ac claritatẽ, aut certe oĩm aliarũ primã principẽq; atq; optimã, si ad tãtas uertãtur nugas. Itaq; de ijs lapidib. primum disserã, q mortarij aut cotis attritu in liquorem succũ ue soluuntur.

Ciseris. Pumex.

CAeterum si Pumex inter lapides recenseri potest, & ipse eiusdẽ est facultatis, q̄ certè ad abstersionẽ attinet, uelut etiã figulina testa, ac multo magis ea q̃ fornaciũ est. Sed Smiris acrimoniæ quiddã obtinet: proinde causticis & desiccãtib. facultib. addit, rebusq; q̃ curãt gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autẽ si cõburat, haud erit inferior eosdẽ ad usus Smire.

De lapidib. q in spõgijs reperiuntur.

LApides qui reperiũtur in spõgijs, frangẽdi uim obtinẽt, nõ tamẽ ita ualidam ut lapides in uesica cõminuant, & q id scriptũ reliquerũt, mẽtiti sunt Verũ q in renibus cõsistunt rũpunt, uelut q ex Cappadocia cõuehunt, q̊s in Argeo nasci aiũt. Soluũtur aũt hi in succũ colore lacteum: ex q̊ liquet, q̊d extenuãdi uim ob nẽt absq; ut insigniter excalfaciant.

Ostracites.

POrrò Ostracitẽ uocatũ lapidẽ p̃dicare quosdã audio, quasi desiccãdi ualenter facultatẽ obtineat, tẽperatã ex astrictione & acrimonia, uelut Geodẽ noĩe pupillas expurgare, & uberũ testiũq; phlegmonas sanare, ex aqua uidelicet inunctũ. Attamen Cotis Naxiæ ramentũ mãmas uirginib⁹ suo tẽpore prohibet tumescere, & puerorum testes, tanq̃ uidelicet partic ps facultatis refrigeratoriæ.

Ophites.

SEd ophites quẽ uocãt lapis extergẽdi cõfrigẽdiq; uim possidet, ceu etiã uitrũ. Admodũ eñ ipm ex uino albo ac tenui epotũ, lapides uesicæ cõterit atq; con-

fringit. Verū ipm in lapidibus quispiam forte non nu-
meret.

¶ Iaspis uiridis.

PRoprietatē nōnulli lapidib. qbusdā testimonio suo adscribūt, q̄lē reuera habet Iaspis uirens, nēpe stomachū adhæsu uētrisq; os adiuuās. Ac nōnulli quoq; annulis inserunt, scalpūtq; in eo draconē radios habentē: uelut rex Nechepsos mēoriæ pdidit in 6. & 10. lib. Sane hui⁹ ego q̊q; lapidis abūde feci pīculū. Torquē eñ ex hmōi lapillis cōfectū à collo suspēdi, ita ut lapides os uētris cōtīgerēt. Apparebāt autē nihilo seci⁹ pdesse, etiā si sculpturā nō haberēt quā scripsit Nechepsos. Porrò lapidē Phamin uir fide dignus reuera iuuare morsos à uipera suspensum retulit. Sed eiusmodi facultates extra usum sunt methodo cōstantē: uelut etiā quū Hieracites & Indicus profluentē ex hæmorrhoidib. sistūt sanguinē.

¶ Sapphirus.

SEd & Sapphirus ictos à scorpio epotus iuuare creditur.

¶ Aphroselinus.

ET aphroselinus quē uocāt, comitiali morbo uexatos: nō tñ nos expti sum⁹. Sūt ṽo & alij lapides nōnulli, q aduersus q̄dā suspēdunt. Cęterū quidā characteres q̊sdā & literas inscriptas habēt: sicut q hæmorrhoidibus cōgruit Hieracites, cuius nos fecimus periculū. Sed nō est nūc tēpus de illis differere, q̄ sola experiētia fidē habēt, ac nō ratiōali quadā methodo in usum ueniūt. Aliud de his tēpus erit & locus. Nūc aūt ad id q̊d toto ope pposit ū fuit, reuertor.

¶ Dioscori. Thyites.

OMniū dictorū lapidū ualētissimā uim habet is, q ex Aethiopia affert, q̄dantenus subuiridis, ut Iaspis quē uocāt. Soluit hic lapis in succū colore lacteū, gustu uero acrē, ac pinde illū nemo ocularibus miscet facultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neq; ulcera sanantib. sed tantū ad purgandū, & abstergendū, q̄ pupillā offuscāt absq; phlegmone: ex qbus sunt cicatrices recētes, quas attenuare pōt: sed & oculorū ungues (Græci pterygia uocāt) utiq; si nō admodū duri fuerint.

¶ Iudaicus.

Est & alius lapis uiribus ualentioribus in Palæstina Syria proueniēs, colore candido, specie cōcinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellitant eum à loco in quo nasci consueuit, Iudaicum: utūturq; ad uesicæ lapides, in cote soluentes, & ex aquę calidæ tribus cyathis potui præbentes: Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides uesicæ pertinet: uerum ad eos qui in renibus hærent, efficax est.

¶ Pyrites.

Vnus eorum qui ualidam facultatem possident, est & Pyrites quem uocant, quo utimur digerenti emplastro admisto: adijcitur ei & schistos: ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatijs intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi in usum uocantur lapides, admodum uehementer contusi, atque ad liuorem redacti sint oportet, similiter atq; ea q̃ in ophthalmicas facultates admiscētur. Etem̃ nisi pollinis instar comminuātur, adeò ut in profundum corporum quibus applicantur subeant, assimiles manēt istis marinis, ac fluuiatilibus harenis, quæ & ipsę communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua intercutem carnem, uidelicet laborante in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistētes tum sanguinem, tum muliebre profluuiū facultates, præterea ad glutināda ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nā qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnia sunt utiles: uelut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum abstergendumq;, tum detrahendum, ualenterq; siccandum, & colliquandum.

¶ Phrygius.

Huius

HVius facultatis habetur & phrygius quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum siccum efficiens. quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscẽtur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipso in opere de componẽdis pharmacis: nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: ualide enim desiccat, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictũ uerò superius est ea esse omnia optima medicamina, plurimiq; usus, quæ mistas in sese hasce facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem.

¶ Ageratus.

EST autem lapis Ageratus quẽ uocant, quo utuntur coriarij, facultatis mistę, adstringentis scilicet & dirigentis. Sed de sola adstringente considerandum. Iuuat quidem euidẽter columellas phlegmone grauatas. non tamen apertam gustu adstrictionem præseferre aut acrimoniam conspicitur.

¶ Assius.

EST & alius lapis in Asso proueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, nõ durus ut petræ. Siquidem color illi est pariterq; consistentia ceu tophi, friabilis & laxus. Innascitur ei quiddam farinę tenuissimæ similimum, qualis in molarum parietibus adhærere uisitur. Appellitant hoc medicamentum petræ asiæ florem. Est uerò & subtilium partium, ut sine morsu ~~nimis~~ molles carnes ac fluidas eliquet. Petra uerò in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet ac digerat, & uelut sale condita seruet, sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & salsedinem quandam in gustu hic asiæ petræ flos: ut con

iectura

iectura sit illum nasci ex eo, quòd ros ex mari in petrã residens, postea à sole desiccetur.

¶ Gagates.

Est & alius lapis colore atro, qui ubi igni admotus fuerit, persimilem bitumini odorem exhibet: quem Dioscorides nonnulliqúe alij in Lycia inuenire prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, unde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam dicunt. Ego tamen eum fluuium non uidi, tametsi parua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quo uidelicet quæ in ea sunt inspicerem. Crustaceos uero lapides, & qui in ignem additi exilem flammam æderẽt, cõplures ex Cœle Syria asportaui, natos in colle mari mortuo, quod uocant, circundato, quà orientem spectat, ut & bitumen est: eratqúe lapidum odor similis bitumini. Vtebarqúe eis ad tumores in genu diuturnos, & ægre curabiles, mistis uidelicet facultatibus, quæ ad hoc symptoma probatæ fuerant. Planeq; uisum est mihi euidentiorem earum facultatem addidisse. Miscui uerò ipsum & Barbaro quam uocant, & palam medicamentum effectum est exiccantius, adeò ut & sinus contraheret, nedum cruenta uulnera glutinaret, ad quæ competere maximè creditur. Est & alius lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur cãdenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina usus est: neq; Nicander præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicq̃ ei adscripsit.

¶ Magnetes, quæ & Heracleia, Magnes.

EX lapidibus unus ē & magnes,& heracleia quã uocant,adſimilem hæmatiti uim obtinens.

Arabius.

AT tamen arabius quem nominant,lapis elephã ti ſimilis, deſiccantis abſtergentisque faculta tis eſt.

Alabaſtrites.

ET alabaſtrites uocatᵘ unguis,in medicinæ uſum ingreditur combuſtus.Quidam eum bibēdum dant ſtomachicis.

Smiris.

SEd & ſmiris quod multam abſtergentem habet facultatem,clarum eſt,uel ex eo quod dactylio glyphi,hoc eſt qui annulos exculpiunt,eum in uſum illo utantur.Quin etiam quod dentes puros effi ciat,experti ſumus.

Hæmatites,Galactites,& Melitites.

POrrò talium quoqꝫ unus eſt hæmatites quem uo cant,à coloris ſimilitudine id appellationis ſor titus:ſicut & Galactites, quando & ipſe in ſuccū ſolutus,lacti ſimilis cōſpicitur.Huic autem colori ad ſimilem ſuccum efficiens milites à mellis ſimilitudi ne, ꝙ guſtu repręſentat,nuncupatus eſt. Porrò oſten ſum eſt in quarto horum Commētariorum,quod ſuc cus omnis dulcis à temperato calore talis eueniat, ad ſtringens uerò à frigore.Habebit ergo lapis hæmati tes tantum frigiditatis,quantum habet adſtrictionis: melitites uerò calorem temperatum : mediam autem utriuſque temperiem galactites . Merito itaque auſi ſunt medici ocularibus facultatibus lapidem miſcere hæmatitem . Ac ſolo eo uti poſſis ſuperciliis exaſpe ratis , ſi quidem cum phlegmone aſpera ſunt reddi ta, ex ouo ipſum diluens : ac ſi magis , etiam per decoctum fœnigræci. Seu uerò citra phlegmonem ex aqua. Incipito uerò ſemper à modice humido per ſpecillum infundens . Vbi autem quod uires eius ferat reſpexeris , magis ac magis craſſum ef fici

ficies:ac tandem adeò crassum facies,ut specilli cuspi-
de inungas secũdum subiectionem aut euersionem su-
percilij. Hic idem lapis similiter in cote contritus, san-
guinis expuitioni competit, omnibusq́ ulcerib⁹. Por
rò siccus si ad tãtum redactus fuerit liuorem, ut polli-
nem tenuitate æquet, reprimit excrescẽtia. Atq eo nul
lus solo atq per sese utitur. Ego uerò, uti proposui, u-
sus sum facultate eius ex gustus qualitate comperta,
cum mox experientia periclitari uellem, nunquid re-
cte coniecissem. Et ipsa quidem oculorum ulcera so-
lus per se cicatrice includit, ut paulò antè comprehẽ-
sum est, attritus, cęterum aut affusus, aut inunctus. Nã
& id experientia exploratum habeo.

¶ Schistos.

HVic lapidi persimilem uim obtinet, uerum in-
firmiorem, is qui uocatur Schistus, ac post eum
Galactites: ac melitites caliditatis etiam nõni-
hil, ut dixi, adiunxit. Vt itaq unusquisq leuiter ac sen
sim ab hæmatitis facultate recedit, ita ad oculos in u-
sum ducitur: est tamẽ mitior. Porrò mitiora remedia
partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gra-
tiora sunt atq iucundiora: cæterum liberis iam phle-
gmone partibus infirmiora, quàm quę persanare ua-
leant. Porrò quũ lapidibus omnibus commune sit, ut
desiccent, quotquot ex ijs ut succum soluti, aut alioqui
ad leuorem triti, nullam continuo qualitatem in gu-
stu obtinent, hos putãdum est esse cum infirmissimos,
tum mitissimos, tum minime mordaces. At qui mani
festam gustui qualitatem offerunt, hi pro qualitatis
proportione potentiam possidẽt: ac si quidem adstrin
gant, ad comprimendum, constringendum, spissandũ
& contrahendum. Si uerò mordicent, ad excalfacien
dum, digerendum, & liquandum. Medij eorum sunt,
qui abstergent citra mordicationem. Igitur hæmati-
tes, schistos, galactites, ac melitites in succum soluun
tur

tur quo posui modo, ad cotem aut mortarium attriti quum sunt & alij lapides in succum solubiles, ut qui in Aegypto nascitur, quo utuntur ad splendorem linteis conciliandum. Est autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adstrictionem, nec morsum, nec abstersionem præseferẽs: quocirca hocipsum duntaxat lapidi huic inest, quòd desiccet uidelicet: Proinde cerato eum miscentes, ad cicatricem ulceribus inducendam in mollibus corporibus usurpant. Sed & ocularibus miscetur facultatibus perinde ut modo dicti: at quanto est maiore emolliẽdi ui quàm prædicti: quòd nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat: tanto etiam moderatior est, minusq́ꝫ sentiri potest. Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli graphida nuncupant.

¶ Seneca libro 2. ad Serenum, cap. 3. Quomodo quorũdam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari Adamas, aut cedi, uel teri potest, sed incurrentia tela ultrò retundit: Ita sapiẽtis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab iniuria, quàm illa quæ retuli. Idem naturalium quæstionum 3. Vñ autem fiat eiusmodi lapis, apud Græcos ex ipso nomine apparet: κρύσταλλον enim appellant æquè hunc perlucidum lapidem, quam illam glaciẽ, ex qua fieri creditur. Aqua enim cælestis minimum in se terreni habens cum induruit, longioris frigoris pertinacia spissatur magis ac magis, donec om̃i aëre excluso in se tota compressa est, & humor qui fuerat, lapis effectus est.

¶ Athenæus libro 3. De Margaritis.

De ostreis autem, quæ fert Indicum mare (arbitror autem non intempestiuum de his uerba facere propter margaritarũ usum) Theophrastus in libro de gemmis ita scribit: Inter lapides preciosos & admirandos unio est margaritus appellatus natura pellucidus. Monilia ex ea parantur quæ admo-

ctum sunt in precio: inuascitur autem ostreo cuidã nõ absimili pinnis uocatis, nisi quod paulo magis exiguum est: magnitudo uero uniõum ad piscis oculum utcunque accedit.

¶ Androsthenes uerò in nauigatione Indica, sic tradit: Conchulæ autem quæcunque uarietate colorum spectabiles sunt, ut Strombæ & Chœriæ, suaues sunt, & à nostris admodum distantes, inueniuntur & purpureæ colore. Ostreorum autem reliquorum genera uaria, habent autem peculiare quoddam genus, quod lingua sua Berberi uocant, è quo margarites lapis prodit. Est autem carus in Asia, & à Persis superioribusqúe gentibus ad aurum ornandum emitur. Est autem ostrei facies similis pectini, nisi quod testam non habeat persculptam, sed in leuitate modicè aspeream. Neque etiam auriculas habet geminas instar pectinis, sed unam duntaxat. Lapis uerò in carne ostrei generatur, quemadmodum in suilla, id quod uocatur grando. Sunt autem inter hoc quidam adeò fului, ut appositi auro uix ab illo dinoscantur: quidam autem argenteo colore admodum candidi oculis piscium pasimiles.

¶ Chares uerò Mitylenæus in septimo libro rerum ab Alexaudro gestarum, inquit: Reperitur non solum ad Indicum mare, sed & per Armeniam, Persicen, Susianen & Babyloniam simile ostreo. Est autem tenerum & in longum porrectum, in se carnem copiosam, albam & odoratam habens. Eximunt autem ex eo ossa alba, quas appellant margaritas, è quibus monilia & brachialia manuum pedumqúe præparant. Gaudent autem huiusmodi delicijs Persæ & Medi, omnesqúe reliqui Asiani, pluris quam aurum æstimantes.

¶ Iulius Solinus Polyhistor.

Caput. 4.

Sa

SAnè Alectorius traditur lapis, qui Crystallina specie in modum fabæ, gallinaceorum uentriculis inuehitur, aptus (ut dicunt) prælìantibus. In hoc animalium genere numerantur & Lynces, quarum urinas coire in duritiem pretiosi calculi fatentur, qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti. Istud etiam ipsas Lynces persentiscere, hoc documento, pbatur, quod egestum liquorem ilicò arenarum cumulis, quantum ualent, contegunt, inuidia scilicet, ne talis egeries transeat in nostrum usum, ut Theophrastut perhibet. Lapidi isti succini color est, pariter spiritu attrahit propinquantia. Dolores renum sedat. Medetur regio morbo. λυγκούριον Græcè dr. ¶ Ca. 8.

¶ Ligusticum mare frutices procreat, qui quantisper fuerint in aquarum profundis, fluxi sunt, tactu propè carnulento. Deinde ubi in supera tolluntur, natalibus derogatis lapides fiunt. Nec solum qualitas illis, sed & color uertitur: Nam puniceo protinus rubescunt. Ramuli sunt, quales arborum uisimus, ad semipedem frequentius longi. Rarum est pedaneos depræhendi. Excuduntue ex illis multa gestamina. Habet enim (ut Zoroastes ait) materies hæc quandam potestatem, ac propterea, quicquid inde fit, habetur inter salutaria. ¶ Coralium aliâs dicunt. Nam Metrodorus γοργίαν nominat. Idem, quod resistat Typhonibus, & fulminib⁹, affirmat. Eruit̃ gẽma in parte Lucaniæ facie adeo iucũda, ut lãguẽtes intrinsicus stellas, & sub nubilo renitẽtes croceo colore pfundat. Ea qm̃ in littore Syrtiũ inuẽta primũ ẽ, Syrtites uocat̃. Est & Vĩẽtana gẽma à loco dicta, cui supfities nigra, quã ad grãm uarietatis limites intersecãt albi, notis cãdẽtib. ¶ Cap. 9.

¶ Vera ager Corsicanus, quod in eo agro unicũ ẽ, solus ędit, quẽ Catochiten uocant lapidẽ fatu dignſsimum. Maior est cęteris, qui ad ornatum destinant̃. Nec tam gemma, quã cautes. Idẽ impositas manus detinet,

ita seiunctis corporibus annectens, ut cum ipsis hære-
at, à quibus tangitur. Sed ei inest uelut deglutino len-
tiore nescio quid par, atq; gummi. Accepimus Demo
critum Abderiten ostentatione scrupuli huius frequē
ter usum ad probandam occultam naturæ potentiam
in certaminib. q̄ cōtra Magos habuit. ¶ Ca. XI.
¶ Achatem lapidem Sicilia primum dedit in Acha-
tis fluminis ripis repertum, non uilem, cum ibi tātum
reperiretur. Quippe interscribentes eum uenę natu-
ralibus sic notant formis, ut cum optimus est, uarias p̄
ferat rerum imagines. Vnde anulus Pyrrhi regis, qui
aduersus Romanos bella gessit, non ignobilis famæ
fuit, cuius gemma Achates erat, in quo nouem Mu-
sæ cū insignibus suis singulæ, & Apollo tenens cytha-
ram uidebantur non impressis figuris, sed ingenitis:
nunc diuersis locis apparent. Dat Creta, quem Cora
lochatem dicunt coralio similem, sed illitū guttis au-
ro micantibus, & scorpionum ictibus resistentem. Dat
India reddentem nunc nemorum, nunc animalium fa
cies, quem uidisse oculis fauet, quiq; intra os receptus
sedat sitim. Sunt & qui usti redolent mirrhę odorem.
Achates sanguineis maculis irrubescit. Sed qui maxi-
me probantur, uitream habent perspicuitatem, ut Cy
prius. Nam qui sunt facie cærea abundātes triuialiter
negliguntur. ¶ Cap. 12.
¶ Nec lapidē spreuerimus, quē Arcadia mittit: As-
besto nomen est, ferri colore. Hic accensus semel extin
gui non potest. Cum inter calculos quibus ripæ eius
micāt, Galactites inueniat, q scrupulus ipse ater, si te
ratur, reddit succum album, ad lactis saporē. Fœminis
nutrientibus illigatus fœcundat ubera. Subnexus par
uulis largiusculos haustus saliuarum facit. Intra os rece-
ptus liquescit. Cū soluit tū memoriæ sonum perimit.
Quē post Nilū Achelous dat, tertiū nemo. Carbasa,
q inter ignes ualēt] Strabo li. 10. Ad Carystū, inqt, la-
pis

pis nascitur, quem pectunt, nent, texunt, Inde mātilia
conficiuntur egregiè contexta. Ea ubi sordescūt, in flā
mā, piecta, nō secus emundaт, ꝗ̄ si macula erueris. Mul
ta esse, quæ igne absumi nequeant, sciunt, q rerū natu-
ralium cōmentaria studiosè legūt. Tradit Pli. ca. 1. de-
ciminoni Natu. histo. esse lini genus, ex ꝗ̄ facta manti-
lia, ignem non sentiant. ¶ Caput. 20.

¶ Præter marmor dat, & Sardā lapidē, q marmore
qdē p̄stat, inter gēmas uerò uilissimus dr̄. ¶ Ca. 23.

¶ Mittit Pontus & gemmas, quas à patria Ponticas
dicimus, genere diuerso. Quippe aliæ aureas, alię san
guineas stellas habent, & eæ quidem inter sacras ha-
bentur. Nanq; ostentationi potius, ꝗ̄ usui deleguntur.
Non guttsi asperæ sunt, sed longis colorū ductibus li
niantur. ¶ Cap. 25.

¶ Smaragdis hic locus patria est, quibus tertiam in-
ter lapides dignitatem Theophrastus dedit. Nam li-
cet sint & Aegyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laco
nici, præcipuus tamē est honor Scythicis. Nihil his iu
cundius, nihil utilius uident oculi. In primis uirēt ul
trà irrigua gramīa, ultrà amnicas herbas. Deinde ob-
tutus fatigatos coloris reficiunt lenitate. Nam uisus,
quos alterius gemmæ fulgor retuderit, Smaragdi re-
creant, & exacuūt. Nec aliam ob causam placuit, ut nō
sculperentur, ne offensum decus imaginum lacunis
corrumperetur, quāꝗ̄ qui uerus est difficulter uulne-
retur. Probantur hoc pacto, si aspectus transmittant,
si cum globosi sunt, proxima sibi inficiant aëre reper-
cusso, aut cum concaui sunt, inspectantium facies ęmu
lentur, si neq; umbra, neq; lucernis, neq; sole mutētur.
Optimos tamen sortiuntur situs, quibus planicies re-
supina est, & extensa. Inueniunт Etesiis flantibus. Tūc
omni detecto solo facillime internitent. Nam Etesiæ
plurimum harenas mouēt. Alij minus nobiles in com
missuris saxorum, uel in metallis ærarijs apparent,

quos Calcosmaragdos nuncupant. Vitiosi eorum intrinsecus quasdam sordes habent, uel plumbo, uel capillamentis, uel etiam sali similes. Lauãtur austero mero, sed uiridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuãtur. Et Cynacus lapis è Scythia est optimus, si cæruleo coruscabit, cuius gnari in marẽ, & fœminam genus diuidunt. Fœminis nitor purus est, mares punctulis ad gratiam interlucentibus auratilis puluisculus uariat. Isthic & Crystallus quem licet pars maior Europæ, & particula Asiæ subministrent, pretiosissimum tamẽ Scythia ædit. Multus ad pocula destinatur. Nam fert calorem præcipuè, quãlibet nihil aliud, quã frigidum pati possit: exangulus inuenitur. Qui eligunt purissimum captant, ne quid rufum, neúe nubilum, uel spumis obsitum, arceat perspicuitatem. Tunc ne duritia iusto propensior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, & in Crystallum corporari, sed frustrà. Nam si ita foret, nec Alabanda Asiæ, nec Cyprus insula hanc materiam procrearet, quibus regionibus incitatissimus calor est. Liuia Augusti ad magnitudinem .cl. librarum inter Capitolina donaria Crystallum dedicauit. ¶ Cap. 33.

¶ Nam in Germaniæ continentibus Callais reperitur, quam gemmam Arabicis anteponũt. Vincit enim gratia. Arabes quidem dicunt non alibi eam deprẹhendi, quam in nidis auiũ, quas μελανκορύφους uocant. Quod nullꝰ recipit, cum apud Germaniæ populos, quamuis rara, in saxis tamẽ appareat. Honore, & pretio ad Smaragdos uiret pallidum. Nihil iucundius aurum decet. Cerauniarum porrò genera diuersa sunt. Germanica candida est, splendet tamẽ cẹruleo, & si sub diuo habeas, fulgorem rapit siderum. ¶ Caput. 35.

¶ Prẹterea ut taceam metallorum largam, uariamq; copiam, quibus Britanniæ solum undiq; generꝛ pollet uenis locupletibus, Gagates hic plurimus, optimusq;

musq̃ ẽ lapis. Si decorẽ reqras, nigroge mmeus. Si q̃litatẽ, nullius ferè põderis. Si naturã, aqua ardet, oleo restinguit. Si potestatẽ attritu calfactus applicita detinet, æque ut Succinum. ¶ Cap. 40.

¶ Varietas multiplex inest in oculis, colorũq; mutatio. In quorũ pupillis lapis inuenit, Hyæniũ dicũt, p̃ditũ illa potestate, ut cui⁹ hoĩs fuerit linguę subditus, p̃dicat futura. De gẽma Heliotropio inter Aethiopiam, Africã & Cyprũ certamẽ fuit, q̃nã mitteret gñis huius eminẽtissimã, dep̃hẽsumq; ẽ documentis plurimis Aethiopicã, aut Lybicã palmã tenere. Viridi colore ẽ, nõ ita acuto, sed nubilo magis, & rep̃sso stellis puniceis sup̃spar sa. Causa noĩs de effectu lapidis ẽ, & ptãte. Deiecta in labris ęneis radios solis mutat sãguineo repcussu, extraq; aquã splẽdorẽ aëris abijcit & auertit. Etiã illud posse dr̃, ut herba eiusdẽ noĩs mixta, & p̃cãtatiõib. legitimis cõsecrata, eũ à q̃cũq; gestabit, subtrahat uisib. obuiorũ. Nasamonitẽ lapidẽ Nasamones dãt sanguineũ uniuersum nigris uenulis adumbratũ. Pli. Ab Hãmaniẽtib. ad Troglodytas hyberni occasus plaga, dierũ q̃tuor iter, cũ qb⁹ cõmerciũ gẽmę tm̃, quã ¶ Carbũculũ uocamus ex Aethiopia uectę. De Carbũculis, q̃s qdã ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas q̃ ignem nõ sentiãt, uocãt. Pli. ca. 7. 37. ¶ Ca. 43.

Excidit ex cerebris draconũ Dracõtias lapis, sed lapis nõ ẽ, nisi detrahat uiuẽtib. Nã si obeat prius serpẽs, cũ aĩa simul euanescit durities soluta. Vsu eius Oriẽtis reges p̃cipue gloriãt, q̃q̃ nullũ lenociniũ artis admittat soliditate, & qcqd in eo nobile ẽ, nõ manus faciũt, nec alteri⁹ q̃ naturę cãdor sit, q̃ reluceat. Autor Sotac⁹ gẽmã hãc etiã sibi uisã scribit, & qbus intercipiat modis, edocet. Prę̃stãtiss. audacia uiri explorãt anguiũ foueas, & recept⁹, iñ p̃stolati ad pastũ excũtes, p̃ teruectiq; pcipitis cursibus obijciũt gramina medicata, q̃tũ põt ad incitandũ soporẽ. Ità somno obsopitis, e capitibus

excant lapides,& de manubijs præcipitis ausi prædã reuehunt temeritatis. Inter hæc omnia, quæ diximus nitore cęruleo Hyacinthus inuenitur lapis preciosus, si quidem inculpabilis inueniatur. Est enim uitijs non parcè obnoxius. Nam plęrunq; aut uiolaceo diluitur, aut nubilo obducitur, aut albicãtius in aquaticum eliquescit. Optimus in illo tenor, si nec densiore succo sit obtusior, nec propensa perspicuitate deiectior. Sed ex utroq; temperamento lucis,& purpurę moderatũ suauiter florem trahat. Hic est, qui sentit auras,& cum cęlo facit mutationem, nec æqualiter rutilat, cũ aut nubilus subest, aut seren⁹ dies. Prętrerea in os missus magis friget. Sculpturis certe minime accommodatus, ut qui attritum respuat. Nec tamen penitus inuictus. Nã Adamante scribitur,& notatur. Vbi Hyacinthus, ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cælat, prodit obscurũ. Hæc enim est in illo diuersitas, ut nocte igneus sit, die pallidus. Ex ipso solo sumimus Hæmatiten rubore sanguineo, ac propterea Hæmatites uocatus.

¶ Caput 44.

¶ Troglodytæ specus excauant, illis teguntur. Nullus habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quẽ Hexecontalithon uocant, tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in paruo eius orbiculo depræhendantur. Ex istius littoris sinu Polycrati regi aduecta Sardonyx gemma, prima in orbe nostro luxuriæ excitauit facem. Nec multum de ea disserendum puto, adeo Sardonyx in omniũ uenit notitiam. Superficies eius probatur, si meraci⁹ rubeat, arguitur si fuerit fœculentior, medietas circuitur limite candidante. Optima est, si nec colorem suum spargat in proximum, nec ipse ex altero mutuetur. Reliqua nigro siniuntur. Quod si transluceat uitio uertitur, si perspicuitatem arçeat, proficit ad decorem. Et Molochitẽ

Arabs

Arabs inuenit, uirẽtem crassius quam Smaragdus, cõtra infantum pericula ingenita ui resistentem. Inuenit & Iridem in mari rubro, sicut Crystallũ sexangulatam, quæ radijs icta solis rutilo aëris repercussu, cœlestis arcus ex se iacit speciem. Androdamantem ijdẽ legunt Arabes nitoris argentei, lateribus æqualiter quadris, quem de Adamante nonnihil mutuatum putes. Datum illi nomen ex eo censent, quòd animorum calentium mollit impetus, & timentes refrenat iras. Pæderotem etiam Arabicum inde sumimus. Arabica aspectu eburnea est, radi abnuit. Cõtra neruorum molestias prodest habentibus. In Pæderote congruit, quicquid eximium est, quadam decoris prærogatiua. Crystallinum lucet, rubet purpuram, in orarum extimis corona crocea uelut è liquido renitẽte. Hac suauitate oculos afficit, uisum illicit, detinet intuentes, hac etiam gratia Indis placet.

¶ Quæcunque Euphratem bibunt gentes, diuerso nitent lapide. Zmilaces in ipso Euphratis alueo legitur, gemma ad imaginem marmoris Proconnesi, nisi quod in medio umbilico lapidis istius, glaucum uelut oculi pupula internitet. Sagda à Chaldæis ad nos usque profluxit, haud facilis repertu, ni (ut perhibent) ipsa capessendam se daret. Nanque ingenita spiritus efficacia supermeantes naues è profundo petit, & carinis ita tenaciter adcorporatur, ut nisi abrasa parte ligni ægre separetur. Ea Sagda apud Chaldæos propter effectus, quos ex ea sciunt, habetur loco principe, cæteris propter gratiam magis complacet iucundissime uirens. Myrrhites Parthis familiaris est. Hunc si uisu æstimes, myrrhę color est, & non habet quod afficiat aspectum. Si penitus explores, & attritu incites ad calorem, spirat Nardi suauitatem. In Perside lapidum tanta copia est, tantaque diuersitas, ut lõgum pœnè sit ipsis uocabulis immorari. Mitridax sole percussa colo-

 ribus

ribus micat uarijs. Tecolithos nucleo oliuæ similis, spernitur cum uidetur, sed remedijs bonus uincit aliorum pulchritudinem. Solutus quippe, & haustus pulsis calculis renum dolores, ac uesicæ leuat. Ammochrysos harenis auro intermixtis, nunc bractearũ, nunc pulueris habet quadrulas. Aëtites & fuluus est, & tereti positione, alterum lapidem intrinsecus cohibens, cuius crepitu sonorus est, cum mouetur, quamlibet tinnitum illum non internnm scrupnlum facere, sed spiritum scientissimi dicant. Hunc Aëtitem Zoroastres præfert omnibus, maximamq́ illi tribuit potestatem. Inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in littoribus Oceani. In Perside tamen plurimus. Subnexus spem uteri defendit à fluxibus abortiuis. Pyrrhites fuluus est, teneriq́ se uehementius non sinit, ac si quando arctiore manu premitur, digitos adurit. Chalazias grandinis, & candorem præfert, & figuram, duritia robustissima, & inuicta. Echites uipereas habet maculas. Dionysias fuscus est rubentibus notis sparsus. Idem si aqua mixtus conteratur, uinum flagrat & quod in illo odore mirificum est, ebrietati resistit. Glossopetra deficientibus lunis cœlo cadit. Linguæ similis humanæ, non modicæ (ut Magi ferunt) potestatis, qui ex ea lunares motus excitari putant. Solis gemma percandida est ad speciem fulgidi syderis, rutilósque ex se iacit radios. Veneris crinis nitet nigro, internis ductibus ostentans ruforum crinium similitudinem. Selenites transllucet fulgore candido, melleoq́, continens lunæ imaginem, quem iuxta cursum astri ipsius perhibent diebus singulis uel minui uel augeri. Meconites papauera exprimit. Mirmecites reptantis formicæ effigie notatur. Calcophongos resonat ut pulsata æra. Pudicè habitus seruat uocis claritatem. Siderites à contemplatione ferri nihil dissonat. Verum maleficus quoquo inferatur di-

scordias

scordias excitat. Phlogites ostentant intra se quasi flammas æstuātes. Anthracias coruscat uelut scintillātibus stellis. Enydros exudat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem.

¶ Indicorum lapidum in Adamātibus dignitas prima, utpote qui lymphationes abigāt, uenenis resistāt, pauitantium mentium uanos metus pellant. Hæc primum de ijs prædicari oportuit, quæ respicere ad utilitatem uidebamus. Nunc reddemus quot, queúe Adamantum sint species, & quis color cuique eximius. In quodam Crystalli genere inuenitur, materię, in qua nascitur adæque similis, splendore liquidissimo in mucronem sexangulum utrinq; secus leuiter turbinatus, nec unquam ultrà magnitudinem nuclei auellani reperitur. Huic proximus in excellentissimo auro depręhenditur. Secundus pallidior, ac magis ad argenti colorem renitens. Tertius in uenis Cypri apparet, propior ad aëriam faciem. Quartus in metallis ferrarijs legitur, pondere cæteros antecedens, nō tamē & potestate. Nā & hic, & q in Cypro depræhendunt̃, frāgi queunt, plæriq; etiā Adamante altero perforantur. At illi, quos primos diximus, nec ferro uincuntur, nec igni domātur. Verūtamen si diu sanguine hircino macerentur, nec aliter, q̃ si calido, uel recenti: malleis aliquot antè fractis, & incudibus dissipatis, aliquando cædunt, atq; in particulas dissiliunt. Quæ fragmenta sculptoribus in usum insigniendę cuiusq; modi gemmæ expetuntur. Inter Adamantem, & Magnetem est quædā naturæ occulta dissentio, adeò ut iuxta positus non sinat Magnetē rapere ferrū. Vel si admot⁹ Magnes ferrū traxerit, q̃si prædā quandā quicq̄d Magneti hæserit, Adamas rapiat, atq; auferat. Lychnitē deinde fert India, cuius lucis uigorem flagrantia excitat lucernarum, qua ex causa λυχνίτην Græci uocauerunt. Duplex ei facies, aut in purpuream emicat claritatem

aut meracius suffunditur cocci rubore. Per omne intimum sui, siquidem pura sit, inoffensam admittit perspicuitatem. At si excanduit radijs solis incita, uel ad calorem digitorum attritu excitata est, aut palearum cassa, aut chartarum fila ad se rapit, contumaciter scalpturis resistens. Ac si quando insignita est, dum signa exprimit, quasi quodam animati morsu partem cærę retentat. Beryllos in sexangulas formas Indi atterunt, ut hebetem coloris leuitatem angulorum repercussu excitent ad uigorem. Beryllorum genus diuiditur in speciem multifariam. Eximij interuirente glauci & cæruli temperamento, quandam præferunt puri maris gratiam. Infrà hos sunt Chrysoberylli, qui lãguidius micantes aurea nube circumfundũtur. Chrysoprasos quoq; ex auro, & Porraceo mixtam lucem trahentes, æquè Beryllorum generi adiudicarũt. Hyacinthizontas scilicet qui hyacinthos propè referant, & ipsos probant. Eos uerò, qui Crystallo similes capillamentis intercurrentibus obscurantur (hoc enim uitio illorum nomen est) scientissimi lapidum plæbi dederunt. Indici reges hoc genus gemmarum in longissimos cylindros amant figere, eosq; perforatos elephantorum sectis subligant, ac monilia habẽt, aut plærunq; ex utroq; capite insertis aureis umbilicis, ut marcentem faciem ad nitelam incendãt pinguiorem, quo per industriam metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem. ¶ Conchæ sunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, quę certo anni tempore luxuriante conceptu sitiũt rorem uelut maritum, cuius desiderio hiant. Et cũ lunares maxime liquũtur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de saginæ qualitate reddunt habitus unionum. Nam si purũ fuerit, quod acceperint candicant orbiculi lapillorum. Si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubilã

tur

tur. Ita magis de cœlo, quam de mari partus habent. Denicꝙ quotiens excipiunt matutini aëris semẽ, fit clarius margaritum, quotiens uesper, fit obscurius. Quã to magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur, clausæꝙ subita formidine, uitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiũt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent. Cumꝙ flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscẽtur lapides solis calore subsidunt, & se profundis ingurgitant, ut ab æstu uendicentur. Huic tamen prouidentiæ ætas opitulatur. Nã candor senecta disperit, & grandescentibus conchis flauescunt margaritæ. In aqua mollis est unio, duratũ euisceratus. Nunquam duo simul reperinntur. Inde unionibus nomen datum. Vltra semunciales inuentos negant. Piscantium insidias timent conchæ. Inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant. Gregatim natãt. Certa examini dux est. Illa si capta sit, etiam quæ euaserint in plagas reuertuntur. Dat & India Margaritas: Dat etiam litus Britannicum, sicut D. Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, è Britannicis margaritis factum subiecta inscriptione testatus est.

¶ Origenes in Matthæum cap. decimotertio De margaritis.

RVrsum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærẽti pulchras margaritas. Quin regnum cœlorum simile est nulli quidẽ cæterorum negociatorum, quum multi sint multa commercãtes, sed ei tantum qui quærit pulchras margaritas, quiꝙ posteaꝗ̃ inuenit, unum multis alijs æquiparandum preciosum margaritum, pro omnibus emit, locus postulat, ut de natura margariti disquiramus. Obserua uerò diligenter, quod non dixit, uendidit omnes

quas

quas habebat. Non enim solas eas, quas is qui quærebat pulchras margaritas emerat, uendidit, uerũ etiam uniuersas facultates suas distraxit, ut emeret margaritum illud. Inuenimus igitur apud eos qui de gemmis tractarunt, de margaritæ natura hæc. Margaritarum alias esse terrestres, alias maritimas. ac terrestres quidem apud solos Indos nasci, quæ congruunt sigillis, anulis, ac monilibus: Maritimas autem si quæ sunt insignes, apud eosdem Indos inueniri, quæ etiam optimæ in mari rubro nascũtur. Proximum autem in margaritis locum habent, quæ ex oceano Britannico capiuntur. Tertij autem ordinis inferiores sunt, non solum primis illis, uerũ etiam secũdis, q̃ in Bosphoro iuxta Scythiam inueniuntur. Insuper & hæc dicũtur de Indico margarito, quod conchis innascitur, quæ similem habent naturam cum prægrandibus cochleis, quę narrantur ueluti turmatim in mari pasci, uelut armenti duce quopiam exploratore, qui referat, qualis aut quanta sit regio, atque hanc aiunt præminere cæteris sub ipsa degentibus, ut res similitudinem habeat cum examine quod dicitur apum. Narrant autem & de ratione capiendi præstantiores, hoc est, eas quæ in India reperiuntur, quod incolæ posteaq̃ magnum littoris ambitum retibus cinxerunt adnatãt urinantes, studentes ducem agminis, unum ex omnibus appræhendre: Siquidem hoc capto ferunt nullo negocio capi huic subditum agmen, quippe nulla iam subsistente ex toto grege, sed unaquaq; ceu loro uincta sequente gregis ducem. Dicitur autem & generatio margaritarum Indicarum temporum spacijs confici, animali multas uersiones ac mutationes capiente, donec perficiatur. Quin illud narrant, concham animantis ferentem margaritũ diduci, in morem oscitãtis, ac diductã, cœlestem in se rorem recipere, quo si puro lympidoq; fuerit expletum, lucidum fit margaritum, concipitq;

concha grandem & concinnam gẽmam. Quod si quã do turbidum, inęqualem, & hybernũ rorem acceperit, nubilum concipit margaritum, & uarijs obnoxiũ maculis. Quin & illud comperimus, si concha procedens, ut impleatur gemma qua solet esse grauida, interim corripiatur à fulmine, contrahitur, ac ueluti metu cõstringitur, fœtum eijciens in ea quæ dicuntur φυσήματα hoc est, inflationes: nonnunquam uelut abortiuæ generantur breues ac nebulę nonnihil habentes, tametsi concinnæ. Iam & illud habet Indicum margaritũ pręter alia, colore candidum est, argento pellucenti assimile, sic ut splendor subuiridis paulum subluceat, cæterum undiq; figuram habens rotundam, siue turbinatam. Est autem colore blando, & omnino tenerius q̃ pro lapidis natura. Insuper est adeò iucũdum aspectu, ut quemadmodum tradit is qui scripsit de natura gemmarum, admotũ illustrioribus laudem auferat. Præterea est & illud optimi margariti signũ, ambitum habere sculptũ, præterea colorem habere cãdidissimũ, maximeq; pellucidum: postremò grauiditatẽ maximũ esse. Hactenus igitur de margarito Indico. Cæterũ quod apud Britanniam aiũt inueniri, summo quidem colore accedit ad auri speciem, cæterũ nebulosum ac turbidũ, luceq; obtusiore. Iam quod inuenit in portu iuxta Bosphorũ, obscurius est ac liuidũ, & omnino luce carens, tenerumq;, & ingenti magnitudine. Nascitur autem in sinu iuxta Bosphorum, non in conchis, quod est testæ genus, ferens margaritas, sed in his qui uocantur mures; de his loquor, qui iuxta Bosphorum in palustribus pascuntur. Fertur autem & quartum esse margaritarũ genus circa Acarnaniam in ostreorũ cõchis. Verũ hę nõ admodũ probant, sed & incõpositæ sunt, tum figura, tum colore: deniq; turbidæ undiq; ac sordidę. Sũt aũt & alię iuxta eandẽ Acarnaniã, oĩbus nominibus reijciendæ. His itaq; collectis

ex eorum libris qui de gemmis tractarunt, dico Serua
torem scientem differentiam margaritarum, quarum
in gnẽ sunt & bonæ, & rursus aliæ uiles, hæc dixisse.
Simile est regnum cælorum homini negociatori quę-
renti bonas margaritas. Nisi enim essent in margarita
rum generibus etiam malę, nequaquam dictum esset,
quærenti bonas margaritas. In omnigenis autem ser
monibus, qui ueritatem profitentur, & gẽmas ferunt,
quærunt margaritas. Ac sint, ut ita uocem, quæ ex ro-
re cælesti concipiunt conchæ, uerboq́ꝫ ueritatis graui
dæ fiunt cælitus, prophetæ, qui ijdem sunt illæ pul-
chræ margaritę, quas iuxta id quod proposuimus di
cere, quęrit homo negociator. Quòd uerò ducit agmẽ
margaritarum, quo inuẽto, simul & reliquæ inueniun
tur, uidelicet illud preciosum margaritum est Chri-
stus dei uerbũ, quod superat preciosas literas, sensusq́ꝫ
legis ac prophetarum, quo inuento simul & omnia cę
tera facile capiuntur. Loquitur autem Seruator disci-
pulis omnibus ut hominibus negociatoribus, qui nõ
solum quærunt pulchras margaritas, uerum etiam &
inueniunt eas, & possident, dum ita dicit: Ne proij-
cite margaritas uestras ante porcos. Quod autem hæc
discipulis dicta sunt, liquet ex eo, quod hos sermones
præcedit illud. Videns autem turbas, ascendit in mon
tem, & quum consedisset, accesserunt ad eum discipu-
li ipsius. Conuenit enim hic sermo cum eo, Nolite san
ctũ dare canibus, neqꝫ proijciatis margaritas ante por
cos. Proinde uide ne qui non habet margaritas, aut q
non habet preciosum illud margaritum, nec discipu-
lus sit Seruatoris. At margaritas inquam bonas, nõ nu
bilas, non sordidas ac turbidas, quales sunt sermones
ab Ecclesiæ decretis dissentientium, quę nascuntur nõ
ad orientem, sed ad occasum ac Boreã, si tamen & has
oportet adiungere, ob eam quã inuenimus differentiã
margaritarum diuersis in locis nascentium. Fortassis
autem

autem turbidi ſermones,& in operibus carnis uoluta-
tæ hæreſes,nubilæ ſunt & in limo paluſtri naſcentes
margaritæ non bonæ. Adaptabis autem quærenti bo
nas margaritas & illud, Quærite & inuenietis. Item
illud: Omnis qui quęrit,inuenit. Quid enim quæritis,
aut quid omnis qui quærit,inuenit? Dicam audacter.
Margaritas,& illud margaritum,quod diuenditis o-
mnibus,ac omnium iactura facta,poſſidet. Ob hãc di-
cit Paulus. Omnium iacturam feci,ut Chriſtum lucri
facerem. Quum omnia dicit,ſentit bonas margaritas,
quunq́ dicit, ut Chriſtum lucrifaciam,ſentit unicum
illud precioſum margaritum. Itaq; precioſa res eſt lu
cerna ijs qui ſunt in tenebris, & opus habent lucerna,
donec oriatur ſol. Precioſa uerò & gloria, quæ fuit in
facie Moſi. Ego uerò puto& prophetarum precioſam
eſſe gloriam ac pulchrum eſſe conſpectum, per quem
inducimur ad hoc ut poſſimus uidere gloriam Chri-
ſti,cui teſtificatus pater dicit: Hic eſt filius meus dile-
ctus,in quem mihi complacui. Verum ne glorificatũ
quidem fuit,quod glorificatum erat in hac parte,pro
pter eminentem gloriam. Et prius opus eſt nobis ea
gloria,quę recipit abolitionem pro eminenti gloria,
quemadmodum opus eſt cognitione,quæ eſt ex parte
quæ aboletur,quum uenerit quod perfectum eſt. Oĩs
igitur anima quæ uenit ad adoleſcentiam,pergens ad
perfectionem,opus habet donec acceſſerit ipſi plenitu
do temporis,pędagogo,diſpenſatoribus& actoribus,
ut poſt hæc omnia,qui prius nihil differebat à ſeruo,
quum eſſet dominus omnium,liber factus , recipiat à
pædagogo,œconomis & actoribus bona paterna,quę
reſpondent pretioſo margarito,& ei quod perfectum
eſt uẽturo,per quod aboletur id quod ex parte eſt,quũ
eminentiam cognitionis Chriſti capere quis potuerit,
prius exercitatus in cognitionibus ſuccumbentibus,
ut ita loquar,cognitioni Chriſti. Sed pleriq; non intel

ligẽtes pulchritudinem plurium margaritarum lega lium,& quæ adhuc ex parte est scientiam omnem pro phetarum,credunt se sine illis haustis ac compræhen sis omnino inuẽturos unicum illud preciosum marga ritum,contemplariq́ꝫ eminentiam scientiæ Christi Ie su,cuius comparatione cuncta quæ ante talem ac tan tam scientiam fuerunt, quum non sint suapte natura stercora,tamẽ apparent esse stercora,quæ quidem for tasse sunt illa,quæ à cultore uineæ ficui admouentur rudera,efficiẽtia ut ea fructum adferat. Omnia igitur tempus habent,& oportunitas est om̃i rei quæ est sub cælo. Est aliquod tempus colligendi pulchras gem mas,& tempus est post harum collectionem,inueniẽ di unum preciosum margaritum,quo reperto conue niet abire quempiam,ac uendere cuncta quæ possidet ut emat margaritum illud. Quemadmodum enim eũ qui futurus sit sapiens in sermonibus ueritatis, prius oportet elementis institutum esse,& hinc ad maiorem pergere institutionem, magniq́ꝫ facere elementariã in stitutionem,non tamen in hac oportebit permanere, ueluti qui iam eam in precio habuerit initio,sed pro gressum ad perfectiōem habere gratiam, hactenus u tiliter factæ institutioni: Sic ad plenum intellecta quę sunt legis ac prophetarum,institutio quædam elemẽ taris est ad intelligendum Euangelium,adq́ꝫ omnem sensum de Christi Iesu factis ac dictis.

¶ Origenes in Hieremiam homilia 3.

De Adamante.

REfert autem de adamante historia,quia fortior sit omni cædenti se malleo, incontritus & incō uincibilis permanens. Licet supra stet malleus, Zabulus,& suppositus sit draco,quoniam est quasi in cus indomabilis,nihil tamen in manu dei , & in con spectu eius consistens Adamas perpetitur. Duo ita que cōtraria sunt adamanti isti, malleus & incus im

pro

producibilis. Iam quoddam est & apud nationes tritum uulgi sermone prouerbium: ut de his, qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter malleum sunt & incudem. Tu autem hoc refers ad Zabulum & draconem, qui istiusmodi semper in scripturis, pro uarietate causarum nominibus insigniuntur. & dicis, quia sanctus, qui quasi murus adamantinus, uel in manu domini adamas est, non curet neque de malleo neque de incude, sed quanto plus cæsus fuerit, tanto plus eius uirtutem splendescere. Aiunt eos qui mercimonia lapidum exercent, cum uoluerint probare adamantem, ignorantes, utrum sit adamas an nõ sit, quamdiu malleum & incudem non inuenerint: tunc autem persuaderi esse uerissimum adamantem, si indomitus lapis inter incudem & malleum perseuerat, se percutiente desuper malleo, & incude supposita durior lapidum natura compingit.

¶ Idem homilia in Exodum nona.

SEd ne diutius per singularum demoremur species uirtutũ, possumus breuiter dicere illa significari per hæc, quibus ornaretur Ecclesia: Fides enim auro conferri potest, sermo prædicationis eius argento, lapidibus preciosis æs patientiæ, lignis imputribilibus, scientia quæ per lignum uenit, aut incorruptio castitatis, quæ nunquam ueterascit, bysso uirginitas, cocco confessionis gloria, purpuræ charitatis fulgor, Hyacintho spes regni cælorum. Istæ sint interim materię ex quibus omne tabernaculum construatur. Induantur sacerdotes, ornetur & pontifex.

¶ Idem in Eandem Homilia decimatertia.

HOc est uerbum quod præcepit dominus, dicens: Sumite à uobis ipsis redemptionem domino omnis qui concepit corde, offerat initia domino aurum, argentum, æramentum, iacynthum,

purpuram, coccum duplicatum & byssum tortam. Pilos caprarum & pelles arietum rubricatas, & pelles iacynthynas, ligna imputribilia, & lapides sardinos, & lapides ad sculpturam, in humerali & podere, & omis sapiens in uobis ueniat, & operetur omnia quæ præcepit dominus. Cum considero meipsum primum; & discutio, piget ad hæc aperienda manum mittere.

¶ D. Basili⁹ homilia in sanctam Christi natiuitatem.

Vt enim lumen per crystallinas bracteas: Ita ꝑ humanum corp⁹ diuina uis relucet, illustrãs eos, q puros hñt cordis oculos.

BAsilius homilia prima de ieiunio. Est lapis eius naturę, quem hinc Amiantõ Grçci appellãt, ut inquinari non possit. Hic ab igni nõ uincitur, sed impositus igni uidetur ignescere, & in prunam uerti: rursum exemptus igni, perinde quasi fuisset aqua candidatus, apparet purior. Huiusmodi erant illoꝝ puerorum corpora apud Babylonios illud cõsequuta, ut nulla possint ui inquinari. Siquidem uehementi fornacis flamma, quasi natura fuissent aurei, ita apparuerũt innoxia, ui ignis superiores, quin potius auro potentiores declarati sunt. Neque enim illos liquefecit ignis, sed integros illos seruat.

¶ Gregorius Nazianzenus oratiõe de seipso.

SIquidem illud idem uobis propter nos accidisse uidetur, quod ferro ob lapidem Magnetem, ut à me & inter nos quoqꝫ pendeatis, ac unum sentiamus, deiqꝫ sumus omneis, ex quo sunt omnia. Proh catenam admirandam, quam spiritus nectit sanctus uinculis indissolubilib. compaginatã. Idem in dictũ Euangeliũ. Crede Trinitatem margaritam esse unam, undiqꝫ similem, & æqualiter splendentem. Margarita enim si in aliqua parte deturpatur, tota eius gr̃a euanescit. Ita quum filium ignominia afficis, quo patrem ueneteris, nequaquam honorem tuum suscipit, ob filij

deho

dehonestationem pater minimeglorificatur. Si sapiēs filius lætificat patrem, quanto magis filij honor, honor erit patris.

¶ Idem in Apologetico.

¶ Qui non aurem meam prius aperuissem eruditiōi domini, ita ut mererer addi mihi aurem quæ non grauiter audiret, & esset sardium preciosum inauris in aure mea, quod est sermo sapientis in aure obedientis.

¶ Gregorius Nyssenus de homine cap. I. Differt sane & lapis à lapide uirtute quadam, sed Magnetes occulte attrahendo ad se ferrum, & detinēdo ueluti escā suam id facere uolens, aliorum lapidum potentiam & uirtutem excellere uidetur: quod quidem non modo in ferro facit, sed & aliud per aliud tenet, iunctis atque attractis omnibus suam uirtutem communicando. Nā ferrum à magnete detentum, aliud ferrum detinet.

¶ Hilarius in Psalmum 118. Vt quædam metalla atque gemmæ naturæ suæ fulgorem in ea, quæ sibi proxima, refundunt, & æmulātem speciem ex intima sui specie præstant. Et ut Moses ex contemplatione gloriæ dei lumen accepit, ita ut honorem gloriæ suæ populus sustinere non posset: Sic & Propheta seruum dei se illuminari, precari, & iustificationes dei doceri, ut à se non ex parte, neq; per legis umbram, sed facie ad faciem, & spirituali contemplatione cernatur.

¶ Ioannes Crysostomus in Genesim Homilia 8.

NOn uidetis, quod ij, q preciosos lapides in mari quærūt, nō sedent iuxta littus maris, fluctus numerantes: sed in profundum se dimittūt, & (ut ita dicam) quasi in ipsos sinus abyssi descendentes, assequuntur quod tanta opera exquirunt: quamuis qd magnę utilitatis uitæ huic attulerit illorum lapidum inuentio? Vtinam non magna damna & incommoda inferrent. Ex insania enim & rabie, quæ est in pecunias, innumera sequi uidemus mala. Attamen licet tanta inde nascantur mala & damna, non est tamen quod

grauet, ac deterreat eos qui in his occupati sunt, sed & laborem subeunt, & periculis se exponunt, ut inueni re possint quod quærunt. In diuinis autem scripturis, & in spiritualibus, & preciosis illis lapidibus neque periculum suspicari licet, neque multus est labor, sed lucrum ineffabile, tantum quæ nostra sunt cum ala critate afferamus.

¶ Idem super Matthæum
Capite 7.

¶ Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos. Mysteria autem ueritatis margarita sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cochleis positæ sunt in profundum maris. Sic mysteria diuina uerbis inclusa posita sunt in altitudine sensum sacræ scripturæ. Mysteria ueritatis, id est, margaritæ nõ sunt dandæ nisi desiderantibus ueritatem, & cum ratione humana uiuentibus.

¶ Chrysostomus Homilia in Genesim 15. De margaritis non obijciendis porcis.

¶ IOANNES CHRYsostomus Homilia in Genesim 13.

ET quod hoc uerum sit, audi beatum Dauid dicentem: Desiderabilia eloquia tua, super aurum & lapidem preciosum multum. Vides quòd cum in medium attulerit materias, quæ preciosiores reputantur, non solum hac comparatione non contentus fuit, sed & apposuit multum, & postea excellentiam, quæ inde est nobis manifestauit. Super aurum, inquit, & lapidem preciosum multum, non quòd in tantum duntaxat sint desiderabilia eloquia dei, sed quia solas hasce materias uidit apud homines in maiori precio haberi præ alijs, propter hoc

adductis illis in medium, ita excellentiam monstrauit. quòd desiderium & eloquiorum spiritus uehementius sit. Et ut sciatis, quòd semper hic mos sit sacræ scripturæ utilitatem, quæ huic est, sensibilibus rebus conferre, & sic excellentiam ostendere, audi & quæ deinceps subdit: Et dulciora super mel & fauum. Et hic non quod tantam & non maiorem possit præbere uoluptatem, sed quia nihil aliud habetur in rebus sensibilibus, quod diuinorum uoluptati eloquiorum apponeret. Et idcirco cum hoc commemorasset, iterum sic excellentiam docuit, & maiorem dogmatum uoluptatem esse docuit spiritualium doctrinarum. Eadem regula inuenies & CHRISTVM in Euangelijs usum. Nam cum discipulis loquebatur cupientibus discere interpretationem parabolæ eius, qui seminauit bonum bonum semen in agro suo, & inimici zizania inter triticum seminantis, particulatim omnem edisseruit parabolam: quis fuerit qui seminauit bonum semen, & quis ager, & quæ sint zizania, & qui alia interserit, & qui messores, & quæ messis, & quando omnia eis manifesta detexit: tunc dixit: Iusti fulgebunt, sicut sol in regno cælorum, non quòd non maiorem claritudinem habituri sint iusti, sed monstrat quod multo maiorem. Tantum autem dixit, quum maiorem hac similitudinem in rebus uisibilibus inuenire non licebat.

CHRYSOSTOMVS
Homilia decimaquarta, priore ad Timotheum Epistola.

QVemadmodum Vnionum magna differentia est, licet omnes appellentur: Ita & complures uiæ uirtutis: sed unus quidem candens est,

atq; omni ex parte rotūdus, alius uero huiusmodi spe cie. cæterum alio decore nitescit. Nam ad imitationē coralij ueluti quadam arte effictum oblongam præfert lineam, angulosq; tornatos, habetq; quiddam albo colore uenustius praxinum, sed omni uirore: alius coloris amœnitate præfert sanguinis speciem, alius mare cæruleo colore superat, alius purpurei coloris est æmulus, solisq; colores inuenies. Huiusmodi & sancti sunt: alij seipsos exercent, alij & ecclesias secum.

¶ Chrysostomus Homilia 20. Diuersæ sunt ad uirtutem uiæ. Siquidem & margaritæ inter se differunt plurimum, uel si omnes idem sint nomen sortitę, tamē hæc fulgentior est rotunda, illa uero haud parem habet decoē, sed alium quendam & uarium. Quemadmodum coralium artificio quodam productas in lōgum lineas aliquando habet, circūcisosq; angulos & expolites, coloremq; à cādido etsi diuersum, longè tamen delectabiliorem, uiridis etiā iniectus color, præter omnem uiriditatem iuuat. Item & flos quiddā cōiunctum habet cum innata fragrantia, & sanguinis colorem: & istiusmodi alius aut glaucus fuerit, glaucitate ipsa mare uincit, alius etiam erit purpureo colore splendidior, & istiusmodi plerosq; alios uidemus. Insuper & solis colores uarios esse, inuenire facile quis poterit: Sic & his similes dici uiri sancti possunt, quorum nonnulli propria quadam exercitatione & industria sibi ipsis, plæriq; uerò ecclesię profuere. Chrysostomus Sermone contra hæreticos. Est lapis quidam quem chrysoconion uocāt, quo probatur aurum adulterinum & nothum, si illi atteratur, ostēditurq; purum & immixtum numisma.

¶ Hieronymus ad Fabiolam de uestitu sacerdotum.

SEptimum uestimētum est mēsura paruum. Et quę sequuntur, habētur in ipsa statim frōte huius libri.

Ex scho-

¶ Ex ſcholijs Eraſmi in præcedentem epiſtolam.

Vel colorem lap.v.p.] Nam Onychini dicti à colore unguis, qui Græce dicitur Onyx. Et ſmaragdus à lucido uirore dr̃ μάιρω, Græce luceo, additur σ uelut in σμικρὸς pro μικρὸς, futurum μαρῶ, inde deriuatiuum uerbum μαράσσω & σμαράσσω, hinc nomen uerbale σμάραγος, & additione δ. σμάραγδος. Ita Græcum Etimologicum in dictione σμαραγδ̃. Sardonyces autem à patria dictę uidentur, Hieronymo à Sardinia, cum Plinius libro 37.cap.7.palam autumet dictas, quaſi Sardonychas. Nam σάρξ caro & ὄνυξ unguis, quod uelut unguem hominis carni impoſitum reprę ſentent.

¶ Patriam de patria.] Hæc uerba, de patria, non uideo quid ad rem pertineant. Singulis uerſiculis] Verſiculos ſeriem & ordinem uocat, quod uulgo deprauatè uocant lineam ſeu regulam. Sardius.] Hunc ipſum opinor, quam Plinius Sardam uocat, teſtaturq́ à Sardibus primum repertam, quãuis Theophraſtus Sardij mentionem faciat. Apparet ex Plinio candidum eſſe. Topazius uiridis eſt teſte Plinio.] Quidam dictã putant à Topazio inſula rubri maris, quæ quoniã eſt nebuloſa, cum à nauigantibus ſæpe quęſita eſſet, hinc nomen accepit. Nam τοπάζειν lingua Troglodytarum quęrere ſignificat. [Smaragdus] Et hęc gemma uiret, etiamſi uaria ſunt genera. [Ceraunius.] A colore fulmineo nomen habet. [Carbunculus] Carbonis ardentis ſiue igniti ſpecie eſt. Vnde & Græce ἄνθραξ ſiue ἀνθράκιον id eſt carbo ſiue carbunculus. [Sapphirus] Cœli colorem habet, Græci σάπφειρον uocant. Iaſpis.] Huius uarius eſt color, ſed probatiſſima, cui purpureus eſt. [Ligurius.] Haud dubium eſt, quin lyngurius ſit legendum. Hieronymus ingenuè fatetur ſe gemmã hãc non potuiſſe reperire apud autores, qui de his tradiderunt, nec mirum eſt hominem tantum, tantulum ſuffugiſſe lapillum, cum aliquoties non uideamus & id in

quod incurrimus. Quanquã meminit Lyngurij Theophrastus in libello περὶ τῶν λίθων, & hunc secutus Plinius libro 37. cap. 4. Hanc ferunt nasci ex urina lyncis, unde & nomen habet, λύγξ animal est, οὖρον urina. Ea protinus concrescit in gemmam. Sed inuidum animal protinus egestam urinam terra operit, ne possit ab homine inueniri, ad multa efficax medicamẽta. Valere enim ad elidendos uesicæ calculos, & aduersus morbum regium, si gestetur aut ex uino bibatur. Non est dissimilis electro, siue succino. Non enim solũ attrahit festucas & lignum, uerum ferrum si sit tenuius. Theoprastus hui⁹ rei citat autorẽ Dioclem. At Plinius neutri credit hac quidẽ in re: & negat unquã hoc nomine gemmam uisam [Achates] A flumine Scicilię iuxta quod primum reperta est, nomẽ inuenit. Et huius quoqꝫ uaria genera tradit Plinius. [Amethystus] Ab effectectu nomen habet. Obsistit ebrietati si gestetur, ut autor est Plutarchus, μέθυσος ebrius, & ἀ particula priuatiua. Quanquam non credit Plinius. Est colore candoris purpurei, pellucentis [Principis Tyri] Apud Ezechielem cap. 28. [Ob pulchritu. fist.] Ego pro fistulis, fibulis legendum arbitror.

¶ Hieronymus ad Damasum in epistola, cuius initium, Septuaginta.

Videtur mihi sermo diuinus calculi appellatione signari. Sicut eñ calculus gen⁹ est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate leuissimi: ita sermo dei, qui neqꝫ hæreticorum, neqꝫ omnium aduersariorum potest contradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium circuncidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincentibus: ut accipiant calculũ & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autẽ mihi & Septuaginta in eo quod ἄνθρακα transtulerũt: idem sensisse quod cæteri ἄνθραξ: quippe quẽ nos carbunculum

bunculum interpretamur, genus est lapidis fulgidi atque nitentis: quem etiam in duodecim lapidibus inuenimus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidẽ accipimus, in calculo diuini sermrnis ueritas & rigor: in carbũculo, lucẽs doctrina & manifesta mõstrat. Eloquia em̃ dñi, eloquia casta, argentum igne probatũ terræ, purgatum septuplum. Et alibi, Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

¶ De Crystallo uide Hieronymum in primum Ezechielis caput.

¶ Idem lib. 9. commentarior. in Ezechiel. cap. 28.

Ecce ego præparo carbũculum lapidem tuũ, & fundamenta tua sapphirũ, & ponã propugnacula tua iaspidem & portas tuas lapide crystallo, & murum tuum lapidibus electis, & omnes filios tuos doctos à deo, & in multa pace filios tuos, & in iustitia ædificaberis. Super quo quid nobis uideretur, in eiusdẽ prophetę explanationib⁹ diximus. De huiuscemodi lapidib⁹ & uicesimus psalmus canit: Dñe in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit uehementer. Desiderium animæ eius tribuisti eis, & uoluntate labiorum eius non fraudasti eũ. Quoniã præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Istę sunt margaritæ prophetarum, & apostolorũ, quæ cõparatione Christi, oẽs uenundantur in euangelio, ut emat preciosissimũ margaritũ, & lapis de q̊ Zacharias scribit: q̃ septẽ habeat oculos. i. septẽ gratias spiritusſctĩ. Lege Esaiã. Et ponitur per ap̃lm Paulũ in fundamẽto ecclesiæ: sup quo ædificentur aurũ, argentũ, & lapides preciosi: Quorũ colores atq; naturas & efficientias singulorũ non est huius tẽporis disserere, sed propriũ uolumen desiderant: ita ut in Ezechiel, & in Exodo, & Apocalypsi, & in Esaia, sibi omnes lapides & lapidum ordines comparati, magnã & legẽti & disserẽti

faciant

faciant quæstionem. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus, proprium uolumen mihi præsens tradidit. Et tricesimusseptimus liber Plinij Secūdi naturalis historiæ, post multiplicem omnium rerū scientiam, de gemmis & lapidibus disputat: Ad quorum noticiam, diligens à nobis mittendus est lector.

¶ Idem libro primo commentariorum in Zachariam, Capite tertio.

Idem in 16. Ezechielis cap. Et calceaui te ianthyno. Aquila & Symmachus, anthina, LXX. & Theodotio hyacinthina transtulerunt, pro quo in Hebræo scriptum est   Et pulchrè, quia ad Hierusalem sermo dirigitur, & sub persona fœminæ omnis eius ornatus exprimitur. Hyacinthina & ianthina calceamenta narrantur, quæ uirorum personæ non conuenibūt. Denique facturis pascha præcipitur absque ulla coloris uarietate, ut accinctis lumbis, & pedibus calceatis sint. Ista sunt calceamenta, de quibus & Apostolus scribit, Calceati pedes in præparatione euangelij pacis. Philo uir disertissimus Iudæorum hyacinthon in uestibus pontificis aëri comparat, per quem superna atque cœlestia significari arbitratur. Nec prius Hierusalem calceat hyacinthinis, nisi lauetur aqua. Et mox, Calceantur hyacinthinis siue ianthynis, quod utrunque aërij & κυανὲς coloris est.

¶ Idem in primum Ezech. cap. Et in medio ei⁹ quasi species electri. In medio, inquit, ignis, & tormentorum dei electri similitudo est, quod est auro argētoque preciosius, ut post iudicium atque tormenta, quæ patiētibus tristia uidebantur & dura, preciosus electri fulgor appareat, dum prouidentia dei omnia gubernantur, & quæ putatur pœna, medicina est.

¶ Idem libro 2. commentariorū in Amos, ca. 4.

ET quomodo sol iste quem cernimus annuū cursum, donec ad pristinam metram redeat, duodecim

cim explet mensibus, qui singuli tricenis uoluũtur die bus: & luna quæ Hebraice Græce μήνη dicitur, iuxta utranq; linguam ex suo nomine mẽsibus nomẽ dedit, & solis illustratur radijs ab ea parte, qua ei uicina est, uel plus uel minus pro uarietate temporum lumen accipiens: Sic & ecclesia ueri solis splendore decorata, duodecim implet apostolorum numerum, unde duodecim in Israël appellãtur tribus, & in testimoniũ ęterne de Iordanis alueo duodecim lapides afferũtur, ut ponantur in loco secundæ circuncisionis.

¶ Hieronymus libro commentariorum nono in Ezechielem, cap. 28.

QVorum colores atq; naturas & efficientias singulorum, non est huius temporis disserere, sed propriũ uolumẽ desiderãt: ita ut in Ezech. & in Exodo, & in Apocalypsi, & in Esaia, sibi oẽs lapides & lapidum ordines comparati, magnam & legẽti & differenti faciant quæstionẽ. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus proprium uolumen mihi præsens tradidit.

¶ Idem commentariorum lib. 15. in Esaiã cap. 54.

DE natura autem duodecim lapidum, atq; gemmarum, non est huius temporis dicere, cum & Græcorum plurimi scripserint, & Latinorum, è quibus duos tãtum nominabo, uirum sanctę & uenerabilis memoriæ episcopum Epiphaniũ, qui insigne nobis ingenij, & eruditionis suæ reliquit uolumen, quod inscripsit περὶ λίθων. Et Plinium Secundum, eundem apud Latinos, oratorem & philosophum, qui in opere pulcherrimo naturalis historiæ tricesimumseptimum librum, qui & extremus est, lapidum atque gemmarum disputatione compleuit. Hi duodecim lapides scribuntur per ordinem in Exodo, in Ezechiele, id est ἐν τῷ λογίῳ pontificis, & in corona atque diademate principis Tyri. Dicamus primum de Exodo.

do. Quatuor ordines intexti erant lapidum. Ordo primus habuit lapidem sardium, topazion, smaragdum. Ordo secundus, carbunculum, sapphirum, iaspidem. Ordo tertius, lyncurium, achatem, amethystum. Ordo quartus, chrysolithum, beryllum, onychinum, auro circundatos, & inscripti erant ex nominibus duodecim tribuum filiorũ Israël. In quo notandum quòd secũdus ordo lapidum etiam in præsenti scriptura sit positus, carbunculus, sapphirus, & iaspis. Necdum enim perfecta retinemus, nec ad patriam peruenimus: quia nunc per speculum uidemus in ęnigmate. Porrò in Ezechiele sic scriptum reperimus, Tu es signaculum similitudinis & corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti. Omni lapide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo, carbunculos, & sapphiro, & iaspide: argento quoque & auro, & lyncurio, & achate, & amethysto, & chrysolitho, & beryllo, & onychino. Auroque replesti thesauros tuos & apothecas tuas in te. A qua die conditus es, cum cherubim posui te in monte sancto meo: fuisti in medio lapidum ignitorum, immaculatus in diebus tuis ex quo conditus es: donec inuentæ sunt in te iniquitates tuæ. Quis enim tam stultus, & uęcordis ingenij, ut in paradiso dei positum principem Tyri, quẽcunq; illum esse crediderit, & conditum inter Cherubim, & inter igneos lapides conuersatum, quos haud dubie angelos intelligimus, cœlestesq; uirtutes, putat fuisse eum qui terrenis lapidibus ornatus sit, & habuerit similitudinem & signaculum dei? De natura igitur omnium lapidum, & per partes singulorum, non est huius temporis dicere: neque enim semper dicenda sunt omnia.

¶ Nunc tantum de carbunculo, sapphiro, & iaspide disseramus. Carbunculus qui paratur, siue per ordinem sternitur, uidetur mihi ignitus sermo

doctrinæ

doctrinæ: qui fugato errore tenebrarum, illuminat corda credentium. Hic est quem unus de Seraphim tulit forcipe compræhensum, ad Esaiæ labia purganda, qui nascitur iuxta Geneseos fidem in terra Henilath, ubi est aurum optimum, lapisq; carbunculus & prasinus.

¶ Porrò Sapphirus qui ponitur in fundamentis, cœli habet similitudinem, & supra nos aëris: qui talis est, ut possit Aristophanium dicere cum Socrate: ἀεροβατῶ καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον, quod nos in latinum sermonem uertere possumus, Scando aërem, solemque despicio. Siue cum Paulo apostolo: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Ezechielis quoque scriptura commemorat: quòd locus in quo thronus dei sit, sapphiri habeat similitudinem, & gloria domini in hoc colore consistat, qui portat imaginem Supercœlestis. Sed propugnacula urbis dominicæ, hoc est, murorum mœnia iaspide roborantur, qui possunt omnem altitudinem eleuantem se contra scientiam dei destruere, atque conuincere, & mendacium subijcere ueritati. Qui ergo in disputando fortissimus est, & sanctarum scripturarum testimonijs roboratus, iste propugnaculũ ecclesiæ est. Iaspidum multa sunt genera. Alius est enim smaragdi habẽs similitudinem, qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis: & uocatur N. quo omnia phantasmata fugari autumant. Alius uiridior mari, & tinctus quasi floribus: hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundissimis specubus eius nasci referunt. Alium uero iuxta Iberos, Hyrcanosque, & mare. Caspium reperiri, & precipue iuxta locum Neusin. Est & alius iaspis niui & spumæ marinorum fluctuum similis, & clementer quasi mixto cruore subrutilans. Hoc diximus, ut uniuersas gratias spirituales in

Ecclesiæ propugnaculis cognoscamus, quas qui habu erit, uanos timores fugat, & potest cum sponsa dicere: Fratruelis meus candidus, & rubicundus. Portę autem istius ciuitatis, de lapide sunt Crystallo: qui scalpitur uarijs modis, quo lapide nihil purius est. Denique uehementissimis alpium frigoribus, & inaccessis soli speluncis, concrescere aquę dicuntur in Crystallum: & tactu quidem lapidem, uisu aquam esse. Per quæ ostēditur eos qui in foribus Ecclesię sunt, nulla debere sorde maculari, sed fidei esse purissimę: & dicere cum propheta: A mãdatis tuis intellexi. Et illud audire: Beati mũdo corde: quoniã ipsi deũ uidebunt. Muri autem ciuitatis siue termini & περίβολος, lapidibus electis extruuntur.

¶ Idem in Matthæum Cap. 9.

Certe fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat: ex primo ad se uidentes trahere poterat aspectu. Si enim in Magnete lapide & succinis hæc esse uis dicit, ut anulos & stipulam, & festucas sibi copulent: quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos uolebat.

¶ Idem in Epistola ad Damasum Papam, cuius initium, Septuaginta.

Videtur mihi sermo diuinus calculi appellatiõe signari. Sicut enĩ calculus genus est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate læuissimi: ità sermo dei, qui neque hæreticorum, neque omuium aduersariorum potest cõtradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium circumcidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincentibus, ut accipiant calculum, & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autem mihi & Septuaginta in eo quod ἄνθρακα transtulerunt: idem sensisse quod cæteri ἄνθραξ: quippe quem nos car bunculũ interpretamur, genus est lapidis fulgidi atque

niten

nitentis, quem etiam in duodecim lapidibus inueni-mus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini sermonis ueritas & rigor, in carbunculo lucens doctrina & manifesta monstra-tur. Eloquia enim domini, eloquia casta, argentum i-gne probatum terræ, purgatum septuplum. Et alibi: Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

¶ Idem Comment. in Esaiam lib. 3. Cap. 6.

ET calculus iste qui à solis lxx. ἄνθραξ .i. carbun-culus est interpretatus, potest non carbonem si-gnificare uel prunam, ut plærique existimant, sed ἄνθρακα .i. carbunculum lapidem, qui ob coloris flam-mei similitudinem igneus appellatur. Ex quo intelli-gimus, & altare dei plenum esse carbunculis, hoc est i-gnitis calculis, & prunis peccata purgantibus, unde scriptum de deo legimus. Carbones succẽsi sunt ab eo. Et de ipso domino dicitur, quod ignis consumens sit. Et Saluator in Euangelio: Ignem ueni mittere super terram, ut baptizaret in spiritu sancto & igni: uniuscuiusque enim opus quale sit ignis probabit.

¶ Idem in Aggeũ. Cap. 3.

ISti sunt lapides de quibus extructurum se Hierusa lem dominus repromittit: Ecce ego præparabo ti-bi carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum, & ponam propugnacula tua iaspidem, & portas tuas de lapide Crystallo, & murum tuum de la pidibus electis. Neque enim putãdum est secundum Iu-daicas fabulas & iuxta figmenta, deum auro & gem-mis ędificaturum Hierusalem, & non uiuis lapidibus, qui nunc uoluuntur super terram, & iuxta naturas la pidum, uel agniti fide sunt ut carbunculus, uel toti cæ lestes in thronum dei reducti, ut sapphirus, uel innocẽ tia & bonorum operum simplicitate lucentes, ut cry-stallus. ¶ Idem in Esaiam Ca. 54.

¶ Ipse ueniat, ipse descendat, & ædificet in terris cæ-

lestem Hierusalem, quæ in Apocalipsi Ioannis uocatur sponsa & uxor agni, habens lumen simile lapidis preciosi sicut Iaspidis & Crystalli, & murum magnũ, & portas duodecim inscriptas matribus tribuum Israel, quarum tres erant ab oriente, & tres ab aquilone, & tres ab austro, & tres ab occasu solis, murusq́; fultus duodecim fundamentis, cuius om̃is ædificatio ex lapide Iaspide, & singula fundamẽta murorum habebant singulos lapides, primum Iaspidem, secundum sapphirum, tertium chalecedoniũ, quartũ smaragdũ, quintum sardonycẽ, sextum sardium, septimum chrysolithum, octauum beryllum, nonum topazium, decimum chrysoprasum, undecimum hyacinthum, duodecimum amethystum, q; legentes exclamamus illud & dicimus: O profundum sapientiæ & scientiæ dei, q̃ inscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles uiæ ei⁹. Quis enim cognouit sensum dñi? aut quis consiliarius eius fuit? Et iterũ, Quis sapiẽs & intelliget hæc? intelligẽs & cognoscet ea? Hiero. ad Dama. Nos possum⁹ & duodecim lapides altaris, quos ferrũ nõ tetigit, duodecim gemmas, ex quibus sacerdotis diadema constructum est accipere, quos & Ezechiel memorat, & Apoc. non tacet. ¶ Idẽ ad Demetriadẽ de uirginitate seruãda.

¶ Vt taceam de inaurium pretiis, candore margaritarum, rubri maris profunda testantium, smaragdorũ uirore, cerauniorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quæ ardent & insaniunt studia matronarum.

¶ Idẽ lib. 3. Cõment. in Amos, capite 7.

¶ Diximus ut potuimus qd ab Hebræis nobis iuxta historię sit traditũ ueritatẽ: trãseamus ad anagogẽ, de Xenocrate, q scribit sup lapidũ gẽmarũq; naturis pauca uerba ponẽtes. Adamas sui noĩs lapis est, quẽ latinè indomitũ possumus appellare, eò q; nulli cedat materiæ, nec ferro qdẽ: Nã si ponat̃ sup incudẽ, & graui ictu feriat̃ mallei, antea incus & malleus uulnus accipiunt, q̃

unt, q̃ adamas cõterat. Cũq́ȝ ignis oĩa domet, & uniuersa metalla cõsumat, reddit Adamãtẽ duriorẽ, ut ne paruulũ qdẽ angulũ uis nimij ardoris obtũdat. Vidi & in auro adamãtẽ magnitudine milij, cũqȝ uicinũ cõsumat auꝝ lõgo usu ac nimia uetustate, solus adamas nõ atterit, & nulla lima imminui põt, sed ecõtrario limã terit & qcqd attigerit, lineis sulcat. Hic lapis durissimus & indomabilis, solo hircoꝝ cruore dissoluit, & missus in calidũ sanguinẽ pdit fortitudinẽ suã. Est autẽ paruus & indecor⁹, ferrugineũ habẽs colorẽ, & splẽdorẽ crystalli. Quatuorq́ȝ adamãtis gña describunt. Primus Indicus, 2. Arabicus, 3. Macedonicus, 4. Cyprius, ꝓ q̃litate regionũ plus uel minus duritiã possidẽtes. Dr̃ q̊qȝ in electri similitudinẽ uenena dephẽdere, & maleficis resistere artibus.

¶ Idẽ in Zachariã. Cap. 7

¶ Porro quod dicitur iuxta Hæbraicũ: Et cor suum posuerunt adamantẽ, duritiam cordis ostendit, & cor lapideũ, ꝙ noluerint uerba dei suscipere. Adamas eñ lapis fortissimus, q Hæbraicè dicitur intantũ durus est, ut omnia metalla confringat, & ipse nõ cõfringatur ab ullo. Vnde à Græcis ἀδάμας indomabilis dicitur. Ab hoc Adamante induratum est cor Pharaonis, ne dimitteret populum dei.

¶ Idem In Esaiam Cap. lxvi.
Cõmentarioꝝ lib. 18.

¶ Aiunt qui de animãtiũ scripsere naturis, oĩm qdẽ bestiaꝝ, & iumentoꝝ, & pecudum auiumqȝ ingenitũ esse in filios, pullosq́ȝ suos affectum, sed maximũ eẽ amorẽ aqlaꝝ, q̃ in excelsis & inaccessis locis nidos collocãt, ne coluber factus uiolet. Amethyston q̊qȝ inter pullos eius lapidẽ reperiri, q̃ oĩa uenena superent. Si hoc uerum est, rectè affectus dei in suas creaturas aquilis comparatus est, qui omni custodia protegit liberos suos, ne draco & coluber antiquus, diabolus & satanas obrepat nouellis fœtibus, ut ad nomen

lapidis, qui ponitur in fundamentis Sion, omes aduer sariorum frangantur insidiæ.

¶ Commentariorum lib. 3. in Lamentatiões Hieremię. Caput. 4.

Sapphiro pulchriores. Et aëri quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atq; ad superna tendentes. per cælestem conuersationem uidentur uincere, narrantur sapphiro pulchriores extitisse. ¶ Idem in 17. Hieremiæ Cap.

Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue Adamantino. Lapis, inquit, Adamantinus, q; indomitus sit & infrangibilis, hoc nomen accepit: tantum nitorem habet & lęuitatem, ut absq; ullo impedimento in eum scribi possit stylo ferreo, ut dura ferri materies scribat in tabula adamantina, & duret quod scriptum est in perpetuum. Ipsi enim dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros.

¶ D. Ambrosius in psalmũ cxviij. Sermone. xvi.

PRopter hoc dilexi mandata tua super aurum & topazion. Diximus continentiam sensus, nũc de topazio lapide exprimamus historiam. De quo inuenimus scriptũ in historia Xenocratis: qui scripsit quasi lithosnomon, nasci eum uel inueniri circa Thebaidis ciuitatem: alabastrum uel topaziõ, ut aliqui putant, uñ & nominatus est ab eo loco in quo gignit. Sũt autem qui putauerunt insulam nuncupari Topazion, ad quam appulsos Troglodytas, orta subita commotione maritima, q; nauium usum non haberent reuerti nequiuisse. Deinde plurimo᷑ immorantes tempore, in insula inuenisse lapidem, & delectatos colore eius repetisse domum: & Arabiæ negotiatoribus aduenientibus uendidisse, ab illis emisse Philonem, & ad matrem Ptolemæi secundi, cui nomen erat Beronice, ab ipso eẽ perlatum. Illam autem quamuis regalibus ornamentis abundaret, supra modum tamen coloris eius stupe

factam

factã, elaborasse ut diuti⁹ species tam preciosi lapidis non lateret, ideoq́ studio eius quęsitum lapidem in usus frequentiores uenisse. Diximus quomodo innotuerit topazion lapis: nunc expressius de eius qualitate dicamus. Duorum colorum est in hoc lapide κρᾶσις, hoc est, tẽperata permixtio, πρασοειδὴς & chrysopa, similis chrysopraso, secundum utrunq; uelut quasdam extendens colorum figuras, & plenius quidem à peritis fertur extendere. Est autem parychrus & satis purus, & chrysochrus, & pinguis resplendenti similis, maximè cum solis splendore percutitur. Est etiam pulcherrimus & mirabilis super omnes chrysoprasos, magnitudine, ut dixi, usu pinguior. Natura huiusmodi, ut si polire & leuigare eum uelis, asperetur magis, usu minuitur. Est autem quodam genitali opere naturę euglyphus, hoc est bene insignitus, mirabilis, summo studio dignus habetur. Difficilè inuenitur, & repert⁹ insignitur, raró tamen in usu hominum est, quasi is quem diues regina mirata sit. Sed iam sicut Troglodytę illi q̃si præcisi oramansionis, lapide inuento repetierunt domum: ita & nos emolumento moræ huius recepto redeamus eò, unde diuertimus. Nec par est nos ornamẽtis regiis diutius sermonis nostri quædam admouere brachia, cum habeamus in manibus crucem Christi, quam admonet propheta super aurum & topazion p̃ferendam, quæ ab omni errore culpaq́; reuocat & corrigit. Quis enim iustorum non ambiat Christi in morte solatium, in resurrectione consortium? Quis non reflectat gradum, quando audit sibi superiora om̃ia peccata donari? Hoc enim plæriq; ad conuersationis studium reuocari solebant, quod delictorum suorum cõscij nullam spem ueniæ præsumerẽt, & Ecclesiæ quanto sanctiora præcepta, tanto magis sine uenia putarẽt esse præcepta. ¶ Idem lib. de Helia & ieiunio ca. 7.

¶ Adamãtius nullo consumi..ur igni, imposit⁹ focis

ignescit, subtractus de flamma mundus resplendet.

¶ Idem lib. de Helia & ieiunio, Ca. 7. Est, inquit, quędam creaturæ natura, quã Adamantinam uocãt, quæ nulla face ignis consumitur, quæ imposita focis ignescit, ilico sublata de flamma tanq̃ aquarũ fusione munda resplendet. Talia erant Hebræorum puerorꝝ corpora, quæ de ieiunio adamanti transformata natura, uapore ignis non ad dispendium sui, sed ad gratiam mutabantur. Deniq; cum furerent fornacis incendia, ut ultra quadraginta cubitos flamma per circuitum funderetur, consumens plures quos repererat Chaldęorum q naphtha, pice, & stupa, atq; sarmẽto alimenta ignib. ministrabãt, ubi cum ieiunio ingressi sunt discusso ardore flammarum in medio fornacis tepore statim roris spiritu refrigerantis humescere: ita ut eorum nullus capillus capitis exureretur, quia illa quoq; ieiunia comam pauerant.

¶ Augustinus in Psalmum 86. Fundamenta eius in montibus sanctis.

ET in Apocalypsi scriptum est. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim apostolorũ & agni. Et infra: Et fundamẽta muri ciuitatis oĩ lapide ꝓcioso ornata, & fundamentũ primum Iaspis &c. Et fundamenta, inquit, muri ciuitatis, qui est Apl'i omni lapide ꝓcioso ornata. i. oĩ gñe uirtutũ, & fundamentũ primũ Iaspis. i. Petrus Chr̃i uicarius, q dr̃ Iaspis ob fidei uirorẽ iã marcescẽtẽ. Scdm Sapphirus. i. coloris cęlestis, & Paulũ significat, q raptus fuit usq; ad tertiũ cælũ, q similis fuit sereno cælo, q ꝑcussus radijs solis. i. Chr̃i, q illũ è cælis uocauit, ardentem emisit fulgorem, cuius conuersatio in cęlis fuit. Quia uero sole innouatus, ardentius æterna quæsiuit, & alios quærere docuit. Tertium Chalcedonius, qui colorem habet pallentis lucernæ, qui fulget sub diuo, in domo obscurius, omni-

um

um sculpentium argumentis,resistit radio solis uel digitorum attritu excandens paleas ad se trahit. Significat ergo D. Ioannem, qui flamma internæ charitatis semper fuit accensus, qui foris despectus in occulto lucebat,& bona in abscondito agebat. Sed cum alijs prodesse putabat, tunc apparebat, quid intus fulgoris habebat. Sculpentibus resistit, quoniam inter aduersa seculi fortis & insecabilis fuit,& à nullo uinci potuit:& calefactus radijs solis, id est, Christi, uel digiti, id est, spiritussancti, paleas ad se traxit, id est, peccatores. Quartus Smaragdus, qui nimiæ est uiriditatis, omnes in uiriditate superans herbas ac frondes, ut & aërem circum fluuium uiridem reddat. Et Iacobum significare potest Apostolum, qui miræ fuit uiriditatis,& tantæ uirtutis, ut propter ipsius mortem putauerit Iosephus Hierusalem penitus esse destructam.

¶ Quintum Sardonyx, qui nigredinem in imo, candorem in medio,& ruborem in summo habet: significans Iacobum Maiorem, qui per humilitatem niger, id est, despectus fuit, sed candidus in medio, id est, in corde,& in summo rubeus per martyrium. Nam primus inter Apostolos martyrio coronatus est.

¶ Sextum, Sardius qui est sanguinei coloris, martyrium significans,& Andream significat, qui uidens à longe crucem sibi paratam, ait: O bona crux, diu desiderata,& iam concupiscenti animo præparata: securus & gaudens uenio ad te. Nam & hic lapis hominem lætificare timore expulso dicitur.

¶ Septimum Chrysolithus, qui aureum habet fulgorem,& scintillas ardentes uidetur emittere, & nocturnos timores pellere asseritur: significans Matthæum Apostolum & Euangelistam, qui fuit aurei fulgoris in Euangelio, & scintillas emisit ardentes prædicationum,& miraculorum, quibus populos Aethiopum ad fidem conuertit.

Octauum Beryllus, qui lucet ut aqua sole percussa, & manum urit tenentis, quanquam nonnulli asserant uiridis & pallentis esse coloris, & reddere hominem (ut dicitur) mitem atque benignum: & significat Simonem fratrem Iudæ, qui tam uita, quàm prædicatione luxit ac splenduit, ut multos cum fratre ad Christum conuerteret sua mãsuetudine, & benignitate, quamuis exterius pallidum uideretur habere colorem. i. contemptibilem esse hominem. Nonum Topazius, qui habet aureum colorem, & æthereum habet claritatem, & quum splendore solis tangitur, omnium superat claritatem gemmarum: & significat Bartholomęum, q aurei coloris fuit ob sapientiam, & æthereum habuit claritatem ob orationum frequentiam: centies enim in die, & centies in nocte flexis orabat genibus, cuius candida uestimenta nunquam ueterauerunt, nũquam sordes contraxerunt. ¶ Decimum Chrysopassus uiridis coloris, & aureæ mixturæ, siue ut alij asserũt, purpurei coloris cum guttis aureis, & significat Thomã, qui uiridis fuit fidei, postquam latus tetigit. Nam clamauit tacto lactere: Dominus meus & de⁹ meus. Guttæ aureæ fuerunt eleemosynæ pecuniarnm, quas habuit à rege pro ædificando palatio. Vndecimum Hyacinthus, qui in sereno est pspicuus, & in nubilo obscurus, significãs Philippum. Duodecimus Amethystus qui est purpurei coloris mixto colore uiolæ & rosæ, significans Iudam fratrem Simonis.

¶ Augustinus in enarratione Psalmi 147.

Mittit crystallum suam sicut bucellas.

¶ Est, inquit, crystallum species quędam in modum uitri, sed candidum est. Hoc autem genus traditur ab eis, qui nouerunt, unde dubitare non debemus, quoniam fidelissima scriptura testimonium dicit. Traditur enim crystallus durata per multos annos, & non resoluta, niue ita congelascere, ut resolutio non facilis

lis

lis fit:niues præteritę hyemis facile dissoluit æstas adueniens:non enim ad cōfirmandum duritiam accessit annositas. Vbi autem niues multæ per multos annos missæ fuerint,&copia sua uiolētiam æstatis euicerint, non æstatis unius,sed multarum,præsertim in his terræ partibus .i. in Aquilonia plaga,ubi nec æstate sol perferuētissimus inuenitur,ipsa diurna & annosa duritia reddit hanc speciem,quam crystallum dicimus.

¶ Augustinus lib.2.de sermone dñi in monte.

¶ Margaritæ sunt quæcunq; spiritalia magni æstimanda sunt, quæ in abdito latent tanquam de profundo eruuntur,& allegoriarum integumentis quasi apertis conchis inueniuntur.

¶ Augustinus de ciuitate dei lib.21.cap.5.

¶ Legimus Asbeston Arcadiæ lapidem , propterea sic uocari,ꝙ accensus semel iam non possit extingui. Pyriten lapidem Persicum,tenentis manum , si uehementius prematur,adurere, propter quod ab igne nomen accepit. In eadem Perside gigni etiam lapidem Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna crescere atque deficere.

¶ Augustinus lib.21.cap.4.de ciuitate dei.

¶ Magnetem lapidem nouimus, mirabilem ferri esse raptorem,quod cum primum uidi, uehementer inhorrui. Quippe cernebam à lapide ferreum annulum raptum atq; suspensum , deinde tanquam ferro quod rapuerat uim dedisset suam , cōmunemq; fecisset, idē quoq; annulus admotus est alteri , eumq; suspendit, atq; ut ille prior lapidi,sic alter annulus priori annulo cohærebat. Accessit illi eodē modo tertius , accessit & quartus. Iamq; sibi per mutua connexis circulis nō implicatorum intrinsecus,sed extrinsecus adhærentium,quasi catena pependerat annulorum. Quis istam uim lapidis non stuperet,quæ illi non solū inerat, uerum etiam per tot suspensa transibat, & inuisibilibus

ea uinculis subligabat? Sed multo est mirabili⁹ quod à fratre & coëpiscopo meo Seuero Milleuitano de isto lapide cognoui. Seipm nãq; uidisse narrauit, quemadmodũ Bathanus quondã comes Africę, cũ apud eũ cõuiuaretur episcopus, eundem protulerit lapidẽ & tenuerit sub argento, ferrumq; super argentum posuerit, deinde sicut subter mouebat manum, quà lapidem tenebat, ita ferrum desuper mouebatur, atq; argento medio, nihilq; patiente, cõcitatissimo cursu ac recursu infra lapis ab homine, supra ferrum rapiebatur à lapide. Dixi quod ipse conspexi, dixi quod ab illo audiui, cui tanquam ipse uiderim credidi. Quid etiam de isto magnete legerim, dicam: quando iuxta eum ponitur Adamas non rapit ferrum, & si iam rapuerat, ut ei appropinquauerit mox remittit. India mittit hos lapides. Sed etsi eos nos cognitos iam desistimus ad mirari, quanto magis illi à quibus ueniunt, si eos facillimos habent: sic forsitan habent ut nos calcem, quã miro mõ aqua feruescentẽ, qua solet ignis extingui, & oleo non feruescentem, quo solet accendi, qa in promptu nobis est: non miramur præterea æs, ferrum argentum, terra atque harena obtegi, uerum qui auri uenas argentiúe rimantur, metalla quidem effodiunt, ramenta uero sibi & minutias colligunt: postquam uerò impressis notis aurum iam signatum est, incussumq; imperatoris characterem accepit, non illud aurei loculi, sed thecæ uel ex corio ex marmore confectæ inditum seruant. Iure igitur factum est, ut uerissimas de diuinis humanisq; rebus traditiones, non illustres eloquentia tumidique sermone, sed simplices, humilesq; ac omnibus mortalibus noti prædicent, magnumq; adeo ineffabilem thesaurum uiles ad modum thecæ despicabilesq; circumferant.

¶ Theodoritus Cyrenensis Episco. De curatione infidelium Græcorum Ser. 5.

De na

De natura huius lapidis quę Magnetem uocăt, eam esse uim cōstat, ut omnē aliā materiā quietam esse, immotāq; dimittat, ferrum uerò dūtaxat ad sese trahat, nonnunquam uerò alte à se sublatum quasi ostentet, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè aliquo nexu uisibili colligetur, sed eius lapidis incubante uirtute, occulta nobis ratione suspensum sit. Tale uerò qppiam & in diuinis scripturis, & in uerbis quæ de deo fiunt, solet contingere, ut facile is cognoscet, qui diligenter aduertet. Plurimi enim, imò, ut ita dicam, cuncti ferè mortales aurem illis accommdant, soli uerò capiuntur, qui alumni sunt fidei. cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis solatio teneātur, neq; quicquàm appareat unde à superiori loco uincti dependeant, sed ad occultas duntaxat rerum spes, mētem, animumq; accommodent.

¶ Sermo. 9. de legibus. Vos quidem uiri Græci elegātes compositosq; sermones audire percupitis, quærentes his quàm maxime permulceri. Vbi uerò tales non inueniatis, risu effuso eos contemnitis, ac maledictis incessitis, quin obstructis auribus, quæ dicuntur, audire non uultis. Contra uero animaduertere uos oportuit, ita usue uenire, ut ea quæ sunt quàm maxime preciosa. cuncta ferè uili materia integantur. Videre siqdem est preciosum unionē, quales ampli ac magnifici uiri apud se eē desiderāt, aspnabili admodū testæ innasci, eademq; nutriri, augescere, occultari. Qui uerò eū sibi coēmunt, auri plurimū persoluētes, missam faciūt testā. Pręterea uerò pellucētes gēmas, ornādisq; regijs capitib. destinatas, aliud gen⁹ lapidis extrinsec⁹ circūuestit, despicabilis ille qdē atq; inutilis. Qui ergo eas gēmas expoliunt, ad ornatūq; cōcinnant, superfluā illam testā nihil q; pendendā circūputātes abradētesq;, nitorem lucentium lapillorum detegunt & expediūt.

Aurum quoq; quod passim à multitudine peramatur, iam purgatum à fecibus, non in loculis aureis circumfertur, sed in uili corio: Ita erat eruditio in Apostolis, & quæ sequuntur.

¶ Marsilius Ficinus Florentinus de uita cælitus comparanda lib. 3. cap. 12.

HAc utiq; ratione smaragdus, hyacinthus, sapphirus, topazius, rubinus, unicorni cornu, præcipue uero lapis bezaar apud Arabes appellatus, occultis gratiarum proprietatibus prædita sunt: Et idcirco non solum intus assumpta, sed etiam si carnem tangant, ibiq; calefacta uirtutem suam promant, uim inde cœlestem spiritibus inserunt, qua se contra pestem tuentur atq; uenena. Quod autem hæc similiaque tale aliquid agant uirtute cœlesti, id argumento est, quia etiam exiguo pondere sumpta non exiguum habent in agendo momentum. Quod elementari qualitati uix unquã est concessum, igni uidelicet ualde cœlesti. Materialis enim uirtus ut agat multũ, materiam desiderat multam. Formalis autem, etiamquum minima materia ualet plurimum. Simili uirtute in primis Phœbea Pæonia carnem tangens, contra caducũ morbum spiritus armat uapore ad eos intus infuso. Simili corallus & chalcidonius aduersum atræ bilis illusiones, Iouis præcipue Venerisq; uirtute: cæteraq; similiter. Eiusmodi quadam proprietate myrobalani iuuẽtutem seruãt, acuuntq; sensus, & ingenio prosunt atq; memoriæ, propter Iouem in primis Saturni temperatorem, atq; Mercurium sensus amicum. Quam quidẽ arborem forte aliquis in paradiso ad uitam prorogandam extitisse putabit. Mercurio lapidem achatẽ consecrant: Vnde Physici conueniũt, ad facundiã uisumq; & contra uenena ualere. Serapio scribit eum qui hiacynthum uel ex eo sigillum gestat, esse à fulgure tutũ, atq; hanc uirtutem eius esse latissime diuulgatã: quam

si ha-

si habet, ab Ioue putamus habere. Lapis ætites uel aquilinus habet à Lucina, id est Venere atq; Luna, ut ad motus uuluæ, partũ mox & facilime citet. Quod Rasis confirmante Seraptiõe frequenter se dicit expertũ. Forsan & à Phœbo qui transfixit Pythonem.

¶ Idem eodem libro cap. 15.

ALterum uero recuset lapillum, Helioselinõ cognomento, qui Solis Lunæq; coniunctæ Soli naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quisquis argento inclusum deaurato similibus collo filis admouerit, quando Luna in domicilio suo uel Solis in eodem minuto cum Sole congrediiur, suosq; teneat angulos, Solarem simul atq; Lunarem spiritum reportabit, aut saltem talem qualis euadit Luna per cẽtrum copulata Soli. Hic uero tu uides dispsas Phœbi dotes, uelut Osyridis mẽbra, sororem eius Phœbem uelut Isidem cõgregare. Sed utinam Solarem alicubi lapidem facile reperiremus uel Lunarem, adeò in eorum ordine præpotentem, quemadmodũ sub serie Septentrionalis poli Magnetem habemus & ferrum. Solarem profecto ferunt inuenisse apud Indos Apollonium Theaneum, lapidem scilicet nomine Pantauram, ignis instar micantem, sub terra passus quatuor nascentem, cui tantum spiritus insit ut tumeat, & plęrunq; scindatur terra, ubi eiusmodi lapis concipitur: ita cæteros ad se lapillos trahens, sicut Magnes ferrũ. Sed lapis hic Herculeus ad se contemplandũ uehementius adhuc nos in præsentia rapit. Videm⁹ in specula naturarum indice poli libratum acum affectum in extremitate Magnete moueri ad Vrsam, illuc uidelicet trahente Megnete: quoniam & in lapide hoc præualet uirtus Vrsæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad Vrsam trahit utrunq;. Virtus autem eiusmodi tum ab initio infusa est, tum continue Vrsæ radijs uegetatur. Forsitan ita se habet Succinum ad polum alterum &

ad

ad paleas. Sed dic interea, Cur Magnes trahit ubique ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Magnes traheret multo magis, ferrumq́ ferrum. non quia superior in ordine corporum, imò superius est lapillo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsam sequente clauduntur, sed superiorem in ipsa Vrsæ proprietate gradum tenet Magnes, inferiorem uero ferrum: Superius autem in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, & ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat, aut efficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur. Sic in serie Solis inferior homo admiratur superiorem: In ordine Iouio ueneratur: In Martio timet: In Venereo inferior ad superiorem rapitur amoris ardore, deseritq́ seipsum: Mercuriali semper hic discit, uel persuadetur ab illo: In Lunari motum hic ab illo sæpius exorditur: In Saturnali quietē. Ego autem quū hæc explorata hactenus habuissem admodum gratulabar, cogitabamq́ iuuenis adhuc Magneti pro uiribus insculpere cœlestis Vrsæ figuram, quando Luna melius illuc aspiciat, & ferreo tunc filo collo suspendere. Sperabam equidem ita demum uirtutis me sideris illius compotem fore. Sed quum diutius explorassem, inueni tandē sideris illius influxus Saturnales esse plurimum atq́ Martiales. Accepi à Platonicis malos dæmonas plurimum Septentrionales existere, quod etiam Hebræorum astronomi confitentur, noxios Martiosq́ dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & à Iamblicho, imaginum fictores à dęmonibus malis occupari sæpius atq́ falli. Vidi equidem lapillum Florentiam aduectum ex India, ibi è capite draconis erutum, rotundum ad nummi figuram, punctis ordine quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, q

aceto

aceto perfusus admouebatur parumper in rectum, iā mò obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret uapor aceti. Existimaui equidem lapillum eiusmodi cœlestis draconis habere naturam, atq; quasi figuram, motum quoq; illius accipere, quatenus per aceti seu uini ualentioris spiritum draconi illi siue firmamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui gestaret, & aceto sæpe perfunderet, uim aliquam forte draconis illius acciperet, qui geminis anfractib⁹ hinc quidem Vrsam maiorem implicat, inde minorem. Extat & prope Scorpionem serpentarius quasi homo serpente cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, sinistra caudam, genibus quasi flexis, capite paulum resupino. Legi equidem magos Persarum regi cōsuluisse, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Hæmatiti, quem aureo clauderet anulo, ita tamen ut inter lapillum atq; aurum serpentariç radicem insereret. Hoc enim anulo gestantem contra uenenum morbosq; uenenosos tutum fore, uidelicet si Luna serpentarium aspicienre feceris. Hanc imaginem Petrus Aponēsis cōfirmauit. Ego uero, si hanc anulus ille uim habet, arbitror non tam per figuram quàm per materias eiusmodi, & hoc pacto temporeq; compositas sibi cœlitus uēdicare. Memento lapillos nascētes in animalibus nec inde languentibus, ut in dracone, gallo, hirundine, cæterisq;, efficaces existere fermè, ut lapilli in terra nascētes, atq; ad easdem referri stellas, ad quas hæc animalia pertinent. Hinc Alectorius ex uentriculo galli ueteris tractus pollet potestate Solari, per quem Dioscorides ait sæpe compertum esse, eum pugnare inuictum qui lapillum hunc ore gestaret. Idem ait, Chelidoniū erutum ex hirundiue rufum, curare melancholicum, & amabilē idoneūq; reddere. Quod quidē habet ex Ioue, ꝑ ea quæ diximus, scilicet res ubiq; infra Lunā stellares existere. ¶ Ex parabolis siue silibus Erasmi.

Quidam

QVidam Amethystum adhibent in compotationibus aduersus ebrietatem. Multo magis in audiendis poetis præcepta sunt adhibēda, ne quid inficiant animum. Vt Pyrites gemma non aperit uim igneā, nisi si atteras, tum enim digitos adurit: Ita quorundam malitiam non sentias, nisi cum illis cō suetudinem aut commertium habueris, aut nō sentias philosophiæ uim nisi exercueris: Ita succina attritu uim attrahendi & odorem produnt. Quemadmodum gemma Chalazias, etiam si in ignem conijciatur, tamen natiuum frigus suum retinet: Ita quidam sic frigēt ad literas ac uirtutem, ut nullis exemplis, aut hortatibus inflammare possis. Sicut Alexāder Magnus uetuit, ne quis se pingeret præter unum Apellem, aut ne quis se fingetet ære, præter Lysippū, aut gemma sculperet prę ter Pyrgotelem, summos uidelicet artifices: Ita non cōuenit Christum à quouis prædicari, aut uirtutem à quouis laudari. Vt gemma minutula quędam res est, sed ingentibus tamē saxis anteponitur: Sic homo pusillus, sed ingenio ualēs, aut sic philosophia, seu uirtus ostentatione minimumquiddam est, sed pretio maximum. Vitrum mire Crystallum imitatur, res uilissima rem longe preciosissimam. Ita assentatio amicitiam imitatur, res pessima lōge optimam. Vt crystalli fragmēta sarciri nullo modo possunt: Ita difficillimum eos reconciliare, qui exarctissima familiaritate in mutuum odium uenerunt. Vt natura gemmas altissime recondidit, uilia passim obuia sunt: Ita quæ sunt optima, paucissimis nota sunt, nec nisi summo studio eruuntur. Vt Succina paleas ad se trahūt, Magnes ferrum, Chrysocolla aurum: Ita quisque asciscit sibi suis aptum moribus.

¶ Vt indomita uis Adamanti, unde & nomen additum gēmæ, adeò ut nec calescat igni, nec ferro cedat, quin magis ictum ita respuens, uti ferrum simul & in

cudes

tudes dissiliant: Sic sapiētis animus aduersus omnem fortunæ sæuientis impetum inuictus. Quemadmodum Adamas aduersus omnia inuictus: hircino sanguine eoq; calido, ac recenti maceratus, malleo frangitur: Ita quædam ingenia nulla ui peruincas, blanditia emolliēda sunt. Adamas una re mollescit ad ictus ferri, alias indomitus: Ita nullum est ingenium tam ferū, quod non aliqua ratione queat expugnari. Quemadmodum si ferrum inter adamantem ponas & magnetem, diuerso nisu, nunc huc, nunc illuc fertur: Ita dubius animus nunc ad honesta rapitur, nūc ad diuersa trahitur affectibus. Vt adamas si iuxta magnetem ponatur, non patitur abstrahi ferrum, aut si admotus magnes apprehenderit adamas ediuerso, rapit, atque aufert: Ita pecuniæ studium dissidet cum Christiana pietate, & modis omnibus auocat, nec sinit adhærescere Christo. Sicuti Nero princeps gladiatorum pugnas Smaragdo spectabat: Ita quidam malunt diuorum imagines, q̃ ipsos diuos animo contemplari. Vti ferrū aut chalybs, cætera quidem duritię rigoreq; superat, ab adamante uincitur: Ita res quidem potens est amor in liberos, sed hunc quoq; superat pietas in deum.

Vt Adamas si frangi contingat malleis, in minutissimas dissilit crustas, adeò ut uix oculis cerni queāt: Ita arctissima necessitudo, si quando contingat dirimi, in summam uertitur simultatem, & ex arctissimis fœderibus, si semel rumpantur, maxima nascuntur dissidia: Aut supra modū incandescit semel uicta lenitas. Quēadmodum in opalo gemma multarum gemmarum dotes eminent: Nempe carbunculi tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi uirens mare, cunctaq; hæc pariter incredibili mixtura lucētia: Ita multorum uirtutes in uno hoc eminent, aut in sacris literis simul inuenitur quicquid apud illos Ethnicos scriptores placere potest. Opalum gemma indiscreta simi

litudine adulterant Indi. Experimentum in sole tantum: Ita uirtutes quædam uitia sic imitantur, ut difficilimum sit dignoscere, nisi ad summam lucem proferantur. Carbunculi ignis & nomen & speciem habent, cum ignem non sentiant, unde & Apyrustæ dicti. Ita quidam pietatis opinionem & imaginem obtinent, cum à re sint alienissimi. Anthraciti carbunculorum generi peculiare est, ut coniectus in ignem, uelut intermortuus extinguatur, contra aquis perfusus exardescat. Ita quosdam contraria mouent, si exhorteris magis languescunt, si dehorteris magis accēduntur, si bene merearis redduntur inimici, sin male, pluris te faciunt. Iris gemma nō nisi in opaco reddit colores arquus cælestis, nec ita ut ipse habeat in se, sed parietibus illidat, in sole coloribus caret: Ita quidam uaria uirtutum simulachra præ se ferunt, sed in obscuro, & quod in se non habent, tamē in aliorum animis ueluti repræsentant, ac gignunt. Vt his gemmis summum est p̄cium, quæ nō modo uarietate colorum delectant oculos, & nares odore, uerum etiam ad remedia sunt efficaces: Sic his libris summum est precium, q nō solum habent orationis illecebras, uerum & salubribus præceptis nos liberāt animi uitijs. Vt quidam gēmas quasdam secum ubiq; circūferunt aduersus morbos, maleficia, ebrietatē, tonitrua, ruinas, cæteraq; mala: Ita quædam Philosophiæ decreta semper ad manū habenda aduersus incursuros animi morbos, libidinē, iracundiam, ambitionem, auaritiam & his cōsimiles. Draconites nec poliri potest, nec artem admittit, alioq elegans ac translucens: Ita diuina scriptura suū habet nitorem, nec artificiū philosophię, aut rhetorices admittit. Quædam gēmæ aceto maceratæ nitescunt, plęræq; melle decoctæ: Ita quosdā meliores reddit acris obiurgatio, quosdam admonitio blādior. Facilius insculpes gemmis quę uoles si terebra ferucat: Ita magis

mouebit

mouebit orator, si non solum acriter dicat, sed ferueat & amet id quod laudat, oderit quod uituperat. Vti Magnes non quiduis ad se trahit, sed ferrum duntaxat, cum sint alia multo leuiora: Ita quorundam oratio non mouet omnes, sed iam propensos ad id, quod illi suadent. Vt quidam magnetes ferrum attrahunt: at Theamedes, qui in Aethiopia nascitur ferrum abigit, respuitque: Ita est Musices genus, quod sedet affectus, est quod incitet. Vti Magnes occulta quadam & incognita ui ferrum ad se trahit: Ita sapientia secreta quadam ratione trahit ad se animos hominum. Vt magnes ad se trahit omne ferrum, sed Aethiopicus magnetem quoque alium ad se rapit: Ita rex populũ quò lubet cogit: at ingenio aliquis rex etiam regibus cæteris uim facit. Vt Gagates aqua infusa incenditur, oleo restinguitur: Ita quidam quo magis roges, magis frigescunt: si negligas, ultrò cupiunt: Aut sunt quos officijs alienis, neglectu prouoces ad amorem. Vt lapis è Scyro fluctuat integer, sidit comminutus: Sic res discordia pessum eunt, concordia sustinentur. Siphnius lapis oleo excalefactus durescit, alioqui mollissimus: Ita quosdam benefactis reddas deteriores. Vt uitrum quia pellucidum nihil cælat: Ita quidam nihil tegere, nihil dissimulare norũt, quicquid in animo est, id protinus omnibus palam est. Vt uitrum copia uiluit, alioqui nec auro, nec argento cessurum: Ita sacerdotes ob turbam minoris fiũt, magno in precio futuri, si singulæ ciuitates singulos haberent sacerdotes, ut olim.

Similia

Hadrianus pontifex sextus. Quæst. Quotlib. 7.

¶ Hoc est adhærere deo, de quo Apostol⁹ dixit: Qui adhæret deo, unus spiritus est cum eo, primæ ad Corinthios sexto. hoc est per amorem in deum transformari: ut Diony. 4. de diuinis nominib⁹ loquitur, & ita absorptum esse in deum, ut nullum pondus ip̄m aliorsum trahat, sed solũ põdus diuini amoris ip̄m ꝓpellat

ad finem, instar ferri, quod sua grauitate nihil magne ti ponderis adijcit. Nam ferunt naturales: si magnes a- liquis fortis in libra appensus fuerit, & post ad se at- traxerit ferrum, nihil ultra ponderis quàm antea ex solo magnete, iam ex ferro & magnete insimul erit. i- ta quasi absorpta, & ab effectu mouendi grauitas fer- ri uirtute magnetis impedita erit.

¶ Augustinus Steuchus Eugubinus in recognitione in uetus testamentum, in secundum Geneseos cap.

¶ Ibiq; inuenitur bdellium & lapis onychinus.] Ex Hebræo ducta uox, nempe bdolach. Maxima autē in- certitudo huius significati: Septuaginta enim hoc lo- co carbunculum interpretati sunt, qui lapis est fulgi- dus ac lucens, ut etiam testatur Hieronymus. Iidem ali bi Crystallum interpretati sunt: alij smaragdum He- bræi hodie communiter dicunt eē crystallum. Hebræ us autem Agaen sentit bdolah lapillos esse perexigu- os ac rotundos, qui ex aquis prodeant. Plinius autem bdelium gummi esse scribit destillans ex arbore eius- dem nominis, unde cōgelascere, lapideūq; fieri, at quo- modo in fluminibus tamen nascitur, ut hic traditur. Nicolaus sentit arborem esse aromaticē, neq; aliud ad- dit. Itidem uariatur in eo, qui mox sequitur Shoham, quem Aquila Symmachus & Theodotion onychinum sunt interpretati, Septuaginta lapidem Prasinum. Sic in Exodo autem Smaragdum Iosephus dicit esse Sar- donychen. Ego autem existimo bdellium uniones si- gnificare, quia manna Nume. 12. huic comparatur, ubi dicitur: Species eius erat, sicut species dolah, māna ue- ro sicut margaritum est. ¶ Et lapis onychinus] Heb. Shoham, de hoc modo quid interpretati sint diximus. Cum Hieronymo autem sentiunt præter recitatos a- liqui Hebræorum, præsertim Agon sic scribens: Sho- ham lapis preciosus est candidus & permistus. Deinde addit Auen Ezra. Nos aūt hæc ignoramus. Fatentur

itaq;

itaq; etiam Hebræi ingenuè se propriè quales hi lapides sint ignorare. Paguinus item in Thesauro onychē interpretatur. Augustinus Steuchus in recog. ueteris testamēti in 28. Exo. cap. Quatuor ordines lapidum] Cum in his lapidibus interpretandis Hiero. semp Septuaginta sequatur, & eorum in ea re approbaret ædi tionem, nō mihi uisum est afferre in medium, quæ de his lapidibus ab Hebræis dicuntur, cum & ipsi uehementer à Septuaginta & Hieronymo discrepent, & leuior apud eos de hisce rebus inueniatur cognitio, quā omnes alias gentes. In tanta igitur rerum ambiguitate tantaq; discrepantia magis erat septuaginta adhibenda fides, quam omnibus Hebræis & Chaldæis interpretibus, cum istos etiam & mendacij & inconstantiæ arguere possimus. Hæc quidem necessaria & uera excusatio. Exēpli causa: lapis is qui Hæbraice appellatur pitedah, quem Septuaginta & Hieronym⁹ topaziū interpretantur, ab alijs creditur eē smaragd⁹, ab alijs prasinus uocat̄, hoc est porraceus. Aliter Theodotion, aliter Aquila eum interpretatus est. Quare Septuaginta & Hieronymo standum.

¶ Franciscus Georgius Venetus Minorita de Harmonia mundi totius Cant. 2. to. 3. Cap. 4.

¶ Septimum uestimentum est mēsura paruū, sed cunctis prædictis celebrius: quod Hebraicè dicitur hossen, Græcè λόγιον. Hinc latinè traductū est rationale. Pannus quidem breuis ex quatuor antedictis coloribus intextus, habēs magnitudinem spithamę per quadrū, & duplex ne facile rūperetur. Habebatq; quatuor ordines, uel lineas, in quorū quolibet erant tres lapides pretiosi. In primo sardius, topazius, & smaragdus. In secundo carbūculus, sapphirus, & iaspis. In tertio lyngurius, achates & amethystus. In quarto uerò crysolithus, onychinus, & beryllus. In quibus cælata erāt duodecim nomina duodecim filiorum Israhel, In cuius

rationalis quatuor cingulis erant quatuor anuli aurei correſpondentes quatuor anulis, qui erant in ſuperhumerali copulati uittis Hyacinthinis, & catenis aureis, ut ligatura firma eſſet, & una textura uideretur. Erat quoque (quod maxime importat) in ipſo rationali iudicij, iuſſu dei poſitum, haurim uel tumim, quod nos habemus interpretatum, doctrinam & ueritatem. Et hæc erant ſuper cor Aaron, pro quo nos habemus ſuper pectus Aaron: quando ingrediebatur in templum coram domino, ut portaret Aaron iudicium filiorum Iſraël ſuper cor ſuum, quando ingrediebatur coram domino ſemper. ¶ Rythmica explicatio autore incerto de 12 lapidib. rõnalis.

Ciues cæleſtis patriæ, regi regum concinite:
Qui eſt ſupernus opifex ciuitatis Vranicæ,
In cuius ædificio talis extat fundatio.

¶ De Iaſpide.

Iaſpis colore uiridi præfert colorem fidei,
Quę in perfectis hominibus nunq̃ marceſcit penitus.
Cuius forti præſidio reſiſtitur diabolo.

¶ De Sapphiro.

Sapphirus habet ſpeciem cæleſti throno ſimilem:
Deſignat cor ſimplicium ſpe certa præſtolantium,
Quorum uita operibus delectatur & moribus.

¶ De Chalcedonio.

Chalcedonius pallidam ignis habet effigiem,
Subrutilat in publico, fulgorem dat in nubilo.
Virtutem fert fidelium occultè famulantium.

¶ De Smaragdo.

Smaragdus uirens nimium, dat lumen oleaginum,
Eſt fides integerrima ad omne bonum † facula,
† pacula Quæ nunquam ſcit deficere à pietatis opere.

¶ De Sardonyche.

Sardonyx conſtans tricolor, homo fertur interior,
Quem denigrat humilitas, in quo albeſcit caſtitas.

Ad honestatis cumulum rubet quoq; martyrium.

¶ De Sardio.

Sardius est puniceus: cuius color sanguineus,
Ostentat & martyrium rite agonyzantium.
Sextus est in catalogo, crucis hæret mysterio.

¶ De Chrysolitho.

Auricolor Chrysolithus scintillat uelut Clibanus,
Prætendit mores hominum perfectè sapientium,
Qui septiformis gratiæ sacro splendescunt iubare.

¶ De Beryllo.

Beryllus est lymphaticus, ut sol in aqua lympidus,
Figurat uota mentium ingenio sagacium,
Quîs magis libet sumere pulchrę quietis otium.

¶ De Topazio.

Topazius quo rarior est, tanto pretiosior,
Nitore rubet roseo, & aspectu æthereo.
Contemplatiuæ solidum uitæ monstrat officium.

¶ De Chrysoprasso.

Chrysoprassus purpureus, auricolor, & flammeus,
Cuius splendor in tenebris, flammas euibrat oculis.
Hic est perfecta charitas, quam nulla sternit feritas.

¶ De Hyacintho.

Hyacinthus est cęruleus, uirore medioximus,
Cuius acuta facies mutatur ut temperies.
Vitam sumit angelicam, discretione præditam.

¶ De Amethysto.

Amethystus præcipuus, colore uiolaticus,
Flammas emittit roseas, & uiolas purpureas.
Prætendit cor humilium Christo commorientiũ.

¶ Quid significent ij lapides pretiosissimi.

Hi pretiosi lapides carnales signant homines.
Colorum est uarietas, uirtutum multiplicitas.
Quicunq; his floruerit, congruus esse poterit.
Hierusalem pacifica, hæc tibi sunt fundamina:
Felix & deo proxima quæ te meretur anima

Custos tuarum turrium non dormit in perpetuũ.
Concede nobis ἄγυε rex ciuitatis cœlicæ,
Post cursum uitæ labilis, consortium cum superis.
Amen.

FINIS.

ALARDVS lectori.

Plurima non alio miramur nomine signa:
Quam quòd ab ignotis sint ea uecta locis.
Adducta extremis ueneramur pharmaca ab īdis
Adducta è Solymis fragmina suscipimus.
Sutilis externo transmittitur orbe coralla:
Aut lapis, aut Tophus, aut ebur, atq; cyphus.
Sic nihil in pretio est, nisi sint exotica plane,
Pluris & hoc fiunt, quo peregrina magis.
Hoc plus suspicimus, plus demiramur, & hoc plus
Per fas perq; nefas quisquis habere studet.
Mille per imposturas, mille per insidiasq;
Alterius manibus nitimur eripere.
Nescio quid plus est, quod donet præmia rebus,
Siue loci Genius Barbaricumue solum.
Nobile longinquis adductũ hoc symbolon oris,
Et paruo prostans, quin tibi lector emis?

Aliud.

Quod si rara iuuant, & raris maior habetur
Gratia, sic grata est quam rosa prodit hyems.
Ecquid in immenso deprehendas rarius orbe?
(Omne solum penetres, omneq; littus ares)
Omnigenis quàm farta nitentibus arcula gemmis,
Quas hoc è calatho iam licet accipias.

Aliud

Si magis illa iuuant semper quæ pluris emuntur,
Eruta non summa gemma iuuabit ope.

Aliud

¶ Aliud.

Non est è putridis hæc eruta gemma lacunis,
    Barbarico nascens Vandalicoúe sinu.
Sed dedit aut Oriens, dedit aut Aegyptia tellus,
    Indicus aut lapides hos dedit Oceanus.
Multum crede mihi refert, è litore carpas
    Quod fuit, an pigro quæ stetit unda lacu.

¶ Aliud.

Indica si fuluum condat formica metallum,
    An gemmas gnauus non cumulabit homo?

¶ Aliud.

Oebalis Herculeo debet quoq; purpura multum:
    Plus Marbodaico gemma sed ingenio.

¶ Aliud.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
    Pauperiem fugiens per mare, perq; niues.
Rugosum piper, & pallentis grana Cymini
    Vt legat, & merces ampliet exiguas.
Tu nuce nec cassa medioúe nec emeris asse
    Has tot opes? an quod merx putet ultronea?
An quod & Aesopi gallus plus paucula malit
    Hordea, quam gemmas Persidos omnigenas?

¶ Aliud.

Si cupis immenso nitidos ex orbe lapillos,
    Quem Marbodæus dat cito prænde librum.

¶ Aliud.

Vt totum quoq; peruageris orbem,
Et uastum penetres subinde pontum,
Quid uis, & patiens, agensq;, & audens,
Quo sis & cito sis abunde diues,
Et mercis uariæ, reconditæq;,
Lautæ, & multiiugę supellectilisq;,
Et sudes satis, & satis fatiscas,
Prorsus nil tamen eruas licebit,
His quod sit pretiosius lapillis.

Si tanti uitra, margarita quanti?
Nam quod continet æquor, atq; terra,
Et Theris gremio fouet potenti.
Marbodæus in hoc habet libello.

¶ Aliud

ἕσπερος ὡς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.
Indicus irradiat sic lapis inter opes.

¶ Alopecius Lectori.

QVoniam prius cœpta sunt excudi Alardi Scholia, quàm nobis Pictorij libellus exhiberetur: ob id non potuit eodem, quo digessit ordine formulis committi.

Vale.

¶ PROOEMIVM PICTORII VILling. in Marbodæum.

VEtustum sane institutum, ut poëtam interpretaturus, illius nominis & uitæ mentionem faciat. Deinde libri titulum, carminis qualitatem, librorum numerum, & poëtæ intentionem enarret. Poëtæ igitur nomen est Marbodæus Gallus. Nam sic nostri exemplaris initium habuit. At de uita illius multa scribere ambiguum est, quia uel propter materiam in eo contentam, uel temporum uetustatem, neglectus ita latuit, ut uix tãdem in nostri seculi commodum prodierit, tametsi non dubito eum à doctissimis ad limam rectiorem esse politum, etiam nostris tẽporibus. Quoniam illius poëtæ uersus crebrò apud Vincentium in speculo naturali, & apud Bartholomæum Anglicum lib. 16 citatos inuenio. Non tamen bene admodum sonantes, & ad poëticas regulas emendatos, ut hi sunt: Qui quidem

dem Enchiridion hoc lapidarium sæpiuscule appellitant. Cui cordi est uerum perscrutari, tale speculum libro 9. ferè singulis capitibus euoluat, & in multis Anglicum, qui ut suas rerum proprietates autoritate roboret, frequenter citat hoc manuale.

¶ Libello nomen Enchiridion, quod pugionem aut manuariam tabellam, teste A. Gellio libro 20. uocant inditum reperi.

¶ Carminis qualitas est, non grandiloqua neq; sublimis. Nam de lapidibus scripsisse humili genere, uniformi, & puro heroico satis esse quis inficias iret?

¶ Vnicus est liber poëtæ animum & beneuolentiam in amicos referens, quem tribus ut multis communicaturum se ostendit in pręfatione sua, propter frugem & commodum, quæ omnia ex hoc Enchiridio uenari licet. Quoniam multos in se contentos habet lapides, quibus si rite utaris, facile omnigenis morborum generibus medebere. Reliqua ex scholijs nostris colligas.

Pan-

FINIS

ERRATA.

Pretiosiora pagina 3. facie 2. ἀδύνατα καὶ ἄτοπα pag. 6. fa. 2. ἀλληγορίαμ pa. 6. f. 2. magicum pa. 7. fa. 1. uideantur pa. 8. fa. 1. πάρεργα pag. 8. fa. 2. particula pa. 11. fa. 2. disertum pa. 16. fa. 1. erat pa. 7. fa. 2. locus pa. 19. fa. 1. ex eo pa. 21. fa. 1. Gryphis pa. 22. fa. 2. cap. 6. pa. 26. fa. 2. De Beryllo Plinius pa. 28. fa. 1. uel uitium pa. 29. fa. 1. Meandro pa. 30. fa. 2. quidam pa. 32. fa. 2. crocei pa. 37. fa. 1. collo pa. 38. fa. 1. trabibus pa. 41. f. 2. Corneolos pa. 43. fa. 1. Apyroti pa. 43. fa. 1. aquilarum pa. 47 fa. 1. lapidem pa. 47. fa. 1. prægnans pa. 47. fa. 1. Ceraunius pa. 47. fa. 2. suo cerauium pa. 48. fa. 1. auersio pa. 80. fa. 2. θεοὶ pa. 60. fa. 1. lapis. pa. 60. fa. 1. dante pa. 60 fa. 2. passionẽ pa. 67. fa. 2. Strigesq́ pa 67. fa. 1. Iudę p. 94. fa. 2. margarites pa. 94. fa. 2. hos pa. 95, fa. 1. πῦρ p. 95. f. 2. extra p. 70. f. 2. nitenti pa. 71. f. 2. setis p. 73. f. 2 decorem pa. 106. f. 2. reglutinare pa. 83. f. 2. Naxia pa. 84. fa. 1. metam pa. 105. fa. 2.

